Složeni i sekundarni predikati u hrvatskome jeziku na primjeru konstrukcija s predikatnim instrumentalom te s riječju kao

Krsnik, Davor

Doctoral thesis / Disertacija

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:842055

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Davor Krsnik

SLOŽENI I SEKUNDARNI PREDIKATI U HRVATKOME JEZIKU NA PRIMJERU KONSTRUKCIJA S PREDIKATNIM INSTRUMENTALOM TE S RIJEČJU *KAO*

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2021.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Davor Krsnik

SLOŽENI I SEKUNDARNI PREDIKATI U HRVATSKOME JEZIKU NA PRIMJERU KONSTRUKCIJA S PREDIKATNIM INSTRUMENTALOM TE S RIJEČJU *KAO*

DOKTORSKI RAD

Mentor:

Prof. emer. dr. sc. Ivo Pranjković

Zagreb, 2021.

University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Davor Krsnik

COMPLEX AND SECONDARY PREDICATES IN CROATIAN LANGUAGE EXEMPLIFIED BY CONSTRUCTIONS WITH PREDICATE INSTRUMENTAL AND WORD *KAO*

DOCTORAL THESIS

Supervisor:

Ivo Pranjković, Ph.D., Professor Emeritus

Zagreb, 2021.

PODACI O MENTORU

Ivo Pranjković rođen je 17. kolovoza 1947. godine u Kotor Varošu (Bosna i Hercegovina), gdje je polazio osnovnu školu. Franjevačku klasičnu gimnaziju završio je u Visokom, a zatim je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1973. završio studij kroatistike i komparatistike. Od 1974. zaposlen je na Odsjeku za kroatistiku istoga fakulteta, gdje je najprije bio lektor, zatim asistent, docent, izvanredni profesor, a od 1996. redoviti je profesor na Katedri za hrvatski standardni jezik. Umirovljen je 2017. godine. Objavio je dosada više stotina radova s područja gramatike (osobito sintakse), stilistike, normativistike i povijesti hrvatskoga jezika odnosno jezikoslovlja te autorske knjige*: Koordinacija u hrvatskom književnom jeziku* (1984), *August Musić* (1989), *Hrvatska skladnja* (1993, [2]2002), *Kronika hrvatskoga jezikoslovlja* (1993), *Adolfo Veber Tkalčević* (1993), *Turopoljska čitanka* (1994), *Sintaksa hrvatskoga jezika – Hrvatski jezik 3* (udžbenik za gimnazije, 1995 i [2]1998, [3]2000), *Jezikoslovna sporenja* (1997), *Lingvistički komentari* (1997), *Hrvatski jezik i franjevci Bosne Srebrene* (2000), *Druga hrvatska skladnja* (2001), *Jezik i beletristika* (2003, [2]2005), *Gramatika hrvatskoga jezika* (s J. Silićem, 2005, [2]2007), *Filološki vjekopisi* (2006), *Sučeljavanja* (2008), *Franjevačko spisateljstvo na hrvatskome jeziku* (2008), *Ogledi o jezičnoj pravilnosti* (2010), *Gramatička značenja* (2013) te *Gramatika u riječima i riječi u gramatici* (2016).

Za svoj znanstveni doprinos dobio je Povelju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu (2010), Plaketu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku „Adolfo Veber Tkalčević“ (2010) te Nagradu grada Velike Gorice s likom Franje Lučića (2012).

ZAHVALE

Tema ove disertacije proizišla je iz oduševljenosti gramatičkim značenjem koju je u meni pobudio mentor, profesor emeritus dr. sc. Ivo Pranjković, za njegovih izvrsnih predavanja u sklopu poslijediplomskoga studija lingvistike. Segment tih predavanja bavio se i riječju *kao*. Baš me je proučavanje argumenata koje je profesor Pranjković predstavio u korist tvrdnje da je riječ *kao* čestica privelo temi složenih i sekundarnih predikata. Ne znam u kojoj sam mjeri tu temu uspješno svladao, no znam da sam baveći se njome stekao doista dragocjena znanja o jeziku. Utoliko mentoru ne dugujem samo temu disertacije.

Osobitu zahvalu upućujem profesorici dr. sc. Vlasti Erdeljac. Profesorica Erdeljac vjerovala je u mene i poticala me. Isto tako zahvaljujem i profesorici dr. sc. Mislavi Bertoši koja mi je na svoj čuveno strpljiv i nesebičan način uvijek bila spremna pomoći.

Naposljetku zahvaljujem roditeljima na njihovoj doista bezrezervnoj podršci, bodrenju, ali i na živom interesu koji su pokazivali za temu nerijetko sa mnom raspravljajući o specifičnim primjerima iz jezika koji su me zaokupljali.

SAŽETAK

Među rijetkim radovima koji se bave sekundarnim predikatima u hrvatskome jezikoslovlju nalazimo tek jednu monografiju. Riječ je o Petijevom djelu naslovljenom *Predikatni proširak* iz 1979. godine. Peti je detaljno opisao načine izražavanja sekundarnih predikata u hrvatskome jeziku. Međutim, njegov pristup ima dva problema. Prvi je to što zanemaruje značenjski opis sekundarnih predikata, a drugi problem je njegova kategorija *obveznog predikatnog proširka* koja počiva na pretpostavci da su predikatni komplementi suznačnih glagola odjeliti predikati. To je gledište koje dijeli i takozvana *teorija malih surečenica*. U radu pokazujemo da se potonje gledište vodi problematičnim pretpostavkama. Umjesto obveznih predikatnih proširaka i malih surečenica predlažemo kategoriju složenih predikata. Premda složeni i sekundarni predikati dijele karakteristična obilježja, pokazujemo da je njihov ostvaraj u rečeničnoj strukturi ishod dviju različitih operacija. U tu svrhu oslanjamo se na teorijski okvir i metodu konstrukcijske gramatike. Naše je polazište opis predikatne konstrukcije koja objedinjuje nekoliko varijanti ili značenjskih tipova. Nazivamo ih *rezultativ*, *modal*, *deskriptiv*, *similativ* i *final*. Te varijante ili tipovi predikatne konstrukcije temelje se na specifičnim klasama glagola. Kolostrukcijskom analizom mjerimo snagu asocijativnosti pojedinačnih glagola tih klasa s ciljanim varijantama predikatne konstrukcije. Pokazuje se da glagoli najveće asocijativnosti, takozvani *egzemplari*, elaboriraju argumentnu strukturu konstrukcije. Ti su glagoli zavisni o predikatnim imenima te s njima čine složene predikate. S druge strane samoznačni glagoli integriraju se sa značenjskim varijantama predikatne konstrukcije inovativno na temelju produktivnosti tih varijanti ili pak analogijom prema specifičnim egzemplarima. Ta integracija daje sekundarne predikate. Građa na kojoj temeljimo opis obuhvaća konstrukcije s predikatnim instrumentalom te s riječju *kao*.

Ključne riječi: sekundarni predikat, složeni predikat, konstrukcija, predikatni instrumental, riječ *kao*, komplement, adjunkt

ABSTRACT

Secondary predication is poorly researched in Croatian linguistic literature. Among the few scientific papers on that topic there is only one monograph (Peti 1979). Peti's monograph offers a consistent description of syntactic features of secondary predication while describing what Peti calls *optional predicate extension*. Monograph also provides a fairly detailed (though not complete) classification of morphological devices used to express secondary predication. But there are two problems with Peti's approach.

First problem comes from the fact that Peti, in accordance with the early theory of generative grammar, insists on a rigid separation of syntax and semantics. Thus he ignores semantics for the most part, and relies on the autonomy of syntax principle. From that perspective Peti writes about a verb as a lexical, semantic unit which he then separates from the predicate as a formal, syntactic category. This in turn allows Peti to include in his description a category which he calls *bound predicate extension*. This category refers to predicate complements, i.e. predicate nominals selected by light or copulative verbs. By separating lexical features from predicate function, Peti maintains that predicate complements form predicates independent of light or copulative verbs which select them. In that way Peti believes that structures with light verbs and predicate complements contain two separate predicates in coordination. This is why he calls predicate complements *extensions*. Peti's understanding of predicate complements is akin to a *small clause* theory in which predicate nominals are also viewed as predicates independent of the verb that selected them, and understood as predicates of a separate rudimentary clause.

This doctoral thesis demonstrates that the assumptions upon which the categories of bound predicate extension and small clause theory are based are very problematic, especially when predicate nominals are tied to light and copulative verbs. Instead, we propose that in latter types of structures light or copulative verbs and predicate nominals form complex predicates. We define complex predicates as two separate predicate elements that function in synergy as one syntactic unit. Thus complex predicates are monoclausal structures. In contrast with complex predicates, structures with full verbs and adjunct predicate nominals are biclausal. Aside from the clause with full verb, secondary predicate can also function independently with controller as its subject and theme.

However, the problem with Peti's approach as with the small clause theory is that they do not explain how constructions with *real* secondary predicates occur. This becomes especially

apparent when usage of full verbs is being modelled after the usage of light or copulative verb exemplars. Proponents of the small clause theory, for example, argue that the verb *consider* selects direct object and predicate nominal as a whole to which it then assigns a thematic role of proposition. But, if we take a full verb innovatively used after the usage of the verb *consider* as its model, to remain consistent with the theory of small clauses, we would have to analyse the direct object and the predicate nominal the same way as we would while analysing the verb *consider*. In that way, however, we would deprive full transitive verb of its direct object. Let's imagine, for the sake of the argument, that the verb *value* is being modelled after the verb *consider*. So instead of a sentence like *I consider him a fool* we innovatively say *I value him a fool*. While the sentence *I consider him a fool* could be described as a small clause structure, e.g. [$_{VP}$ *consider* [$_{SC}$ *him a fool*], the sentence *I value him a fool* couldn't, e.g. [$_{VP}$ *value* [$_{SC}$ *him a fool*] because the verb *value* would be left without direct object as its complement.

In this doctoral thesis we demonstrate that the categories of *bound predicate extension* and *small clause* are problematic. Instead we try to explain the difference between complex and secondary predicates by relying on the theoretical framework and methods of construction grammar. We start with the assumption that in Croatian there is a predicative construction which comes in several semantic variants. We have defined and named these variants in accordance with semantic subevent expressed by specific predicate nominals found in them. Thus we have resultative, modal, similative, depictive and purposive or final predicate nominals. Each of these semantic variants of predicative construction is based on certain verb classes. These verb classes are in associative relations with that specific semantic variant of predicative construction. Collostructional analysis measures the strength of associative relation between individual verbs and specific variants of predicative construction under the term *collostructional strength*. Verbs that display the highest collostructional strength are verbs that *elaborate* the argument structure of a construction type. This also entails that they express a schematic, abstract meaning which makes them highly dependant on predicate nominals with which they form complex predicates.

We maintain that secondary predicates exemplify cases of innovative integration of full verbs with various semantic types of predicative construction. These full verbs either belong to verb classes that are in associative relation with predicative construction although their collostructional strength is low or they belong to verb classes which typically aren't associated with that specific construction type. Integration of a verb with various types of predicative constructions can be motivated by a specific verb serving as an exemplar, or it can simply be a

result of a highly productive construction type in associative relation with a number of large verb classes whose exemplars are highly frequent in everyday language. An example of such a highly productive construction would be transitive construction which is being elaborated by a large number of semantically different verb classes. All the way from verbs of perception, e.g. *to see a lion*, and verbs of creation, e.g. *to write a book*, to verbs of possession, e.g. *to have a problem*. According to our understanding, secondary predicates are formed by integration of predicative construction with full verbs. In such examples we do indeed find two separate predicate elements in relation of coordination. One element is a verbal predicate and the other is a predicate nominal being controlled by a specific argument of whom it is being predicated.

The second problem of Peti's monograph is that it completely ignores the semantic side of secondary predicates. Description of semantic types of secondary and complex predicates is a fundamental goal of this doctoral thesis. Thus we describe five semantic types of complex and secondary predicates, i.e. five variants of predicative construction. Resultative construction or resultative complex and secondary predicates signify a change of state or a transformation that some referent has undergone. Similative construction or similative complex and secondary predicates signify a similarity between two referents mainly on the basis of the manner with which they are carrying out a specific action. Depictive construction or depictive complex and secondary predicates specify some feature or a function of a referent that is pertinent within an event denoted by a verb. Modal construction or modal complex and secondary predicates refer to subjective judgements by which speakers try to categorize or characterize various referents. Purposive or final construction describes a purpose or a function being assigned to a referent. Although we describe them as semantic types, each of the five types is also being described according to their syntactic features. This includes everything from describing their intransitive and transitive variants, argument structures as well as morphological features of predicate nominals that denote specific constructional subevents.

Complex and secondary predicates in Croatian can be expressed by various morphological devices. Peti (1979) offered detailed (but not exhaustive) list. For example, his list does not include prepositional phrases with prepositions *za* 'for' and *u* 'in' that come with accusative complements as well as phrases with preposition *do* 'to' that come with genitive case. Although we will describe all these prepositional phrases in detail, our main material of investigation will be predicate nominals with predicate instrumental and word *kao* 'as/like'. With the exception of resultative, predicate nominals with word *kao* can freely alternate with predicate nominals coded by predicate instrumental. The reverse, however, is not the case. Distribution of predicate

instrumental in Croatian is noticeably more limited than distribution of predicate nominals in phrases with word *kao*. We believe that ever decreasing frequency of predicate instrumental in contemporary Croatian is a direct consequence of higher frequency of predicate nominals with word *kao*. Predicate nominals with word *kao* are suppressing predicate instrumental. There are examples of overgeneralization where speakers fuse both modes of expressing predication in one single sentence. In this thesis we will present several reasons why predicate nominals with word *kao* suppress predicate nominals coded by predicate instrumental.

In general, aside from the two main types of secondary predicates, those being resultatives and depictives, there has been very little effort to describe various other semantic types of predicate nominals. This thesis therefore seeks to contribute to that specific underresearched area. Aside from that, by describing the processes of integration of full verbs with various types of predicative construction, our research contributes to understanding the relationship between adjunct predicate nominals and verbs. Rothstein (2006: 212) notes that the question of whether secondary predicates derive from syntactic or lexical operations is still open. We believe that the model of integration of full verbs with predicative construction presents a strong argument in favour of the view that secondary predication is a syntactic process. On the other hand we will show that complex predicates are formed by lexical operations.

Key words: secondary predicate, complex predicate, construction, predicate instrumental, word *kao*, complement, adjunct

SADRŽAJ

1. UVOD 1
1.1. Korpusna građa i metoda 5
1.2. Hipoteze istraživanja 9
1.3. Struktura rada 10
2. SLOŽENI PREDIKAT 12
2.1. Problem Petijeve kategorije obveznog predikatnog proširka 12
2.1.1. Komplementi nasuprot adjunktima 22
2.2. Problemi teorije malih surečenica 24
3. SEKUNDARNI PREDIKAT 36
3.1. Osnovna obilježja sekundarnih predikata 36
3.2. Adjunkt glagola ili rečenični adjunkt 42
3.3. Odnos sekundarnih predikata i adverbijala 48
3.4. Značenjski tipovi sekundarnih predikata 57
3.5. Leksičko-semantičko objašnjenje pojave sekundarnih predikata 71
4. KONSTRUKCIJSKA GRAMATIKA 76
4.1. Pojam konstrukcija i teorija njihova postanka 76
4.2. Frekvencija, produktivnost i analogija 89
4.3. Kolostrukcijska analiza 94
4.4. Mehanizam integracije glagola i konstrukcija 102
4.5. Predikatna konstrukcija 111
5. PREDIKATNI INSTRUMENTAL I RIJEČ *KAO* 124
5.1. Obilježja predikatnog instrumentala 124
5.1.1. Opis predikatnog instrumentala u radu Belaja i Tanackovića Faletara 137
5.2. Narav riječi *kao* 145
5.3. Dijakronijski odnos čestice *kao* i predikatnog instrumentala 162
6. ZNAČENJSKI TIPOVI PREDIKATNE KONSTRUKCIJE 166
6.1. **Rezultativna konstrukcija 166**
6.1.1. Rezultativna konstrukcija u hrvatskome jeziku 176
6.1.2. Pridjevi u komparativu i predikatna konstrukcija 191
6.1.3. Sumiranje poglavlja 195
6.2. **Similativna konstrukcija 196**
6.2.1. Adverbijal ili sekundarni predikat 211
6.2.2. Sumiranje poglavlja 218

6.3. **Deskriptivna konstrukcija** **220**
6.3.1. Sumiranje poglavlja 243
6.4. **Modalna konstrukcija** **244**
6.4.1. Modalna konstrukcija u hrvatskome jeziku 259
6.4.2. Sumiranje poglavlja 269
6.5. Finalna konstrukcija **271**
6.5.1. Obilježja finalne konstrukcije u hrvatskome jeziku (sumiranje poglavlja) 287
7. ZAKLJUČAK **289**
8. LITERATURA **300**
ŽIVOTOPIS **318**

POPIS PRIKAZA

Prikaz 1 Integracija glagola *odgojiti* (5a) s rezultativnom konstrukcijom 9
Prikaz 2 Integracija glagola *uručiti* s ditranzitivnom konstrukcijom..... 106
Prikaz 3 Integracija glagola *kihnuti* (30) s konstrukcijom prouzročenog kretanja 107
Prikaz 4 Integracija glagola *prezirati* (33a) s modalnom konstrukcijom..... 109
Prikaz 5 Integracija glagola *misliti* (43) s modalnom konstrukcijom 113
Prikaz 6 Integracija glagola *živjeti* (42b) s rezultativnom konstrukcijom..... 114
Prikaz 7 Integracija glagola *škripati* (20a) s rezultativnom konstrukcijom 175
Prikaz 8 Integracija glagola *popeti* (52) s rezultativnom konstrukcijom 189
Prikaz 9 Integracija glagola *izgraditi* (50a) s rezultativnom konstrukcijom 190
Prikaz 10 Integracija glagola *padati* (26a) sa similativnom konstrukcijom..... 208
Prikaz 11 Integracija glagola *oriti se* (26b) sa similativnom konstrukcijom..... 209
Prikaz 12 Integracija glagola *izići* (43a) s deskriptivnom konstrukcijom 236
Prikaz 13 Integracija glagola *koristiti* (47b) s deskriptivnom konstrukcijom 237
Prikaz 14 Integracija glagola *počastiti* (50a) s modalnom konstrukcijom 261
Prikaz 15 Integracija glagola *otkriti* (50b) s modalnom konstrukcijom 262
Prikaz 16 Integracija glagola *hvaliti* (66c) s modalnom konstrukcijom 268
Prikaz 17 Integracija glagola *poslati* (41a) s finalnom konstrukcijom 284
Prikaz 18 Integracija glagola *urediti* (44a) s finalnom konstrukcijom 286

POPIS TABLICA

Tablica 1 Input za analizu odnosa riječi R_1 i konstrukcije C..... 7
Tablica 2 Input za analizu odnosa riječi R_1 i konstrukcije C 96
Tablica 3 Vrijednosti za glagol *smatrati* 98
Tablica 4 Vrijednosti za glagol *vidjeti* 98
Tablica 5 Skala kolostrukcijske snage glagola percepcije i mentalne djelatnosti 100
Tablica 6 Skala kolostrukcijske snage glagola za rezultativnu konstrukciju 188
Tablica 7 Skala kolostrukcijske snage pridjeva za predikatnu konstrukciju..... 192
Tablica 8 Skala kolostrukcijske snage imenica za similativnu konstrukciju 205
Tablica 9 Skala kolostrukcijske snage imenica za deskriptivnu konstrukciju..... 240
Tablica 10 Skala kolostrukcijske snage glagola percepcije i mentalne djelatnosti. 263
Tablica 11 Skala kolostrukcijske snaga glagola markiranja..... 265
Tablica 12 Skala kolostrukcijske snaga glagola određenja funkcije referenta..... 282
Tablica 13 Skala kolostrukcijske snage glagola određenja namjene referenta 284

POKRATE

ACC. – akuzativ

CVB. – konverb

DAT. – dativ

DEM. – demonstrativni (pokazni) oblik

EMF. – emfatički oblik

FOK. – fokus

GEN. – genitiv

HORT. – hortativ

INF. – infinitiv

KMP. – kompletiv

LOK. – lokativ (ali L – argumentna uloga lokacije)

NEG. – niječni oblik

NOM. – nominativ

O ili Obj. – objekt

OBL. – neizravni argument glagola

ODR. – određenost referencije

PERM. – permisiv ili koncesiv

POZ. – pozitiv ili potvrdni oblik

PROG. – razvojni ili progresivni vid

S ili Subj. – subjekt

SC – *small clause* 'mala surečenica'

SPR. – sekundarni predikat

V – glagol

1. UVOD

Tema sekundarnih predikata u hrvatskome jezikoslovlju slabo je istražena. Marković (2009: 221) ne pretjeruje kada kaže da se domaći radovi o sekundarnim predikatima mogu nabrojiti na prste jedne ruke. Ukoliko se izuzme Petijeva (1979) monografija, među hrvatskim autorima svega se nekoliko njih posvetilo toj temi (vidi Karabalić 2003; Šarić 2008a/2008b; Marković 2009; Znika 2016). To iznenađuje kada se u obzir uzme da je opis sekundarnih predikata u hrvatskome jezikoslovlju započeo razmjerno rano (čak i za svjetsko jezikoslovlje) vrijednim Musićevim (1931, 1934) i Maretićevim (1931) doprinosom.

U hrvatskome jezikoslovlju Petijevu (1979) monografiju uvriježeno je smatrati referentnim dijelom pri svakom osvrtu na kategoriju sekundarnih predikata. Petijeva monografija temeljit je i konzistentan opis sintaktičkog mehanizma sekundarne predikacije. Usto sadržava i vrijednu (iako nepotpunu) klasifikaciju načina izražavanja sekundarnih predikata u hrvatskome jeziku.

Monografija, međutim, ne nudi značenjski opis sekundarnih predikata. K tomu se oslanja na ranu teoriju generativne gramatike koja počiva na strogom odvajanju sintakse od semantike, odnosno inzistira na autonomnosti sintakse, a odatle onda i na primarnosti sintaktičkoga opisa. Iz te teorijske perspektive proizlazi Petijevo odveć rigidno poimanje kategorije predikata kao formalne kategorije koja je u cijelosti odijeljena od leksičke jedinice koja tek *stoji za* predikat. Odjeljivanje leksičkih obilježja glagola od njegove funkcije u okviru rečenične strukture Petiju omogućava da u opis sekundarnih predikata uvede specifičnu kategoriju koju naziva *obveznim predikatnim proširkom*. Prva poglavlja ovoga rada posvećena su obrazloženju problematičnosti kategorije obveznog predikatnog proširka.

Umjesto te kategorije predlaže se kategorija složenog predikata. Pokazuje se da sekundarni i složeni predikati, unatoč bliskosti dviju kategorija, sintaktički ne funkcioniraju podjednako. Otvoreno je pitanje ostvaruju li se sekundarni predikati u rečenici posredstvom sintaktičkih ili leksičkih operacija (vidi Rapoport 1990 31–32; Rothstein 2006: 212). Obrazložit ćemo da se sekundarni i složeni predikati razlikuju utoliko što je narav njihova ostvarivanja u rečeničnoj strukturi različita. Složeni predikati proizlaze iz leksičkih, a sekundarni predikati iz sintaktičkih operacija.

Da bismo obrazložili mehanizam u pozadini razlike tih dviju kategorija, oslonit ćemo se na teorijska polazišta i metodu konstrukcijske gramatike. U svrhu uvoda osvrnut ćemo se na dva aspekta konstrukcijske gramatike koji su od presudne važnosti za ovaj doktorski rad. Prvi je definicija konstrukcije pod kojom se misli takva cjelina forme i značenja glede koje se nijedan

segment forme ili pak značenja ne može predvidjeti prema nekom od elemenata od kojih se ta cjelina sastoji. Primjerice, oblik *darivati* ne može se predvidjeti ni prema kojem od svojih elemenata *dar-iva-ti*. Čak i leksička osnova *dar-* nije dovoljno informativna utoliko što se može pojaviti u nizu najrazličitijih oblika, npr. *podariti, nadaren, darovi* itd.

Polazišna definicija konstrukcije postaje osobito zanimljiva kada s morfološke prijeđemo na sintaktičku razinu. Točnije, na razinu jednostavne rečenice. Nema sumnje da se argumentna struktura jednostavne rečenice može izjednačiti s pojmom konstrukcije. No vodeći se gornjom definicijom konstrukcije, slijedilo bi da se argumentna struktura rečenice ne može previdjeti prema glagolu koji bi bio njezinom predikatnom jezgrom.

Konstrukcijska gramatika, barem ne varijanta teorije koju mi slijedimo, ne zauzima tako radikalan stav protiv uvriježenog verbocentričnog shvaćanja rečenične strukture. No da bismo shvatili u kojoj mjeri gornja definicija konstrukcije podrazumijeva modifikaciju verbocentrične perspektive, moramo se osvrnuti na drugi aspekt, odnosno na jedno od osnovnih polazišta konstrukcijske gramatike na kojemu se temelji i većina hipotezâ ovoga rada.

U nizu istraživanja (vidi Tomasello 1992, Tomasello i Brooks 1999, Ninio 1999, Goldberg 1999, Goldberg *et al*. 2004) teoretičari konstrukcija iznijeli su empirijske dokaze koji potvrđuju hipotezu da konstrukcije na razini jednostavne rečenice nastaju poopćavanjem argumentnih struktura specifičnih glagola *egzemplara*. Goldberg *et al*. (2004) nazivaju ih *glagolima opće svrhe*. Razlog je tomu njihovo opće, leksički siromašno, apstraktno značenje koje ih čini široko primjenjivima, a dovodi do toga da su među najfrekventnijim i najranije usvojenim riječima u nekom jeziku. To su, primjerice, glagoli *ići, učiniti, dati* i *staviti*. Svaki od tih glagola upućuje na elementarna iskustva. Bilo da je riječ o usmjerenom kretanju, uzrokovanju neke promjene, prijenosu nekakva predmeta nekomu ili pak premještanju predmeta s položaja A na položaj B.

Konstrukcijska gramatika slijedi verbocentričnu teorijsku perspektivu utoliko što se oslanja na specifične klase glagola, klase čiji članovi – u većoj ili manjoj mjeri – sustavno oprimjeruju specifičnu konstrukciju. U svakoj od tih klasa postoje glagoli koji su bolji uzorci konstrukcije od drugih. Te se glagole običava nazivati egzemplarima. Egzemplari neke konstrukcije su oni glagoli koji *elaboriraju* formu i značenje konstrukcije. Primjerice, umjesto glagola *cijeniti* u rečeničnoj strukturi (1) u suvremenom hrvatskom jeziku prije bismo očekivali glagol *smatrati*. Nasuprot glagolu *cijeniti*, glagol *smatrati* egzemplar je klase glagola subjektivnih stavova, što znači da se sustavno ostvaruje s predikatnim imenima modalne naravi, usp. *mudrijim*.

(1) *Cijenih te* ***mudrijim***. (slavoljubpenkala.hr, hrWaC)

Isto se može primijetiti i za glagol *osuditi* u odnosu na glagol *doživjeti* u rečeničnoj strukturi (2). Nasuprot glagolu *osuditi*, glagol *doživjeti* demonstrira visoku frekvenciju u strukturama s predikatnim imenima koja označavaju subjektivne doživljaje, usp. *mračnijim i surovijim*.

(2) (…) *promjenom stanja svijesti, obiteljsko smo nasilje osudili* ***mračnijim i surovijim nego ikad***. (vecernji.hr, hrWaC)

Glagoli *cijeniti* i *osuditi* prijelazni su dvovalentni glagoli koji na sintaktičkoj razini obvezuju subjekt i izravni objekt kao svoje komplemente. U gornjim rečenicama njihovo je značenje neizmijenjeno. Glagol *cijeniti* znači 'poštivati/uvažavati <koga/što>', dok glagol *osuditi* znači 'okriviti <koga/što>'. Budući da su navedena značenja u korelaciji s dvovalentnim obrascem valentnosti, postavlja se pitanje po kojoj su osnovi u rečeničnu strukturu uvedena predikatna imena *mudrijim* te *mračnijim i surovijim*. Odgovor na to pitanje, kao što ćemo u radu pokazati, nije drugo no odgovor na gore postavljeno pitanje o naravi i načinu ostvarivanja sekundarnih predikata u rečenici.

Naveli smo da prema našem shvaćanju složeni predikati proizlaze iz leksičkih, a sekundarni predikati iz sintaktičkih operacija. Kada govorimo o egzemplarima konstrukcije, govorimo o glagolima koji elaboriraju konstrukciju svojim inherentnim leksičkim obilježjima. Ukoliko pretpostavimo postojanje predikatne konstrukcije, (ne baveći se potankostima njezinih varijanti i tipova), onda glagoli *smatrati* i *doživjeti* kao njezini egzemplari oprimjeruju njezinu formu i značenje bez integracije s njome, dakle svojim inherentnim leksičkim obilježjima. To je lako pokazati već i jednostavnim preinakama gornjih rečenica, usp. (3a–b). Kada bismo iz rečenica (1) i (2) elidirali predikatna imena, obje bi ostale cjelovite propozicije. Takvo što, međutim, u donjim rečenicama nije moguće. Tu su predikatna imena obvezna. Ne možemo reći **Smatrah te* niti **Obiteljsko smo nasilje doživjeli* zato što u obama slučajevima zbog leksičkih obilježja glagola iskaz po ispuštanju predikatnih imena ostaje krnj.

(3) a. **Smatrah te* ~~*mudrijim*~~.

b. **Promjenom stanja svijesti, obiteljsko smo nasilje doživjeli* ~~*mračnijim i surovijim nego ikad*~~.

Ako su predikatna imena uz glagole *smatrati* i *doživjeti* u rečeničnu strukturu uvedena po njihovim leksičkim obilježjima, postavlja se pitanje na koji su način uvedena u slučaju glagola *cijeniti* i *osuditi* u primjerima (1) i (2). Naše je polazište da su predikatna imena u takvim primjerima u rečeničnu strukturu uvedena operacijom integracije glagola sa specifičnim tipom predikatne konstrukcije. Operaciju integracije glagola i konstrukcije pojasnit ćemo niže baveći

se hipotezama rada i metodologijom. Sada se treba osvrnuti na konkretnu jezičnu građu koja će nam poslužiti za analizu.

Iako je Peti (1979) dao detaljan popis morfoloških načina izricanja sekundarnih predikata, među njima nedostaju sekundarni predikati što se oblikuju akuzativom s prijedlozima *u* i *za*, kao i sekundarni predikati koji se oblikuju genitivom s prijedlogom *do*. Na te ćemo se tipove sekundarnih predikata svakako osvrnuti, no prije svega bavit ćemo se predikatnim imenima u spojevima s riječju *kao* te onima što se kodiraju predikatnim instrumentalom.

Riječ *kao* i predikatni instrumental razmjerno rijetko su teme u hrvatskome jezikoslovlju. O nedostatnosti opisa riječi *kao* svjedoči činjenica da se obično svrstava u najrazličitije kategorije vrsta riječi. Tako neki (v. npr. Florschütz (1918; 2002: 203), Maretić (1963: 544), Barić *et al*. (1997: 281), Babić *et al*. (2007: 569) itd.) smatraju da *kao* pripada kategoriji veznika. Drugi pak autori (v. npr. Budmani (1896: 828), Jonke *et al*. (1967: 503), Jojić *et al*. (2015: 531) itd.) drže da *kao* pripada prilozima. Naposljetku postoje i neki koji u riječi *kao* prepoznaju prijedlog (v. Katičić (2002: 108), Karabalić (2003: 94)). Pranjković (2005) odbacuje sva ta tumačenja u korist tvrdnje da je riječ *kao* čestica. No Pranjković se, nažalost, nije detaljnije posvetio opisu predikatne funkcije riječi *kao*. To će biti važan segment ovoga rada.

Opis predikatnog instrumentala može se naći već u Weberovoj gramatici (1859/2005: 48), no tek se nekoliko radova u hrvatskome jezikoslovlju njime bavi detaljnije (vidi Rišner (2002), Belaj i Tanacković Faletar (2014), Brač (2017a/2017b)). Naš pristup ovom padežu utemeljen je na široj slavističkoj perspektivi. Gledajući iz potonje perspektive, pristajemo uz Mrázekovo (1962: 347) gledište koje predikatni instrumental dijeli u dva tipa. Prvi, predikatni instrumental u užem smislu, podrazumijeva predikatna imena kao komplemente suznačnih glagola. Drugi tip, predikatni instrumental u širem smislu, označava predikatna imena koja se uz samoznačne glagole pojavljuju kao adjunkti. Njihov ostvaraj pritom nije determiniran leksičkim obilježjima glagola, odnosno njegovom argumentnom strukturom, već čisto konstrukcijski.

U hrvatskome jezikoslovlju adjunktni predikatni instrumental obično se opisuje kao odjelita kategorija pod nazivom *instrumental osnovne osobine* (v. Silić i Pranjković 2005: 235), što je naziv koji je iz perspektive *srpskohrvatskoga* jezika prvotno uvela Ivić (1954). Ta je kategorija, međutim, problematična. Kao prvo, instrumental osnovne osobine prema opisu koji je ponudila Ivić obuhvaća nekoliko značenjski i sintaktički različitih tipova predikatnih adjunkata. Neki su od njih u suvremenom hrvatskom jeziku razmjerno rijetki, (deskriptivni instrumental, vidi pogl. 6.3.), a neki su ostali tek u tragovima (similativni instrumental, vidi pogl. 6.2.). Ne iznenađuje

stoga da se instrumental osnovne osobine obično smatra arhaičnom i marginalnom pojavom u jeziku. No osim deskriptivne i similativne, adjunktni predikatni instrumental može još imati rezultativnu i finalnu funkciju. Te se dvije funkcije adjunktnog predikatnog instrumentala još uvijek mogu naći u suvremenom hrvatskom jeziku (vidi pogl. 6.1. i 6.5.). Osim toga, problem odjeljivanja instrumentala osnovne osobine od predikatnog instrumentala predstavlja i to što dijakronijska građa ukazuje na njegovu korelaciju s instrumentalom koji se ostvaruje s oblicima glagola *biti*. To će biti jedna od tema kojom ćemo se u radu baviti u više navrata (vidi pogl. 5.1. i 6.3.).

Istraživanje će pokazati da je predikatni instrumental sve rjeđa pojava u hrvatskome jeziku. Potiskuju ga spojevi s riječju *kao* te ujedno spojevi akuzativa s prijedlozima *u* i *za*. Adjunktni predikatni instrumental najproduktivniji je bio u književnom jeziku 19. stoljeća. Držimo da je njegovu širenju uvelike doprinio instrumental uz glagol *biti* koji se od druge polovice 18. stoljeća počeo sve učestalije pojavljivati u uporabi. U istom periodu u široj se uporabi pojavila i riječ *kao*. Premda ćemo u nekoliko navrata za potrebe opisa nuditi podatke iz ranijih stoljeća, opis će se uvelike oslanjati na korpusnu građu od 18. pa sve do 21. stoljeća. Više o tome niže u odjeljku o metodi.

Što se tiče dijakronijskoga odnosa riječi *kao* i predikatnog instrumentala, odnosno akuzativa s prijedlozima *u* i *za*, zastupamo gledište da nestajanje adjunktnog predikatnog instrumentala slijedi iz dvaju razloga. Prvi je sinonimnost, odnosno alterniranje s gornjim spojevima, a drugi je njegova početna niska frekvencija u jeziku prouzročena prije svega specifično ograničenom uporabom. To osobito vrijedi u slučaju deskriptivnog i similativnog instrumentala.

1.1. Korpusna građa i metoda

Jezična građa za potrebe istraživanja preuzimat će se iz nekoliko korpusa. Za uvid u stanje u suvremenome hrvatskom jeziku koristit ćemo *Hrvatski mrežni korpus* (*hrWaC*), inačicu 2,2 (2014) koja sadrži sedamsto milijuna pojavnica (više u Ljubešić i Klubička 2014). Građa iz *hrWaC* korpusa je vrlo vrijedna zato što obuhvaća kolokvijalni jezik koji obiluje inovativnim uporabama glagola presudnima za potvrdu naših polazišnih hipoteza (vidi niže). Osim *hrWaC* korpusa koristit ćemo se i građom *Hrvatskog nacionalnog korpusa* (HNK) v3.0 koji obiluje formalnijim novinarskim diskursom (više u Tadić 2009).

Za dijakronijski pregled koristit ćemo se dva potkorpusa *Hrvatskog nacionalnog korpusa*, potkorpus *Klasici* te potkorpus *Marulić*. U najvećoj mjeri, međutim, oslanjat ćemo se na građu korpusa *Hrvatska jezična riznica* koji obiluje vrijednim primjerima književnoga jezika 18. i 19. stoljeća (više u Brozović-Rončević i Ćavar 2012). Te ćemo korpuse dopuniti jezičnom građom iz odabranih djela Držića, Gundulića, Frankopana, Lucića i Palmotića.

Korpusna građa obrađivat će se metodskim instrumentarijem konstrukcijske gramatike. To će ovdje podrazumijevati primjenu kolostrukcijske analize, a onda i modela opisa integracije glagolâ i konstrukcijâ. Postupak kolostrukcijske analize detaljno opisujemo poglavlju 4.3., pa ćemo ovdje za potrebe uvoda iznijeti osnove postupka stavljajući naglasak na njegovu svrhu. Termin *kolostrukcija* dolazi od termina *koleksem* i *kolostrukt*. Pod *koleksemom* se misli na leksem koji određena konstrukcija privlači, dok termin *kolostrukt* upućuje na odnos asocijacije između ciljanoga leksema i konstrukcije (Stefanowitsch i Gries 2003: 215). Asocijacija između ciljanoga leksema i konstrukcije naziva se *kolostrukcijska snaga*. Što je kolostrukcijska snaga leksema veća, to je njegova asocijacija s ciljanom konstrukcijom jača.

Postupak izračuna kolostrukcijske snage nije odveć složen, ali jest detaljan, pa ćemo ovdje istaknuti tek najvažnije segmente. Iznad smo naveli da se konstrukcije temelje na specifičnim klasama glagola iz čijih su obrazaca valentnosti poopćene. Kolostrukcijska analiza služi nam da bismo odredili koji su glagoli neke odabrane klase glagola egzemplari konstrukcije utoliko što je njihova kolostrukcijska snaga najveća. Određenje egzemplara važno je utoliko što se prema njima mogu odrediti osnovna obilježja konstrukcije, ali i predviđati njezino širenje – bilo na temelju produktivnosti klasa glagola ili analogijom (više o tome u pogl. 4.2., 4.3. i 4.4.).

Ugrubo, osnovna svrha kolostrukcijske analize je izvođenje *omjera vjerojatnosti* (Schmid i Küchenhoff 2013) i *ΔP vrijednosti* (Ellis 2006). Kako i sam naziv sugerira, omjer vjerojatnosti daje informaciju o mogućnosti da će se nešto dogoditi. U okviru kolostrukcijske analize ta se mogućnost odnosi na vjerojatnost da će se neki leksem prilikom uporabe ostvariti u ciljanoj konstrukciji. Ako je vrijednost omjera vjerojatnosti manja od 1, uzima se da između glagola i ciljane konstrukcije nema privlačenja. S druge pak strane što je vrijednost omjera vjerojatnosti viša, to je privlačenje između glagola i ciljane konstrukcije izraženije. ΔP vrijednost označava vjerojatnost nekog ishoda kada je indicija prisutna nasuprot istoj vjerojatnosti bez indicije. ΔP vrijednost govori nam, primjerice, u kojoj mjeri neki glagol može biti indicija konstrukcije. Što je vrijednost glagola bliža vrijednosti 1, to je taj glagol pouzdanija indicija ostvarenja ciljane

konstrukcije. Obrnuto pak, što je ΔP vrijednost glagola niža, odnosno bliža vrijednosti -1, to je manje izgledno da će se ciljana konstrukcija prilikom uporabe pojaviti s tim glagolom.

Da bi se omjeri vjerojatnosti i ΔP vrijednost dobili, provodi se iscrpan postupak pretrage korpusa, a onda i izračuna specifičnih vrijednosti. Izračunava se sve od frekvencije glagola u ciljanoj konstrukciji, kao i u drugim konstrukcijama, do frekvencije drugih glagola iz klase u ciljanoj konstrukciji i, naravno, u drugim konstrukcijama. Postupak je sažet u tablici 1. Ukratko, simbol *a* označava broj pojavnica predmetnoga leksema u ciljanoj konstrukciji C, simbol *c* podrazumijeva ukupnu frekvenciju drugih leksema iz relevantne klase u ciljanoj konstrukciji, simbol *b* označava ukupan broj pojavnica leksema u ostalim konstrukcijama ¬C, dočim vrijednost *d* označava frekvenciju svih konstrukcija u korpusu koje ne obuhvaćaju predmetni leksem. Simbol *N* označava sumu svih konstrukcija u korpusu, a uzima se tek kao približna vrijednost dobivena sumom ukupnih frekvencija svih leksema iz relevantne klase u ciljanoj, kao i u drugim konstrukcijama.

Tablica 1. Input za analizu odnosa riječi R_1 i konstrukcije C

	C	**¬ C**	**Sume**
R_1	**a**	**b**	**a + b**
¬ R_1	**c**	**d**	**c + d**
	a + c	**b + d**	**(a + b) + (c + d) = N**

Mjerenjem kolostrukcijske snage izvest ćemo skale glagola prema jačini njihove asocijacije s ciljanom konstrukcijom. Iznad smo već napomenuli da glagoli najveće kolostrukcijske snage elaboriraju konstrukciju. Elaboracija podrazumijeva tek jedan od načina integracije glagolâ i konstrukcijâ (Goldberg 1995: 49).

Za glagole niže kolostrukcijske snage integracija s konstrukcijom mora na neki način biti motivirana. Primjerice, glagolska radnja može se ostvariti kao sredstvo na temelju kojega se konstrukcijska radnja provodi, npr. (4a-b). Glagol *izmoliti* tipično ne dolazi s daljim objektom u dativu koji bi se odnosio na beneficijenta radnje. To onda sugerira da je njegova uporaba u (4a) modelirana prema obrascu koji bi bio karakterističniji za glagol *dati*, odnosno za ditranzitivnu konstrukciju sa značenjem 'X UZROKUJE DA Y PRIMI Z'. U tom slučaju, dakle, X posredstvom molitve dovodi do toga da Y primi snagu za daljnje kušnje. Isto tako, glagol *kihnuti* tipično je neprijelazan glagol, a opet u (4b) ostvaruje se s obrascem koji bi bio puno primjereniji za glagol *odstraniti*, odnosno za konstrukciju prouzročenog kretanja koja dolazi u

značenju 'X UZROKUJE DA SE Y PREMJESTI$_{\text{U SMJERU/NA MJESTO}}$ Z'. U scenariju rečenice (4b) kihanje se predočava kao sredstvo odstranjenja referenta objekta u smjeru/na mjesto Z.

(4) a. *Izmolimo joj snagu za daljnje kušnje*. (ursulinke.hr, hrWaC)
b. *Kao da je netko ušmrkao njegov entuzijazam i kihnuo ga u nepovrat*. (tportal.hr, hrWaC)

Postoje različiti načini i motivi integracije glagolâ i konstrukcijâ, no svi osim elaboracije sugeriraju da glagol nije (barem ne u cijelosti) asimiliran s formom i značenjem konstrukcije, da posjeduje vlastito specifično značenje i s njime povezan obrazac valentnosti. Opisujući načine integracije takvih glagola s tipovima predikatne konstrukcije pokušat ćemo obrazložiti sintaktički mehanizam ostvarivanja predikatnih adjunkata. Gornji primjeri daju naslutiti da je inovacija pri integraciji glagolâ i konstrukcijâ motivirana glagolima-egzemplarima. To se lako uočava među primjerima predikatne konstrukcije, usp. (5a–b).

(5) a. *Zadaća je te odjeće da se omladina odgoji osjetljivom za najmanje porive spolnoga nagona* (…). (ivanmerz.hr, hrWaC)
b. (…) *nitko nema pravo stigmatizirat me šizofreničarom i luđakom zato što sam napisao takvu rečenicu – tezu*. (forum.hr, hrWaC)

Nema nikakve sumnje da je uporaba glagola *odgojiti* u (5a) modelirana prema glagolu *učiniti* koji pak elaborira značenje rezultativne konstrukcije 'X UZROKUJE DA Y POSTANE Z'. Glagol *odgojiti* integrira se s konstrukcijom kao sredstvo. Tako se u (5a) posredstvom odgoja dovodi do toga da Y postane osjetljiv za najmanje porive spolnoga nagona. U (5b) glagol *stigmatizirati* modeliran je prema klasi glagola markiranja čiji su egzemplari glagoli *nazivati* i *proglašavati*.

Integraciju glagolâ i konstrukcijâ opisujemo prema modelu koji je predložila Goldberg (1995). Opis podrazumijeva raščlambu *semantičkih okvira* glagola (Fillmore 1968, 1982) na njihove sudioničke uloge koje se potom sagledavaju iz odnosa korelacije s tematskim, odnosno argumentnim ulogama konstrukcije. Za potrebe uvoda ukratko ćemo pojasniti postupak na primjeru (5a).

Dakle glagol *odgojiti* u suvremenom hrvatskom jeziku tipično je dvovalentan glagol koji se ostvaruje s dvjema sudioničkim ulogama – onom odgajatelja i onom odgajanoga. Rezultativna konstrukcija s kojom se glagol *odgojiti* u (5a) integrira dolazi s trima argumentnim ulogama, s agensom, pacijensom i rezultativom (koji označava konačno stanje promjene ili pretvorbe u

koje referent dolazi uslijed specifične glagolske radnje). Goldberg (1995: 49) objašnjava da konstrukcija determinira integraciju s glagolom posredstvom dvaju načela. Načelo semantičke koherencije uvjetuje semantičku kompatibilnost sudioničkih uloga glagola i argumentnih uloga konstrukcije. Načelo simetrije obvezuje da sve kompatibilne uloge budu povezane. Integracija glagola *odgojiti* s rezultativnom konstrukcijom predočava se na način ponuđen u prikazu 1.

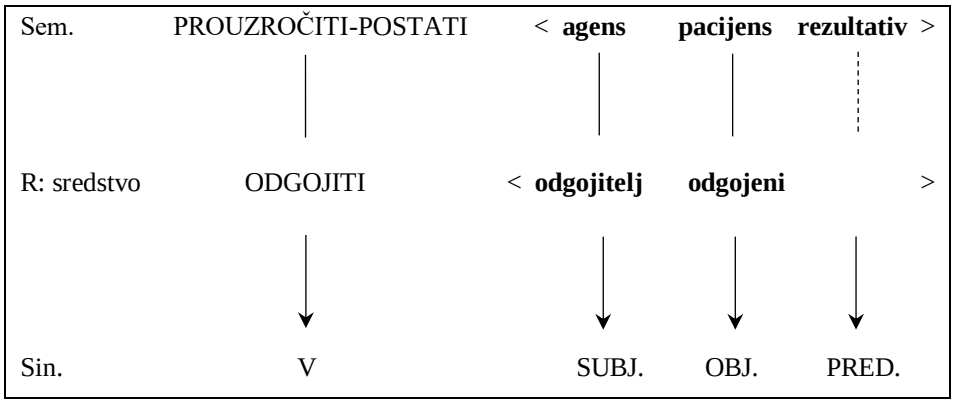

Prikaz 1. Integracija glagola *odgojiti* (5a) s rezultativnom konstrukcijom

Iz prikaza se vidi da je sudionička uloga odgojitelja kompatibilna i povezana s argumentnom ulogom agensa, a sudionička uloga odgojenoga s argumentnom ulogom pacijensa. Prazno mjesto u semantičkom okviru glagola isprekidanom linijom povezano s argumentnom ulogom rezultativa naznačuje da je rezultativna podradnja uvedena konstrukcijom, a ne glagolom. Kada bi semantički okvir glagola dodatno sadržavao i semantičku ulogu kompatibilnu s rezultativom, rekli bismo da glagol u elaborira konstrukciju.

1.2. Hipoteze istraživanja

Imajući u vidu metodu kolostrukcijske analize i model integracije glagolâ i konstrukcijâ, možemo iznijeti polazišne hipoteze rada (i)–(iv):

(i) Glagoli najveće kolostrukcijske snage za neki tip predikatne konstrukcije semantički ovise o predikatnom imenu do te mjere da se bez njega ne mogu ostvariti kao predikati.

(ii) Značenjski tipovi predikatne konstrukcije utemeljeni su na značenju i argumentnim strukturama glagola najveće kolostrukcijske snage.

(iii) Integracija određenog tipa predikatne konstrukcije s glagolom provodi se ili na temelju sintaktičke produktivnosti ili analogijom prema specifičnom glagolu-egzemplaru.

(iv) Što je kolostrukcijska snaga imenice za predikatnu konstrukciju veća, to je izglednije da će se ta imenica ostvarivati uz samoznačne glagole kao predikatni adjunkt, odnosno kao sekundarni predikat.

Hipoteza (i) polazi od toga da su predikatna imena komplementi egzemplara predikatne konstrukcije. Budući da egzemplari elaboriraju konstrukciju, predikatna imena dijelom su njihova obrasca valentnosti, pa predikatnost glagola ovisi o njima.

Hipoteza (ii) pretpostavlja opis značenjskih tipova predikatne konstrukcije. Iznad smo već naveli da ćemo opisati pet takvih tipova. Pokazat ćemo da se svi redom temelje na ograničenu broju glagola egzemplara. Hipoteza (iii) temelji se na polazištima Barðdal (2008). Širenje konstrukcije isključivo posredstvom egzemplara upućuje na nisku produktivnost konstrukcije. Već smo napomenuli da je rezultativna konstrukcija u hrvatskome jeziku primjer konstrukcije niske produktivnosti. Glagol *stigmatizirati* u (5b) značenjski je blizak nizu glagola, npr. *nazivati, proglašavati, označavati, etiketirati, definirati* itd. Nasuprot tomu, glagol *odgojiti* u (5a) zamjenjiv je tek glagolom *učiniti*. Rezultativnu konstrukciju u hrvatskome jeziku sustavno elaboriraju samo glagoli *učiniti* i *pretvoriti*.

Četvrtu hipotezu uveli smo iz razloga što nisu svi tipovi predikatne konstrukcije sintaktički istovjetni. Tako se deskriptivi i similativi uglavnom ostvaruju kao *slobodna predikatna imena* (Nichols 1981), što znači da su nezavisni o glagolu (iako se u određenim slučajevima mogu naći u *činjeničnoj vezi* s radnjom glagola, vidi pogl. 6.3.). Deskriptivni instrumental, međutim, pokazuje bliskost s predikatnim instrumentalom uz glagol *biti*. Njihovu bliskost preispitujemo istražujući korelaciju između frekvencije ostvarivanja imeničkih predikatnih imena uz glagol *biti* i njihova pojavljivanja u deskriptivnoj konstrukciji.

1.3. Struktura rada

Izuzev uvodnoga i zaključnoga poglavlja rad obuhvaća pet odjelitih poglavlja. Tema drugog poglavlja su pojam i osnovna obilježja kategorije složenog predikata. Poglavlje je ustrojeno raspravno u dva dijela od kojih se prvi bavi problemima Petijeve (1979) kategorije obveznog predikatnog proširka, a drugi problemima teorije malih surečenica.

Treće poglavlje usredotočuje se na opis kategorije sekundarnog predikata. Osim temeljenih sintaktičkih obilježja, razmatra se odnos sekundarnih predikata s glagolom kao i s rečeničnom strukturom. Odnosu adverbijala i sekundarnih predikata posvećuje se potpoglavlje. Posebno će se razmotriti i dosadašnji opisi značenjskih tipova sekundarnih predikata u jezikoslovlju, kao i teorije koje se bave načinima ostvarivanja sekundarnih predikata u rečeničnoj strukturi.

Četvrto poglavlje predstavit će teorijski okvir i metodu konstrukcijske gramatike. Osim temeljenih obilježja konstrukcija detaljno će se opisati i empirijski sustavno istraženi aspekti njihova postanka. Opisom metode kolostrukcijske analize i modela koji prikazuje integraciju glagola i konstrukcija izgradit će se podloga za kategoriju predikatne konstrukcije koju ćemo predstaviti poglavlju 4.5., a potom detaljno opisivati u poglavlju 6.

Peto poglavlje posvećeno je opisu jezične građe na čijoj se analizi temelje hipoteze rada. Bavi se opisom osnovnih obilježja predikatnog instrumentala i riječi *kao*. Poglavlje se privodi kraju opisom dijakronijskog odnosa riječi *kao* i predikatnog instrumentala (pogl. 5.3.).

Šesto poglavlje obuhvaća pet zasebnih potpoglavlja od kojih je svako posvećeno jednom od pet značenjskih tipova predikatne konstrukcije. Osim prema semantičkim obilježjima, tipovi se opisuju i sintaktički. To među ostalim povlači opis glagolskih klasa koje se nalaze u odnosu asocijacije s pojedinim tipom konstrukcije, određenje glagola-egzemplara kolostrukcijskom metodom, procjenu produktivnosti konstrukcijskoga tipa te analizu osobitosti argumentne i gramatičke strukture ovih tipova konstrukcija. Osobita pažnja posvećena je karakteristikama predikatnih imena, bilo u funkciji komplementa ili adjunkta.

2. SLOŽENI PREDIKAT

2.1. Problem Petijeve kategorije obveznog predikatnog proširka

Opisujući sekundarni predikat pod pojmom predikatnog proširka Peti (1979) se oslanja na *ranu teoriju* (Mihaljević 1998: 53) generativne gramatike.[1] Dva su elementa generativne teorije u temelju Petijeva pristupa. Kao prvo, Peti inzistira na autonomnosti sintakse. Mihaljević (*ibid.* 66) bilježi da je u ranoj teoriji generativne gramatike semantika isključena iz gramatičkoga opisa zbog općenite nejasnoće pojma značenja i semantičkih pojmova, što je nasljeđe stava distribucionalističke škole iz koje je Chomsky potekao. Rana teorija za svoje polazište imala je sintaksu kao čistu formu nezavisnu i odvojenu od semantike, odnosno značenja. Tomu svjedoči i Petijeva (1979: 49) opaska da je niz riječi **Čovjek išla ulica vodi pas* neovjeren samo na sintaktičkoj razini, dok su na značenjskoj razini svi elementi toga niza potpuno ovjereni. Baš je teorija autonomne sintakse razlog tomu da Peti odvaja predikat kao sintaktičku, odnosno formalnu kategoriju od riječi koja stoji za predikat, a koju shvaća kao značenjsku jedinicu. Tako bilježi da »predikat kao sintaktička kategorija nije nikada nigdje naveden ni u jednoj rečenici; u rečenicama su uvijek navedene samo riječi koje u njima stoje za predikate« (Peti *ibid.* 87).

Osim autonomnosti sintakse, drugi element generativne teorije od osobite važnosti za metodu opisa u Petijevoj monografiji model je površinske i dubinske strukture. Mihaljević (1998: 53) zapaža da su u ranoj teoriji pojmovi površinske i, osobito, dubinske strukture neodređeni. Peti (1979: 50) pod površinskom strukturom shvaća jezičnu građu, odnosno ovjerene rečenice kao predmet opisa, dočim dubinska struktura služi kao tehnika opisa. U ranoj teoriji generativne gramatike dubinska struktura iskaza izjednačavala se s *transformacijskim obilježivačem* (Chomsky 1965: 131; Mihaljević 1988: 53) koji se odnosio na transformacije potrebne da nastane površinska struktura neke rečenice. Primjerice, da bi iz rečenice *Tuga je shrvala obitelj* nastala rečenica *Obitelj je shrvana tugom* moralo je doći do niza transformacija: pasivni particip morao je doći na mjesto aktivnoga; objekt je morao doći na mjesto subjekta i preuzeti njegovu gramatičku funkciju (premda ne i tematsku ulogu); subjekt je morao doći na mjesto objekta u funkciji adverbijala označen agentivnim instrumentalom. Niz transformacija

[1] Pod ranom teorijom Mihaljević (1998: 53) podrazumijeva razdoblje generativne gramatike od njezina početka 1953. godine kada je Chomsky započeo rad na disertaciji *The Logical Structure of Linguistic Theory*, pa do polovice šezdesetih godina kada se pojavljuju knjige Katza i Postala (1964) *An Integrated Theory of Linguistic Description* te Chomskoga (1965) *Aspects of the Theory of Syntax*.

toga tipa može se uzeti kao transformacijski obilježivač, odnosno dubinska struktura rečenice *Obitelj je shrvana tugom*.

Transformacije mogu biti obvezne ili izborne (Mihaljević *ibid*. 60). Obvezne transformacije nužne su da bi se dobila pravilno sastavljena rečenica. Kao primjer obvezne transformacije Mihaljević (*ibid*. 60) navodi primjer preoblikovanja niza (1a) u (1b).

(1) a. *Ja – C – gradi – most*

b. *Ja – gradi + C – most*.

Primjenom transformacijskoga pravila C → m / Pro_{1sg} dobiva se niz *Ja – gradi + m – most*. Kao primjer neobvezne transformacije Mihaljević (*ibid*. 61) spominje transformaciju izjavne u upitnu rečenicu premještanjem glagola na početak rečenice i umetanjem čestice *li* nakon njega, usp. *Eugen voli trčati ujutro → Voli li Eugen trčati ujutro?*

Peti (1979: 50) objašnjava da obvezne transformacije od ishodišnih rečenica u površinskoj strukturi proizvode jezgrene rečenice koje čine njihovu dubinsku strukturu. Te se jezgrene rečenice pomoću izbornih transformacija mogu potom preoblikovati u ishodišne rečenice od kojih je opis pošao. Da bi to pojasnio, nudi sljedeći primjer (Peti *ibid*. 75), (2).

(2) *Čovjek danas zadovoljan obavlja posao*.

a. *Čovjek danas obavlja posao*.

b. *Čovjek je zadovoljan*.

Dakle, prema Petijevu modelu opisa, rečenica (2) *Čovjek danas zadovoljan obavlja posao* predstavlja ishodišnu ovjerenu rečenicu, odnosno površinsku strukturu. Njezinu dubinsku strukturu čine jezgrene rečenice (2a) i (2b). Element *zadovoljan* u dubinskoj strukturi svodi se na rečenicu (2b) zato što se u površinskoj strukturi (2) shvaća kao predikat. Peti (*ibid*. 75) objašnjava da je broj rečenica u dubinskoj strukturi podjednak broju mogućih predikacija u površinskoj strukturi rečenice koja biva opisivana. Izbornim transformacijama, ispuštanjem subjekta i kopule u strukturi (2b) te umetanjem elementa *zadovoljan* na položaj prije glagola u strukturi (2a) dobiva se ishodišna površinska struktura (2).

Iznad je spomenuto da Peti predikat shvaća kao čistu formu, odnosno sintaktičku kategoriju koju strogo odvaja od leksičkoga elementa koji u rečenici stoji za predikat. Prema Petijevu (*ibid*. 69–70) shvaćanju predikat je temeljni član rečenične strukture, uvjet funkcionalnosti rečenice kao sintaktičke jedinice. Predikat nosi obavijest o rečenici utoliko što se sve ostale sintaktičke jedinice određuju iz odnosa prema njemu ili se iz toga odnosa mogu predvidjeti

zavisno o gramatičkim kategorijama vremena, načina, lica i vida koje su uvjet *predikatnosti* predikata. Iz te perspektive Peti izvodi da se predikat u rečeničnu strukturu ne uvrštava ni po kojoj riječi koja bi mu u njoj otvorila mjesto, već se ostale riječi u danu strukturu uvrštavaju[2] *po predikatu*. Pranjković (1981: 127) posve opravdano primjećuje da se tako definiran predikat predočava kao *deus ex machina* rečenične strukture.

Iako se predikatni proširak u rečenicu također uvrštava po predikatu, Peti (*ibid.* 82) inzistira na tome da se s predikatom nalazi u odnosu koordinacije. Odatle onda izvodi da, unatoč tomu što se u nju uvrštava po predikatu, predikatni proširak »sam sebi otvara mjesto u rečenici« (Peti *ibid.* 82).

Probleme Petijeva pristupa otkriva distinkcija *neobveznih* i *obveznih predikatnih proširaka* koju sâm uvodi. Neobvezni predikatni proširak, bilježi Peti (*ibid.* 89–90), nije sastavni dio sintaktičke strukture rečenice. To znači da se iz rečenice u koju je uvršten može izostaviti. Točnije, može se izostaviti iz razloga što je glagol koji u rečenici stoji za predikat sintaktički samostalan, pa se proširak uz njega ostvaruje kao dodatak ili adjunkt. Kao primjer adjunktnog predikatnog proširka može se shvatiti element *zadovoljan* u primjeru (2). Kada bismo potonji element ispustili iz rečenice, ova bi ostala gramatički i značenjski cjelovita, usp. *Čovjek danas obavlja posao*.

Nasuprot neobveznom, obvezni predikatni proširak obvezan je utoliko što predikat, bilježi Peti, »ne može u rečenici bez tog proširka kao predikat sintaktički samostalno stajati« (*ibid.* 90). Kao primjer obveznog predikatnog proširka može se navesti element *modrija* u (3).

(3) *Trava postaje modrija.*

Ukoliko iz primjera (3) odstranimo predikatno ime *modrija*, rečenica proizlazi krnjom, usp. **Trava postaje*. Unatoč tomu, vodeći se strogom odvojenošću sintaktičke i semantičke razine, Peti inzistira da obveznost elementa *modrija* u rečenici (3) ne proizlazi iz odnosa s predikatom po kojemu je uvršten u rečeničnu strukturu, nego iz odnosa prema riječi koja stoji za predikat. Ukratko, Peti odvaja predikat kao formalnu, sintaktičku kategoriju od riječi koja stoji za predikat kao leksičke kategorije. Utoliko onda, po njemu, obvezni predikatni proširak naprosto daje semantičku puninu glagolu koji stoji za predikat, premda pritom ne određuje sintaktički položaj samoga predikata (Peti *ibid.* 95).

[2] Pod *uvrštavanjem* Peti podrazumijeva gramatičke odnose kao što su sročnost, upravljanje i pridruživanje. Dakle, predikatni proširak uvrstit će se u rečeničnu strukturu posredstvom nekog od tih odnosa, iako, unatoč tomu, »sam sebi otvara mjesto u rečenici« (*ibid.* 82).

Odatle Peti izvodi da se obvezni predikatni proširak s predikatom također nalazi u odnosu koordinacije. Sintaktička zavisnost predikata prouzročena semantičkom nepotpunošću glagola koji stoji za predikat pritom je irelevantna (Peti *ibid*. 140) zato što je u dubinskoj strukturi i dalje riječ o dvjema odjelitim jezgrenim rečenicama. Peti (*ibid*. 140) bilježi da je potrebno tek predikat ishodišne rečenice dopuniti kakvom leksički praznom riječju kojom će se nadomjestiti predikatni proširak u dubinskoj strukturi odvojen u nezavisnu jezgrenu rečenicu. Prema takvu shvaćanju, ishodišna rečenica u primjeru (4) u dubinskoj se strukturi raščlanjuje na jezgrene rečenice (4a) i (4b).

(4) *Trava postaje modrija*.

a. *Trava postaje takva*.

b. *Trava je modrija*.

Problem je, međutim, što rečenice (4a) i (4b) nisu niti mogu biti u odnosu koordinacije, usp. ?*Trava postaje takva i modrija je*. Naime, odnos koordinacije dokida koreferentnost pridjevske zamjenice *takva* s predikatnim imenom *modrija*. Koreferentnost je uvjet pravilne sastavljenosti tih dviju rečenica zato što je pridjevska zamjenica *takva* doista katafora elementa *modrija*. Silić i Pranjković (2005: 359) bilježe da su rečenice koje sadrže anaforičke ili kataforičke elemente suznačne, da su bez konteksta sintaktički i semantički nedovoljne. Kada bismo slijedom toga u gornjemu primjeru izostavili rečenicu (4b), druga bi rečenica, *Trava postaje takva*, proizišla sintaktički i semantički krnjom.

Pranjković (1981: 128) s pravom primjećuje da je proturječno tvrditi da se predikatni proširak nalazi u odnosu koordinacije s predikatom kada je sintaktički obvezan. Ukoliko je sintaktički obvezan, pripada obrascu valentnosti glagola.[3] Premda je pitanje korelacije značenja glagola i obrasca valentnosti s kojim se ostvaruje otvoreno, čak i autori koji korelaciju gledaju kritički bilježe da je komplementacija glagola tijesno povezana s različitim značenjskim aspektima, odnosno da relacija značenja i forme u takvim slučajevima nije nasumična (Faulhaber 2011: 317–318). Među ostalima Herbst (1999) i Schøsler (2007: 53) pokazuju da je barem u nekim slučajevima valentnost tijesno povezana sa značenjem. To je doista lako pokazati primjerom (5a–c).

(5) a. *Lijeva od jutros*.

[3] Pod *obrascem valentnosti* Schøsler (2007: 62) podrazumijeva broj dopuna ili komplemenata o kojima glagol zavisi da bi se ostvario kao predikat propozicije nekog iskaza.

b. *Lijeva konjak u sebe.*

c. *Lijeva zvono.*

Glagol *lijevati* u trima se gornjim rečenicama ostvaruje s različitim značenjima: u (5a) znači 'obilno kišiti', u (5b) znači 'usmjeravati tekućinu nekamo', dočim u (5c) znači 'izrađivati što'. Zavisno o promjeni značenja mijenja se i njegov obrazac valentnosti. U (5a) je avalentan, u rečenici (5b) trovalentan, a u (5c) dvovalentan. Budući da valentnost glagola determinira strukturu rečenice (Herbst 1999), korelacija značenja i valentnosti koju uočavamo u (5a–c) sugerira da je pristup koji glagol kao leksičku i značenjsku kategoriju odvaja od predikata kao čiste forme nezavisne o značenju problematičan.

Odnos između značenja glagola i argumentne strukture s kojom se ostvaruje u kasnijim će se poglavljima detaljnije razrađivati, sada je važno primijetiti tek da se samo predikatna imena kao adjunkti, kao elementi koji ne pripadaju obrascu valentnosti glagola, mogu s primarnim predikatom nalaziti u odnosu koordinacije. U suprotnom je riječ o odnosu međuzavisnosti u kojemu predikatno ime doprinosi leksičku građu koja je glagolu potrebna da bi se ostvario kao predikat. Glagol *postati* u rečenici (3) primjer je takvoga glagola. Bez elementa *modrija* glagol *postati* ne može stupiti u gramatičan, niti značenjski potpun odnos sa subjektom *trava*. Gramatičke kategorije što ih oblik *postaje* označava, kategorije lica, vremena, načina i vida, koje su po Petiju (1979: 69–70) osnova *predikatnosti predikata*, nužan su, ali očigledno ne i dovoljan uvjet predikatnosti glagola.

Ako je predikatno ime sintaktički obvezno, teško je prihvatiti da je sintaktički nezavisno. Ako je sintaktički obvezno, onda s glagolom ne može biti u odnosu koordinacije zato što nije riječ o dvjema odjelitim i nezavisnim kategorijama, nego o cjelini koju u radu nazivamo složenim predikatom. Pod *složenim predikatom* mislimo takvu cjelinu u kojoj dva predikatna elementa čine jedinstvenu sintaktičku jedinicu, kao i jednorečeničnu sintaktičku strukturu (Butt 2010: 49).

Složeni predikati karakteristični su po suznačnim ili semikopulativnim glagolima. Radi se o glagolima koji nisu u cijelosti lišeni leksičkoga sadržaja, ali je značenje koje su zadržali odveć apstraktno da bi se bez leksičke dopune moglo pripisivati referentima glagola, odnosno da bi bilo predikatno. Takvi glagoli na neki način modificiraju radnju, iako ju ne izriču u cijelosti, već im je za to potrebna dopuna drugim predikatnim elementom. Ta se modifikacija sastoji u izricanju osnovnog pojmovnog okvira radnje koji potom dopunski predikatni element svojim leksičkim sadržajem konkretizira.

Primjerice, u primjeru (3) složeni predikat *postajati modar* ili *modriji* moguće je zamijeniti glagolom *modrjeti*. Odatle se može uočiti da je utjecaj glagola *postajati* u tome složenom predikatu izjednačiv s onim sufiksa *-je-* u glagolu *modrjeti* (*modr-je-ti*) zato što i jedan i drugi element izriču apstraktno značenje 'X SE PRETVARA U Y' kojim onda modificiraju strukturu u kojoj se ostvaruju.

Dakle, osim što verbalizira predikatno ime, što uostalom čini i kopula, suznačni glagol ga ujedno i modificira. Posredstvom značenjske sheme glagola *postajati* predikatno ime *modar* označava rezultativno stanje referenta. S druge strane, kada bismo glagol *postajati* zamijenili glagolom *činiti se* s njegovim shematičnim značenjem, 'X POBUĐUJE DOJAM KAO DA JE Y', predikatno ime *modar* označavalo bi subjektivni doživljaj kazivača, usp. *Trava se čini modrija*.

Osim verbalizacijom i modifikacijom predikatnih imena, složeni predikat obilježen je, kao što je već i navedeno u njegovoj definiciji, jednorečeničnošću strukture u kojoj se ostvaruje. Butt (*ibid.* 57) drži da je kategoriju složenih predikata moguće razdijeliti na primarnu i sekundarnu predikaciju u okviru koje bi primjeri sa suznačnim glagolima pripadali primarnoj predikaciji, dočim bi tipu složenih predikata što uključuju sekundarnu predikaciju pripadali primjeri rezultativa, odnosno rezultativne konstrukcije tipične za germanske jezike.

Ne iznenađuje da Butt rezultative ubraja među tipove složenih predikata. Mnogi autori, među njima Dowty (1979), Rapoport (1990), Winkler (1997) i Snyder (2001), ukazivali su na to da rezultativi nisu adjunkti te da s primarnim predikatom čine složenu sintaktičku cjelinu. Tako Rapoport (1990: 37) primjećuje da je, nasuprot deskriptivima, u okviru rezultativne konstrukcije predikatno ime kojim se označava rezultat dio radnje glagola. Drugim riječima, predikatno ime i glagol podjednako su neophodni da se iskaže propozicija rečenične strukture. Rapoport (*ibid.* 37) pritom sinergiju glagola i predikatnoga imena objašnjava primjerima tipa (6a–b).

(6) a. *He wore out his shoes*. ‘Iznosio je svoje cipele.’
b. *Joshua nailed every window shut*. ‘Joshua je začavlio sve prozore.’

Kao što rečenica *He wore his shoes* ne izražava radnju podudarnu s rečenicom (6a), tako niti rečenica *Joshua nailed every window* ne opisuje radnju istovjetnu onoj u (6b). Kao što se predikatna struktura *wear out* 'iznositi' značenjski i gramatički (po teličnosti kao i po predmetu radnje) ne podudara s glagolom *wear* 'nositi', tako se niti glagol *nail* 'začavliti' ne podudara sa strukturom *nail shut* 'zatvoriti začavljivanjem'. Dodavanje elemenata poput *out* (6a) i *shut* (6b) dakle mijenja značenje, a u određenim slučajevima i argumentnu strukturu glagola, npr. *write*

'pisati' nasuprot *write off* 'otpisati, usp. **write the car* 'pisati auto' nasuprot sintagmi *write the car off* 'otpisati auto'. Učinak prijedloga *off* na glagol *write* usporediv je s učinkom prefikasa na glagole u hrvatskome jeziku, usp. (7a–b).

(7) a. *To mu je odgovaralo, mogao je ispavati pijanstvo*. (blog.hr, hrWaC)
b. *Odležite prehladu*. (liderpress.hr, hrWaC)

U objema rečenicama prefiksi mijenjaju značenjska i gramatička obilježja glagola. Tako u rečenici (7a) prefiks *iz-* glagolu *spavati* dodjeljuje kauzativno i totivno značenje na temelju kojega dolazi u smislen odnos s objektom *pijanstvo*. Bez toga prefiksa taj odnos prestaje, usp. **To mu je odgovaralo, mogao je spavati pijanstvo*. Isto se može uočiti u odnosu prefiksa *od-* i glagola *ležati* u rečenici (7b). Glagol *ležati* u (7b) prefiksacijom stječe značenje 'odstraniti što ležanjem'. Ako se prefiks ukloni, dobivamo negramatičnu rečenicu **Ležite prehladu*.

Kao što glagol *postajati* u rečenici (3) ne može stupiti u gramatičan odnos sa subjektom bez dodatnoga leksičkoga sadržaja koji će dobiti povezivanjem s predikatnim imenom, niti glagol *ležati* u rečenici (7b) ne može ostvariti odnos s objektom bez dopune prefiksom *od-*. U obama slučajevima imamo strukturu u kojoj tek sinergijom dvaju elemenata nastaje funkcionalna predikatna jezgra koja je u stanju *otvarati mjesta* argumentima rečenične strukture, odnosno dodjeljivati im tematske uloge. Rapoport (1993a: 160) baš u tomu uočava presudno obilježje složenih predikata. O složenim predikatima govorimo onda kada je glagolu potreba dopuna predikatnim imenom da bi mogao doznačiti tematsku ulogu određenom argumentu.

Unatoč tomu što postoje jasni primjeri rezultativa u kojima glagol i predikatna dopuna tvore sintaktičku cjelinu, postoje također primjeri u kojima se uočava sintaktička nezavisnost dvaju predikatnih elemenata, npr. *He painted the door red* 'Oslikao je vrata u crveno'. Kada bismo potonju rečenicu promatrali iz Petijeva kuta, mogli bismo je na dubinskoj razini raščlaniti na dvije ishodišne rečenice: *He painted the door. The door is red*. Takvi primjeri govore protiv kriterija jednorečeničnosti. Iz tog razloga držimo da bi pod jednorečenične strukture trebalo podvesti samo one koje obuhvaćaju primarnu, a nikako ne i sekundarnu predikaciju. To pak sa sobom povlači pitanje o raskoraku među primjerima rezultativa gdje se neki ostvaruju kao složeni, a drugi pak kao sekundarni predikati. U predstojećim poglavljima obrazložit ćemo taj raskorak oslanjajući se na teoriju i polazišta konstrukcijske gramatike (vidi osobito pogl. 4.5. i 6.1.). Sada treba istaknuti tek to da se pod jednorečeničnošću struktura sa složenim predikatima pretpostavlja isključivo primarna predikacija. Odatle proizlazi da se složeni predikati ne mogu

dijeliti na primarni i sekundarni predikat. U nastavku poglavlja potkrijepit ćemo taj zaključak sintaktičkim testovima.

Nichols (1981: 11) opisuje tri kategorije predikatnih imena. Prvoj pripadaju *upravljana predikatna imena*, odnosno dopune koje su sastavnim dijelom obrasca valentnosti glagola, pa im je njime u rečeničnoj strukturi određen i morfosintaktički oblik. Drugoj pripadaju *vezana predikatna imena* koja nisu obvezne dopune, ali se s glagolom ostvaruju s dovoljno često da ih se prepozna kao stabilne strukture u kojima oblik predikatnoga imena biva dijelom ili pak u cijelosti određen tipom same konstrukcije, npr. *pasti žrtvom*, *zateći* <koga> *nespremnim*; *umrijeti/poginuti mlad*; *roditi se čovjekom/divom*, *raditi kao x, y, z*. Trećoj kategoriji pripadaju *slobodna predikatna imena*. Slobodna predikatna imena nisu pod upravom glagolâ niti s njima čine stabilne spojeve. To su pravi adjunkti. Tipični su za semantičku kategoriju sekundarnih predikata koju nazivamo *deskriptivima* (v. pogl. 6.3.).

Nichols (*ibid*. 11) tek vezana i slobodna predikatna imena svrstava u kategoriju sekundarnih predikata ili *supredikata* (kako ih ona naziva). Supredikate od upravljanih predikatnih imena Nichols (*ibid*. 34) odvaja posredstvom kategorije pragmatičke zavisnosti objašnjavajući da je predikatno ime zavisno o glagolu ukoliko od njega preuzima obilježja gramatičkoga vremena i modalnosti. (Nichols pod *modalnošću* podrazumijeva kategorije kao što su evidencijalnost, presupozicija i istinosna vrijednost.)

Što se tiče kategorije vremena, osnovna je razlika supredikata i upravljanih predikatnih imena u tome što se konstrukcije sa sekundarnim predikatima mogu preoblikovati tako da sekundarni predikat pripada surečenici s vlastitim gramatičkim vremenom (8a–b).

(8) a. *Zatekli su ga pijana.* → *Kada su ga zatekli, bio je pijan.*
b. *Kao dijete odlazio je u duge šetnje.* → *Kada je bio dijete, odlazio je u duge šetnje.*

Nichols (*ibid*. 39) bilježi da baš mogućnost te preoblike pokazuje nezavisnost pragmatičkih obilježja – sekundarni predikat (*pijan* u (8a) i *kao dijete* u (8b)) biva jezgrom surečenice koja posjeduje vlastita pragmatička obilježja. To pokazuje i Petijeva teorijska perspektiva prema kojoj bi rečenice (8a) i (8b) bile izvedene iz dviju jezgrenih rečenica u dubinskoj strukturi. No takvo raščlanjivanje u slučaju upravljanih predikatnih imena nije moguće (9a–b).

(9) a. *Smatraju ga nervoznim čovjekom.* → **Kada ga smatraju, on je nervozan čovjek.*
b. *Imenovali su ga predsjednikom.* → **Kada su ga imenovali, bio je predsjednik.*

Da glagol i predikatno ime u takvim okolnostima čine funkcijsku cjelinu, Nichols je (*ibid.* 39–41) pokazala testom negacije koji se oslanja na pragmatičku modalnost iskaza (10a–b).

(10) *Došao je na posao bolestan.*

a. *Nije došao na posao bolestan. Ostao je doma.*

b. *Nije došao na posao bolestan. Došao je zdrav.*

Iz negacije rečenice (10) proizlaze dva moguća tumačenja. Ili je negiran glagolski predikat, što daje tumačenje (10a). Ili je, nasuprot tomu, negiran sekundarni predikat, usp. (10b). Negacija uvodi mogućnost dviju različitih presupozicija zavisno o tomu koji se od dvaju predikata nalazi u prednjem planu. S obzirom na to da su pragmatički nezavisni, negiranje jednog predikata ne povlači sa sobom negiranje drugog. Takvo što, međutim, ne može se provesti kod upravljanih predikatnih imena (11a–c).

(11) a. *Vijesti su ju ostavile tužnom.*

b. **Vijesti ju nisu ostavile tužnom. Vijesti su ostale s njom.*

c. *Vijesti ju nisu ostavile tužnom, već radosnom.*

U primjeru (11) moguće je negirati tek element koji izriče konkretno leksičko značenje, a to je predikatno ime *tužnom*. Uzevši u obzir da potonji element nema vlastita pragmatička obilježja, njegova negacija povlači i negaciju glagola. Glagol *ostaviti* u (11) izriče kauzativno značenje 'X DOVODI Y U STANJE Z' kojim modificira leksički sadržaj predikatnoga imena na podjednak način kao što bi kauzativni sufiks *raz-* modificirao infinitivnu leksičku osnovu *tuž-i-* u okviru glagolskoga oblika *rastužiti* s kojim je složeni predikat *ostaviti tužnom* u (11a) sinoniman, usp. *Vijesti su ju rastužile*. Upravljana predikatna imena ne mogu se negirati nezavisno od glagola zato što s njime čine neraščlanjivu sintaktičku jedinicu koja tek sinergijom dvaju dijelova stječe vrijednost i funkcionalnost predikata. Na to, napokon, ukazuje i činjenica da se mogu zamijeniti jednom riječju, odnosno glagolom koji se s njima funkcijski podudara.

Spencer i Zaretskaya (1998) uočili su da se rezultativi u ruskomu jeziku izriču spajanjem kauzativnih prefikasa sa samoznačnim glagolima. Njihovo je polazište da u takvim slučajevima prefiks ostvaruje funkciju predikatnog elementa, dočim leksička osnova glagola, budući njime modificirana, djeluje kao zavisni predikatni element. Tako se i u tom slučaju može govoriti o složenom predikatu koji je morfološki jedinstvena cjelina. Primjere tomu već smo naveli u (7a–b). Ovdje tek želimo skrenuti pažnju na to da se u hrvatskome jeziku rezultativni oblici glagola nerijetko funkcijski podudaraju sa složenim predikatima, npr. *crniti* > *činiti crnim*; *usrećiti* >

učiniti sretnim; *tamnjeti* > *postajati taman*; *slabjeti* > *postajati slab* itd. Bez obzira na to što se ne izražavaju na podjednak način, potonji oblici sintaktički su istovrijedni predikati. Bismo li onda, slijedeći Petijeva teorijska polazišta, i oblike kao što su *crniti*, *usrećiti*, *tamnjeti* i *slabjeti* trebali shvatiti kao primjere s primarnom i sekundarnom predikacijom? Bi li primjerice sufiks *-i-* u obliku *crn-i-ti* predstavljao primarni predikat, dočim bi leksička osnova *crn-* odgovarala sekundarnom?

Da suznačni glagol i njegov predikatni komplement oblikuju složeni predikat, pokazuje i test premještanjem. Osnovna je pretpostavka testa da se neki element, ako je adjunkt, može slobodno odvojiti od glagola i premjestiti na početak rečenice, a da se značenje i gramatičnost rečenice pritom ne naruše. To se može pokazati jednostavnim primjerom (12a–b).

(12) a. *Ugledala je prijateljicu nasred dućana*.
b. *Nasred dućana ugledala je prijateljicu*.

Isto vrijedi i za slobodna predikatna imena (13a–b). Premještanje vezanih predikatnih imena, s druge strane, rečenicu ostavlja stilski obilježenom (14b).

(13) a. *On ima pravo govoriti o tome kao povjesničar*.
b. *Kao povjesničar on ima pravo govoriti o tome*.

(14) a. *Užasnuta majka zatekla ga krvava i poluživa* (…). (radio-mreznica.hr, hrWaC)
b. ?*Krvava i poluživa, užasnuta majka zatekla ga*.

Upravlja predikatna imena ne mogu se premještati. Njihovo odvajanje od glagola rečeničnu strukturu ostavlja negramatičnom: (15b) i (16b).

(15) a. *Radnici novog predradnika smatraju nepouzdanim*.
b. **Nepouzdanim radnici novog predradnika smatraju*.

(16) a. *Nove susjede nije doživjela bliskima*.
b.**Bliskima nove susjede nije doživjela*.

Test premještanjem pokazuje da se upravljana predikatna imena mogu pojaviti isključivo na postglagolskom položaju. To se dodatno može potvrditi i Somersovim (1984) testom *do so* 'to činiti' konstrukcijom. Somers objašnjava da se *to činiti* konstrukcija može rabiti kao svojevrsna zamjenica glagolskoga spoja, što znači da osim glagola obuhvaća i njegove komplemente. Odatle slijedi da svi elementi koji se pojavljuju ili se mogu pojaviti nakon *to*

činiti konstrukcije nisu komplementi glagola. To se lako može demonstrirati (17a–b). Nasuprot glagolu *vikati*, glagol *boraviti* obvezuje mjesni adverbijal bez kojeg ne može iskazati cjelovitu propoziciju, odnosno doći u smislen odnos sa subjektom. Iz toga je razloga rečenica (17b) negramatična.

(17) a. *Eugen je vikao na ulici, a Jelena je to činila u školi.*
b. **Eugen je boravio na ulici, a Jelena je to činila u školi.*

Isto vrijedi i u slučaju predikatnih imenima (18a–b). Nasuprot glagolu *osvojiti*, glagol *ispasti* sa značenjem 'iskrsnuti/pojaviti se u određenu vidu' zavisan je o predikatnom komplementu koji specificira zatečeno stanje referenta subjekta. Bez njega glagol *ispasti* ne može iskazati cjelovitu propoziciju sa subjektom, što rečenicu ostavlja krnjom i negramatičnom.

(18) a. *Eugen je osvojio prvo mjesto kao atletičar, a Jelena je to učinila kao solist.*
b. **Eugen je ispao atletičar, a Jelena je to učinila solist.*

Svi gornji testovi sugeriraju da predikatna imena u konstrukcijama sa suznačnim glagolima nije moguće elidirati bez dokidanja predikatnosti glagola, a odatle i gramatičnosti rečenice. Odatle zaključujemo da predikatna imena u funkciji leksičkih dopuna glagola nije opravdano nazivati *predikatnim prošircima*, odnosno sekundarnim predikatima. Predikatni komplementi uvjetuju predikatnost glagola, kao i cjelovitost propozicije rečenice.

2.1.1. Komplementi nasuprot adjunktima

Da bismo dalje pojasnili narav složenih predikata, vrijedilo bi ovdje izoštriti razliku dopuna i adjunkata. Obilježjima distinkcije dviju kategorija s osobitom se preciznošću posvetio Dowty (2003). Dowty (*ibid.* 33) bilježi da je određeni element (ili sastavnica) Y adjunkt ako i samo ako neki element X i bez njega biva pravilno sastavljenim elementom rečenične strukture, te ako je X (bez Y-a) sintaktička kategorija podjednaka spoju XY. Nadalje, određeni je element Y dopuna (ili komplement) ako i samo ako element X bez Y-a nije pravilno sastavljen član rečenične strukture, ili, ako i jest gramatičan, ne pripada istoj kategoriji kao spoj XY, a nema ni isto značenje koje ima u okviru spoja ili sintagme XY. Primjerima (19a–c) obrazložit ćemo Dowtyjevo određenje.

(19) a. (…) *prosjakom skoro ti preminu*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)
b. *Smiješ me smatrati prijateljem*. (zupa-svkriza-ogulin.hr, hrWaC)

c. *Ne može vas se uhvatiti nespremnima* (…). (blog.hr, hrWaC)

U rečenici (19a) oblik u deskriptivnom instrumentalu *prosjakom* sekundarni je predikat te stoji u odnosu koordinacije s glagolskim predikatom *preminu*. Njegovim ispuštanjem iz rečenice ne utječe se niti na predikatnost niti na značenje glagola *preminuti*. S druge strane, kada bismo iz rečenice (19b) uklonili oblik *prijateljem* u modalnom instrumentalu, glagol *smatrati* izgubio bi smislen odnos s objektom, usp. **Smiješ me smatrati*. U tom slučaju jedini bi način da se očuva taj odnos bio da se značenje glagola *smatrati*, 'X POIMA Y U VIDU Z', izmijeni u korist njegova polazišnog značenja 'gledati/promatrati' koje se u suvremenom hrvatskom jeziku izgubilo. Baš to je moguće provesti u (19c) gdje imamo primjer hipersemantičkoga glagola koji, suprotno glagolu *smatrati*, još uvijek čuva svoje polazno leksičko značenje. Tako po uklanjanju oblika *nespremnima* u deskriptivnom instrumentalu glagol *uhvatiti* ne biva lišen predikatnosti, no njegovo se značenje posve sigurno mijenja. U rečenici *Ne može vas se uhvatiti* više ne znači 'zateći <koga/što> u određenu stanju', već naprosto 'ugrabiti <koga/što>'.

Iz semantičke perspektive Dowty (*ibid*. 34) bilježi da adjunkt modificira značenje elemenata s kojima se nalazi u suodnosu, dočim dopuna (ili komplement) to značenje *dovršava*. Riječju, kada je Y dopuna u okviru sintagme XY, značenje elementa X samo je po sebi nepotpuno ili nekoherentno. Isto primjećuje i Brinker (1977: 115) označavajući dopunu kao konstituirajući element semantema (*semantemkonstitutiv*). Najjasniji primjer tomu da predikatni komplement i suznačni glagol značenjski oblikuju semantem već su spominjani primjeri rezultativa što se podudaraju s pojedinačnim glagolima, npr. *crniti* > *činiti crnim*; *slabjeti* > *postajati slab* itd.

Dowty (*ibid*. 51) bilježi još jedno obilježje po kojemu se dopune razlikuju od adjunkata. Riječ je o tomu da dopune, nasuprot adjunktima, imaju osjetno ograničeniju distribuciju u rečeničnoj strukturi. Dopune uvijek slijede za *glavom*, odnosno za elementom koji njima upravlja, a to je u našem slučaju suznačni glagol. Niže je Dowtyjev primjer (20a–b). Vezanost komplementa za glavu već smo mogli uočiti u primjerima s testom premještanja. Ta vezanost uočljiva je također i u testu s rascijepljenim surečenicama (vidi 2.2.).

(20) a. *Ivan je pjevao da oraspoloži Mariju*.
Da bi oraspoložio Mariju, Ivan je pjevao.
Ivan je, da bi oraspoložio Mariju, pjevao satima.
b. *Ivan je pokušao oraspoložiti Mariju*.
**Da bi oraspoložio Mariju, Ivan je pokušao*.

**Ivan je, da bi oraspoložio Mariju, pokušavao satima.*

U (20a) namjerna surečenica *da oraspoloži Mariju* ostvaruje se kao adjunkt. Niti se inverzijom niti pak umetanjem parentezom predikatnost glagola *pjevati* ne narušava. Posve je drugačija situacija u (20b) gdje glagol *pokušati* nosi shematično značenje 'X TEŽI POSTIĆI CILJ Y' kojemu je potrebna dopuna posredstvom koje će se leksički konkretizirati baš cilj kojemu se teži. I u tom slučaju, dakle, imamo dva elementa – *pokušati oraspoložiti* – koji tek sinergijom postaju djelatnom sintaktičkom jedinicom, pa je i razumljivo da se ne mogu razdvajati.

Odnosom adjunkcije, kao i odnosom komplemenata i adjunkata nastavit ćemo se baviti dalje u radu (vidi pogl. 3.5., 4.5., 5.1. i pogl. 6.). Predstavit ćemo niz sintaktičkih testova kojima će se preispitivati sintaktička obilježja predikatnih imena. No odnos adjunkcije u konačnici ćemo obrazložiti na teorijskim osnovama konstrukcijske gramatike. Prije toga, međutim, moramo se osvrnuti na još jednu teoriju sekundarnih predikata koja je u mnogočemu bliska Petijevoj. To je i razumljivo kada se u obzir uzme da proizlazi iz teorijskog okvira generativne gramatike. Riječ je o teoriji malih surečenica.

2.2. Problemi teorije malih surečenica

Teorijski blizak Petijevu shvaćanju obveznih predikatnih proširaka pristup je koji ih opisuje u vidu *malih surečenica* (*small clauses*). Riječ je o pristupu što nastaje u okviru teorije načela i parametara generativne gramatike. Chomsky (1981) i Stowell (1981, 1983) obično se navode među začetnicima toga pristupa. Prema shvaćanju njegovih zagovaratelja odnos predikatnog imena i argumenta na koji se odnosi odgovara odnosu subjekta i predikata u pravim rečenicama (Boas 2003: 25). To je polazište najbolje pojasniti primjerima (21a–d).

(21) a. *Mona smatra* [$_{SC}$ *Eugena pametnim*].
b. *Matija*$_i$ *je pripremao ispit* [$_{SC}$ PRO$_i$ *neispavan*].
c. *Vera je ribu*$_i$ *jela* [$_{SC}$ PRO$_i$ *sirovu*].
d. *Tomislav je podesio glas*$_i$ [$_{SC}$ PRO$_i$ *mračnijim*].

Po shvaćanju teoretičara malih surečenica elementi u uglatim zagradama oblikuju sintaktičku, odnosno rečeničnu sastavnicu koja obuhvaća subjekt i predikat. Ta se rečenična sastavnica ili *mala surečenica* od pravih rečenica razlikuje utoliko što je lišena finitnoga glagola, a odatle onda i gramatičkoga vremena. Mala surečenica u (21a) razlikuje se od ostalih u primjeru (21) po tome što se ne može izostaviti. Riječ je o dopumbenoj maloj surečenici koju

odabire glagol *smatrati* obilježavajući je tematskom ulogom propozicije. Preciznije, premda glagol *smatrati* određuje padežni oblik objekta i predikatnoga imena, propozicijskom ulogom obilježava [$_{SC}$ NP XP] lanac kao cjelinu. Budući da se takva cjelina shvaća kao argument, glagol *smatrati* u (21a) određuje se kao dvovalentan glagol.

Suprotno maloj surečenici u (21a), ostale su male surečenice u primjeru (21) adjunkti, odnosno neobvezni dodaci glagolu. Od dopumbenih se razlikuju po tomu što sadrže fonetski prazan subjekt PRO koji se nalazi pod kontrolom subjekta *Matija* (21b) ili objekta *riba* (21c) te objekta *glas* (21d), a funkcijski se ostvaruje kao njihova anafora.[4] To znači da su subjekt PRO i element pod čijom je kontrolom, unatoč koreferentnosti, obilježeni različitim tematskim ulogama. Primjerice, suprotno primjeru (21a) gdje se *Eugen* izvan male surečenice ne može uzeti kao argument glagola *smatrati*, *riba* u primjeru (21c) s jedne se strane ostvaruje kao argument glagola *jesti* koji joj dodjeljuje tematsku ulogu pacijensa, a s druge strane kao subjekt male surečenice preuzima ulogu teme predikata *sirov*. Jedan od glavnih motiva za uvođenje PRO subjekta bilo je poštivanje *theta*-kriterija koji je postavio Chomsky (1981: 36), a prema kojemu svakom pojedinačnom argumentu u rečeničnoj strukturi mora biti pridružena tematska uloga te nijedan argument ne može biti nositeljem više od jedne tematske uloge. Primjerice, kada subjekt Matija (21b) ne bi bio odvojen od njegove PRO anafore, u njem bi se ukrštavale dvije različite tematske uloge – uloga agensa po glagolu *pripremati* te uloga teme koju mu pridružuje predikat *neispavan*.[5]

Aarts (1992) je ponudio pregled standardnih argumenata kojima se potkrepljuje teorija malih surečenica. Prvi se argument odnosi na mogućnost koordinacije [NP XP] lanaca (Aarts *ibid*. 37). Test koordinacijom polazi od pretpostavke da u odnosu koordinacije mogu biti tek odjelite sintaktičke jedinice, odnosno sastavnice (22a–b).

(22) a. [*Ana*] *i* [*Hrvoje*] *došli su u posjetu*.
b. *Varao je* [*susjede*] *i* [*klijente*].

Tako se u (22a) elementi *Ana* i *Hrvoje* ostvaruju kao odjelite sintaktičke jedinice s funkcijom subjekta. Isto primjećujemo i u rečenici (22b) s elementima *susjede* i *klijente* koji se

[4] Odnos kontrole detaljnije je objašnjen u poglavlju 3. Odnos kontrole gramatički je odraz odnosa predikacije. Kontrolor je onaj element – najčešće subjekt ili objekt – o kojemu se predikatnim imenom, komplementom ili adjunktom, nešto iskazuje.
[5] Pojmom tematskih, odnosno semantičkih te *argumentnih uloga* (Goldberg 1995) detaljnije se bavimo u 3. i 4. poglavlju. Za preciznije određenje pojma argumentnih uloga vidi pogl. 4.4.

ostvaruju u funkciji objekata. Odatle bismo onda trebali isto zaključiti i glede spojeva [*Monu marljivom*] i [*Franju nemarnim*] u (23c).

(23) a. *Smatram* [*Monu marljivom*].
b. *Smatram* [*Franju nemarnim*].
c. *Smatram* [*Monu marljivom*], *a* [*Franju nemarnim*].

No test koordinacijom povlači sa sobom barem dva problema. Prvi je problem što u odnosu koordinacije mogu biti elementi koji očigledno nisu niti mogu biti odjelite sintaktičke jedinice, usp. (24a–b).

(24) a. [*Eugen voli*], *a* [*Marta mrzi*] *fonologiju*.
b. *Eugena su posljednji put vidjeli* [*na poslu u utorak*], *a* [*u njegovoj ulici u srijedu*].

Kada bismo se vodili određenjima testa koordinacijom, proizišlo bi da su elementi [*Eugen voli*] i [*Marta mrzi*] u (24a) odjelite sintaktičke jedinice. To je očigledno neodrživ zaključak zato što su subjekt i predikat inherentno odvojene sintaktičke kategorije koje se ne mogu ostvarivati kao odjelita sintaktička jedinica. Isto zapažanje vrijedi i za elemente u (24b) [*na poslu u utorak*] i [*u njegovoj ulici u srijedu*]. Riječ je o adverbijalima mjesta i vremena koji se nalaze u odnosu adjunkcije s glagolom, dočim među njima ne postoji neki specifični sintaktički ili semantički odnos po kojemu bi se funkcijski ostvarivali kao sintaktička cjelina.

Drugi je problem testa u tome što se baš koordinacijom iz rečenica mogu elidirati elementi koji oblikuju složeni predikat, usp. (25a–c).

(25) a. *Ljudi* [*ne smatraju pouzdanim*] *Petra nego* [~~*smatraju pouzdanim*~~] *Miroslava*.
b. [*Ne osjeća se povrijeđenim*] *on, već* [~~*se povrijeđenima osjećaju*~~] *njegovi prijatelji*.
c. *Vijesti Eugena* [*ostaviše tužnim*], *ali Veru ne* [~~*ostaviše tužnom*~~].

Rečenice (25a–c) primjer su strukturnoga paralelizma (Silić i Pranjković 2005: 325), odnosno pojave gdje među dvjema rečenicama s istovjetnom sintaktičkom vrijednošću i paralelnom sintaktičkom strukturom u odnosu koordinacije dolazi do eliminiranja podudarnih elemenata. U primjerima (25a–c) eliminirani su elementi koji čine složeni predikat. Kada bismo prihvatili test koordinacijom, proizišlo bi da govori protiv, a ne u korist malih surečenica.

Sljedeći Aartsov (1992: 38) argument primjeri su sa zamjenicom *it* 'to'. Aarts objašnjava da u rečenicama tipa (26a) i (26b), zamjenica *it* 'to' ne može biti argument glagola zato što je lišena referencije te je značenjski neodređena. Aarts odatle izvodi da se zamjenica treba shvatiti kao subjekt odjelitih propozicija *it is a beautiful day* te *it is rather hot*.

(26) a. *I consider* [it *a beautiful day*]. 'Mislim da je ovo lijep dan.'
b. *I find* [it *rather hot*]. 'Nalazim da je vruće.'

No teško je prihvatiti stav da zamjenica *it* 'to' zbog neodređenosti svoje referencije ne može biti funkcionalna sintaktička jedinica, odnosno objekt. Osim toga, nije baš posve bjelodano da je u rečenicama (26a–b) lišena referencije. Mogli bismo, primjerice, zamisliti korespondenciju tipa (27a–b).

(27) a. A: *I like* ***this climate***. B: *I find* ***it*** *rather hot*. 'A: Sviđa mi se ova klima. B: Meni je odveć vruća.'
b. A: ***This soup*** *is delicious*. B: *I find* ***it*** *rather hot.* 'A: Ova juha je izvrsna. B: Meni je odveć vruća.'

U kontekstu (27) zamjenica *it* očigledno ostvaruje anaforičku funkciju – u (27a) referira na *this climate*, a u (27b) referira na *this soup*. Mogli bismo pretpostaviti da bi Aarts prigovorio da je u (26a–b) riječ o forički nezavisnim iskazima. No i u tom slučaju zamjenica *it* nije značenjski prazna. Ako su iskazi (26a–b) forički nezavisni, zamjenica *it* ostvaruje deiktičku funkciju. Tako u rečenici (26a) referira na sâm dan o kojemu se iskaz izriče, usp. *I consider* **this day** *a beautiful day*. Sintagma *this day* izostavlja se po redundantnosti. Isto vrijedi i za rečenicu (26b), usp. *I find* **the weather** *rather hot*. Sintagma *the weather* izostavlja se zato što je iz iskaza – ukoliko je forički nezavisan! – razumljivo da se odnosi na vrijeme. Tako bismo u hrvatskome jeziku rekli *Danas je prilično vruće*, dok bi rečenica s izrečenim, ali sasvim redundantnim subjektom bila podjednako prihvatljiva, usp. *Vrijeme je danas prilično vruće*.

Radford (1988: 325) se također poziva na argument sa zamjenicom *it* 'to'. Niže navodimo neke njegove primjere koji su zanimljivi iz perspektive hrvatskoga jezika, usp. (28a–b).

(28) a. *I believe* [it *inevitable that war will break out*]. 'Smatram izbijanje rata neizbježnim.'
b. *I find* [it *inconceivable that he should have gone*]. 'Nalazim njegov odlazak neprihvatljivim.'

Ako rečenicu (28a) prevedemo na hrvatski jezik pokušavajući biti što je moguće doslovniji, dobit ćemo rečenicu *Smatram to da će rat izbiti neizbježnim*. Prijevodna varijanta pokazuje da zamjenica *to* dolazi u funkciji katafore objektne surečenice *da će rat izbiti* (29a–c).

(29) a. *Smatram* ***to*** *neizbježnim*.
b. *Smatram neizbježnim* ***da će rat izbiti***.
c. *Smatram* ***izbijanje rata*** *neizbježnim*.

Na podjednak se način može protumačiti i prijevodna varijanta rečenice (28b) *Nalazim to što je otišao neprihvatljivim* (30a–c).

(30) a. *Nalazim* ***to*** *neprihvatljivim.*

b. *Nalazim neprihvatljivim* ***da je otišao****.*

c. *Nalazim* ***njegov odlazak*** *neprihvatljivim.*

Kako bi se zamjenica *to* odredila subjektom, morali bismo umjesto dopuna predikatnim imenom uvesti kompletivne surečenice. U takvim bi onda strukturama zamjenica *to* ostvarila funkciju katafore subjektnih surečenica umetnutih u kompletivne surečenice zadane glagolima *smatrati* i *nalaziti* (31a–b).

(31) a. *Smatram da je* ***to da će rat izbiti*** *neizbježno.*

b. *Nalazim da je* ***to da je morao otići*** *neprihvatljivo.*

Naravno, problem je s tom varijantom u tome što kompletivne surečenice – već i po tome što sadrže finitni glagol i gramatičko vrijeme – nisu male surečenice. S druge strane postavlja se pitanje u kakvu točno odnosu stoje s njima. Niže ćemo se na to osvrnuti malo detaljnije.

Sljedeći se Aartsov argument odnosi na modifikatore, odnosno rečenične adverbijale koji se pojavljuju među elementima u [NP XP] lancu. Budući da inače modificiraju značenje rečenice, položaj *modifikatora* (Pranjković 2004: 23) u [NP XP] strukturi doista sugerira da je riječ o rečenici. Aarts (1992: 45) nažalost daje tek dva primjera koje navodimo u (32a–b).

(32) a. *I thought* [it ***perhaps*** *a pity*] *at the time, but his motivation was pessimism (...) about academic job prospects.*

'Mislio sam u to vrijeme [da je to možda šteta], no njegova motivacija bio je pesimizam (…) glede mogućnosti zaposlenja.'

b. *I must admit that I have found* [*these summer international schools* ***probably*** *the most rewarding part of my work*].

'Moram priznati da sam našao da su [te međunarodne ljetne škole vjerojatno najzahvalniji dio moga posla].'

Čestice *perhaps* 'možda' i *probably* 'vjerojatno' pripadaju česticama koje izriču modalnost sigurnosti kazivača u vjerodostojnost onoga što govori (Sesar 2009: 53). Sintaktički gledano njihovo je karakteristično obilježje parentetičnost, odnosno nesintagmatičnost, što znači da se u rečenici pojavljuju kao umetnute riječi nezavisne o predikatu ili drugim članovima rečenične

strukture. Njihova je distribucija u [NP XP] strukturi stoga uvjerljiv argument u korist malih surečenica.

Ipak, za hrvatski jezik taj je argument valjan samo za slučajeve u kojima se male surečenice *proširuju* u kompletivne surečenice. Neki, ali nikako ne svi, glagoli mentalne djelatnosti mogu kao dopune imati kompletivne surečenice. Među njima je glagol *smatrati*. Niže navodimo primjer s njime u kojemu modifikator *vjerojatno* prvo biva umetnut u glavnu (33a), a potom u zavisnu surečenicu (33b).

(33) *On smatra da je to istina.*

a. *On* ***vjerojatno*** *smatra da je to istina.*

b. *On smatra da je to* ***vjerojatno*** *istina.*

Iz različite distribucije modifikatora doista proizlaze dvije različite verzije glavne i zavisne surečenice. Tako se u prvoj (33a) modificira snaga, a u drugoj (33b) pak istinitost uvjerenja. Nama je ovdje važno to da se glavna i zavisna surečenica, budući rečenice, mogu na podjednak način modificirati česticom *vjerojatno*. Međutim, kada se glagol *smatrati* dopuni predikatnim imenom, dvojaka modifikacija više nije moguća (34a–b).

(34) *On to smatra istinom.*

a. *On* ***vjerojatno*** *smatra to istinom.*

b. *On to smatra* ***vjerojatno*** *istinom.*

Modifikator *vjerojatno* ne može modificirati sadržaj predikatnog imena nezavisno o glagolu *smatrati*. Primjeri (34a) i (34b) mogli bi se podjednako odnositi na snagu kao i na istinitost uvjerenja. Konkretno razgraničenje dobili bismo samo u slučaju da modifikator zamijenimo atributom sročnim s predikatnim imenom, usp. *On to smatra* ***vjerojatnom*** *istinom.*

Što se tiče Aartsovih primjera, premda (32a) jest intrigantan primjer koji poziva na daljnje razmatranje, treba napomenuti da *probably* 'vjerojatno' u primjeru (32b) doista nije rečenični modifikator, već čestica aproksimacije (Tekavčić 1989: 155) sintagmatski vezana za superlativ *the most rewarding part*. To se lako može obrazložiti sličnim primjerima iz hrvatskoga jezika (35a–b).

(35) a. *Jutro doživljavam* ***vjerojatno*** *najvažnijim dijelom dana.*

b. *To je* ***vjerojatno*** *najneozbiljniji film u zadnjih 50-ak godina.*

Kada bismo iz gornjih dviju rečenica ispustili oblike u superlativu za koje su čestice vezane, dobili bismo vrlo neobične rečenice, usp. ?*Jutro doživljavam vjerojatno dijelom dana*; **To je*

vjerojatno film u zadnjih 50-ak godina. Takvi su spojevi vrlo česti u hrvatskome jeziku, npr. *vjerojatno najborbeniji igrač*; *vjerojatno najbolji kartaš*, *vjerojatno najuspješniji pothvat* i sl.

Svakako najintrigantniji argument koji Aarts (1992: 46) navodi je onaj gdje nastoji dokazati da je NP argument u [NP XP] strukturi subjekt. Pritom se oslanja na Radforda (1988: 325) koji, pozivajući se pak na Napoli (1989), polazište temelji na tzv. *plutajućim emfatičkim refleksivima* (36a–c).

(36) a. *The president*$_i$ *is coming* ***himself***$_i$. 'Dolazi predsjednik sâm.'

b. **We put the president*$_i$ *in our car* ***himself***$_i$. *'Smjestili smo predsjednika u naš auto samog.'

c. **I looked behind the president*$_i$ *for guards* ***himself***$_i$. *'Gledao sam iza predsjednika tražeći čuvare samog.'

Napoli (1989) vjeruje da primjeri (36b) i (36c) dokazuju da plutajući emfatički refleksivi ne mogu antecedent imati u objektu. Budući da objekt *the president* 'predsjednik' u rečenici (37) dolazi kao antecedent refleksiva *himself* 'sâm', Radford (1988: 325) izvodi da mora biti riječ o subjektu.

(37) *I consider* [*the president entirely responsible* ***himself***].

U hrvatskome jeziku funkciju plutajućih emfatičkih refleksiva preuzima emfatički zamjenički pridjev *sâm*, usp. *Smatram predsjednika* ***samoga*** *u potpunosti odgovornim*. Potonji je pridjev karakterističan po postpozitivnom položaju koji zauzima u sintagmatskom odnosu s kakvom imenskom riječju koju precizira restriktivnim značenjem, usp. *predsjednik* ***sam*** = *predsjednik* ***i nitko drugi osim njega***. Nastavljajući dalje, Aarts (1992: 47) bilježi da Radford (1988: 326) pozivajući se na Postala (1974) razrađuje argument primjerima s postpozitivnim pridjevom *alone* 'sam' koji se u restriktivnoj funkciji, po njihovu shvaćanju, može naći samo u odnosu sa subjektom (38a–c).

(38) a. ***Gronzmeyer alone*** *can help you*. 'Gronzmeyer sam može ti pomoći.'

b. **I refuse to work with* ***her alone***. *'Odbijam raditi s njom samom.'

c. **Call* ***Bob alone***. *'Nazovi Boba samog.'

Da se restriktivna funkcija postpozitivnoga pridjeva *alone* 'sam' ne ograničava nužno na položaj subjekta, može se vidjeti iz primjera (39a–b). Tako je u (39a) *alone* 'sam' element prijedložnoga objekta, dočim je u (39b) element adverbijala. U obama slučajevima, međutim, restriktivnom funkcijom modificira imenski element sintagme. Budući da su u hrvatskome i

engleskome jeziku takvi primjeri česti, argument s plutajućim emfatičkim refleksivima teško da je konkluzivan.

(39) a. *Democracy does not consist* ***in Parliament alone***. (Sinclair *et al.* 1987: 40)
'Demokracija se ne sastoji od parlamenta samog.'
b. *Moram je* ***pred njom samom*** *pohvaliti*. (Josip Eugen Tomić [n.d.], *Melita*.)

Važan dodatak tom argumentu nalazimo u radu autorica Birtić i Brač (2016: 324–325) koje, oslanjajući se na polazišta teorije malih surečenica, nastoje dokazati da se objekt s glagolima *doživjeti* i *doživljavati* treba shvatiti kao subjekt. Dokaz koji autorice iznose u korist te tvrdnje temelji se tome što objekati uz glagole *doživjeti* i *doživljavati* mogu vezati anafore, odnosno upravljati povratnim zamjenicama, što je obilježje koje se obično pripisuje isključivo subjektu (40a–b).

(40) a. *Ivana*$_{j}$ *doživljava majku*$_{i}$ *ljutom na sebe*$_{i/j}$.
b. *On*$_{j}$ *doživljava sina*$_{i}$ *ponosnim na sebe*$_{i/j}$.

Indeksima obilježeni odnosi sugeriraju da povratna zamjenica *sebe* u primjerima (40a) i (40b) može antecedent podjednako imati u subjektu kao i u objektu. Kada se u obzir uzme povratno-posvojna zamjenica *svoj*, predmet se barem naočigled čini nešto jasnijim (41).

(41) *Matija*$_{i}$ *doživljava Veru*$_{j}$ *svojim*$_{i/*j}$ *bedemom*.

Problem je s argumentom iz vezanja anafora što se, barem za hrvatski jezik, može pokazati da objekti mogu vezati anafore. Štoviše, u primjeru (42) koji postavljamo prema Postalovu (1970) radu o glagolu *remind* 'podsjećati/asocirati' jedino objekt i može vezati anaforu.

(42) *Matija*$_{i}$ *Monu*$_{j}$ *asocira na sebe*$_{*i/j}$.
a. ?*Matija Monu asocira na* ***samoga*** *sebe*.
b. *Matija Monu asocira na* ***samu*** *sebe*.

Ako uzmemo da glagol *asocirati* znači 'pobuđivati kakvu predodžbu o komu ili čemu', onda je rečenica (42a) problematična zato što izvan nekog specifičnog konteksta nije uobičajeno da predmet koji motivira asocijaciju bude identičan predmetu na koji asocira. Primjeri (43) i (44) pokazuju da se povratna zamjenica može podjednako odnositi na subjekt i na objekt.

(43) *Filozofija*$_{i}$ *ga*$_{j}$ *je privukla sebi*$_{i/j}$.
a. *Filozofija ga je privukla* ***samomu*** *sebi*.
b. *Filozofija ga je privukla* ***samoj*** *sebi*.

(44) *Roditelji*$_{i}$ *su ju*$_{j}$ *razljutili na sebe*$_{i/j}$.

a. *Roditelji su ju razljutili na* ***samu*** *sebe.*

b. *Roditelji su ju razljutili na* ***same*** *sebe.*

Nema sumnje da je povratna zamjenica *sebi* u rečenici (43b) redundantna. Uzevši u obzir da glagol *privući* u toj rečenici znači 'pobuditi zanimanje', bilo bi sasvim dovoljno reći *Filozofija ga je privukla*. S druge strane dodavanje povratne zamjenice objektu u (43a) podrazumijeva glagol *privući* u značenju 'približiti'. Tu odnos povratne zamjenice s objektom podrazumijeva opis njegova stanja, odnosno promjene toga stanja utoliko što se kroz filozofiju približio sebi, odnosno bolje upoznao samoga sebe. Isto vrijedi u (44a) gdje se stanje referenta objekta mijenja tako što biva učinjen ljutim na sebe. Kada se posredstvom povratnosti stanje ili promjena stanja referenta objekta ne mogu opisati, objekt ne može vezati anaforu (45a–b).

(45) a. *Seljani*$_{i}$ *su promatrali pustoš*$_{j}$ *oko sebe*$_{i/*j}$.

b. *Mona*$_{i}$ *je slikala ljude*$_{j}$ *oko sebe*$_{i/*j}$.

Smatramo da nijedan od Aartsovih argumenata nije uvjerljiv. Štoviše, neki od njih, primjerice test koordinacijom ili pak pozivanje na rečenične adverbijale, govore više u prilog složenim predikatima nego što dokazuju polazišta teorije malih surečenica. Rečenice koje bismo mogli shvatiti bliskima malim surečenicama Pranjković (2001) naziva *kompletivnim surečenicama*.

Kompletivne surečenice obvezne su dopune ne samo glagola, nego i priložnih i imenskih izraza koji označavaju mentalnu djelatnost ili percepciju (Pranjković *ibid*. 64). Karakteristične su po tomu što glavna rečenica označava propozicijski ili subjektivni stav koji se iskazuje u odnosu na sadržaj zavisne surečenice. Glavna rečenica obilježena je, dakle, subjektivnom modalnošću. Točnije, ne izriče konkretan sadržaj, već subjektivnu modifikaciju sadržaja zavisne surečenice. To za posljedicu ima da zavisna surečenica nije zavisna o glavnoj, nego je obrnuto (Pranjković *ibid*. 65).

Tipični primjeri kompletivnih rečenica dolaze s glagolima *tvrditi*, *misliti* i *vjerovati*, npr. *On tvrdi/misli/vjeruje da je to istina*. Kompletivne rečenice ostvaruju se i s glagolom *smatrati*, no treba odmah napomenuti da – unatoč bliskosti na prvi pogled – između kompletivnih rečenica i modala, odnosno modalne konstrukcije ne vlada podudarnost. Barem ne potpuna. Razmotrite primjer (46a–b).

(46) a. *Mona vjeruje da je Eugen filozof.*

b. *Mona shvaća da je Eugen filozof.*

Glagol *vjerovati* u (46a) doksastički je glagol, odnosno glagol subjektivnog uvjerenja kojim se iskazuje propozicijski stav o sadržaju kompletivne surečenice. Tako u (46a) Mona iznosi svoje subjektivno uvjerenje o Eugenovoj profesiji. No rečenicu (46b) intuitivno ne možemo shvatiti na podjednak način. U njoj Mona naprosto razumije kao činjenicu da je filozofija Eugenova profesija. Ipak, kada bismo rečenicu (46b) preoblikovali prema modelu modalne konstrukcije, značenje bi se promijenilo, usp. (47).

(47) *Mona Eugena shvaća filozofom.*

Međutim, glagol *shvaćati* u (47) i dalje se funkcijski ne podudara s glagolom *vjerovati* u (46a) zato što ne izriče propozicijski stav, već subjektivnu prosudbu referenta subjekta o naravi, a ne o profesiji referenta objekta. Isto bismo dobili kada bismo – zanemarujući prihvatljivost rečenice – proveli preobliku rečenice (46a), usp. *Mona Eugena vjeruje filozofom.*

Da modal, unatoč bliskosti s kompletivnim rečenicama, nije dio male surečenice, može se pokazati i takozvanim rascijepljenim rečenicama (*cleft sentences*) na koje se prvotno oslanjao Hoeksema (1994: 145–146) opovrgavajući teoriju malih surečenica. Kako sam naziv sugerira, u rascijepljenim se rečenicama sadržaj jedne rečenice cijepa na dva dijela, odnosno na dvije odjelite surečenice. Glavna rečenica sadrži element u prednjem planu ili fokusu, a s njome se povezuje relativna rečenica koja služi identifikaciji elementa u prednjem planu. Collins (1991: 2) objašnjava da su rascijepljene rečenice konstrukcije kojima se izriče odnos identiteta između elementa u prednjem planu i relativne surečenice. To se može primijetiti u primjeru (48a). U prednjem planu nalazi se objekt *auto*, a relativnom rečenicom provodi se njegova identifikacija. Podjednaka je preoblika moguća i kod sekundarnih predikata kao što pokazuje primjer (48b).

(48) a. *Kupio je auto.* → *Auto jest to što je kupio.*

b. *Vratili su auto netaknut.* → *Auto netaknut jest to što su vratili.*

S druge strane u primjerima modalne konstrukcije (v. pogl. 6.4.) preoblika rascijepljenom rečenicom nije provediva (49a–b).

(49) a. *Suradnici Veru smatraju odgovornom.* → **Vera odgovorna jest to što suradnici smatraju.*

b. *Nazivaju susjede divljacima.* → **Susjedi divljaci jest to što nazivaju.*

Osim što demonstriraju da glagoli *smatrati* i *nazivati* bez predikatnog komplementa ne mogu stupiti u smislen odnos s objektom, preoblike rečenica također pokazuju da se predikatna imena sa subjektiviziranim objektima uz navedene glagole ne mogu odrediti kao male surečenice. Konstrukcija sa sekundarnim predikatom u (48b) nesumnjivo se može protumačiti kao mala surečenica, usp. [*Netaknut je auto*] *koji su vratili*. Međutim, u rečenicama (49a) i (49b) to nije moguće. Ne možemo reći *[*Divljaci su susjedi*] *koje nazivaju*.

Nesumnjivo najveći problem teorije malih surečenica jest u tome što ne može objasniti primjere inovativne uporabe glagola s različitim tipovima predikatnih imena. Dakle, slučajeve u kojima se uporaba nekog glagola modelira prema određenom glagolu-egzemplaru (50a–b).

(50) a. (…) *promjenom stanja svijesti, obiteljsko smo nasilje osudili mračnijim i surovijim nego ikad*. (vecernji.hr, hrWaC)

b. *Cijenih te mudrijim*. (slavoljubpenkala.hr, hrWaC)

Glagol *osuditi* dvovalentan je glagol koji obično obuhvaća ulogu onoga koji sudi te predmeta koji biva osuđen najčešće u pravnom ili moralnom smislu. U primjeru (50a) značenje glagola *osuditi* modificirano je značenjem modalne konstrukcije 'X POIMA Y U VIDU Z'. To je vidljivo iz toga što je glagol *osuditi* sinoniman i zamjenjiv egzemplarom *doživjeti*. Budući da glagol *doživjeti* uvodi malu surečenicu, da bismo ostali dosljedni teoriji malih surečenica, strukturu *osuditi obiteljsko nasilje mračnijim i surovijim* morali bismo raščlaniti na način (51).

(51) [$_{VP}$ *osuditi* [$_{SC}$ *obiteljsko nasilje mračnijim i surovijim*].

Problem je s takvim određenjem što je objekt rečenice (50a) nesumnjivo argument glagola *osuditi*, što može dokazati na barem dva načina. Kao prvo, ispuštanjem predikatnog imena ne mijenja se značenje glagola niti se narušava njegova funkcija predikata, usp. *promjenom stanja svijesti, obiteljsko smo nasilje osudili*. Kao drugo, objekt se može preinačiti u subjekt medijalne konstrukcije, usp. *Obiteljsko se nasilje obično osuđuje* nasuprot **Obiteljsko se nasilje obično doživljava*.

Podjednak problem uvodi i primjer (50b) s glagolom *cijeniti*, dvovalentnim glagolom čije je značenje 'poštovati, uvažavati koga' u gornjem primjeru modificirano značenjem 'X POIMA Y U VIDU Z' po kojemu je glagol *cijeniti* sinoniman s glagolom *smatrati*. Možemo reći *Smatrah te mudrijim*. Budući da glagol *smatrati* odabire malu surečenicu, dosljedni teoriji, strukturu *cijeniti te mudrijim* morali bismo odrediti na način (52).

(52) [$_{VP}$ *cijeniti* [$_{SC}$ *te mudrijim*].

Kao i u prethodnom primjeru, međutim, nema nikakve sumnje da je objekt u (52b) argument glagola. Kada se modal u predikatnom instrumentalu odstrani, značenje se glagola ne mijenja niti se narušava njegova predikatnost, usp. *Cijenjah te*. Objekt se također može postaviti kao subjekt medijalne konstrukcije, usp. *Lako se cijeniš* u značenju 'Lako te je cijeniti' nasuprot **Lako se smatraš*.

Među teoretičarima malih surečenica otvoreno je pitanje jesu li rezultativi dopumbene ili pak adjunktne male surečenice. Kayne (1984), Hoekstra (1988) i Kratzer (2005) neki su od autora su koji smatraju da je riječ o dopumbenim malim surečenicama, što ukratko znači da objekt u njima ne smatraju argumentom glagola. Bruening (2018) iznosi oprečno polazište koje temelji na primjerima poput (53).

(53) *Najbolje je sablju kovati oštrom vrelu, ali je u redu ako se ohladi do trenutka kada bude oštra*.[6]

Kada bismo strukturu *kovati sablju oštrom* raščlanili na način [$_{VP}$ *kovati* [$_{SC}$ *sablju oštrom*], odnos između referenta objekta i kauzativnog dijela radnje izgubio bi se. (53) pokazuje da je takva analiza pogrešna zato što sekundarni predikat *vreo* modificira referent objekta tijekom kauzativne radnje, što znači da se objekt prvo mora ostvariti kao argument glagola, a potom tek kao subjekt male surečenice.

Polemizirajući s Hoekstrom (1988), Boas (2003: 30) ukazuje na probleme s teorijom malih surečenica koji se mogu povezati sa zapažanjima što smo ih ovdje izveli iz primjera (50a–b) i (53). Prvi problem odnosi se na to da ne postoji pravilo koje bi objasnilo odstupanja između obrasca valentnosti glagola, odnosno njegove supkategorizacije i argumentne strukture u kojoj se ostvaruje. Drugi je problem to što teorija malih surečenica ne nudi nikakav postupak koji bi razriješio problem detranzitivizacije glagola u takvim slučajevima. Objekti u primjerima (50a–b) argumenti su glagola, a opet prema teoriji malih surečenica slijedi da nisu zato što u takvim slučajevima tematsku ulogu propozicije glagol mora dodijeliti maloj surečenici kao cjelini. U suprotnom bi došlo do kršenja *theta*-kriterija.

Budući da nijedan od argumenata iznijetih u korist malih surečenica doista nije konkluzivan, a primjeri inovativne uporabe glagola modelirani prema egzemplarima predikatne konstrukcije (v. pogl. 6.) predstavljaju problem za teoriju malih surečenica, držimo opravdanim napuštanje toga pristupa u korist pristupa koji slučajeve obveznih dopuna predikatnim imenima shvaća

[6] Riječ je o modificiranoj verziji primjera rezultativnog sekundarnog predikata koji je konstruirao Marković (2009: 224), usp. *Iskovao je sablju oštrom*.

kao složene predikate. Prije nego što se posvetimo opisu potonjeg pristupa (vidi pogl. 4.3., 4.4. i 4.5.), moramo razraditi pojam sekundarnih predikata.

3. SEKUNDARNI PREDIKAT

3.1. Osnovna obilježja sekundarnih predikata

Himmelman i Schultze-Berndt (2004: 59) primjećuju da su konstrukcije sa sekundarnim predikatima karakteristične po tome što čine jednu jednostavnu rečenicu s dvama predikatnim elementima koji *ne čine* složeni predikat. Ta se dva predikatna elementa razlikuju na takav način da je prvi uvijek finitni glagolski oblik, dočim se drugi predikatni element može ostvarivati na različite morfološke i sintagmatske načine. Primjerice kao particip (1a), pridjev (1b), *kao*-konstrukcija (1c), redni broj (1d) ili prijedložno-padežna konstrukcija (1e).[7]

(1) a. *Alfred je* ***smeten*** *i* ***uzbuđen*** *zahvaljivao*. (Kumičić [1881], Olga i Lina, HJR)
b. *I likujem,* ***pijan***. (Polić [1936], Jučerašnji grad, HJR)
c. *Omiš je* ***kao gusarsko gnijezdo*** *idealno smješten na ušću Cetine*. (HNK)
d. (…) *ona je dotrčala* ***prva*** *u selo* (…). (blog.hr, hrWaC)
e. *Te je riječi mati* ***u suzama*** *izrekla, i one su dirnule Parasku*. (Bertić [1902], *Ženski udesi*, HJR)

Sekundarni predikati također su karakteristični i po tome što se u rečeničnoj strukturi nalaze u dvovidnom odnosu s glagolskim predikatom te s određenim imenskim argumentom. Tako se s glagolskim predikatom nalaze u odnosu adjunkcije, dočim se s imenskim argumentom nalaze u odnosu predikacije.

Odnos adjunkcije pretpostavlja da sekundarni predikat nije uveden rekcijom glagola, odnosno da nije dijelom njegova obrasca valentnosti. U prethodnom smo poglavlju vidjeli da Nichols (1981: 34) pod obilježje adjunkcije uzima i pragmatičku nezavisnost sekundarnih predikata. Bili smo obrazložili da je sekundarni predikat pragmatički nezavisan o glagolu onda

[7] Imenice se također ostvaruju u funkciji sekundarnih predikata. Tada dolaze u predikatnom instrumentalu ili su pak dijelom *kao*-konstrukcija. Konstrukcije s imenicama u odnosu sročnosti s argumentom na koji se odnose nerijetko su problematične, usp. *Eugen život proživje* ***kao pastir***; *Eugen život proživje* ***pastirom***; **Eugen život proživje* ***pastir***. Dokle u prvim dvjema rečenicama elementi *kao pastir* i *pastirom* referiraju na ulogu subjekta, u trećoj rečenici odnos je predikacije među elementima *Eugen* i *pastir* dokinut, a budući da su u nominativu, nije jasno koji je od tih dvaju elemenata subjekt, pa rečenica proizlazi negramatičnom.

kada se može preoblikovati u surečenicu s vlastitim gramatičkim vremenom, kao i onda kada njegova pragmatička modalnost ne slijedi iz pragmatičke modalnosti glagola.

Budući da se sekundarni predikati ne izražavaju finitnim glagolskim oblicima, vrijeme ne označavaju u apsolutnim kategorijama (sadašnjost, prošlost, budućnost), već relativno prema glagolskom predikatu kao *istovremeno* (2a), *prethodeće* (2b) ili *predstojeće vrijeme* (2c).

(2) a. *Alfred je* ***smeten*** *i* ***uzbuđen*** *zahvaljivao*. (Kumičić [1881], Olga i Lina, HJR)
b. *Potjeh svoj bijes, prepoznavši ga* ***opasnim****, kroti, kanalizira*. (blog.hr, hrWaC)
c. *Slavica Knežević oblikovala ju je* ***hladnom*** *i* ***čvrstom****,* ***osobom sumnjičavom*** *i* ***upornom***. (kazaliste.hr, hrWaC)

U (2a) mentalno stanje smetenosti i uzbuđenosti pripisano referentu subjekta traje istodobno s glagolskom, odnosno radnjom primarnoga predikata. U primjeru (2b) radnja prepoznavanja bijesa prethodi radnji njegova kroćenja i kanaliziranja. Naposljetku, u primjeru (2c) karakterno stanje referenta objekta posljedično slijedi iz radnje oblikovanja. U svim se trima slučajevima dana tumačenja mogu potkrijepiti preoblikama (3a–c).

(3) a. *Alfred je bio smeten i uzbuđen kada je zahvaljivao*.
b. *Nakon što ga je prepoznao opasnim, Potjeh svoj bijes kroti, kanalizira*.
c. *Slavica Knežević oblikovala ju je tako da je hladna i čvrsta, sumnjičava i uporna osoba*.

Odjelitu pragmatičku modalnost sekundarnih predikata Nichols (*ibid*. 41) obrazlaže testom negacijom.[8] Razmotrite primjer (4). Negacija povlači dvije različite presupozicije zavisno o tome je li negiran glagol (4a) ili sekundarni predikat (4b).

(4) *Nije napustio sobu ljut*.
a. *Ostao je u sobi čekajući da se primiri*.
b. *Bio je miran kada je napustio sobu*.

Primjer (4) pokazuje da mentalno stanje referenta subjekta nije sastavni dio radnje koju uvodi glagol *napustiti*. U odnosu adjunkcije s radnjom glagola *napustiti* sekundarni predikat *ljut* izriče popratnu okolnost. Suprotno adverbijalu, međutim, ta se popratna okolnost ne odnosi na glagolsku radnju, već se pripisuje nekom od njegovih argumenata s kojim se sekundarni

[8] Tu treba napomenuti da test negacijom ne vrijedi za sve supredikate. Opisujući slobodna predikatna imena, Nichols (1981) uvodi kategoriju cirkumstancijalnih predikatnih imena kojima se može izricati stadij nositelja obilježja (npr. ***Kao dijete*** *imao je zanimljiv život*); koncesivnost (npr. *On pati* ***i čiste savjesti***); uvjetnost (npr. *Iznimno je lijepa* ***uspavana***). Cirkumstancijalna predikatna imena ne prolaze test negacijom iako nema sumnje da su adjunkti (vidi pogl. 6.3.).

predikat nalazi u odnosu predikacije. No treba primijetiti da odjelita pragmatička modalnost nije obilježje svih tipova sekundarnih predikata. Teško bismo u slučaju rezultativa odijelili rezultativno stanje od glagolske radnje iz koje proizlazi. Štoviše, tipovi sekundarnih predikata koji označavaju stanja koja na neki način proizlaze iz radnje ili su njezin dio ne mogu imati odjelitu pragmatičku modalnost. Primjerice, iskaz *To ga nije izgradilo jačim* povlači dvije disjunktivne pretpostavke. Referent je ili ostao jednak onomu kakav je bio i prije, ili se njegovo rezultativno stanje razlikuje od ciljanoga ili predviđenoga stanja, npr. *To ga nije izgradilo jačim (kao što smo mislili da hoće), već tvrdoglavijim*. U obama slučajevima, međutim, negacijom su podjednako obuhvaćeni glagol i rezultativno stanje.

Nichols (1981: 8) odnos predikacije smatra tipom *kontrolnoga odnosa*. Sintaktički gledano, kontrolni odnosi obuhvaćaju sve od odnosa među rečenicama, dakle odnose koordinacije i subordinacije, do funkcijskih odnosa među članovima rečenične strukture. Sintaktičku narav odnosa predikacije Nichols (*ibid.* 9) objašnjava preko primjera s komparativom (5a–b).

(5) a. *Ja nju volim više nego Sonja*.
b. *Ja nju volim više nego Sonju*.

Sintagme *nego Sonja* i *nego Sonju* sintaktički obje zavise o komparativu, a opet da bismo ih ispravno tumačili moramo se usredotočiti na njihov odnos s argumentima glagola. Tako se sintagma *nego Sonja* nalazi u specifičnom odnosu sa subjektom, dočim se pak sintagma *nego Sonju* nalazi u odnosu s objektom. Morfološki gledano potonji odnos predočen je sročnošću relevantnih elemenata – *ja*/*Sonja*; *nju*/*Sonju*. Iz njihove gramatičke podudarnosti, međutim, može se pretpostaviti značenjski aspekt njihova odnosa koji se temelji na poredbi referenata prema intenzitetu njihova emotivnog doživljaja. Budući da su elementi *Sonja*/*Sonju* zavisni elementi toga odnosa, elementi *ja*/*nju* određuju se kao njihovi *kontrolori*. Premda su subjekt i objekt najtipičniji kontrolori sekundarnih predikata, Šarić (2008b: 298) među njima nalazi i primjere adverbijala, usp. (6a–b).

(6) a. *Govorio je s Markom* ***umornim i zlovoljnim***.
b. *Smjestio je borovnice u vrećici* ***svoj iskidanoj***.

Himmelmann i Schultze-Berndt (2004: 74) spominju primjer u kojemu funkciju kontrolora preuzima posvojni atribut, kao i primjer u kojemu se kontrolor uopće ne ostvaruje u rečenici.[9]

[9] Usp. *Bitte gespült und mit Verschluss zurückgeben*. [na boci:] 'Molim vratiti isprano i sa zatvaračem'. – Boca se tek iz konteksta može pretpostaviti kao kontrolor supredikata *isprano i sa zatvaračem*.

Sve to sugerira da kontrolore ne treba određivati prema njihovoj sintaktičkoj funkciji, već kao značenjske sudionike odnosa predikacije. Isto se može primijetiti i glede odnosa adjunkcije u kojem se nalazi sekundarni predikat prema glagolu. Odnos adjunkcije nešto detaljnije ćemo sagledati u pogl. 3.5. Budući da smo teoriju malih surečenica već predstavili u poglavlju o složenom predikatu, ovdje ćemo tek podsjetiti da se u okviru te teorije sekundarni predikat prikazuje kao odjelita zavisna surečenica s kategorijom PRO koja predstavlja fonetski prazan subjekt koji se nalazi u anaforičkom odnosu s kontrolorom, što se označava koindeksiranjem koje je u opis uveo Williams (1980), (7a–b).

(7) a. *Eugen*$_i$ [$_{VP}$ *je radio na knjizi*] [$_{SC}$ PRO$_i$ *umoran*].

b. *Ela* [$_{VP}$ *je susrela prijateljicu*$_i$] [$_{SC}$ PRO$_i$ *snuždenu*].

Unatoč tomu što se o izriče ili predicira o kontroloru, sekundarni predikat s njime ne oblikuje cjelinu. Suprotno atributu, sekundarni predikat nije modifikator kontrolora, oni ne oblikuju odredbeni spoj riječi (Silić–Pranjković 2005: 265), odnosno sastavnicu. Baš zato se Maretić (1931: 491) ograđuje od termina *predikatni atribut* koji je Paul (1898) prvotno uveo opisujući njime sekundarne predikate.

Osnovnu razliku između atributa i sekundarnog predikata koji on naziva *priveskom* Maretić (*ibid*. 491) vidi u tome što atribut vežući se za neku imensku riječ izriče stalno obilježje, dok privezak izriče obilježje ili stanje u kojemu se kontrolor nalazi tek određeno vrijeme. Musić (1934: 129) to precizira obrazlažući da se *apozitivni pridjev* i *pridjev u predikatnoj funkciji*[10] određuju u odnosu na radnju glagolskoga predikata. Pribilježili smo da je vrijeme, odnosno trajanje obilježja ili stanja referenta izraženog sekundarnim predikatom relativno u odnosu na vrijeme radnje glagolskoga predikata, vidi (2a–c) i (3a–c). Nasuprot sekundarnom predikatu koji se nalazi u vremenskom, modalnom i vidskom odnosu s primarnim predikatom, atribut se izvan toga odnosa određuje kao trajno obilježje referenta imenske riječi koju modificira, usp. (8a–b) prema Šarić (2008b: 297).

(8) a. ***Ljuti*** *Ivan ide ulicom*.

[10] Oba pridjevska tipa podudaraju se sa sekundarnim predikatima iz suvremene perspektive. Razlika je među njima to što pridjev kao apozicija odgovara *cirkumstancijalnim slobodnim supredikatima* (Nichols 1981) koji osim što izriču nešto o kontroloru, dodatno izriču uzročnost (ili razlog), uvjetnost ili posljedicu. Primjerice, prema Musiću (*ibid*. 128), osim što opisuje stanje kontrolora, sekundarni predikat *žedan i željan* u rečenici *Seljanin žedan i željan pođe za njim* izriče i uzrok, odnosno razlog, usp. *Seljanin pođe za njim zato što je bio žedan i željan*. Cirkumstancijalnim aspektima sekundarnih predikata detaljnije ćemo se posvetiti u pogl. 6.3. Što se tiče naziva, Musić (*ibid*. 129–130) govori o pridjevu kao apoziciji zato što su imenice i pridjevi u toj funkciji i na tom položaju nerijetko zamjenjivi, npr. *Ne znam* ***jadna*** *kako vas žaliti* nasuprot *Ne znam* ***jadnica*** *kako vas žaliti*; *Nego mene* ***starca*** *poslušajte* nasuprot *Nego mene* ***stara*** *poslušajte*.

b. *Ivan ide ulicom* ***ljut***.

U primjeru (8a) atribut *ljuti* stoji u odnosu identifikacije prema referentu imena *Ivan*. Radi se o obilježju po kojemu je referent subjekta prepoznatljiv. S druge pak strane, u rečenici (8b) supredikat *ljut* označava mentalno stanje referenta subjekta koje je ograničena trajanja, a veže se situacijski za radnju glagolskoga predikata. Osim opreke po trajnosti, odnosno privremenosti obilježja ili stanja koje označavaju, Musić (*ibid*. 131) također uočava da se atribut i pridjev u predikatnoj funkciji razlikuju i morfološki. Nasuprot atributu koji može doći u određenom ili neodređenom obliku, pridjev u predikatnoj funkciji ostvaruje se »gotovo samo u neodređenom obliku, jer je upravo predikat«. To je shvatljivo kada se u obzir uzme da atribut u određenom obliku odgovara na pitanje *koji?*, što znači da provodi funkciju identifikacije, dočim pridjev u neodređenom obliku odgovara na pitanje *kakav?*. Njegova je funkcija dakle klasifikacija ili karakterizacija referenta, što je funkcija primjerenija predikatu, odnosno predikaciji.

Šarić (2008b: 305) uočava još jednu značajnu razliku između atributa i sekundarnih predikata. Naime, atributi uvijek prethode imenici koju modificiraju, a sekundarni predikati pak u pravilu slijede za kontrolorom te imaju tendenciju biti na kraju rečenice. Šarić to tumači time što se ostvaruju kao rema, što znači da su u fokusu rečenice, pa je tako konstrukcija sa sekundarnim predikatom ujedno i najistaknutiji segment iskaza.

Šarić (*ibid*. 305–306) bilježi da je odabir konstrukcije sa sekundarnim predikatom nasuprot onoj s atributom povezan s kontekstom i pragmatičkim čimbenicima kao što su očekivanja govornika glede situacije u kojoj se nalaze. Primjerice, kada netko ode u restoran da bi jeo, očekuje se da iz restorana neće izići gladan. Ako se to očekivanje ne ispuni, rečenica (9a) sa sekundarnim predikatom *gladna* kao remom u fokusu najjednostavniji je način da se to kaže. Suprotno tomu, sintagma *gladna Marija* u (9b) ne ulazi ni u kakav vremenski i modalni odnos s radnjom.

(9) a. *Marija se vratila iz restorana gladna*.

b. *Gladna Marija vratila se iz restorana*.

Obrazlažući pojam složenoga predikata u prethodnom poglavlju naveli smo da je osnovna sintaktička razlika između složenih i sekundarnih predikata u tome što se u okviru složenih predikata predikatna imena pojavljuju kao komplementi ili obvezne dopune, dok je u slučaju sekundarnih predikata riječ o adjunktnim predikatnim imenima koja se iz rečenične strukture mogu ispustiti, a da se time ne naruši sintaktički i semantički integritet rečenice i predikata.

Nadovezujući se na opreku između komplemenata i adjunkata, Winkler (1997: 2) bilježi da su sekundarni predikati karakteristični po tome što su *tematski nezavisni*. Pod tematskom nezavisnošću pritom se misli prije svega na to da glagol sekundarnim predikatima ne pridružuje tematsku ulogu, a to će reći da o njima ne zavisi kao komplementima bez kojih ne bi mogao iskazati cjelovitu propoziciju rečenice. Pojam tematske nezavisnosti proizlazi iz *theta*-teorije (Chomsky 1981, 1986) generativne gramatike. Ta se teorija odnosi na pridruživanje tematskih ili *theta*-uloga dopunama ili komplementima.

S obzirom na to da se Fillmore (1968) sa svojom teorijom *dubinskih padeža* smatra jednim od preteča *theta*-teorije (vidi još i Gruber 1965), da bismo pojasnili pojam tematskih uloga, ovdje ćemo u sažetu obliku izložiti njegovu teoriju. Tim više zbog toga što će nam u poglavlju 4.4. biti važna za opis integracije glagolâ i konstrukcijâ.

Fillmore (1968: 42) je teoriju dubinskih padeža izgradio na polazištu da moramo napustiti pretpostavku o tome da je afiksacija nužno obilježje gramatičke kategorije padeža. Da bi svoje polazište pojasnio, Fillmore uvodi distinkciju *padežnih uloga* i *padežnih oblika*. Padežnom ulogom označavaju se različiti tipovi odnosa, što između pojedinačnih argumenata, što između argumenata i predikata. Padežni oblik odnosi se na različite načine izražavanja padežnih uloga, bilo posredstvom afiksacije, redom riječi ili pak funkcijskim riječima kao što su prijedlozi ili čestice. Kada bismo prihvatili Fillmoreov teorijski okvir, padeže bismo mogli opisivati kao univerzalnu kategoriju, a ne kao kategoriju koja bi pripadala isključivo flektivnim jezicima. Odatle se može razumjeti i njegov pojam *dubinskoga padeža*. Dubinski padeži apstrahiraju se od konkretnih načina njihova izražavanja bivajući svedeni na značenjsku funkciju. To su dakle odnosi u okviru rečenice koji postoje u svim jezicima nezavisno o sintaktičkim ili morfološkim načinima njihova izražavanja.

Distinkcija padežne uloge i padežnoga oblika podupire gledište prema kojemu se istovjetne padežne uloge mogu izražavati različitim padežnim oblicima, usp. (10a–c).

(10) a. ***Novac*** *im je dobro poslužio*.
b. *Dobro su iskoristili* ***novac***.
c. *Dobro su se poslužili* ***novcem***.

Riječ *novac* u svim trima rečenicama ostvaruje se u različitim padežnim oblicima. Tako u (10a) dolazi u nominativu, u (10b) u akuzativu, a u (10c) u instrumentalu. Nezavisno o tome, u svim rečenicama označava istovjetnu padežnu ulogu ili padežni odnos prema predikatu – odnos instrumenta. Vodeći se takvim zaključivanjem, Fillmore je sastavio popis dubinskih

padeža. Osim *instrumenta*$_{[I]}$ među njima ćemo naći padežne uloge *agensa*$_{[A]}$, *doživljača*$_{[D]}$, *pacijensa*$_{[P]}$, *faktitiva*$_{[F]}$, *lokacije*$_{[L]}$ i *beneficijenta*$_{[B]}$. Jackendoff (1972) će taj popis razraditi u standardni popis tematskih ili semantičkih uloga kakav se danas koristi.

Fillmore (1968: 48) bilježi da svaka rečenična struktura glagolu nameće određeni *padežni okvir*. Pod padežnim se okvirom podrazumijeva broj i tip padežnih ili tematskih uloga koje glagol mora pridružiti svojim argumentima da bi s njima činio cjelovitu propoziciju (11a–c).

(11) a. *Pas*$_{[A]}$ *trči*.

b. *Matija*$_{[A]}$ *je Valeriji*$_{[B]}$ *poklonio knjigu*$_{[P]}$.

c. *Eugen*$_{[A]}$ *je knjigu*$_{[P]}$ *smjestio na stol*$_{[L]}$.

Nijednom od glagola u rečenicama (11a–c) ne možemo oduzeti pojedinu od tematskih uloga s kojima se ostvaruje, a da pritom ne okrnjimo propoziciju rečenica. Kada bismo, primjerice, iz rečenice (11c) izostavili padežnu ulogu lokacije izraženu padežnim oblikom *na stol*, učinili bismo rečenicu nepotpunom, usp. *?Eugen je knjigu smjestio*. Padežni okvir glagola *smjestiti* obvezuje informaciju kojom će se precizirati lokacija. Bez nje struktura s glagolom *smjestiti* nema vrijednost propozicije, ne iskazuje cjelovitu informaciju. Slijedom toga, kada Winkler (1997) kaže da su sekundarni predikati tematski nezavisni, onda misli prije svega na to da nisu dijelom padežnih okvira glagolskih predikata, da ne uvjetuju značenjsku cjelovitost struktura u kojima se ti glagoli ostvaruju.

3.2. Adjunkt glagola ili rečenični adjunkt?

Sekundarne predikate obično se smatra adjunktima pridruženima glagolu. No među autorima se mogu naći i drugačija gledišta. Kako ne pripadaju supkategorizacijskom okviru glagola,[11] te ih ovaj ne odabire kao svoje komplemente, Chomsky (1981) pretpostavlja da se sekundarni predikati ostvaruju izvan glagolske sintagme ili projekcije glagola, pa ih stoga shvaća kao parentetičke, sintagmatski nezavisne sastavnice bliske rečeničnim adverbijalima, odnosno modifikatorima koji se ne pridružuju nijednom od članova rečenične strukture, već rečenici kao sintaktičkoj jedinici, usp. (12).

(12) *Ivan* [$_{VP}$ *je napustio sobu*] [$_{S}$ PRO [$_{AP}$ *ljut*]].

[11] Pojam supkategorizacije u okviru generativne gramatike blizak je pojmu valentnosti. Odnosi se na funkciju i broj komplemenata koje glagol odabire, odnosno iziskuje da bi se ostvario kao funkcionalan predikat.

Neki autori (vidi Williams 1980; Rothstien 1983; Nakajima 1990) smatraju da se samo sekundarni predikati pod kontrolom subjekta pridružuju rečenici, a oni pod kontrolom objekta pripadaju glagolskom spoju. Nakajima (1990) je predstavio niz argumenata kojima je pokušao opravdati to polazište. Među njima navodi i test premještanjem (13a–b). Prema Nakajiminu shvaćanju rečenica (13a) negramatična je zato što se sintagmatski odnos objekta i odnosne surečenice s glagolom prilikom premještanja narušava, a narušava se zato što sekundarni predikat *angry* 'ljut' ne pripada glagolskom spoju, nego se kao parentetički element pridružuje rečenici.

(13) a. **John left* t *angry* [*the awful party where everyone was drunk and rowdy*].
'Ivan je napustio t ljut [groznu zabavu na kojoj su svi bili pijani i glasni].'
b. *John ate* t *raw* [*the fish which he bought at Legal Seafoods last week*].
'Ivan je jeo t sirovu [ribu koju je kupio u *Legal Seafoods* prošli tjedan].'

S druge strane, u hrvatskome jeziku imali bismo imali bismo nešto drugačiju situaciju (14a–b). U našem se slučaju sekundarni predikati pod kontrolom subjekta mogu slobodno premještati (14a), dok je situacija sa sekundarnim predikatima pod kontrolom objekta složenija (14b).

(14) a. *Ivan je napustio* t *ljut* [*zabavu na kojoj su svi bili pijani i glasni*].
b. ?*Ivan je jeo* t *sirovu* [*ribu koju je kupio prošli tjedan*].

Gramatičnost je rečenice (14a) neupitna. S druge strane, rečenica (14b) problematična je zato što sekundarni predikat ne može stajati ispred objekta pod čijom je kontrolom ako se s njime nalazi u odnosu sročnosti. Morfološki se u takvim slučajevima ne može razlikovati sekundarne predikate od atributa. Da bi rečenica (14b) bila prihvatljiva, sekundarni predikat morao bi doći u predikatnom instrumentalu, usp. *Ivan je jeo* t ***sirovom*** [*ribu koju je kupio prošli tjedan*].

Treba se osvrnuti i na test koji prema Nakajiminu (*ibid.* 280) shvaćanju pokazuje da načinski adverbijali i sekundarni predikati pod kontrolom subjekta ne mogu zamjenjivati mjesta (15a–b).

(15) a. *John ate the meat* ***quickly naked***.
'Ivan je jeo meso brzo ljut.'
John hit the dog ***bitterly angry***.
'Ivan je udarao psa ogorčeno ljut.'

b. **John ate the meat* ***naked quickly***.

'Ivan je jeo meso gol brzo.'

John hit the dog **angry bitterly.*

'Ivan je udarao psa ljut ogorčeno.'

Kada bi sekundarni predikati u odnosu kontrole sa subjektom pripadali glagolskom spoju, zaključuje Nakajima (*ibid.* 280), načinski adverbijali, koji tomu spoju nesumnjivo pripadaju, morali bi se u odnosu na njih moći ostvariti na postpozitivnom položaju kako je prikazano u (15b). Da je tako, pokazuju primjeri sekundarnih predikata pod kontrolom objekta (16a–b).

(16) a. *Prodali su auto **neispravan namjerno**.*

b. *Doveli su ga **ranjena grubo**.*

No u primjeru (16) – nezavisno o tome što glagolskom spoju pripadaju u podjednakoj mjeri – adverbijali i sekundarni predikati ne mogu zamjenjivati mjesta, usp. ?*Prodali su auto **namjerno neispravan***; ?*Doveli su ga **grubo ranjena***. Problem je s takvim premještanjem u tome što je nejasno s kojim od dvaju predikata adverbijal stoji u sintagmatskoj vezi. To se osobito vidi u slučaju rečenice ?*Doveli su ga grubo ranjena*. Nije jasno je li referent objekta doveden na grub način ili je pak na takav način ranjen.

Ktomu, rezultati gornjega testa premještanjem značajno će se mijenjati zavisno o tome hoće li se adverbijal ostvariti na preverbalnom ili pak na postverbalnom položaju. Na preverbalnom položaju sekundarni predikati pod kontrolom subjekta lako su zamjenjivi s adverbijalima, usp. (17a–b).

(17) a. *Ivan je **brzo** jeo meso **razodjenut**.*

*Ivan je **razodjenut** jeo meso **brzo**.*

b. *Ivan je **ogorčeno** udarao stol **ljut**.*

*Ivan je **ljut** udarao stol **ogorčeno**.*

Andrews (1928: 313–314) je ponudio tri argumenta u korist tvrdnje da sekundarni predikati pod kontrolom subjekta pripadaju glagolskoj sintagmi. Prva dva argumenta svode se na testove premještanjem. Oba testa podrazumijevaju *prepozicioniranje*, odnosno smještanje glagolske sintagme ispred glagola *do* 'činiti' kojim se radnja glagolske sintagme potvrđuje i intenzivira. Tako za prvi test premještanjem Winkler (1997: 27) nudi sljedeći primjer, usp. (18a–b).

(18) a. *Anne said that Chris would go to bed tired and **go to bed tired** he did.*

'Ana je rekla da će Chris u krevet ići umoran te je umoran u krevet i otišao.'

b. **Anne said that Chris would go to bed tired and **go to bed** he did **tired**.*

'Ana je rekla da će Chris u krevet ići umoran te je u krevet i otišao umoran.'

Test demonstrira da odvajanje sekundarnog predikata *tired* 'umoran' od glagola (18b) prilikom premještanja narušava rečeničnu strukturu. U hrvatskome jeziku gornji se test može provesti uz određene preinake, i to tako da se glagolski spoj u susljednoj surečenici anaforički obuhvati zamjenicom *to* prije glagola *učiniti* uz koji se nalazi pojačajna čestica *i* (19a–b).

(19) a. *Rekli su mu da će* ***na cilj stići prvi*** *te je* ***to*** *i učinio*.

b. ?*Rekli su mu da će* ***na cilj stići prvi*** *te je* ***to*** *i učinio* ***prvi***.

U rečenici (19a) zamjenica *to* anaforički se odnosi na cijeli glagolski spoj. Da je doista tako, sugerira neodređenost rečenice (19b) u kojoj se sekundarni predikat *prvi* odvaja od glagola i smješta na postpozitivni položaj prema glagolu *učiniti*. S jedne bi se strane moglo prigovoriti da je sekundarni predikat na tom položaju redundantan, a s druge pak strane može se primijetiti da mijenja smisao cijele rečenice. Naime, rečenica (19b) ne kaže da je subjekt na cilj stigao prvi, nego da je prvi koji je na cilj stigao prvi.[12]

Drugi test podrazumijeva prepozicioniranje glagolske sintagme ispred veznika *though* 'premda' (20a–b). Kao i kod prethodnoga testa, ovdje se također može uočiti da se sekundarni predikat prilikom premještanja glagolske sintagme ne može odvojiti od glagola.

(20) a. ***Go to bed tired*** *though Chris did, he could not sleep*.

'U krevet otišao premda Chris jest, nije mogao spavati.'

b. ****Go to bed*** *though Chris did* ***tired****, he could not sleep*. (Winkler *ibid*. 28)

'U krevet otišao premda Chris jest bolestan, nije mogao spavati.'

Isto se može uočiti i u primjerima iz hrvatskoga jezika (21a–b). Odvajanjem sekundarnog predikata *bolestan* od glagola narušava se kohezija dopusne surečenice. Osnovni je razlog tomu neodređenost prethodne koreferentnosti glagola i sekundarnoga predikata. Oblik *doputovao* u (21b) ne upućuje nužno (ili uopće) na isti subjekt na koji upućuje sekundarni predikat *bolestan*.

(21) a. ***Doputovao bolestan*** *premda Eugen* ***jest****, otišao je na sastanak*.

b. ?***Doputovao*** *premda Eugen* ***jest bolestan****, otišao je na sastanak*.

[12] Treba reći, međutim, da postoje protuprimjeri. Tako se deskriptivi s česticom *kao* i similativi načelno mogu pojaviti nakon glagola *učiniti* u testu prepozicioniranjem, npr. *Eugen je htio doći kao gost te je to i učinio* ***kao gost***; *Valerija je htjela juriti kao munja te je to i učinila* ***kao munja***. No to ne mijenja činjenicu da su varijante bez supredikata nakon glagola *učiniti* prihvatljivije, što i dalje sugerira tijesan odnos s glagolom.

Treći argument Andrews (1928: 313–314) temelji na testu rascijepljenim rečenicama (vidi pogl. 2.2.). Winkler (1997: 28) bilježi da ovaj test ne daje konkluzivne rezultate, ali zaključuje da su rečenice u kojima se sekundarni predikat odjeljuje zajedno s glagolom ispravnije od onih u kojima se od njega odvaja (22a–b).

(22) a. *To što je učinila jest da je* ***izišla prestrašena***.
b. *To što je učinila* ***prestrašena*** *jest da je* ***izišla***.

Budući da se glavna rečenica nalazi u fokusu, rečenica (22a) proizlazi primjerenijom zato što se u njoj supredikat *prestrašena* ne odvaja od glagola, što je u skladu sa zapažanjem Šarić (2008b: 305) koja kaže da su sekundarni predikati rematski elementi.

Gornjim trima testovima Winkler (1997: 29) pridodaje test ispuštanjem glagolskoga spoja. Glagolski spoj ispušta se posredstvom *do too* 'činiti što također' konstrukcije koja pretpostavlja sintaktičku paralelnost i semantičku istovrijednost sa spojem koji zamjenjuje. Osnovna je ideja testa pokazati da se prilikom ispuštanja glagolskoga spoja s njime ispušta i sekundarni predikat (23a–b).

(23) a. *Torry left the party angry and Rick did too*.
'Torry je zabavu napustio ljut, Rick također.'
b. **Torry left the party angry and Rick did happy*. (Winkler *ibid*. 29)
'Torry je napustio zabavu ljut, Rick također sretan.'

U hrvatskome jeziku test je u cijelosti moguće ponoviti posredstvom čestice *također* (24a–b). Upitnost rečenice (24b) proizlazi baš odatle što se pretpostavlja da čestica *također* obuhvaća strukturu i značenje cijeloga glagolskog spoja.

(24) a. *Eugen je razgovor za posao čekao nemiran, Matija također*.
b. ?*Eugen je razgovor za posao čekao nemiran, Matija također miran*.

Ako se česticom *također* u (24a–b) nastoji istaknuti istovjetnost radnje, onda je teško prihvatiti da ne obuhvaća baš onaj njezin element koji se nalazi u žarištu pažnje. To se može pokazati i tako da se sekundarni predikati zamijene načinskim adverbijalima koji posve sigurno pripadaju glagolskomu spoju (25a–b).

(25) a. *Eugen je razgovor za posao čekao nemirno, Matija također*.
b. ?*Eugen je razgovor za posao čekao nemirno, Matija također mirno*.

Nakajima (1990: 284) se osvrnuo na Andrewsove argumente odgovorivši da se sekundarni predikati pod kontrolom subjekta od glagola ne mogu odvojiti zato što je to njihovo inherentno obilježje, a ne zato što bi pripadali glagolskom spoju. Nakajima je tvrdnju pokušao obrazložiti dvama argumentima. Prvo je suprotstavio sekundarne predikate adverbijalima (26a–b).

(26) a. *John discussed the topic yesterday, and Bill, this morning*.
'Ivan je o temi raspravljao jučer, a Bill jutros.'
b. **John discussed the topic drunk, and Bill, sober*.
'Ivan je o temi raspravljao pijan, a Bill trijezan.'

U (26a) adverbijal *this morning* 'jutros' može se odvojiti od glagola *discussed* 'raspravljati', no prema Nakajiminu shvaćanju u rečenici (26b) sa sekundarnim predikatom *sober* 'trijezan' takvo što nije prihvatljivo. U hrvatskome jeziku to ipak nije tako, usp. (27).

(27) *Ivan je o temi raspravljao pijan, a Matija trijezan*.

Drugi Nakajimin argument oslanja se na Somersov (1984) test *do so* 'činiti to' konstrukcijom koji smo uveli i objasnili u pogl. 2.1. Kako je *do so* 'činiti to' konstrukcija svojevrsna zamjenica glagolskoga spoja, mora obuhvaćati glagol i sve njegove komplemente. Ako se neki element može ostvariti postpozitivno u odnosu na nju, ne može biti komplement, već adjunkt (28a–b).

(28) a. *John took a trip **last Tuesday**, and I'm going to do so **tomorrow***.
'Ivan je otišao na putovanje prošlog utorka, a ja ću to učiniti sutra.'
b. **I live in **Manchester** and Jock does so **in Salford***. (Somers 1984: 517).
'Ja živim u Machesteru, a Jock to čini u Salfordu.'

Adverbijal *tomorrow* 'sutra' pojavljuje se nakon *do so* konstrukcije, što podrazumijeva da je adjunkt. Nasuprot tomu, adverbijal *in Salford* 'u Salfordu' u rečenici (28b) ne može doći nakon *do so* konstrukcije, što sugerira da je adverbijal *in Manchester* 'u Manchesteru' komplement glagola *live* 'živjeti'. Oslanjajući se na dokaz *do so* konstrukcijom, Nakajima (1990: 284) daje primjere (29a–b).

(29) a. *John walked into the meeting **drunk**, but Bill did so **sober***.
'Ivan je došao na sastanak pijan, no Bill je to učinio trijezan.'
b. **John walked into the meeting **drunk**, but so did Bill **sober***.
'Ivan je došao na sastanak pijan, no to je isto učinio i Bill trijezan.'

Primjer (29a) demonstrira da su elementi *drunk* 'pijan' i *sober* 'trijezan' adjunkti glagola *walk* 'hodati'. S druge strane, primjer (29b) prema Nakajiminom shvaćanju ukazuje na to da se *do so*

konstrukcija ne može prepozicionirati. Problem s tim jest u tome što primjer (29b) nije primjer *do so* konstrukcije. Naime, adverb *so* 'tako' u primjeru (29b) dolazi prije, a ne nakon glagola *do* 'činiti', što značajno mijenja značenje konstrukcije. Nasuprot *do so* 'to činiti' konstrukciji koja se prema svom antecedentu odnosi kao anafora, konstrukcija *so did* 'učiniti isto tako/to' pretpostavlja identičnost dviju radnji, ali tako da je u prednjem planu subjekt, a ne glagolski predikat. Kada bismo stoga iz rečenice (29b) ispustili sekundarni predikat *sober* 'trijezan' kao antonim sekundarnog predikata *drunk*, rečenica bi bila prihvatljiva, usp. *John walked into the meeting drunk, but so did Bill*. 'Ivan je došao na sastanak pijan, no to je isto učinio i Bill.' Da je doista tako, može se demonstrirati na primjeru s adverbijalima (30a–b) koji podjednako tako ne prolaze Nakajimin test *so did* konstrukcijom (30b).

(30) a. *She headed for the kitchen **wearily**, but Mark did so **firmly**.*
'Kretala se prema kuhinji umorno, no Mark je to činio odrješito.'
b. **She headed for the kitchen **wearily**, but so did Mark **firmly**.*
'Kretala se prema kuhinji umorno, no to je isto činio i Mark odrješito.'

Ako bismo se vodili Nakajiminim rasuđivanjem, primjer (30b) podrazumijevao bi da se niti adverbijal ne može odvojiti od *do so* konstrukcije, ali to bi išlo protiv prvoga argumenta gdje se razlika adverbijala i sekundarnih predikata pod kontrolom subjekta temelji baš na tomu da se adverbijali mogu odvojiti od glagola. Budući da nijedan Nakajimin argument nije uvjerljiv niti konkluzivan, izvodimo da su sekundarni predikati u odnosu kontrole sa subjektom u istoj mjeri adjunkti glagola koliko i sekundarni predikati pod kontrolom objekta.

3.3. Odnos sekundarnih predikata i adverbijala

Bilježeći da se kategorija načina primarno izriče prilozima Pranjković (2013b: 107) ujedno primjećuje da se može izražavati i sekundarnim predikatima za što navodi primjer (31).

(31) *Šetao je **zamišljen**.*

Po Pranjkovićevu bi rasuđivanju sekundarni predikat *zamišljen* u (31) trebao biti funkcijski blizak prilogu *zamišljeno*, usp. *Šetao je **zamišljeno**.* No odatle slijedi pitanje dokle doista seže funkcijska bliskost dviju gramatičkih kategorija. U kakvu se točno odnosu nalaze sekundarni predikati i adverbijali?

Himmelmann i Schultze-Berndt (2005: 2) pišu da se pitanje odnosa sekundarnih predikata i adverbijala u literaturi obično ignorira, premda iskrsava prilikom klasifikacije adverbijala. Da

bi se sekundarni predikati na sintaktičkoj razini trebali definirati kao poseban tip adverbijala, stav je koji se nerijetko može naći među germanistima (vidi npr. Plank 1985: 183, Steube 1994: 261). To ne iznenađuje kada se u obzir uzme da u njemačkome jeziku, nasuprot hrvatskome ili engleskome, ne postoji precizno morfološko i semantičko razgraničenje između sekundarnih predikata i adverbijala. Primjerice, sekundarni predikat *ljuta* i prilog *ljuto* u rečenicama (32a) i (32b) u njemačkome jeziku podjednako se izražavaju oblikom *wütend*, usp. *Claire hat* ***wütend*** *das Zimmer verlassen* (Himmelmann i Schultze-Berndt 2005: 2).

(32) a. *Klara je sobu napustila* ***ljuta***.
b. *Klara je sobu napustila* ***ljuto***.

Himmelmann i Schultze-Berndt (*ibid*. 2) smatraju da govornici njemačkoga rečenicu *Claire hat* ***wütend*** *das Zimmer verlassen* ne bi doživjeli dvosmislenom, već nejasnom s obzirom na morfosintaktičku i značenjsku razliku koja se u hrvatskome jeziku uočava u primjerima (32a) i (32b). S druge pak strane postoje jezici poput australskoga jezika martuthunira u kojemu se načinski adjunkti podudaraju u padežnom obliku sa svojim kontrolorom na podjednak način kao i sekundarni predikati (Himmelmann i Schultze-Berndt *ibid*. 12). Himmelmann i Schultze-Berndt baš zato i govore o *adjunktima usmjerenim na sudionike radnje* (*participant-oriented adjuncts*) kao kategoriji koja obuhvaća različite tipove neverbalnih predikata, kao i adverbijale.

Tu kategoriju Himmelmann i Schultze-Berndt razrađuju na polazištima Platt i Platt (1972) i Geudera (2000). Geuder opisuje kategoriju *orijentiranih adverba* pod kojima misli na priloge koji funkcijski alterniraju između odnosa predikacije i odnosa čiste adjunkcije. Himmelmann i Schultze-Berndt (2005: 15) uočavaju da je takva dvovidnost osobita za adverbe načina. Ako se u obzir uzme da neverbalni predikati uvijek na neki način kvalificiraju svoje kontrolore, onda bliskost načina i neverbalnih predikata i nije neobična. Palić (2007: 22) bilježi da kategorija načina nije ništa drugo no kvalificiranje radnje prema određenom situacijski pertinentnom obilježju. Kategorija načina u tom smislu onda podrazumijeva kvalifikaciju podjednako kao i predikacija neverbalnim predikatima. Problem su pritom slučajevi gdje nije jasno kvalificiraju li načinski prilozi tek radnju ili se ujedno pripisuju nekom od sudionika radnje (33a–b).

(33) a. *I* ***hungrily*** *opened the fridge*. '**Gladno** sam otvorio hladnjak.' (Geuder 2000: 193)
b. *Fred ate the sausages* ***ravenously***. 'Fred je **proždrljivo** jeo kobasice.' (Platt i Platt 1972: 237)

Slijedeći Geudera (2000: 193) mogli bismo ustvrditi da u objema rečenicama način radnje proizlazi iz mentalnoga stanja referenta subjekta. Točnije, način radnje motiviran je njegovim

mentalnim stanjem. Ako je doista tako, onda se ne može tvrditi da prilozi *hungrily* 'gladno' i *ravenously* 'proždrljivo' kvalificiraju tek radnju. Iz njih se mogu izvesti i pretpostavke o zatečenom stanju subjekta.

Platt i Platt (1972: 237) tumače da je način jedenja – npr. proždrljivo jedenje – izvanjska, vidljiva oznaka unutarnje kvalitete referenta subjekta. Drugim riječima, kazati da netko jede proždrljivo znači iznijeti prosudbu o njemu. Baš na tomu počiva dvojna narav gornjih priloga. Osim načina označavaju i prosudbu kazivača o referentu subjekta. Grickat (1961: 73) takve priloge naziva prilozima subjektivnog doživljaja, dakle prilozima koji označavaju utisak koji referent pobuđuje u kazivaču. Specifičnost takvih priloga dolazi do izražaja u konsma s medijalnim glagolima (34a–b).

(34) a. *Ova vrba stoji* ***tužno*** *nad ribnjakom.*

b. *Djevojka se češlja nekako* ***vuneno***. (Grickat *ibid*. 79)

Primjeri (34a–b) ne prolaze najuobičajeniji test provjere načinskoga značenja parafrazom »na … način« (Grickat 1961, Platt i Platt 1972, Geuder 2000, Palić 2007). Tako ne možemo reći *vrba stoji na tužan način* podjednako kao što ne možemo reći niti *djevojka se na vunen način češlja*. Umjesto toga riječ je o utisku koji referent subjekta ostavlja na kazivača. Prizor pognute, usamljene vrbe podsjeća na tužnu osobu, a način na koji djevojka češlja kosu dovodi do toga da kosa izgleda vuneno.

Platt i Platt (1972: 237) bilježe da se proždrljivost u primjeru (33b) uočava prije svega po načinu hranjenja referenta, ali taj način tek je izvanjski vid unutarnje kvalitete osobe koja se hrani, što znači da je način hranjenja prosudba ili utisak o referentu. Prema tome, ako kažemo *Fred je gladno jeo kobasice*, taj se iskaz sastoji od triju podradnji: (i) *Fred je jeo kobasice*; (ii) *jedenje je bilo gladno*; (iii) *Fred je bio gladan*.

Dovodeći sekundarne predikate (ili u njegovoj terminologiji *predikatske apozitive*) u odnos s kategorijom načina Palić (2007: 141) bilježi da je načinsko značenje sekundarnih predikata uvijek posredovano nekim obilježjem referenta koje utječe na sâm način provedbe radnje, dakle nekim obilježjem bez kojega bi se radnja provela drugačije. Palićevi (*ibid*. 142) su primjeri *gleda izbezumljen, hoda uspravan, sjedi miran, leži nepomičan* itd. Da sekundarni predikati u takvim primjerima imaju načinsko značenje, vidi se po njihovim priložnim parnjacima *gleda*

izbezumljeno, hoda uspravno, sjedi mirno, leži nepomično.[13] Obilježja kojima parnjaci sekundarnih predikata kvalificiraju radnju mogu se shvatiti posredno povezanima s njihovim nositeljima. Jer, ako netko sjedi mirno, *jest* miran, ako leži nepomično, *jest* nepomičan.

No treba primijetiti da su primjeri podudarnosti sekundarnih predikata i adverbijala donekle ograničeni. Palić (*ibid*. 142) bilježi dva tipa kontekstâ u kojima je podudaranje narušeno. Prvi je tip onaj gdje se obilježje referenta ne mora nužno tumačiti kao način provedbe radnje, npr. *sluša nepovjerljiv* nasuprot ?*sluša nepovjerljivo*. Palić objašnjava da nepovjerenje ne mora biti vidljivo po načinu slušanja. Drugi tip nepodudaranja onaj je gdje narav obilježja referenta nije protumačiva ili uopće nije ostvariva kao način provedbe radnje, npr. *leži mrtav* ≠ *leži mrtvo*; *sjedi sit* ≠ ?*sjedi sito*.

Ako se odmaknemo od kategorije načina, rezultativni prilozi također su u tijesnom odnosu sa sekundarnim predikatima. Termin *rezultativni prilog* uveo je Geuder (2000: 69) za priloge koji označavaju obilježja proizišla iz radnje glagola (35a–c).

(35) a. (…) *svarite svaki dan najmanje dvadeset i pet jaja* ***utvrdo*** (…) (Šimunović [n.d.], *Odabrane pripovijetke*, HJR)

b. (…) *obvezno ću se odjenuti* ***elegantno*** *i neću previše misliti na udobnost*. (nacional.hr, hrWaC)

c. (…) *daje mi po prvi put čašu i prisiljava me popiti je* ***naiskap***. (blog.hr, hrWaC)

Šarić (2008a: 27) bilježi da u primjerima tipa (35a–c) adverbijal ne modificira glagolsku radnju, već označava njezin rezultat kao konačno stanje nekog od sudionika. Gledajući gornje primjere, *jaja su tvrdo svarena*, referent subjekta *elegantno odjeven*, a sadržaj čaše pak *naiskap popijen*. Šarić (*ibid*. 27) drži da se rezultativni prilozi u konstrukcijama s pasivnim participom mogu shvatiti kao dio složenoga atributa, usp. *utvrdo kuhana jaja*; *elegantno odjenuta osoba*; *naiskap popijena čaša*. Kada se ti primjeri usporede s preoblikama načinskih priloga, može se uočiti razlika, usp. *izvrsno svira flautu* ~ *izvrsno svirana flauta*; *lakomo jede čokoladu* ~ *lakomo jedena čokolada*. Ta razlika postaje to jasnija kada se u obzir uzme da se rezultativni adverbi uopće ne mogu ostvariti kao atributi glagolskih imenica, usp. **utvrdo kuhanje jaja*, **elegantno odijevanje osobe*, dok načinski mogu, usp. *izvrsno sviranje flaute*; *lakomo jedenje čokolade*.

[13] Slično se zapažanje može naći i u Musića (1934: 132) koji kaže da sekundarni predikat (iliti *predikativni pridjev*) zbog svoje uske povezanosti s radnjom glagola ostvaruje funkciju koja inače pripada prilogu. Musić pritom posebno ističe sljedeće parove: *dobar* ~ *dobro, rad* ~ *rado, sretan* ~ *sretno, veseo* ~ *veselo, zdrav* ~ *zdravo*. Navest ćemo neke od njegovih primjera: *Ko* ***rad*** *igra, lako mu se svira;* ***Rad*** *bi je junak prosio;* ***Vesela*** *je pred nji išetala; Otidoše* ***zdravo*** *i* ***veselo***. U svim se potonjim primjerima pridjev ili prilog mogu zamijeniti svojim parnjakom.

To govori u prilog zaključku da su rezultativni prilozi članovi odnosa predikacije, a ne odnosa adjunkcije.

Geuder (2000: 82) je na istom tragu kada uočava da se poimeničeni rezultativni glagoli mogu u odnosu atribucije povezati s pridjevima iz kojih su izvedeni rezultativni prilozi (36a–b), usp. *obilat tovar (kola)* i *divan omot (poklona)*. Geuder to smatra dokazom da su rezultativni prilozi usmjereni na sudionike glagolske radnje. Ipak, istom primjećuje da je ta usmjerenost tek posredna (Geuder *ibid*. 99–100). Veza rezultativnih priloga i sudionika radnje isključivo je semantička – nema morfoloških ili sintaktičkih oznaka toga odnosa. Štoviše, hoće li se ta veza ostvariti ili neće zavisi isključivo o leksičkim obilježjima glagolskoga predikata. Primjerice, hoće li se prilog *elegantno* shvatiti načinski ili rezultativno u cijelosti ovisi o glagolu s kojim se ostvaruje, usp. *elegantno plesati ~ elegantno se odjenuti*.

(36) a. *Natovarili su kola obilato.* → *obilat tovar (kola)*
b. *Omotala je poklon divno.* → *divan omot (poklona)*

Kada Vukojević (2008) govori o adverbijalu posljedice oslanja se na iste primjere koje Šarić (2008a) spominje kao primjere rezultativnih sekundarnih predikata – konstrukcije utemeljene na spojevima prijedloga *do* s genitivom te prijedloga *na* i *u* s akuzativom (37a–c).

(37) a. *Izlazili smo (...) i plesali* ***do iznemoglosti***. (tportal.hr, hrWaC)
b. *Želimo li zadržati kapitalistički sistem i modificirati ga* ***na bolje****, onda se moramo uhvatiti u koštac s »demokratizacijom produkcije«*. (forum.hr, hrWaC)
c. *Kaos? Možda i nije, možda nam samo treba dobar PR da nam stvarnost oboji* ***u ružičasto***. (hnd.hr, hrWaC)

Vukojević (2008: 120) bilježi da se posljedično značenje najčešće izražava konstrukcijom s prijedlogom *do* u kojoj biva tijesno povezano sa značenjem mjere, odnosno stupnja radnje, usp. ***Toliko*** *su plesali da su iznemogli*. Osim intenziteta, sintagma *do iznemoglosti* u (37a) označava ujedno i rezultativno stanje u koje je referent subjekta doveden uslijed glagolske radnje, usp. *Plesali smo toliko da smo iznemogli*. Tako se posljedični adverbijal podudara s rezultativnim sekundarnim predikatima. Isto se može vidjeti u rečenicama (37b) i (37c). U objema adverbijal posljedice označava ishod pretvorbe referenta objekta – rezultativno stanje proizišlo iz radnje.

Još jedna zanimljiva kategorija priloga u Geuderovu (2000: 101) opisu svakako su *agentivni prilozi* orijentirani na provoditelje radnje ili agense (38a–b).

(38) a. *Matija je* ***lukavo*** *odbio njihov poziv.*

b. *Mona je* ***nepromišljeno*** *izlanula sve.*

Agentivni prilozi osobito su zanimljivi po dvama svojim obilježjima. Kao prvo, parafrazom je vrlo lako pokazati da se pripisuju agensu, usp. *Bilo je lukavo od Matije da je odbio njihov poziv*; *Bilo je nepromišljeno od Mone da je izlanula sve*. Takve parafraze nisu provedive u slučaju načinskih ili rezultativnih adverbâ, npr. **Bilo je obilato da su natovarili kola*. Kao drugo, nasuprot načinskim i rezultativnim prilozima, mogu funkcionirati kao parenteze (39a–b).

(39) a. ***Lukavo****, Matija je odbio njihov poziv.*

b. ***Nepromišljeno****, Mona je izlanula sve.*

U tom se položaju mogu zamijeniti pridjevima iz kojih su izvedeni, usp. ***Lukav****, Matija je odbio njihov poziv*; ***Nepromišljena****, Mona je izlanula sve*. Pridjevi *lukav* i *nepromišljena* u strukturi (39a–b) pripadaju slobodnim predikatnim imenima. To je vidljivo odatle što se mogu slobodno premještati, no i po tome što su cirkumstancijalne naravi. Izriču razlog, usp. ***Iz lukavosti*** *Matija je odbio njihov poziv*; ***Iz nepromišljenosti*** *Mona je izlanula sve.*

Brač (2017: 240) bilježi da se načinski instrumental u hrvatskim gramatikama ne opisuje kao odjelita kategorija. Opisujući instrumental sredstva Silić i Pranjković (2005: 234) bilježe da se osim značenja sredstva s takvim instrumentalom nerijetko ostvaruju i nijanse načinskoga značenja, npr. *platiti čekom, spavati tvrdim snom, govoriti hrapavim glasom*. Palić (2007: 71) smatra da se nedoumice glede načinskoga instrumentala uglavnom svode na problem njegova odvajanja od instrumentala sredstva. Tom se tipu instrumentala običava pripisivati značenje sredstva čak i tamo gdje je takvo značenje preneseno, npr. *osvojiti skromnošću, klonuti duhom*. Palić (*ibid*. 71) s pravom primjećuje da u nekim slučajevima takvo tumačenje nije održivo zato što nije jasno na koji bi se način referenti kodirani takvim instrumentalom mogli shvatiti kao oruđe radnje, npr. *teći bujicom, dolaziti gomilama*.

Takvi primjeri Palića privode tipu instrumentala koji Ivić (1954) naziva *instrumentalom osnovne osobine*. Kao što naziv sugerira, instrumental osnovne osobine svodi referent subjekta ili objekta na određeno situacijski relevantno obilježje ili osobinu. Ivić (1954: 134–136) uočava tri značenjska tipa toga instrumentala. Prvi označava ulogu ili funkciju referenta (40a), drugi označava pojavnost ili oblik referenta (40b), a treći količinu ili sastav (40c).

(40) a. *God. 1840. dodje u našu regimentu Ivan Kukuljević* ***oficirom*** *od ugarske garde.*

(Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. *Tad* ***bujnim slapom*** *iz podzemne spile Niz kršni prodol mrka nafta vrca*. (Tresić-Pavičić 1903, *Valovi misli i čuvstava: pjesme*, HJR)

c. (…) *a zlatne pčele lebde iz ulišta* ***rojem*** *od ruže do ruže* (...). (Šenoa 1885), *Sabrane pripoviesti*, HJR)

Palić (2007: 74) bilježi da se u gornjim tipovima primjera »većinom obilježava i način«. To se svakako može primijetiti za primjere (40b) i (40c), ali ne i za (40a). Zapravo, smatramo da se značenjski tipovi instrumentala osnovne osobine koji se odnose na pojavnosti ili oblik, odnosno na količinu ili sastav referenta trebaju podvesti pod istu značenjsku kategoriju koja se mora odvojiti od prvoga tipa koji označava funkciju referenta te je isključivo predikatne naravi.

Da je tako, potvrđuju već i elementarni testovi kao što je test parafrazom »na … način«, kao i test poimeničenjem radnje. Glede primjera (40a), ne možemo reći da je referent subjekta u regimentu došao na način oficira. Podjednako tako ne možemo poimeničiti glagol pripisujući mu oblik u instrumentalu kao atribut, usp. **dolazak oficirom*. No u drugim dvama primjerima potonji se testovi mogu provesti s pozitivnim rezultatima. Tako nafta može vrcati u vidu ili na način bujnoga slapa, a pčele mogu letjeti u vidu ili na način roja (nasuprot pčelama koje lete kao odjelite jedinke). Isto tako, ako glagole u primjerima (40b) i (40c) poimeničimo, oblici u instrumentalu mogu se odrediti kao njihovi atributi, usp. *vrcanje slapom*; *letenje rojem*.

Palić je svakako u pravu kada kaže da se primjerima tipa (40b–c) obilježava *i* način. No osim načinskoga značenja instrumental u tim primjerima posjeduje i predikatnu funkciju utoliko što se obilježje pojavnosti koje inherentno označava pripisuje referentu subjekta. U primjeru (40b) nafta vrcanjem oblikuje bujan slap, dočim u primjeru (40c) način kretanja ujedno definira pčele u skupini kao roj.

Osim instrumentala osnovne osobine Palić (*ibid*. 74) s kategorijom načina povezuje i poredbeni instrumental. Poredbeni instrumental u suvremenom je hrvatskom jeziku ostao tek u tragovima. Funkcijski je jednak konstrukcijama s česticom *kao* ili similativnim prijedlogom *poput*. Njime se označava pojam na koji referent subjekta ili objekta podsjeća s obzirom na specifičnu radnju u kojoj sudjeluje (41a–b).

(41) a. (…) *iskre* ***daždom*** *prše, od zviezda kanda mrvice se krše* (…) (Šenoa 1882, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. *Oj ljubavi! Bog te mili utka* ***sjajnim cvietom*** *u sag pozemljine* (…). (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

Palić (*ibid*. 74) smatra da se istovrijednost pojmova prema asocijaciji obilježja relevantnih u okviru određene radnje mora tumačiti kao način provedbe same te radnje. Naravno, budući da se izražava poredbom, način se u takvim slučajevima obilježava posredno, podjednako dakle kao i u slučaju instrumentala osnovne osobine.

O odnosu načina i poredbe među ostalima pisali su Vukojević (1996) i Pranjković (2013b). Oba se autora slažu da se poredba može odrediti kao posredno označavanje načina samo kada se radi o uspoređivanju dviju glagolskih radnji. To se može vidjeti u gornjem primjeru (41a). Tako se u rečenici (41a) pršenje iskara uspoređuje s pršenjem dažda. Tako iskre prše na način na koji kapi dažda prše. Međutim, u primjeru (41b) glagolska radnja nije važna za poredbu. Umjesto toga ljubav se uspoređuje sa sjajnim cvijetom.

Poučena takvim primjerima Zett-Tesche (1977: 77) uvodi razgraničenje između poredbenog instrumentala i metaforičkog predikatnog instrumentala. Zett-Tesche isto tako strogo odjeljuje načinski od poredbenoga instrumentala objašnjavajući da poredbeni instrumental glagolsku radnju karakterizira tek posredno.

Ipak, ako se složimo s Palićem i zaključimo da poredbeni instrumental posredno izražava način kada označava poredbu glagolskih radnji, ne bismo li onda mogli reći da je ujedno posredno predikativan? Pojasnimo to primjerom (42).

(42) *Starac junak, vrl i vriedan, // orijaškim taj se tielom // nadnio nad družbom cielom, //* ***srebrom*** *mu je kosa sjala* (…) (Šenoa 1882, *Izabrane pjesme*, HJR)

To što u (42) kažemo da kosa referenta sjaji na način na koji srebro sjaji ne isključuje da je poredba ujedno i predikativna utoliko što se posredstvom kakvoće koju pripisuje radnji ujedno nešto kaže i o samom referentu, usp. *sjajenjem njegova kosa nalik je srebru*. Ne bismo li onda isto mogli pretpostaviti i glede gornjeg primjera (41a), usp. *pršenjem iskre su nalik daždu*. To bi značilo da u pozadini takvih poredaba postoji konstrukcija sa značenjem 'X SE PRIČINJA Y-om POSREDSTVOM OBILJEŽJA Z'. Ta konstrukcija počivala bi na modalnoj prosudbi kazivača. Takvo određenje odgovara procesu koji Himmelmann i Schultze-Berndt (2005: 13) nazivaju *metonimijskim pomakom*. Metonimijski pomak podrazumijeva da se iz načina na koji se radnja odvija ili provodi može izvesti određena prosudba o njezinom nositelju. Vidjeli smo to već tumačeći gornje primjere, npr. (33b) *gladno jesti kobasice* znači *biti gladan*; (39a) *lukavo odbiti poziv* znači *biti lukav*.

Metonimijski pomak u tijesnu je odnosu s drugim obilježjem karakterističnim za sudionički orijentirane priloge, a to je *činjenična veza* (Himmelmann i Schultze-Berndt 2005: 9) između radnje denotirane glagolskim predikatom i određenog stanja ili situacijski relevantnog obilježja referenta. Činjenična veza pretpostavlja da način sudjelovanja referenta u radnji sugerira nešto o njegovu stanju ili naravi. Riječju, situacijski pertinentno stanje ili obilježje referenta i radnja u kojoj referent sudjeluje nalaze se u određenom tipu veze. Ta se veza, kao što zapaža Geuder (2000), svodi na označavanje motiva ili posljedice radnje posredstvom priloga. Rezultativni prilozi tako označavaju posljedicu, dočim agentivni i prilozi mentalnih stanja označavaju motiv (43a–b). Pacijent u (43a) bolno vapi prema liječniku zato što osjeća bol, a čovjek u (43b) gladno jede zato što osjeća glad.

(43) a. *Oh — doktore — oh doktore — dajte — dajte pomozite! — vapijaše* ***bolno*** *prema liečniku*. (Gjalski 1888, Biedne priče, HJR)

b. *Kako se samo čovjek, koji je gladna zvijer, brzo zasiti. U početku* ***gladno*** *jedeš. Ždereš*. (blog.hr, hrWaC)

Osim motiva i posljedice, veza radnje i priloga može također biti određena asocijacijom. U tom slučaju narav radnje pobuđuje poredbu kojom se ne kvalificira samo radnja, već i onaj koji ju provodi. Ako se primjerice razmotri rečenica (44), vidljivo je da se baš svjetina prema načinu na koji je nadrla, odijelivši dvojicu aktera, uspoređuje s klinom.

(44) ***Klinom*** *se bila svjetina medju nas utisnula, nit je on mene mogao vidjeti, nit sam ja mogao k njemu.* (Fürst 1897, *Kraljević Radovan. Tragedija u pet čina*, HJR)

Određujući razliku sekundarnih predikata i sudionički orijentiranih adverbâ, Himmelmann i Schultze-Berndt (2005: 9) od sekundarnih predikata u obzir uzimaju primarno deskriptive. To ih navodi na zaključak da se dvije kategorije razlikuju upravo po tome što se deskriptivi ne nalaze u činjeničnoj vezi s radnjom primarnoga predikata s kojom se tek vremenski preklapaju. To, međutim, nije slučaj kada se u obzir uzmu ostali tipovi sekundarnih predikata. Primjerice, rezultativni sekundarni predikat označava posljedicu ili ishod radnje, final označava namjeru ili cilj s kojim se radnja provodi, a modal s glagolom oblikuje složeni predikat kojim se izražava subjektivna prosudba ili doživljaj kazivača.

Himmelmann i Schultze-Berndt (2005: 15) govore o dvama tipovima konstrukcija. Prvom tipu odgovara *adverbijalna konstrukcija* u kojoj je prilog prije svega usmjeren na radnju, iako se u nekim slučajevima može ujedno tumačiti da je usmjeren na nekog od sudionika radnje. Takvi bi primjerice bili slučajevi načinskih priloga koji su izvedeni iz pridjeva mentalnih

stanja, npr. *sjediti mirno, gledati izbezumljeno, vikati prestrašeno* itd. Drugi tip konstrukcije zovu *općom adjunktnom konstrukcijom*, a njome su obuhvaćeni svi adjunkti neutralni glede usmjerenosti na radnju ili na sudionike, što znači da omogućavaju tumačenje u oba smjera. Toj konstrukciji pripadaju agentivni i rezultativni prilozi, similativ te slobodna predikatna imena.

3.4. Značenjski tipovi sekundarnih predikata

Iz semantičke perspektive običava se govoriti o deskriptivnim i rezultativnim sekundarnim predikatima (Rapoport 1990, Winkler 1997, Himmelmann i Schultze-Berndt 2004). Premda postoje autori (vidi npr. Plank 1985) koji su pokušali razraditi vlastitu klasifikaciju predikatnih komplemenata i adjunktâ, izuzev deskriptiva i rezultativa gotovo da i nema sustavnih opisa značenjskih tipova sekundarnih predikata. Iznimka tomu bio bi Creissels (2014) s kategorijom *funktiva*. Funktive opisuju funkciju ili ulogu referenta, Himmelmann i Schultze-Berndt (2005: 34) svrstali su u opću adjunktnu konstrukciju. Prije nego se osvrnemo na funktive, vrijedilo bi osvrnuti se na deskriptive i rezultative.

Deskriptivi i rezultativi razlikuju se u nekoliko aspekata. Prvi od njih svakako je vremenski odnos prema radnji primarnoga predikata. Radnja deskriptiva tipično se podudara s radnjom primarnoga predikata utoliko što se odvija istovremeno s njome (45).

(45) *Išao je ulicom smeten*.

Rečenica (45) objašnjava da je referent subjekta bio u stanju smetenosti kada je išao ulicom. Nasuprot tomu, kod rezultativa radnja glagola tipično prethodi stanju supredikata utoliko što se rezultativom izriče posljedica ili ishod same te radnje (46). Da bi referent objekta u rečenici (46) završio u stanju koje se izriče rezultativom, prvo je morao biti podleći radnji glagolskoga predikata. Riječju, radnja odgajanja uzrokom je zatečenog stanja gojenika.

(46) *Očevidac i bravarski mislilac odgojili ga svojim klonom*. (vecernji.hr, hrWaC)

Drugo obilježje koje rezultative dijeli od deskriptiva jest to da s radnjom glagola, odnosno glagolskoga predikata stoje u činjeničnoj vezi. Smetenost referenta subjekta u (45) nije ni u kakvoj vezi s time što se kreće ulicom. No obamrlost referenta subjekta u (47) neposredan je ishod njegova stajanja na mjestu.

(47) *Stajao je na mjestu do obamrlosti*.

Baš ta činjenična veza u okviru koje radnja glagolskoga predikata uvjetuje promjenu stanja referenta dovodi do trećeg obilježja koje dijeli rezultative od deskriptiva. Iznad smo bili naveli da su sekundarni predikati tematski nezavisni. Ipak, neki autori (Dowty 1979; Rapoport 1990; Winkler 1997) smatraju da takvo određenje ne vrijedi za rezultative. U poglavlju 2.1. već smo pisali o tome. Neka Dowtyjev (1979: 303) primjer posluži za podsjetnik.

(48) *Mary shakes John awake*. 'Marija trese Ivana budnim/do budnosti.'

Rečenica *Mary shakes John* 'Marija trese Ivana' ne opisuje istu radnju kao rečenica (48). U rečenici *Mary shakes John* glagol *shake* znači 'tresti', dočim u (48) integracijom s rezultativom *awake* 'budan' glagol *shake* stječe značenje 'buditi'. Dowty (*ibid*. 303) bilježi da je konstrukcija *shake-awake* neka vrsta leksikaliziranog složenog glagola koji se ostvaruje kao diskontinuirana sastavnica. Rapoport (1990: 36) dolazi do istoga zaključka oslanjajući se na primjere s praznim objektima (*dummy objects*), npr. *Lucille laughed herself sick* 'Lucille se smijala do mučnine', gdje glagol bez rezultativa ne može ostvariti odnos s objektom, usp. **Lucille laughed herself*[14] dosl. 'Lucille je smijala sebe'. Istu situaciju možemo naći među nekim primjerima rezultativa u hrvatskome jeziku (49a–b).

(49) a. *No da sve ne bismo obojili* ***ružičastim****, načuli smo* (…) *kako bi taj koncert mogao trajati svega sat i deset minuta* (…) (forum.hr, hrWaC)

b. *Beskućnik sam već godinama, ne idem* ***mlađi*** *i treba mi kakva soba ili stan*. (slobodnadalmacija.hr, hrWaC)

Kada bismo iz okvira rečenice (49a) odstranili rezultativ *ružičastim*, odnos glagola *obojiti* s objektom *sve* bio bi narušen, a rečenica bi proizišla krnjom, usp. **No da sve ne bismo obojili, načuli smo kako bi taj koncert mogao trajati svega sat i deset minuta*. Razlog je tomu što glagol *obojiti* u (49a) ne znači 'premazati bojom', već 'prouzročiti da x izgleda kao da je y'. Uporaba glagola *obojiti* u kontekstu (49a) modelirana je prema glagolu *prikazati* s kojim je sinoniman i zamjenjiv.

Kada bismo iz rečenice (49b) odstranili rezultativ *mlađi*, rečenica bi i opet proizišla krnjom kao i u prethodnomu primjeru, usp. **Beskućnik sam već godinama, ne idem i treba mi kakva soba ili stan*. Razlog je tomu i ovaj put činjenica da je značenje glagola *ići* izmijenjeno te u

[14] Već smo primijetili da se slična pojava u hrvatskome jeziku može uočiti na razini prefiksacije. Primjerice, glagol *plakati* u sljedećem primjeru treba prefiks *iz-* da bi se na smislen način povezao s objektom, usp. (…) *pod izgovorom da bi me to moglo natjerati da* ***isplačem*** *svoje unutarnje organe*. (zarez.hr, hrWaC). Rečenica *(…) *da plačem svoje unutarnje organe* nije smislena.

(49b) ne znači 'kretati se u nekom smjeru', već 'X POSTAJE/PRETVARA SE U Y'. U kontekstu rečenice (49b) glagol *ići* modeliran je prema glagolu *postajati*.

Ako izostavimo obilježje tematske zavisnosti, rezultativi se od deskriptiva razlikuju utoliko što njima označena stanja referenta ne samo da nisu istodobna s radnjom glagola, nego su ishod same te radnje. Rezultativi se od deskriptiva razlikuju po tome što označavaju konačan stadij pretvorbe ili promjene stanja referenta.

Neki autori kao primjerice Rapoport (1990: 32) smatraju da se rezultativna i deskriptivna konstrukcija na sintaktičkoj razini ne razlikuju. No Winkler (1997) iznosi čak četiri argumenta kojima nastoji dokazati da razlika doista postoji. Njezin prvi argument temelji se na prosudbi da su deskriptivi u položaju neposredno prije objekta pod čijom se kontrolom nalaze »značajno manje gramatični« nego rezultativi (Winkler *ibid*. 78), (50a–b).

(50) a. *Edith drinks tea that comes all the way from China* ***cooled with ice***.
'Edith pije čaj koji potječe iz daleke Kine hlađen ledom.'
b. **Edith drinks* ***cooled with ice*** *tea that comes all the way from China*.
'Edith pije hlađen ledom čaj koji dolazi iz daleke Kine.'

Na prvi bismo pogled pogled isto mogli zaključiti i prema primjerima iz hrvatskoga jezika, usp. (51a–b). No kada bismo rezultative na položaju prije objekta učinili sročnima s objektom bili bi podjednako problematični kao i deskriptivi, usp. (51b). U obama slučajevima problem je, naravno, u tome što se sekundarni predikati nalaze na položaju koji sintaktički odgovara atributu. Dakle, na položaju modifikatora odnos sročnosti s kontrolorom dokida predikatnu funkciju sekundarnog predikata. To se distribucijsko ograničenje u hrvatskome jeziku može prekoračiti posredstvom predikatnoga instrumentala. Čak i u slučaju deskriptiva, usp. *Eugen je zatekao* ***otvorenima*** *vrata koja se godinama nije usudio otključati*.[15]

(51) a. *Eugen je zatekao vrata koja se godinama nije usudio otključati* ***otvorena***.
b. **Eugen je zatekao* ***otvorena*** *vrata koja se godinama nije usudio otključati*.

[15] Usporedite sljedeće rečenice: *Eugen obično kavu pije* ***crnu*** ~ **Eugen obično* ***crnu*** *kavu pije* ~ *Eugen obično* ***crnom*** *kavu pije*. Kao u slučaju primjera (52b), premještanje pridjeva *crnu* na položaj modifikatora dokinulo je njegovu predikatnost. Interesantno je također i to da je objekt s modifikatorom na položaju prije predikata obilježen. Umjesto *Eugen obično* ***crnu*** *kavu pije*, rekli bismo *Eugen obično pije* ***crnu*** *kavu*. Obilježenost proizlazi iz toga što se na položaju prije objekta modifikator sâm, a ne i element koji modificira i s kojim čini sintaktičku cjelinu nalazi u prednjem planu, što je netipično za takvu uporabu atributa. Dokle *rečenica Eugen obično pije crnu kavu* može služiti kao odgovor na pitanje o tome što Eugen pije te kakvu kavu pije, rečenica *Eugen obično crnu kavu pije* odgovara isključivo na pitanje o tipu kave koju Eugen obično konzumira.

U engleskome jeziku u nekim primjerima predikatnost elementa na položaju modifikatora može se prepoznati posredstvom člana koji dijeli elemente umjesto da ih funkcijski predočava kao sintagmu, usp. (52b) *found open* ***the*** *door* 'naći otvorenima vrata' nasuprot *found* ***the*** *open door* 'naći otvorena vrata'. Prihvatljivost takvih primjera predmet je gradacije. Winkler govori o njihovoj većoj i manjoj gramatičnosti.

(52) a. *Felix found the door that he had not dared to unlock for years* ***open***.
'Feliks je zatekao vrata koja se godinama nije usudio otključati otvorena.'
b. ?*Felix found* ***open*** *the door that he had not dared to unlock for years*. (Winkler *ibid*. 87)
'Feliks je zatekao otvorena vrata koja se godinama nije usudio otključati.'

Drugi argument (Winkler *ibid*. 79) odnosi se na uvid da se u engleskome jeziku rezultativni predikati uvijek moraju pojaviti prije deskriptiva. Hrvatski se s time tek djelomično podudara. Ako se gleda položaj na kraju rečenice, onda se deskriptiv na položaju prije rezultativa čini barem naizgled prihvatljivijim (53a–b).

(53) a. ?*Drvosječe su rasjekli stablo koje je ležalo pred kućom* ***na komade suho***.
b. *Drvosječe su rasjekli stablo koje je ležalo pred kućom* ***suho na komade***.

Razlog veće prihvatljivosti rečenice (53b) mogao bi biti fokus. Šarić (2008b: 305) bilježi da se sekundarni predikati kao rematski elementi tipično ostvaruju na kraju rečenice. Budući da je rezultativ *na komade* posljedica radnje glagolskoga predikata, logično bi bilo da se nalazi u prednjem planu nasuprot deskriptivu koji označava stanje referenta za vrijeme trajanja same radnje. Zanimljivo je da se rezultativ u ovom slučaju može pojaviti na položaju prije objekta, dok deskriptiv ne može (54a–b).

(54) a. *Drvosječe su rasjekli* ***na komade*** *stablo koje je ležalo pred kućom* ***suho***.
b. **Drvosječe su rasjekli* ***suho*** *stablo koje je ležalo pred kućom* ***na komade***.

Još je zanimljivije da se predikatnost deskriptiva *suho* na položaju prije objekta ne može očuvati predikatnim instrumentalom, usp. **Drvosječe su rasjekli* ***suhim*** *stablo pred kućom na komade*. Problem počiva u leksičkom obilježju glagola *rasjeći*. Marković (2009: 229–230) objašnjava da se rezultativni sekundarni predikat ostvaruje uz glagole koji podrazumijevaju »neku vrstu činjenja, učinka na objektu, neku vrstu njegove promjene«. Budući da glagol *rasjeći* pripada tom tipu glagola, razumljivo je da će se sekundarni predikat u neposrednom

postverbalnom položaju i kodiran predikatnim instrumentalom tumačiti kao rezultativ.[16] Tako sintagma *rasjeći suhim* u gornjem slučaju stječe značenje 'sječenjem učiniti suhim'. To rečenicu ostavlja neovjerenom zato što sadrži dva rezultativa pod kontrolom istoga objekta. Time se krši *theta*-kriterij. Naime, nije jasno kojemu od dvaju rezultativa objekt pripada kao tema.

Treći argument (Winkler *ibid*. 80) svodi se na premještanje elementa iz njegova uobičajenog položaja na neko drugo mjesto u rečeničnoj strukturi (55a–b).

(55) a. *Drvosječe su rasjekli stablo* ***na komade*** *koje je ležalo pred kućom* ***suho***.
b. **Drvosječe su rasjekli stablo* ***suho*** *koje je ležalo pred kućom* ***na komade***.

Premještanje relativne surečenice s pridruženim deskriptivom *suho* ne krnji strukturu (55a). No premještanje deskriptiva *suho* na postobjektni položaj čini problematičnom strukturu (55b). Tomu je više razloga. Deskriptiv *suho* nalazi se u odnosu adjunkcije s glagolskim predikatom *ležati*, a ne s *rasjeći* te vremenski prethodi radnji glagolskoga predikata *rasjeći*. Premještanjem deskriptiva *suho* na postobjektni položaj, odvajajući ga od glagola *ležati*, kršimo *theta*-kriterij. Objekt *stablo* odjednom se ostvaruje kao tema deskriptiva *suho* i rezultativa *na komade*.

Kada bismo uklonili rezultativ, rečenica bi bila prihvatljiva, ali obilježena, usp. ?*Drvosječe su rasjekli stablo* ***suho*** *koje je ležalo pred kućom*. Držimo da je obilježenost potonje strukture posljedica gore spomenute leksičke naravi glagola *rasjeći* koja podrazumijeva promjenu stanja referenta objekta. Da je tako, može se vidjeti na primjeru rečenica (56a–c).

(56) a. *Eugen je razbio tanjur* ***u cijelosti***.
b. *Eugen je razbio tanjur* ***u raznim bojama***.
c. ?*Eugen je razbio tanjur* ***bijeli***.

Rečenica (56a) tipično je oprimjerenje rezultativne konstrukcije s rezultativom *u cijelosti* u postobjektnom položaju. Nasuprot njoj, međutim, obje su rečenice što slijede problematične. Tako će se prijedložno-padežna sintagma *u raznim bojama* tumačiti prije kao atribut nego kao deskriptiv, dočim će se obilježenost rečenice (56c) razriješiti premještanjem pridjeva *bijeli* na položaj tipičan za sročni atribut, usp. *Eugen je razbio* ***bijeli*** *tanjur*. Na podjednak bismo način razriješili rečenicu (55b). To govori u prilog tomu da deskriptivi i rezultativi pod kontrolom

[16] Ne samo u neposrednom, već u postverbalnom položaju općenito, usp. *Drvosječe su rasjekli stablo pred kućom* ***suhim*** *u komade*. U potonjem slučaju pridjev *suhim* tumači se kao rezultativ zato što se pridjevi u funkciji deskriptiva na tom položaju tipično ne kodiraju predikatnim instrumentalom.

objekta – barem u slučaju glagola koji uzrokuju promjenu stanja referenta objekta – nemaju paralelnu distribuciju.

Winkler (*ibid*. 80) predstavlja četvrti argument pozivajući se na Rothstein (1983: 37) koja primjećuje da se kao jedan od pokazatelja tijesnog semantičkog odnosa glagola i rezultativa može uzeti primjer iz islandskoga gdje rezultativ s glagolom može oblikovati složenicu (57).

(57) *Eg hvit-þroði fötin.*
ja bijelo-isprati-PERF. odjeća-ACC.
'Isprao sam odjeću do bjeline.'

Rothstein (ibid. 37) bilježi da se od sekundarnih predikata samo rezultativi mogu oblikovati tako da s glagolom oblikuju složenice. U hrvatskome se rezultativne konstrukcije, kao što smo već primijetili, nerijetko mogu izražavati samo sufiksacijom, npr. *crn-i-ti* 'činiti crnim'; *crn-je-ti* 'postajati crn'. Kao i u islandskome, međutim, samo se rezultativi mogu izražavati na takav način. Osim sufiksacijom, mogu se izraziti i prefiksacijom, npr. ***za****ležati ruku* 'ležanjem učiniti da ruka utrne'; ***raz****gaziti cipele* 'hodanjem učiniti cipele udobnima' itd. (Na to ćemo se obilježje detaljnije osvrnuti kasnije u poglavlju 6.1.1.) Osobito zato što se u hrvatskome jeziku nerijetko mogu naći primjeri gdje glagol u cijelosti izražava spojeve rezultativa i glagola u engleskome jeziku, npr. *skratiti ~ to cut short*; *zacrveniti ~ to paint red*; *isušiti ~ to drain dry*; *zatupiti* (npr. sjekiru) ~ *to cut dull* itd.

Argumente Winkler svakako bi trebalo pomnije proučiti i dalje razraditi. Nedvojbeno je da postoje sintaktičke razlike između rezltativa i deskriptiva. Izuzev distribucijskog ograničenja deskriptiva na položaju prije objekta, sve upućuje na to da razlike dviju kategorija sekundarnih predikata proizlaze iz značenjskih obilježja glagola s kojima stoje u odnosu adjunkcije. No baš bi to trebalo preispitati. Naime, mogu se naći primjeri u kojima se sekundarni predikati trebaju tumačiti kao rezultativi iako su u odnosu adjunkcije s glagolima bez inherentne kauzativnosti (58). Glagol *živjeti* nije kauzativan glagol koji uzrokuje promjenu stanja referenta objekta, no u rečenici (58) znači otprilike 'oblikovati život življenjem, odnosno načinom življenja'.

(58) *Život je takav* ***kakvim*** *ga živiš, ako loše živiš, nemoj njega da kriviš*. (index.hr, hrWaC)

Baveći se ekvativnim i similativnim konstrukcijama Haspelmath i Buchholz (1998: 321–322) osvrću se i na kategoriju za koju smatraju da je u procesu značenjske gramatikalizacije dijakronijski proizišla iz similativa, a koju nazivaju *sintagmom uloge* (*a role phrase*) kojom se označava uloga ili funkcija referenta u okviru neke radnje. Osim potonjeg termina također rabe

termin *funktiv* ili funktivni padež (Haspelmath i Buchholz *ibid*. 324) za one slučajeve u kojima se funkcija referenta ne izražava sintagmatskim, prije svega adpozicijskim konstrukcijama, već posebnim padežima. Među takvim padežima spominju destinativ u baskijskom, esiv u finskom i estonskom jeziku, adverbijal u gruzijskom te predikatni instrumental u ruskom i litavskom.

Creissels (2014: 606) navodi da se funktivi sintaktički gledano nalaze u odnosu neposredne zavisnosti s glagolskim predikatom, iako nažalost ne ulazi detaljnije u opis naravi toga odnosa. Njihova je funkcija u rečenici, međutim, predikatna. Funktiv se s određenim argumentom u rečeničnoj strukturi nalazi u semantičkom odnosu predikacije kao tipu kontrolnoga odnosa. Primjerice u (59) referent objekta *Matiju* kontrolor je funktiva *kao pregovarača*.

(59) *Odlučili su Matiju*$_i$ *poslati* ***kao pregovarača***$_i$.

U hrvatskome jeziku funktiv se najčešće ostvaruje u imeničkim spojevima s česticom *kao* te s prijedlogom *za*. Niže navodimo prijevodne ekvivalente Creisselsovih (*ibid*. 607) primjera iz engleskoga jezika s riječju *as* 'kao' (60a–e).

(60) a. *Ivan radi* ***kao učitelj***.
b. *Dobio sam te knjige* ***kao dar***.
c. *Govorim ti* ***kao prijatelj***.
d. *Dali su nam salatu od hobotnice* ***kao predjelo***.
e. *Iskoristio sam majicu* ***kao jastuk***.

Creissels (*ibid*. 607) spominje druge tipove uporabe imeničkih spojeva koji, iako na prvi pogled bliski funktivima, nisu s njima izjednačivi (61a–c).

(61) a. *Pojavila se na pozornici* ***kao muškarac***.
b. ***Kao mladić*** *bio je buntovan*.
c. *Ne bi to smjela govoriti* ***kao žena***.

Spoj *kao muškarac* u rečenici (61a) prema Creisselsovu shvaćanju predstavlja similativ pod kontrolom subjekta. Tumačenje koje to podupire kaže da referent subjekta načinom ponašanja na pozornici pobuđuje dojam muškarca. U primjeru (61b) spoj *kao mladić* označava vremenski ekvativ utoliko što se njime precizira vremenski period kojemu pripada obilježje buntovnosti referenta subjekta, usp. ***Kada je bio mladić***, *bio je vrlo buntovan*. Sintagmu *kao žena* u rečenici (61c) Creissels opisuje kao ekvativ. To je pogrešno. U prednjem planu nije identitet referenta subjekta i obilježja *biti žena*, već se obilježje, odnosno uloga referenta predočava kao razlog specifične radnje glagolskoga predikata, usp. *Ne bi to smjela govoriti* ***zato što si žena***.

Da bi obrazložio razliku similativa, ekvativa i funktiva, Creissels se oslanja na Carlsonove (1977) pojmove *predikata individualne razine* i *predikata stadija*. Nasuprot predikatima individualne razine označavaju atemporalna obilježja i stanja referenta, predikati stadija, kao što već i sam njihov naziv sugerira, odnose se na određen stadij u kojem se referent privrenemo nalazi, na neko obilježje koje ne biva inherentnim ili neotuđivim dijelom referenta.

Creissels (2014: 609) bilježi da se prototipni ekvativ svodi na predikat individualne razine zato što podrazumijeva identifikaciju referenta s vremenski relativno stabilnim obilježjima. Nasuprot tomu, funktiv se inherentno podudara s predikatima stadija. Razlika dvaju predikata u nekim je jezicima doista i gramatikalizirana. Creissels spominje primjer mandskoga jezika malinke u kojemu postpozicija, odnosno poslijelog *tí* označava funktiv te se ne može uporabiti niti u slučaju predikata identifikacije, niti u slučaju ekvativa. Ovi posjeduju odjelite morfološke oznake. Indentifikacija se obilježava sufiksom *-maa*, a predikat individualne razine sufiksom *-too*, usp. (62a–c) prema Creissels (2014: 609).

(62) a. *ƝƆ ŋá até le lóŋ ŋ famáa* ***ti***.
1.sg. KMP.POZ. 3.sg.EMF. FOK. znati 1.sg. otac:ODR. OBL.
'Baš njega znao sam kao svoga oca.'

b. *ƝƆ ŋá í faamâa díndím-**mâa** lóŋ*.
1.sg. KMP.POZ. 2.sg. otac:ODR. dijete-SPR znati
'Znao sam tvog oca kao dijete.'

c. *Ɩ́te musu-**tôo** mâŋ ñánna ñiŋ fóla*.
2.sg. žena-SPR KMP.NEG. trebati DEM. govoriti:INF
'Kao žena ne bi to trebala govoriti.' (Creissels *ibid*. 608)

U hrvatskome jeziku predmet je mnogo neodređeniji. Nije teško naći primjere gdje se čak u istoj rečenici (63a) istim padežom označavaju ekvativ (*đakom*) i funktiv (*junakinjom*). Osim toga, predikatnim instrumentalom mogu se podjednako označavati deskriptiv (63b) kao i modal koji označava subjektivne doživljaje ili sudove (64c).

(63) a. (…) *pojavio se onaj Petrović koji* ***đakom*** *nije htio da čita pripovijest gdje bi* ***junakinjom*** *bila kakva gospođa*. (Leskovar 1896, *Propali dvori*, HJR)
b. *Nakon mjeseci zebnje, i tolikih jutara buđenja* ***umornijim*** *nego što sam lijegao, sad znam odakle tjeskoba, znam s čime imam posla*. (mvinfo.hr, hrWaC)

c. *A mene izvikali* ***izdajicom*** *i* ***potkupljenom***, ***prodanom mješinom*** (…). (Gjalski 1888, *Biedne priče*, HJR)

Označava li sekundarni predikat *junakinja* u primjeru (63a) predikat stadija kao što bismo pretpostavljali za funktiv ili je riječ o predikatu individualne razine? Također, nije posve jasno što sprječava da se predikatno ime *izdajicom* iz primjera (63c) ne shvati kao uloga doznačena referentu objekta, premda se ujedno može govoriti i o ekvativu, usp. *Vikali su da sam izdajica*. Problem uočava i Creissels (2014: 609), usp. (64a–b).

(64) a. *Eugen* ***je učitelj***.

b. *Eugen radi* ***kao učitelj***.

Nije teško pretpostaviti značenjsku razliku među predikatima *biti učitelj* i *raditi kao učitelj*. Tako *biti učitelj* označava trajno, neotuđivo obilježje referenta u vidu profesije za koju je stekao kvalifikaciju završivši studij. S druge strane predikat *kao učitelj* može označavati i privremenu funkciju referenta, usp. *Eugen radi kao učitelj čekajući na posao inženjera*. U većini slučajeva, međutim, ti se predikati mogu rabiti naizmjenično zato što se pretpostavlja da će netko tko *jest* učitelj ujedno raditi *kao* učitelj, i obrnuto.

U finskom jeziku funktiv se od ekvativa može odijeliti čak i u kopulativnim konstrukcijama posredstvom različitih padeža. U donjem primjeru ekvativ je obilježen nominativom, a funktiv esivom (65a–b) prema Creissels (2014: 609).

(65) a. *Hän on* *opettaja-**na***.
3sg. biti.PREZ.3sg. učitelj-ESIV
'On biva učiteljem.'

b. *Hän on* *opettaja*.
3sg. biti.PREZ.3sg. učitelj
'On je učitelj.'

Krasovitsky *et al*. (2008) bilježe da se ista razlika u ruskome jeziku može izraziti oprekom nominativa i predikatnog instrumentala. Krasovitsky *et al*. (*ibid*. 101–102) također primjećuju da se instrumentalom obilježavaju imenice koje označavaju ulogu i funkciju, a nominativom imenice narodnosti i vrednovanja tipa *budala*, *ljepotica*, *veseljak*, kao i značenjski izblijedjele imenice u funkciji modifikatora, npr. *osoba*, *čovjek*, *djevojka*. Brač (2017b: 41) potvrđuje da je

nominativa i predikatnog instrumentala podjednako relevantna i u hrvatskome jeziku u kojem se predikatni instrumental pojavljuje s kopulom i kada označava ulogu i funkciju referenta.

U hrvatskome jeziku postoji klasa predikatnih imena kojima se označavaju uloge ili funkcije referenata, a opet se ne podudaraju Creisselsovim opisom funktiva. Primjere te klase možemo vidjeti u rečenicama (66a–c). Držimo da bi ih pogrešno bilo smatrati ekvativima. Njima se ne identificira referent kontrolora. Od funktiva se pritom razlikuju po barem četirima obilježjima. Kao prvo, sekundarni predikat označava trajno stanje ili obilježje referenta. Kao drugo, stanje ili obilježje izraženo sekundarnim predikatom cirkumstancijalne je naravi utoliko što označava razlog za glagolsku radnju. Tako referent subjekta u primjeru (66c) stipendiju dobiva zato što je bio sudionik Korejskoga rata, dočim kardinal Stepinac biva proglašen blaženim zato što je bio žrtva komunističkog režima. U svim se trima primjerima predikatnim imenom iskazuje određeno situacijski, odnosno pragmatički pertinentno obilježje referenta kontrolora. Funkcija inače tipična za deskriptive. Kao treće, predikatna imena u primjerima tipa (66a–c) pripadaju slobodnim predikatnim imenima. To se kosi s Creisselsovom definicijom po kojoj se funktivi s glagolskim predikatom nalaze u odnosu sintaktičke zavisnosti.

(66) a. *Želim* ***kao stari tvoj prijatelj****, da si zdrav, gdje god boraviš, i da se opametiš*. (Sakcinski 1886, *Glasoviti Hrvati prošlih vjekova*, HJR)

b. (…) *Rimokatolička crkva, poslije pola stoljeća, našla [je] shodnim proglasiti kardinala Stepinca,* ***kao žrtvu komunističkog režima*** *– blaženim*. (HNK)

c. ***Kao sudionik Korejskoga rata*** *dobio sam stipendiju Udruge američkih veterana* (…). (HNK)

Ako razmotrimo tipične primjere funktiva (vidi 60a–e), lako možemo vidjeti da je uglavnom riječ o vezanim predikatnim imenima koja s glagolima oblikuju uvriježene, odnosno stabilne sintagmatske strukture. Primjerice, glagol *raditi* u značenju 'baviti se nekom djelatnošću' ne može se doista ni ostvariti bez predikatnog komplementa s riječju *kao*. U slučaju glagola *služiti* funktivi se isto tako ostvaruju kao komplementi (67a–b).

(67) a. *Glukoza služi* ***kao izvor energije za stanice organizma***. (eukanuba.hr, hrWaC)

b. **Glukoza služi*.

Četvrto obilježje po kojemu funktivi odstupaju od sekundarnih predikata koje navodimo u (66a–c) njihova je namjernost, odnosno usmjerenost prema određenom cilju. Pranjković (2001: 21) je kategoriju takvih konstrukcija opisao pod nazivom *final* (prema lat. *fīnālis* 'krajnji cilj, odnosno svrha'). Final se u hrvatskome jeziku najčešće izražava prijedlogom *za*, npr. *(služiti)*

za ukras, (učiti) za liječnika, (biti dobro) za jelo itd. U predikatnoj varijanti finala riječ *kao* i prijedlog *za* mogu alternirati. Ako se vratimo Creisselsovim tipičnim primjerima funktiva (vidi 60a–e), riječ *kao* u trima od njih zamjenjiva je prijedlogom *za*, usp. (68a–c).

(68) a. *Dobio sam te knjige* ***za dar***.
b. *Dali su nam salatu od hobotnice* ***za predjelo***.
c. *Iskoristio sam majicu* ***za jastuk***.

U svim gornjim primjerima referent objekta namijenjen je u neku svrhu, bilo da bude dar, da bude predjelo ili pak da služi kao jastuk. U hrvatskome jeziku postoji niz glagola koji se s primjetnom učestalošću ostvaruju s funktivnim sekundarnim predikatima čiji su kontrolori obilježeni istom takvom finalnošću. Primjerice, glagoli koji označavaju da se neki x postavlja na položaj/funkciju y, npr. *namjestiti, zaposliti, angažirati, primiti*. Podjednako je i s glagolima koji kazuju da se neki x namjenjuje, odnosno planira u svrhu funkcije y, npr. *zamisliti, zacrtati, predvidjeti, osnovati* itd. Uz njih su i glagoli uz koje funktivna predikatna imena dolaze kao komplementi, npr. *odrediti, imenovati, izabrati, iskoristiti, uzeti*.

Iako se primjeri funktiva u rečenicama (66a–c) osjetno razlikuju od onih u (68a–c), s njima dijele obilježje označavanja uloge ili funkcije referenta. Štoviše, predikatna imena u (66a–c) baš posredstvom označavanja uloge referenta kontrolora stoje u činjeničnoj vezi s glagolskom radnjom, premda su istovremeno sintaktički nezavisna o glagolskom predikatu. Smatramo da je u tom slučaju riječ o posebnom tipu kategorije deskriptiva (vidi pogl. 6.3.). Nasuprot takvim primjerima, primjere funktiva obilježene namjernošću ili pak usmjerenošću prema određenom cilju ili svrsi opisivat ćemo pod kategorijom finala (69a–b).

(69) a. *Kapucini su ga stoga primili* ***kao pripravnika za svoj red***. (zupa-pescenica.hr, hrWaC)
b. *Ljubicu su zaposlili* ***kao kućnu pomoćnicu*** *kod jedne obitelji u Zagrebu* (…). (milosrdnice.hr, hrWaC)

Gornje rečenice predstavljaju tipične primjere finalnih sekundarnih predikata u hrvatskome jeziku. Iako se mogu ostvarivati i kao predikati individualne razine, u gornjim su rečenicama ostvareni kao predikati stadija. U objema je rečenicama čestica *kao* zamjenjiva prijedlogom *za*. Također je riječ o vezanim predikatnim imenima koja dolaze samo u postverbalnom položaju te se ne mogu premještati.

Moglo bi se prigovoriti da nismo objasnili primjere s glagolima *raditi* i *govoriti*. Što se tiče glagola *raditi*, upečatljiva je njegova bliskost s glagolima egzistencije (*raditi kao x = biti x*) (70a–c).

(70) a. *U lipnju 1993. godine Ina prestaje postojati* ***kao javno poduzeće*** (…). (HNK)
b. *Gabriele Kuby (...) živi* ***kao spisateljica*** *u Bavarskoj*. (udruga-bas.hr, hrWaC)
c. *U sportu je danas teško opstati* ***kao amater*** (…). (HNK)

U svim se ovim primjerima glagoli mogu zamijeniti glagolom *biti*. Vidjeli smo iznad da isto vrijedi i za primjere s glagolom *raditi*, npr. *x radi kao učitelj = x jest učitelj*; *x postoji kao javno poduzeće = x jest javno poduzeće*. Glagolu *raditi* u gornjem smislu blizak je glagol *nastupati* (71).

(71) *Nastupa* ***kao slobodni umjetnik*** *i autor je nekoliko cjelovečernjih i kratkih baleta, suvremenog izraza*. (hnk-zajc.hr, hrWaC)

Ako se uzme u značenju 'baviti se nekom djelatnošću', glagol *nastupati* iziskuje funktivnu dopunu podjednako kao glagol *raditi* ili pak *djelovati*, usp. *djelovati kao slobodni umjetnik*. Njima je blizak i glagol *sudjelovati* uz koji se funktiv ne ostvaruje kao komplement, već kao slobodno predikatno ime, što pokazuju primjeri njegova slobodnog premještanja (72a–c).

(72) a. *Povremeno sudjeluje* ***kao solist*** *u projektima Opere HNK-a u Splitu*. (mic.hr, hrWaC)
b. ***Kao solist****, povremeno sudjeluje u projektima Opere HNK-a u Splitu*.
c. *Povremeno sudjeluje u projektima Opere HNK-a u Splitu* ***kao solist***.

Osim što se može slobodno premještati, može se i preinačiti u rečenicu s finitnim glagolskim oblikom, usp. *Kada sudjeluje u projektima Opere HNK-a u Splitu, onda je solist*.[17] Funktiv *kao solist* u primjeru (72a) dolazi kao *restriktor* (Jäger 2000; Filip 2001). Njime se precizira da referent subjekta u specifičnoj situaciji glagolske radnje sudjeluje samo u jednom specifičnom vidu, odnosno ulozi. Funkcija restrikcije referenta posebno je vidljiva u primjerima s glagolom *govoriti* (73).

(73) *Sad ne govorim* ***kao psihijatar****, govorim* ***kao čovjek***. (drame.hr, hrWaC)

S primjerom glagola *govoriti* opet se vraćamo u područje gdje sekundarni predikati graniče s adverbijalima. U gornjem primjeru nije važna samo uloga na koju restriktori ograničavaju

[17] Takva preoblika u slučaju finala nije moguća. Ne možemo primjerice reći **Kada sam iskoristio majicu, bila je jastuk.*

referenta subjekta, nego i način obraćanja koji ta uloga sa sobom povlači. Ta se pretpostavka može vidjeti u primjeru (74) s glagolom *obratiti se* gdje funktiv *kao liječniku* u koordinaciji s adverbijalom *egzistencijalno* nesumnjivo podrazumijeva način obraćanja.

(74) *Taj mladi čovjek nije se meni* ***obratio kao liječniku*** *nego* ***egzistencijalno***. (vecernji.hr, hrWaC)

Definicija prema kojoj funktivi označavaju ulogu ili funkciju referenta odveć je neodređena. Obuhvaća tipove sekundarnih predikata koji se ne razlikuju samo značenjski, nego i sintaktički. Nasuprot funktivu stoga predlažemo kategoriju finala. Finalom se označava namjera ili svrha referenta pod čijom se kontrolom finalni predikat nalazi. Sintaktički, final se uvijek ostvaruje u postverbalnom položaju, bilo u vidu upravljanih ili pak u vidu vezanih predikatnih imena. Tu još vrijedi napomenuti da u finalnoj konstrukciji riječ *kao* i prijedlog *za* uglavnom alterniraju. Alternacija dvaju elemenata u primjerima (72a–c) i (73) nije moguća. Umjesto obratio *mi se* ***kao*** *liječniku* nećemo reći **obratio mi se* ***za*** *liječnika*. No, umjesto *angažirati* ***kao*** *voditeljicu* svakako možemo reći *angažirati* ***za*** *voditeljicu*. Daljnju razradu kategorije finala, kao i primjera predikatnih imena koja označavaju ulogu referenta provest ćemo u poglavljima 6.3. i 6.5.

U hrvatskome jezikoslovlju nije proveden opis značenja i značenjskih tipova sekundarnih predikata. Marković (2009: 222) primjećuje da su se hrvatski lingvisti tom temom uvijek bavili usputno. Klasifikaciju značenjskih tipova ne provodi ni Peti (1979) u svojoj monografiji iako je ponudio iscrpan pregled tipova prema njihovim morfološkim obilježjima. Šarić (2008b) je pokušala sastaviti značenjsku klasifikaciju različitih tipova deskriptiva, ali klasifikacija koju predlaže odveć je široka.

Šarić (2008b: 311) govori o deskriptivima stanja i kvalitete te o deskriptivima stanja koja su izvedena iz glagolskih radnji, a obično se ostvaruju u obliku pasivnog participa, npr. *vratiti boce* ***oprane***; *doći na sastanak* ***obrijan*** i sl. Šarić (*ibid*. 317) među deskriptive također svrstava i slobodna predikatna imena, ali njih ne odvaja od finala, premda, slijedeći Nichols (1981), odvaja cirkumstancijalna predikatna imena od deskriptiva. Distinkciju nismo skloni prihvatiti zato što je teško naći primjere sekundarnih predikata koji bi bili lišeni, kako Šarić (2008b: 307) kaže, *dodatnog semantičkog elementa* kojim se označava neka okolnost. Kako ćemo pokazati u poglavlju 6.3., cirkumstancijalna predikatna imena karakteristična su po tome što nerijetko označavaju tzv. *uzrok kriterija*, odnosno polazište ili osnovu na kojoj se temelji kakav uzročno-posljedični odnos ili zaključivanje, kao i *uzrok razloga*, »pasivni tip uzroka koji posljedicu ne izaziva izravno nego pomaže njezinu pojavljivanju« (Silić i Pranjković *ibid*. 342). Tako u (66c)

nalazimo uzrok kriterija, usp. ***Na osnovi toga što*** *sam sudionik Korejskoga rata, dobio sam stipendiju Udruge američkih veterana*. S druge strane, sekundarnim predikatom *kao najvažnija Picassova partnerica* u (75) označava se uzrok razloga. Karakteristična uloga Dore Maar predočava se kao pasivni uzrok njezine relevantnosti za povijest umjetnosti.

(75) (…) *Dora Maar, ušla je u francusku povijest umjetnosti* ***kao najvažnija Picassova partnerica – životna i umjetnička***. (HNK)

Šarić (2008b: 318–319) je među deskriptive sklona svrstati i similativ. Osobito primjere s glagolima položaja uz koje se ovaj nerijetko teško može tumačiti kao načinski adverbijal, usp. (76a–b).

(76) a. (…) *leži nježna glavica od voska* ***kao nagnut pupolj b'jele ruže*** (Botić, *Bijedna Mara*, HNK, *Klasici*,)

b. *Eto Brača! gdje se diže s lieva* ***modrim štitom*** *izpred Omiš-grada* (…). (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

U obama gornjim primjerima riječ je o opisu referenta prema dojmu koji pobuđuje svojom pojavom, a ne o kvalifikaciji glagolske radnje. Primjerice, tvrdnja da se otok Brač *diže* na način na koji se podiže štit ne čini se baš prihvatljivom. Osim ako se glagol *dizati se* shvati u značenju 'pojavljivati se'. No u tom se slučaju onda nesumnjivo radi o opisu referenta subjekta, a nikako ne o opisu specifične glagolske radnje. Međutim, nasuprot deskriptivima, similativni predikati hipotetske su naravi. Ktomu, dokle deskriptivi opisuju referente prema nekom karakterističnom obilježju koje radnju može na neki način precizirati, similativ pretpostavlja modalnu prosudbu kazivača o referentu koja proizlazi iz određenog obilježja radnje koju taj referent provodi, npr. *šutjeti kao mrav → svojom šutnjom biti poput mrava*; *sjajiti kao krijesnica → svojim sjajem biti poput krijesnice* itd.

Poglavlje smo započeli razmatranjem odnosa deskriptiva i rezultativa. Potom smo odredili final kao odjelitu kategoriju. Uz njih pretpostavljamo još dva značenjska tipa predikatnih imena – similativ i modal. Modalna varijanta predikatne konstrukcije počiva na predikatnim imenima kojima se izražavaju subjektivni sudovi i doživljaji kazivača. Među egzemplarima s kojima se modalna predikatna imena sustavno ostvaruju mogu se navesti glagoli *smatrati*, *doživljavati* i *nazivati*. Njima se elaborira značenje 'X POIMA Y U VIDU Z' u kojemu se predikatnim imenom precizira neki aspekt naravi, stanja ili pojavnosti referenta kao subjektivna prosudba kazivača, npr. pouzdanost referenta u iskazu *Susjedi novog gradonačelnika smatraju* ***pouzdanim***. Svakoj od pet navedenih značenjskih kategorija u radu posvećujemo zasebno poglavlje.

3.5. Leksičko-semantičko objašnjenje pojave sekundarnih predikata

Rothstein (2006: 212) primjećuje da je odgovor na pitanje o načinu na koji se sekundarni predikati ostvaruju u rečeničnoj strukturi neodređen. Točnije, nije sasvim jasno proizlaze li iz sintaktičkih ili leksičkih operacija. Prethodno smo već naveli da se sekundarni predikat nalazi u odnosu adjunkcije s glagolskim predikatom. Taj bi odnos trebao biti sintaktičke naravi. Ipak, prema onome što znamo o adjunktima iz poglavlja 2.1. malo možemo zaključiti o adjunkciji sekundarnih predikata. U osnovi adjunkti imaju dva sintaktički relevantna obilježja. Kao prvo, ne uvjetuju predikatnost glagola, a odatle onda niti pravilnu sastavljenost rečenične strukture. Te drugo, imaju relativno slobodnu distribuciju u rečeničnoj strukturi – mogu se pojavljivati na predglagolskom i postglagolskom položaju.

Problem je da nam ta dva obilježja ne govore ništa ili pak vrlo malo o postanku konstrukcija sa sekundarnim predikatima, a teško da ćemo pretpostaviti da se ostvaruju nasumično. Pomak u tom pogledu možda postoji u Bierwischovoj razradi kategorije adjunkta. Bierwisch (2003: 114) objašnjava da je uzajamno obilježje komplemenata i adjunkata da se vežu za *glavu*[18] o kojoj *na neki način* zavise. Baš je narav te zavisnosti to što treba pojasniti. Znamo da se adjunkti od komplemenata razlikuju utoliko što glava ili upravljač sintagmatske strukture nije o njima semantički, a odatle onda niti gramatički zavisan.

Bierwisch (2003: 122) iznosi naočigled proturječno gledište kada kaže da je baš glava onaj element koji se ostvaruje na položaju argumenta adjunkta unatoč tomu što ovaj ne određuje morfosintaktička obilježja toga spoja. Drugim riječima, nasuprot komplementu kao zavisnom elementu koji popunjava argumentni položaj determiniran od glave ili upravljača sintagme, adjunkt je ne-glava ili zavisni element čiji argumentni položaj popunjava glava (Bierwisch *ibid.* 122).

Premda mnogo toga u njegovim obrazloženjima ostaje nejasno i nepotpuno, razlog takvom određenju Bierwisch (*ibid.* 130) nalazi u dodatnoj predikaciji koju adjunkt uvodi uz onu koju izražava glava. Predikaciju adjunkta Bierwisch objašnjava u vidu dvaju tipova modifikacije – ekstenzionalne i intenzionalne. Intenzionalni modifikatori modificiraju propoziciju iznjedrenu odnosom glave i njezinih argumenata. Modalne čestice tipa *navodno, vjerojatno, sigurno* itd.

[18] Pod *glavom* se misli na onaj element prema čijim se morfosintaktičkim obilježjima određuje neki spoj riječi. Primjerice, *dobar provod* imenički je spoj; *napisati pismo* glagolski, *lišen brige* pridjevski itd.

tipični su primjeri intenzionalnih modifikatora. Ekstenzionalni modifikatori modificiraju pak glavu neposredno tako što preciziraju opseg referenata na koje se odnosi.

Bierwisch (*ibid*. 135) ekstenzionalnu modifikaciju obrazlaže sljedećom formulom: ako je A adjunkt od B, a spoj [AB] vrijedi za x, onda B vrijedi za x i A vrijedi za x. Tako se glagolski spoj *spava u kuhinji* može objasniti na sljedeći način:

(77) $[[\text{spava}]_{V}\ [\text{u kuhinji}]_{PP}]_{VP}$; [x │[[spava x] [& [u kuhinji x]]]]

Primjer (77) kaže nam da postoji situacija koja se odvija u kuhinji i koja se sastoji od toga da netko tamo spava. Adjunkt *u kuhinji* pritom precizira ili ograničava ekstenziju predikata *spavati*. Premda nije uvršten odabirom glave, zavisan je o njoj kao bilo koji drugi element o svom komplementu. Njegov je ostvaraj u strukturi motiviran namjerom modifikacije glave. U tom se onda smislu glagolski predikat *spavati* može predočiti kao argument adjunkta *u kuhinji,* pri čemu se modifikacija glagolskoga predikata u Bierwischovu teorijskom modelu predočava kao predikacija adverbijalnog adjunkta o glagolskom predikatu. Premda Bierwisch (*ibid*. 149) sâm bilježi da mnogo toga ostaje nerazrađeno, njegov je opis odnosa adjunkcije semantičke, a ne sintaktičke naravi. Baš je iz te perspektive njegova polazišna tvrdnja da se glava ostvaruje na položaju argumenta adjunkta, kao i to da adjunkt ne može dodijeliti argumentni položaj ni kojem drugom elementu u rečeničnoj strukturi osim glavi problematična (Bierwisch *ibid*. 131). Konstrukcije sa sekundarnim predikatima to nedvojbeno pokazuju. U njima adjunkt modificira element s kojim se nalazi u odnosu kontrole, a opet glavu adjunkta neizostavno čini glagolski predikat. Primjerice, u rečenici (78) argument adjunkta *radosna* neizostavno je subjekt *Eva* s kojim se nalazi u odnosu kontrole, a opet glavu adjunkta prepoznajemo u glagolskom predikatu *išla*. S njime se, dakle, sekundarni predikat *radosna* nalazi u odnosu adjunkcije.

(78) *Eva*$_{i}$ *je išla ulicom* ***radosna***$_{i}$.

Niti jedan od tih dvaju odnosa ne možemo odstraniti ili zanemariti, a da pritom ne narušimo ili na neki način ne okrnjimo sintaktičku vrijednost i funkciju adjunkta u rečeničnoj strukturi. Kada bismo ga promatrali iz perspektive odnosa prema subjektu, slijedilo bi da je atribut koji s njime čini diskontinuiranu sastavnicu, što bi proturječilo pravilima distribucije atributa u hrvatskome jeziku. Kada bismo ga promatrali isključivo iz perspektive odnosa s glagolskim predikatom, morali bismo ili u cijelosti zanemariti da je sročan sa subjektom, ili pretpostaviti da s glagolom čini složeni predikat, što bi značilo da nije adjunkt, već komplement.

Premda je Bierwischova razrada odnosa adjunkcije vrijedna daljnje pažnje, barem zasad ne bliži nas odgovoru na početno pitanje. Međutim, značajan napredak u tom pogledu nalazimo u teoriji sekundarnih predikata koju iznosi Rapoport. Rapoport (1990: 31–32) gradi polazište da se objašnjenje konstrukcija sa sekundarnim predikatima nalazi u značenju, odnosno leksičko-semantičkim obilježjima glagolskoga predikata. Po njima se može predvidjeti odnos glagola sa sekundarnim predikatom. Štoviše, po njima se mogu formulirati pravila koja se iz sintaktičke perspektive ne bi mogla izvesti.

Rapoport polazište obrazlaže primjerima (79a–b). Obje su rečenice problematične zato što u njima ne postoji korelacija između sintaktičke strukture i značenja. Sekundarni predikati *dry* 'suh' i *raw* 'sirov' u objema rečenicama mogu se u podjednakoj mjeri tumačiti kao rezultativi i deskriptivi.

(79) a. *She cooked the fish* ***dry***.
'Iskuhala je ribu suhu.' ili 'Iskuhala je ribu odveć suhom.'
b. *She ate her knuckles* ***raw***. (Rapoport *ibid*. 32)
'Grizla je zglobove sirove.' ili 'Grizla je zglobove do krvi.'

Da bi interpretator odredio točan tip sekundarnog predikata, morao bi posjedovati određene leksičke informacije, točnije leksička obilježja glagola zato što *u velikoj mjeri* (Rapoport *ibid*. 33) baš iz njih proizlaze gornji primjeri. Leksička obilježja glagola obuhvaćaju dvije razine: razinu leksičke pojmovne strukture i razinu argumentne strukture glagolskoga predikata.

Argumentna struktura podrazumijeva broj i funkciju argumenata koji dolaze s određenim glagolom. Leksička pojmovna struktura, s druge strane, sastoji se od pojmovnih primitiva koji predstavljaju komponente značenja toga glagola. Primjerice, glagoli promjene stanja referenta tipa *isprazniti, zagrijati, izravnati* temelje se na pojmovnim primitivima ČINITI, PROUZROČITI i POSTATI:

isprazniti/zagrijati/izravnati: [[x ČINITI] PROUZROČITI [POSTATI [y]]]

U svim trima slučajevima glagoli podrazumijevaju neku radnju *x* kojom se uzrokuje da neki pacijens postane *y*, npr. *zagrijati sobu* 'zagrijavanjem dovesti ciljanoga stanja topline u sobi'.

Rapoport polazište temelji na gledištu da je pojmovna struktura glagola podjednako važna za njegovu sintaktičke projekcije kao i njegova argumentna struktura. Iznad smo naveli da su sekundarni predikati osobiti po svojoj tematskoj nezavisnosti, po tome što nisu obvezni dijelovi propozicije koja se iskazuje glagolom. Ako je neki element tematski nezavisan, znači da radnja

glagola ostaje ista nalazio se on u rečenici ili ne. Rapoport (*ibid.* 37) zapaža da se deskriptivi i rezultativi u tom ipak pogledu razlikuju. Dokle su deskriptivi tematski nezavisni, rezultativi su dijelom radnje glagola. Iznad smo o tome već pisali, usp. primjer (48). Glagol *shake* 'tresti' ne označava radnju istovjetnu radnji koju označava kada je povezan s rezultativom *awake*. Isto tako u primjeru (49) glagol *ići* razlikuje se od glagola *ići* kada je povezan s rezultativom *mlađi*. Dokle prvi glagol *ići* označava radnju usmjerenog kretanja, drugi glagol označava pretvorbu referenta subjekta: *ići mlađi = postajati mlađi*.

To sugerira da su u okviru rezultativne konstrukcije rezultativ i glagol podjednako obvezni da bi se iskazala radnja rečenice (Rapoport *ibid.* 37). Postavlja se pitanje što bi tomu bilo uzrok, odnosno koja točno obilježja glagol mora posjedovati da bi se našao u odnosu zavisnosti o predikatnim komplementima rezultativne naravi? Rapoport (ibid. 39) polazi od pretpostavke da takav glagol mora podrazumijevati nekakav učinak na objektu, da njegov objekt mora biti pacijens koji trpi neku promjenu. No čini se da barem u nekim slučajevima to nije dovoljan uvjet (80a–b).

(80) a. ?*Zapalio je šibicu* ***do ugljena***.

b. ?*Udario je loptu* ***do iznemoglosti***.

Glagoli *zapaliti* i *udariti* u rečenicama (80a–b) glagoli su postignuća. Njihovo je obilježje teličnost, odnosno dovršenost radnje koja označava trenutno ostvarenje cilja (Vendler 1967). Baš trenutnost glagolske radnje i jest problematična zato što rezultativi u objema rečenicama pretpostavljaju ishod radnje koja je prethodno morala trajati određeno vrijeme. Rapoport (*ibid.* 40) odatle zaključuje da se samo procesni ili glagoli radnje mogu ostvarivati u rezultativnoj konstrukciji. Glagoli radnje su atelični, što znači da su obilježeni nedovršenošću radnje koja se odvija u nekom neodređenom vremenskom periodu, npr. *trčati, gurati, pisati*.

Sukladno tomu dva su uvjeta kojima glagol mora udovoljiti da bi se ostvario u rezultativnoj konstrukciji. Prvo mora biti glagol radnje, a usto mora podrazumijevati kontakt s objektom ili određeni učinak na objektu. Nijedno se od tih dvaju obilježja ne može odrediti na sintaktičkoj razini zato što pripada pojmovnoj strukturi glagola.

Rapoport (*ibid.* 50) primjećuje da i u slučaju deskriptiva postoji ograničenje koje se odnosi na prijelazne glagole čiji su objekti kontrolori deskriptivnih sekundarnih predikata. Deskriptivi će se pojaviti tek uz glagole koji uzrokuju promjenu stanja ili lokacije svojih objekata (81a–d).

(81) a. ?*Pekar je provjerio kruh*$_i$ ***vruć***$_i$.

b. ?*Mirela je puknula loptu*$_i$ ***probušenu***$_i$.

c. ?*Matija je nazvao Veru*$_i$ ***bolesnu***$_i$.

d. ?*Eugen je zagrlio Monu*$_i$ ***nasmijanu***$_i$.

Gornje su rečenice obilježene. Nijedan od glagola u njima ne udovoljava kriteriju Rapoport. Iznimka bi bili glagoli zamjedbe, no Rapoport (*ibid.* 34) sekundarne predikate s tima glagolima odvaja kao zaseban tip konstrukcija koji, nažalost, ne razrađuje. Kako god, već je i gornji uvid vrlo značajan. Dakle, da bi se ostvario u deskriptivnoj konstrukciji s objektom kao kontrolorom deskriptiva, glagol mora imati pojmovnu strukturu [x PROUZROČITI [y …]]. Glagoli *prodati* i *izbaciti* udovoljavaju tom kriteriju (82a–b).

(82) a. *Prodao je računalo*$_i$ ***neispravno***$_i$.

b. *Izbacili su ga*$_i$ *iz kuće* ***pijana***$_i$.

No što sa slučajevima kada se u nekoj od dviju konstrukcija ostvari glagol čija pojmovna struktura ne udovoljava njihovu kriteriju (83a–b).

(83) a. *Lucille laughed herself* ***sick***. 'Lucille se smijala do mučnine.'

b. (…) *da sam je bar* ***tri puta lakšom*** *izrekao nego što sam druge čuo govoriti*.
(Aralica 1979, *Psi u trgovištu*, HJR)

Glagol *laugh* 'smijati se' neprijelazan je glagol, pa slijedom toga ne može podrazumijevati učinak na objektu, kao ni glagol *izreći*, glagol postignuća koji, premda prijelazan, ne uzrokuje promjenu na objektu. Rapoport (*ibid.* 41) objašnjava da je u slučajevima tipa (83a–b) ostvaraj glagola u rezultativnoj konstrukciji ishod procesa *leksičke subordinacije*.

Leksička subordinacija podrazumijeva proces u okviru kojega se osnovno značenje glagola (vidi 84a i 85a) podvodi pod pojmovnu strukturu pojmovnih primitiva karakterističnu za klasu glagola kojoj glagol u pitanju inherentno ne pripada. Osnovno značenje toga glagola pritom se u takvu pojmovnu strukturu ugrađuje kao sredstvo njezine provedbe, usp. (84b) i (85b).

(84) a. *laugh*$_1$ [x DO 'laugh']

b. *laugh*$_2$ [x BECOME (AT) z BY [x DO 'laugh']]

(85) a. *izreći*$_1$ [x 'izreći' y]

b. *izreći*$_2$ [x PROUZROČITI [y IZGLEDATI KAO z] POSREDSTVOM [x 'izreći' y]]

Primjer (84b) kaže da x postaje z posredstvom smijanja. Primjer (85b) kaže da x izricanjem uzrokuje da y izgleda kao da je z. Drugim riječima, izricanjem ili načinom opisivanja agens prikazuje referent objekta drugačijim nego što doista jest.

Rapoport (*ibid*. 41) zaključuje da iz operacije leksičke subordinacije proizlaze dva rezultata. Prvi se svodi na to da subordinirani glagol stječe dodatnu varijablu (z) koja u njegovoj izvornoj pojmovnoj strukturi nije prisutna. Drugi rezultat kaže da se kauzativnost i značenje rezultativne konstrukcije temelji na leksičkim obilježjima glagola čak i onda kada nisu inherentnim dijelom njegove polazišne pojmovne strukture.

Problem je s tim drugim rezultatom u tome što nije baš jasno što je motiviralo tu promjenu u leksičkim obilježjima glagola. Nadalje, Rapoport govori o novome glagolu s novim skupom odjelitih leksičkih obilježja, ali u rječnicima engleskoga jezika nećemo naići na glagol *laugh* definiran prema argumentnoj strukturi koju vidimo u (84b), niti ćemo u hrvatskim rječnicima takvo što naći za glagol *izreći* glede strukture u (85b). Ne sugerira li to *ad hoc* modifikaciju glagola? Ne bi li odatle slijedilo da argumentne strukture s kojima ih zatječemo u primjerima (83a–b) nisu izvedive iz njihovih leksičkih obilježja, već iz nečeg drugog, nečeg što je tu *ad hoc* modifikaciju moralo isprva i motivirati. Rapoport ne spominje *okidače* procesa leksičke subordinacije. Držimo da obrazloženje u tom pogledu daje konstrukcijska gramatika.

4. KONSTRUKCIJSKA GRAMATIKA

4.1. Pojam konstrukcija i teorija njihova postanka

U radu slijedimo teorijski model konstrukcijske gramatike koji se obično naziva *kognitivna konstrukcijska gramatika* (Boas 2013). Riječ je o modelu izgrađenom na polazištima Goldberg iznijetima u monografijama *Constructions, A Construction Grammar Approach to Argument Structure* (1995) te *Constructions at Work* (2006).[19]

[19] Treba istaknuti da je tu riječ o tek jednom u nizu različitih modela i teorijskih okvira konstrukcijske gramatike (vidi Žic Fuchs 2009: 165–167). Model na koji se u radu oslanjamo vjerojatno je najbliži modelu *Berkleyske konstrukcijske gramatike* (Fillmore i Kay 1993; Fillmore 2013). Nedostatak je toga modela, međutim, složen i nerijetko neintuitivan okvir prikaza konstrukcija te opis inovativne uporabe glagola koji se svodi isključivo na leksička obilježja i valentnost, a ne i na poopćavanje obrazaca valentnosti. Od ostalih modela vrijedi spomenuti Croftovu (2001) *radikalnu konstrukcijsku gramatiku* koja se uspostavlja na kritici cirkularnosti tradicionalnog gramatičkog opisa prema kojemu se gramatičke kategorije, osobito sintaktičke kategorije kao što su subjekt i objekt, definiraju na temelju funkcija u konstrukcijama samo da bi se potom te iste kategorije shvatile kao primitivi prema kojima se određuju iste konstrukcije iz kojih je izveden njihov opis. Croft (*ibid*. 45–46) odatle izvodi polazište da su upravo konstrukcije, a na gramatičke kategorije primitivi sintaktičkoga opisa. Premda je polazište intrigantno, u poglavlju 4.2. demonstrirat ćemo da se konstrukcije poopćuju iz predložaka zadanih na osnovi *egzemplara*, odnosno glagola visoke frekvencije čiji su obrasci valentnosti produktivni u jeziku. Baš u tom pogledu model kognitivne konstrukcijske gramatike razrađuje model Berkleyske konstrukcijske gramatike objašnjavajući postanak konstrukcija poopćavanjem obrazaca valentnosti konkretnih glagola.

Pojam konstrukcije, što je sugerirano već i samim nazivom modela, fundamentalan je pojam teorije. Goldberg (1995: 4) konstrukciju definira kao cjelinu sastavljenu od forme i značenja koja je takva da se nijedan aspekt forme ili pak značenja te cjeline ne može predvidjeti prema nekoj od njezinih komponenata ili prema nekoj drugoj konstrukciji. Načelno to znači da se bilo koji jezični obrazac može prepoznati kao konstrukcija. Goldberg (2006: 18) kaže *it's constructions all the way down*. Sve od najmanjih jezičnih znakova, morfema, do riječi, složenica, frazema i argumentnih struktura jednostavnih rečenica podvedivo je pod pojam konstrukcije (1a–e).

(1) a. *-m*; *-iva-*;
b. *kamen*;
c. *gromobran*;
d. *upadati u oči*;
e. *Eugen je Luciji dao knjigu*.

Goldberg (*ibid*. 4) kaže da su morfemi najočitiji primjeri konstrukcija utoliko što kao cjeline forme i značenja nisu predvidljivi ni iz čega. Primjerice sufiks *-m* označavat će prvo lice jednine prezenta neovisno s kojom ga prezentskom osnovom glagola povezali, usp. *kop-a-m, misli-i-m, kupu-je-m* itd. Isto tako, sufiks *-iva-* označavat će durativnost ili habitualnost, usp. *dar-iva-ti, osn-iva-ti, popis-iva-ti, naruč-iva-ti* itd.

Gledajući gornje primjere, moglo bi se prigovoriti da je struktura rečenice (1e) predvidljiva prema leksičkim obilježjima glagola *dati*. Glagol *dati* ostvaruje se s trima argumentima koji se na sintaktičkoj razini svode na subjekt, izravni i dalji objekt, a na semantičkoj razini doznačene su im tematske uloge agensa, pacijensa i beneficijenta. Goldberg (*ibid*. 1) će odgovoriti da je sasvim neupitno da se velika količina informacija u jeziku doista može izvesti iz pojedinačnih leksičkih jedinica. Primjer (1e) svakako je takav slučaj. Isto se može primijetiti i glede (2).

(2) *Mirela je stavila poriluk u tavu*.

Neupitno je da se struktura rečenice (2) može izvesti iz leksičkih obilježja glagola *staviti* sa značenjem 'položiti/smjestiti što na neko mjesto' koje podrazumijeva tri argumenta koji se na sintaktičkoj razini svode na subjekt, objekt i mjesni adverbijal, a na semantičkoj se povezuju s tematskim ulogama agensa, pacijensa i lokacije.

Unatoč primjerima (1e) i (2), središnja je teza konstrukcijske gramatike da su jednostavne rečenice tek konkretizacija apstraktnih argumentnih struktura ili konstrukcija koje čine njihovu

pozadinu i postoje nezavisno o pojedinačnim glagolima. Da bismo to demonstrirali, moramo se samo odmaknuti od glagola-egzemplara koji elaboriraju pojedinačne tipove konstrukcija na primjere inovacija u kojima se različite rečenične strukture ne mogu objasniti prema leksičkim obilježjima glagola (3a–c).

(3) a. (…) *mi smo na kraju uspjeli odsmijati cijelu emisiju*. (blog.hr, hrWaC)
b. (…) *obična djevojka koja najviše gušta cijelu noć proplesati* (…) (blog.hr, hrWaC)
c. *Kao da je netko ušmrkao njegov entuzijazam i kihnuo ga u nepovrat*. (tportal.hr, hrWaC)

Nijedna se od argumentnih struktura u gornjim primjerima ne može predvidjeti iz leksičkih obilježja glagolskih predikata. Tako glagol *smijati* (*se*) znači 'proizvoditi zvukove oduševljenja i sreće'. To značenje očuvano je i u primjeru (3a) s oblikom *odsmijati*, a opet nije istovrijedno, već je modificirano tako da glagol znači 'odgledati <što> smijući se'. Naravno modifikacija značenja proizišla je iz modifikacije glagola. Prefiksom *od-* radnji koju označava pridaje se totivno značenje, a povratnost gubi povezujući se s objektom.

Glagol *proplesati* neprijelazan je glagol koji posredstvom prefiksa *pro-* najčešće izražava rezultativno značenje 'početi ili naučiti plesati'. U primjeru (3b), međutim, glagol *proplesati* ostvaruje se kao prijelazan glagol s vremenskim objektom *noć*. Pritom su u prednjem planu totivno značenje 'od početka do kraja' i figurativna prostornost 'činiti što kroza što' prefiksa *pro-*. Ta se značenja kombiniraju s leksičkim značenjem glagola *plesati* kojim se označava tek način kretanja. Njihovom sinergijom oblik *proplesati* stječe značenje 'proći kroza noć plešući', odnosno 'plešući se kretati od početka do kraja noći'.

Glagol *kihnuti* neprijelazan je glagol sa značenjem 'naglo i eksplozivno izbacivati zrak', no u primjeru (3c) ostvaruje se s trima argumentima koji sugeriraju osjetnu modifikaciju njegova značenja. Nije uobičajeno da kihanje uzrokuje kretanje i odstranjenje predmeta, no baš takvo značenje glagol *kihnuti* stječe u rečeničnoj strukturi (3c) 'kihanjem <što> odstraniti <nekamo>'.

Argumentna struktura rečenice (1e) izvediva je predvidljiva prema obrascu valentnosti glagola *dati*. Glagol *dati* elaborira pojmovnu strukturu 'X UZROKUJE DA Y PRIMI Z'. Glagoli *uručiti* i *pokloniti* također oprimjeruju tu strukturu. Primjerice, *uručiti komu diplomu, pokloniti komu knjigu*. Glagoli *uštediti, popiti* ili *odvojiti* tipično ne oprimjeruju takvo značenje, a opet lako ih možemo naći u primjerima tipa *uštediti si vrijeme, popiti si čašicu, odvojiti si trenutak odmora* koji su modelirani prema njemu.

Dokle se argumentne strukture rečenicâ iz primjera (1e) i (2) bez problema mogu predvidjeti prema obrascima valentnosti njihovih glagola, primjeri (3a–c) iziskuju objašnjenje. Slijedeći Rapoport (1990) mogli bismo tvrditi da su glagoli u njima prošli proces leksičke subordinacije. Objašnjenje blisko tomu predložile bi Levin i Rappaport (1990: 129) koje glagole svrstavaju u značenjske klase objašnjavajući da je svaka klasa karakteristična po određenom sintaktičkom okviru ili argumentnoj strukturi određenoj značenjem po kojemu je specifična klasa glagola prepoznatljiva.

Glagoli, bilježe Levin i Rappaport (*ibid*. 132), često posjeduju *osnovno značenje* i *proširena značenja*. Osnovno značenje glagola njegovo je najjednostavnije značenje koje podrazumijeva leksikalizirane značenjske komponente. Nasuprot tomu, proširena značenja nastaju procesom leksičke ekstenzije koji autorice asociraju s pojmom leksičke subordinacije, a koji se svodi na širenje osnovnog značenja glagola. Ključno je pritom da će glagol s tako proširenim značenjem pripasti klasi glagola prema kojoj se leksička ekstenzija modelirala. Usto će se onda izmijeniti i sintaktička narav glagola. Pojasnit ćemo to primjerom glagola *wipe* 'obrisati'. Autorice bilježe da glagol *wipe* svojim osnovnim značenjem pripada glagolima čišćenja, npr. *brush* 'četkati', *erase* 'obrisati', *mop* 'pomesti', *rinse* 'oribati', *rub* 'istrljati' itd. Glagoli čišćenja karakteristični su po sintaktičkom okviru NP V NP, dakle obuhvaćaju subjekt i objekt kao argumente, odnosno agens i pacijens kao tematske uloge (4a). Leksičkom ekstenzijom glagol *wipe* povezuje se s glagolima odstranjenja tipa *remove* 'odstraniti', *evict* 'izbaciti', *pry* 'obiti', *wrench* 'odvrnuti', *extract* 'izvući' koji dolaze sa sintaktičkim okvirom NP V NP FROM NP (4b).

(4) a. *Kay wiped the counter*. 'Kay je obrisao tezgu.'
b. *Kay wiped the fingerprints from the counter*. 'Kay je obrisao otiske s tezge.'

Uslijed promjene značenja glagola *wipe* 'obrisati' dolazi do promjene njegova sintaktičkog okvira. Tako u (4a) znači 'čistiti <što>', dočim u (4b) nosi značenje 'odstraniti <što> čišćenjem'. Preciznije, prolazi proces leksičke subordinacije kojim se njegovo osnovno značenje podvodi pod pojmovnu strukturu glagola odstranjenja kao sredstvo provedbe radnje (5a–b). Ishod je toga procesa promjena njegova sintaktičkog okvira uvođenjem dodatne varijable z kojom se označava promjena lokacije objekta.

(5) a. $wipe^1$ [x 'wipe' y]
b. $wipe_2$ [x PROUZROČITI [y POSTATI $P_{lok.}$ z] POSREDSTVOM [x 'wipe' y]]

Autorice, nažalost, ne obrazlažu detaljnije što točno motivira takve promjene naravi glagola. Kažu samo da su neke značenjske klase glagola opsežnije od drugih, što smatraju ishodom

produktivnog procesa koji »dopušta dodavanje novih članova tim klasama« (Levin i Rappaport *ibid*. 129). Nema sumnje da je pojam produktivnosti presudan za objašnjenje razlika među klasama glagola, a odatle i motiva koji dovode do širenja tih klasa na druge glagole, no autorice taj dio opisa ostavljaju nerazrađenim.

Ipak, bilježe da je leksička ekstenzija uvjetovana nužnim i dovoljnim uvjetima. Primjerice, da bi glagol ekstenzijom stekao značenje kretanja, nužno mora pripadati nekolicini glagolskih klasa kod kojih je takva ekstenzija provediva. Primjer bi bili glagoli odavanja zvuka. No glagoli odavanja zvuka pritom moraju udovoljiti uvjetu da zvuk nastaje uslijed kretanja referenta, usp. (6a) nasuprot (6b).

(6) a. **Mačka je prela ulicom*.
b. *Novi auto preo je ulicom*.

Autorice (*ibid*. 138) obrazlažu da je rečenica (6a) neprihvatljiva zato što predenje nije nužna kretanja mačke. S druge strane rečenica (6b) prihvatljiva je zato što kretanje automobila nužno prati zvuk njegova motora koji se može figurativno asocirati s predenjem. No teško da je takvo određenje održivo zato što se u svakodnevnom govoru lako mogu naći protuprimjeri (7a–b).

(7) a. (…) *da ne bi slučajno odvrištale u vječni zalaz sunca* (…) (slobodnadalmacija.hr, hrWaC)
b. (…) *šta ste odma isiktali iz svojih rupa*. (slobodnadalmacija.hr, hrWaC)

Ni vrištanje ni zvukovi nalik siktanju nisu uobičajena pratnja čovjekova kretanja. Unatoč tome obje su rečenice posve razumljive i prihvatljive. U objema se glagoli odavanja zvuka šire prema modelu glagola kretanja, pri čemu njihovo osnovno značenje označava način kretanja. Tako glagol *odvrištati* (7a) znači 'vrišteći otići nekamo', a glagol *isiktati* (7b) pak 'sikćući izići odnekle'.

Baš se na takve tipove primjera Goldberg poziva kada kritizira pristupe koji se oslanjaju na leksičko-semantička pravila. To će reći pristupe vođene pretpostavkom da je sintaktički okvir glagola izvediv iz njegova značenja ili iz klase glagola kojoj pripada. Kada pogledamo primjere (3a–c) ili (7a–b), evidentno je da argumentne strukture odstupaju od onih s kojima se ti glagoli tipično ostvaruju. Mogli bismo reći da su glagoli u tima primjerima prošli kroz proces leksičke ekstenzije, odnosno leksičke subordinacije. No to objašnjenje sa sobom ipak povlači određena pitanja.

Kao prvo, ako se leksička obilježja glagola mogu mijenjati prema obrascima produktivnih glagolskih klasa, postavlja se pitanje na koji su točno način te klase ustrojene? Da bismo mogli tvrditi da su argumentne strukture u primjerima (7a–b) zadane leksičkim obilježjima glagola *odvrištati* i *isiktati*, morali bismo pretpostaviti da ovi pripadaju glagolima kretanja. Ipak, ako primjeri (7a–b) predstavljaju inovaciju, ako se u korpusu ne mogu naći dodatni primjeri takve uporabe glagola *vrištati* i *siktati*, ne dovodi li to u pitanje njihovu pripadnost klasi glagola kretanja? Opet, ako i pripadaju tima glagolima, imaju li podjednak status kao i ostali članovi klase, kao primjerice glagoli *ići*, *hodati* i *juriti*? Autorice kažu da je širenje glagolskih klasa ishod *produktivnog procesa*, no sigurno je da su neki glagoli kao članovi klase frekventniji od drugih. Trebamo li onda te frekventnije, istaknutije članove shvatiti kao modele i motivatore leksičke ekstenzije? Čini se da se autorice ne bi složile s takvim modelom gradacije članstva zato što pristaju uz model nužnih i dovoljnih obilježja, što znači da je članstvo u kategoriji strogo definirano, pa ne može biti gradacije, nego članovi kategoriji pripadaju ili ne pripadaju. No teško je zaključiti da glagoli *odvrištati* i *isiktati* pripadaju glagolima kretanja na temelju značenja 'vrišteći otići nekamo' i 'sikćući izići odnekle'. To naprosto nisu plauzibilna značenja glagola, već *ad hoc* konstrukti.

Glagol *kihnuti* ni u jednom se rječniku hrvatskoga jezika ne navodi kao glagol sa značenjem 'kihanjem <što> odstraniti <nekamo>'. Kada bismo takvo značenje uvrstili u rječnik, bilježi Goldberg (1995: 9–10), morali bismo očekivati da će postojati barem jedan jezik koji će razliku između toga i temeljnoga značenja glagola *kihnuti* leksikalizirati dvjema zasebnim riječima. No takav jezik još nismo pronašli.

Premda konstrukcijska gramatika inzistira na nezavisnosti konstrukcija, treba napomenuti da su glagoli presudni za njihov postanak. Goldberg (*ibid.* 5) objašnjava da se konstrukcije u pozadini jednostavnih rečenica temelje na pojmovnim strukturama koje odražavaju osnovna iskustva i doživljaje čovjeka. To mogu biti prizori prijenosa predmeta od jedne osobe na drugu, prizori kauzativnosti koja dovodi do kretanja i premještanja, odnosno do različitih promjena stanja predmeta, prizori stvaranja ili pak poimanja predmeta, prizori usmjerenog kretanja itd.

Postoji skup glagola čije se semantičke strukture podudaraju s prizorima fundamentalnih doživljaja i iskustava. To su među ostalima glagoli *ići*, *učiniti*, *dati*, *staviti*, *raditi*. Budući da izražavaju pragmatički žarišna značenja, Clark (1978) je takve glagole nazivao *glagolima opće svrhe*. Glagoli opće svrhe među su prvim glagolima koje djeca nauče usvajajući jezik. Riječ je o najfrekventnijim glagolima ne samo u jeziku djece, nego i u jeziku odraslih koji djeca naravno

oponašaju (Goldberg 1999: 203). Frekvencija tih glagola neposredan je odraz fundamentalnosti njihove pojmovne strukture, činjenice da izražavaju doživljajne, iskustvene geštalte tipa *A ide u/kroz/prema… B*; *A uzrokuje da se B promijeni u C*; *A uzrokuje da se B premjesti na mjesto C*; *A stvara/izrađuje B* itd. Njihova frekvencija proizlazi iz njihove općosti, iz širine kontekstâ i situacija u kojima je njihova uporaba informacijski relevantna. Primjerice glagol *ići* imat će daleko širu mogućnost uporabe nasuprot glagolima *hramati* ili *vrludati* koji označavaju odveć specifičan način kretanja. Isto vrijedi i za glagol *staviti* nasuprot glagolima *sakriti* ili *ušuškati*, npr. *ušuškati dijete u krevet*.

Bybee (1985: 17) bilježi da gramatikalizacija nekog leksičkog oblika proizlazi odatle što je značenjski široko primjenjiv, odnosno dovoljno općenit da se može kombinirati s različitim tipovima riječi. Osim toga, takav je oblik u pravilu uvijek od velike komunikacijske koristi, što podrazumijeva da je vrlo frekventan. Ninio (1999: 640) zato i kaže da je »frekvencija preduvjet za gramatikalizaciju«.

Mandler (2008: 213) objašnjava da predjezična djeca doživljaje razumijevaju kao određene *scene*, odnosno *predodžbene sheme* koje se temelje na različitim aspektima prostornosti – na smjeru ili putanjama kretanja *stvari*, ili pak na odnosima kao što su smještanje čega na što, sadržavanje čega u čemu, jednosmjerni ili međudjelujući kontakt, dinamično ili pak pasivno kretanje itd. Djeca scene isprva razumijevaju posredstvom pojmovnih primitiva tipa STVAR, U, IZ, NA, SPREMNIK, KONTAKT itd. Mandler (*ibid*. 212) navodi primjer novorođenčeta koje prizor ruke što smješta jabuku u zdjelu tumači kao STVAR-U-SPREMNIK.

Tomasello i Brooks (1999: 162) bilježe da po usvajanju jezika djeca scene isprva sazdane na pojmovnim primitivima počinju razrađivati služeći se različitim jezičnim simbolima kojima naznačuju različite komponente, kao i uloge koje te različite komponente igraju u sceni kao cjelini. Tomasello (1992) primjećuje da se djeca pritom oslanjaju na ograničen skup specifičnih glagola od kojih svaki dolazi s vlastitom organizacijskom strukturom pa ih naziva *glagolskim otocima*. Jezična produktivnost djece u pravom smislu započinje onda kada počnu nesvjesno poopćavati obrasce argumentnih struktura oslanjajući se pritom na glagolske otoke (Tomasello i Brooks 1999: 172). Najbolji dokaz tomu su početna *preopćavanja* argumentnih struktura na neprijemčive glagole (8a–b).

(8) a. *Will you have me a lesson?* dosl. 'Hoćeš li mi imati poduku?'
b. *She came it over there*. dosl. 'Došla je to ovamo.' (Goldberg *et al*. 2004: 293)

Glagol *have* 'imati' u (8a) preopćava se po argumentnom obrascu ditranzitivne konstrukcije X UZROKUJE DA Y PRIMI Z. Okidač toga preopćavanja sasvim sigurno bio je glagol *give* 'dati' koji tu argumentnu strukturu elaborira, a pripada glagolima opće svrhe.

Glagol *came* 'doći' preopćen je po obrascu konstrukcije prouzročenog kretanja X UZROKUJE DA SE Y PREMJESTI$_{\text{NA MJESTO/U SMJERU}}$ Z. Okidač preopćavanja u ovom slučaju vrlo je vjerojatno bio glagol *put* 'staviti', koji isto tako pripada glagolima opće svrhe, a po obrascu valentnosti podudara se s argumentnom strukturom konstrukcije prouzročenog kretanja.

O preopćavanju na morfološkoj razini u hrvatskome jeziku osobito poučno pisala je Hržica (2012) objašnjavajući da će djeca prilikom usvajanja glagola hrvatskoga jezika za predložak imati najtransparentnije glagolske vrste, odnosno vrste morfološki najjednostavnije i ujedno najproduktivnije. Tako će, primjerice, umjesto *puže* reći **puza*; umjesto *viču* – **vikaju*; umjesto *napišem* – **napisam* itd.

Glagoli opće svrhe najtransparentniji su i najfrekventniji glagoli. Goldberg (1990: 204) zaključuje da djeca imaju tendenciju uočiti i slijediti korelaciju između određenog formalnog obrasca i značenja specifičnoga glagola koji se najranije i najfrekventnije počinje rabiti s tim obrascem. Poopćavanje ili preopćavanje obrasca i s njime povezanog značenja podrazumijeva postanak konstrukcija, a manifestira se njihovim širenjem, odnosno integracijom argumentne strukture i značenja određenog glagola s drugim glagolima. Polazište je, dakle, da konstrukcije nastaju kao generalizacije značenja visoko frekventnih suznačnih glagola opće svrhe (Goldberg 1999: 202).

Među prvim istraživačima dokaze u korist polazišta ponudila je Ninio (1999) oslanjajući se na studiju šesnaestero djece koja su usvajala engleski i petnaestero djece koja su usvajala hebrejski kao materinji jezik. Ninio (*ibid*. 620) primjećuje da postoji ograničen broj glagola koje djeca rano usvoje, a imaju posebnu ulogu u usvajanju jezika »kao da je njihova funkcija da omoguće djeci da usvoje opća načela određenog sintaktičkog obrasca na leksičkoj razini«. Ta se opća načela potom mogu prenijeti na druge glagole, što omogućava njihovo usvajanje u istim, kako Ninio kaže, *položajnim obrascima*. Važno je, dakle, da usvajanje započinje tek jednim glagolom u relevantnom obrascu. Širenjem toga obrasca na druge glagole dobivamo glagolske klase kako ih shvaćaju Levin i Rappaport (1990). Ninio potvrđuje gornja zapažanja o glagolima opće svrhe navodeći među prvima glagole *htjeti*, *učiniti*, *dati*, *činiti*, *jesti*, *piti*, *vidjeti* i *čuti*.

Rezultati studije koju su proveli Goldberg *et al*. (2004) potvrđuju gornje polazište. Studija se temeljila na korpusu govora dvadesetsedmero djece od dvadeset i osam mjeseci starosti te na govoru petnaest majki. Proučavale su se tri konstrukcije: konstrukcija usmjerenog kretanja (9a), konstrukcija prouzročenog kretanja (9b) te ditranzitivna konstrukcija (9c).

(9) a. Subj. V Adv. → X SE KREĆE$_{\text{U SMJERU/DO MJESTA}}$ Y;

b. Subj. V Obj. Adv. → X UZROKUJE DA SE Y PREMJESTI$_{\text{NA MJESTO/U SMJERU}}$ Z;

c. Subj. V Obj. Obj.$_2$ → X UZROKUJE DA Y PRIMI Z.

Glede konstrukcije usmjerenog kretanja istraživanje je pokazalo da se konstrukcija s daleko najvećom frekvencijom oprimjeruje posredstvom glagola *go* 'ići'. Od ukupnoga broja primjera konstrukcije neprijelaznog kretanja u korpusu glagol *go* obuhvaćao je njih čak 54%, dočim su se ostali glagoli u njoj ostvarivali osjetno rjeđe, npr. *get* 'stići' 6%, *come* 'doći' 5%, *sit* 'sjesti' 4% (Goldberg *et al*. *ibid*. 296). Glede konstrukcije prouzročenog kretanja najfrekventnijim se pokazao glagol *put* 'staviti' obuhvaćajući 31% svih oprimjerenja konstrukcije nasuprot drugim glagolima, npr. *get* 'premjestiti' 16%, *take* 'uzeti' 10%, *pick* 'izabrati' 6% itd. (Goldberg *et al*. *ibid*. 296).

Što se tiče ditranzitivne konstrukcije, djeca ju s dvadeset i osam mjeseci starosti tek počinju usvajati, pa se u korpusu pojavilo svega nekoliko primjera. Autori su se stoga oslonili na raniju studiju koju su na petero djece u vremenskom periodu od nekoliko godina proveli Gropen *et al*. (1989). Studija je ukazala na nedvojbeno prevladavanje glagola *give* 'dati' u ditranzitivnoj konstrukciji. Zavisno o pojedinom djetetu glagol *give* obuhvaćao je od 29 do 53% svih primjera konstrukcije.

Gledajući rezultate studije Goldberg *et al*. (2004: 303–304) izveli su da visokofrekventna uporaba nekog glagola u određenom obrascu argumentne strukture tijekom ranog stadija jezika omogućava usvajanje semantike toga obrasca. Ishod je da djeca nakon određenog vremena počnu asocirati značenje toga glagola s obrascem argumentne strukture čak i onda kada glagol nije prisutan. Dokaz su tomu preopćavanja poput onih u primjerima (8a–b). No takvi primjeri nisu ograničeni samo na negramatičnu uporabu glagola koji se iz određenog razloga ne može povezati s argumentnom strukturom. Preopćavanja u jeziku odraslih nerijetko za ishod imaju zanimljive inovacije (10a–b).

(10) a. *Dobar odgoj zabranio im je odgovor kako bi reagirale da ih publika ikad izvižda s nastupa, no to u petak nikako nije bio slučaj*. (queer.hr, hrWaC)

b. *Ovo grožđe mora se drobiti van*. (D.K. iz privatnog razgovora)

Glagol *izviždati* u značenju 'iskazati negodovanje prema komu zviždanjem' glagol je koji iziskuje dva argumenta koji se značenjski podudaraju s onim koji zviždi i onim koji biva izviždan, dakle s agensom i pacijensom, odnosno sintaktički sa subjektom i objektom. Ključno je pritom da nije konvencionalno glagol *zviždati* shvaćati kauzativnim glagolom koji uzrokuje premještanje referenata. No baš takvim moramo ga shvatiti u primjeru (10a) gdje dolazi u značenju 'zviždanjem izbaciti <koga> odnekle'. Nasuprot jednom takvom ostvaraju glagola *izviždati* u *hrWac* korpusu, glagol *izbaciti* daje čak 1115 primjera toga podtipa konstrukcije s prijedlogom *s*, npr. *izbaciti s tečaja/s broda/s madraca/s tribine* itd. Odatle nije pretjerano pretpostaviti da je poslužio kao egzemplar koji je motivirao inovaciju u primjeru (10a).

Isto se može pretpostaviti i za glagol *drobiti*. Također je riječ o dvomjesnom glagolu koji se značenjski ostvaruje s dvama argumentima: s onim koji drobi i onim što biva drobljeno. No nema konvencije po kojoj usitnjavanje ili mrvljenje kakve tvari podrazumijeva njezino aktivno premještanje nekamo. U primjeru (10b), međutim, glagol *drobiti* znači 'drobljenjem vaditi <što> odnekle'. Radi se spontano nastaloj inovaciji iz vlastitog razgovora. Rečenica je nastala u situaciji branja grožđa gdje je loza na jednom mjestu bila isprepletena tako gusto da je branje grozdova bilo znatno otežano. Kao egzemplar širenja obrasca mogao je poslužiti glagol *vaditi*. Sintagma *vaditi van* u *hrWaC* korpusu pojavljuje se 448 puta nasuprot sintagmi *drobiti van* koja se nije pojavila nijednom.

Dakle, glagoli općih značenja, kakvi su u gornjim primjerima glagoli *izbaciti* i *vaditi*, svojim frekventnim pojavljivanjem u određenom obrascu argumentne strukture pomažu poopćavanje toga obrasca. Takvi se glagoli ostvaruju kao *prototipni egzemplari* konstrukcije (Goldberg *et al*. 2004: 289).

Osim spontanoga preopćavanja argumentnih struktura glagola, dokaz su konstrukcija i *glagolske klase*. Goldberg *et al*. (2004: 292–293) primjećuju da se glagoli bliskih značenja općenito pojavljuju u istim tipovima argumentnih struktura. Prema gornjem primjeru (10a–b) vidimo da glagoli *izbaciti* i *vaditi* pripadaju istoj klasi. Toj bismo klasi mogli, primjerice, pribrojiti i glagole *udaljiti*, *odstraniti*, *isključiti*, *otjerati*, *izvlačiti*, *iskopavati*, *grabiti* itd. Svi se oni ostvaruju s istim formalnim obrascem koji iziskuje subjekt, objekt i adverbijal kojim će se precizirati smjer ili mjesto provođenja radnje. Rezultati istraživanja Goldberg *et al*. (2004) sugeriraju da su određeni glagoli u okviru takvih glagolskih klasa katalizatori poopćavanja argumentnih struktura do nezavisnih konstrukcija. Te glagole zovu *prototipnim egzemplarima* klase. Dva su temeljna obilježja tih glagola frekvencija i općost ili shematičnost značenja.

Teorija prototipova (Rosch 1987, Rosch i Mervis 1975, Rosch i Mervis 1981) danas je sveprisutna u lingvističkim opisima, ali neizostavno bi trebalo navesti pretpostavke na kojima se temelji prije nego nastavimo s prikazom. Govoreći o kategorizaciji Rosch (1987) izvodi da počiva na dvama ustrojnim načelima. Načelo kognitivne ekonomije podrazumijeva čovjekovu tendenciju da procesira iskustvo, znanje i doživljaje na takav način da iz njih izvede što veću količinu podataka uz što manji napor. To znači da se procesiranje građe vodi prema istaknutim i karakterističnim obilježjima stvari. Dakle onim obilježjima koja su dovoljna za razumijevanje ili prepoznavanje čega nasuprot onima koja se u tom pogledu mogu i zanemariti. Načelo strukturiranosti univerzuma pretpostavlja da univerzum nije skup elemenata koji se nasumično pojavljuju jedni uz druge, već da se nalaze u korelaciji. Ta je korelacija probabilističke naravi, a predvidljiva je (u najjednostavnijim prikazima) iz frekvencije supojavljivanja elemenata. Primjerice, izglednije je da će se krila supojaviti s perjem, nego s krznom. Isto je tako izglednije da će lopta okinuti motorički program za trčanje prije nego stolac.

Vodeći se gornjim dvama načelima moramo pretpostaviti da procesiranje kategorija s jedne strane podrazumijeva prepoznavanje istaknutih i karakterističnih elemenata kategorije, a s druge pak strane smještanje tih elemenata u najizglednije tipove odnosa s drugim elementima. Rosch i Mervis (1975; 1981) stoga u opis uvode pojam *obavijesne vrijednosti* (*cue validity*). Obavijesna vrijednost određuje se prema frekvenciji s kojom se određeno obilježje ili atribut *x* povezuje s nekom kategorijom *y*. Što je ta frekvencija veća, veća je i obavijesna vrijednost elementa koji posjeduje ciljano obilježje. Odatle slijedi da obilježje elementa koje se s većom frekvencijom povezuje s ostalim kategorijama ima nisku obavijesnu vrijednost za kategoriju koja se razmatra.

U korelaciji je s obavijesnom vrijednošću pojam *obiteljskih sličnosti* koji je prvotno uveo Wittgenstein (1953), a koji podrazumijeva da su svi članovi neke kategorije, kao i članovi neke obitelji, u određenoj mjeri slični po obilježjima koja dijele. Što neki član kategorije posjeduje više obilježja uzajamnih svim članovima kategorije, to je njegova obavijesna vrijednost veća. Takve članove, koji su najinformativniji i najistaknutiji primjeri kategorije, Rosch (1987) naziva *prototipovima*.

Tu, međutim, treba napomenuti da Goldberg *et al.* (2004) ne koriste termin *prototip*, već *prototipni egzemplar*. Model prototipova kao model kategorizacije u mnogočemu je blizak modelu egzemplara, no među njima postoje i neke razlike na koje treba skrenuti pažnju. Za početak se možemo osloniti na primjer koji su prvotno iznijeli Ross i Makin (1999: 205).

Primjer u osnovi ide ovako. Da bismo kakvu nepoznatu životinju kategorizirali kao psa, po modelu prototipova na toj bismo životinji morali prepoznati obilježja koja su karakteristična za pse. No po modelu egzemplara kategorizacija nepoznate životinje odvila bi se po sjećanju na nekog specifičnog psa ili na nekoliko takvih pasa kojima ta nepoznata životinja nalikuje.

Dakle, prema modelu egzemplara klasifikacija novih tipova odvija se na temelju njihove sličnosti s otprije pohranjenim egzemplarima. Tako se razumijevanje kategorije ne temelji na određenoj apstraktnoj predodžbi koja bi u sebi objedinjavala skup svih obilježja tipičnih za članove kategorije, već počiva na skupu konkretnih tipova, odnosno oprimjerenja kategorije koji – zavisno o okolnostima – mogu poslužiti pri kategorizaciji specifičnih referenata.

Ross i Makin (*ibid*. 216) bilježe da je model egzemplara blizak modelu prototipova. Naime, egzemplari nisu drugo no tipičniji primjeri kategorije. Egzemplari su najfrekventniji članovi kategorije koji su ujedno i najsličniji ostalim članovima. Egzemplari su stoga osobito korisni kada kategorija nije odveć široka, kada obuhvaća ograničen broj članova. Ross i Makin (*ibid*. 221) objašnjavaju da bi prilikom širenja kategorije na sve veći broj članova oslanjanje na egzemplare moglo dovesti do poopćavanja njihovih uzajamnosti, do apstraktne predodžbe prema kojoj bi se prosuđivalo pripadanje ili nepripadanje određena člana kategoriji. Baš je ta misao osobito važna za polazište Goldberg *et al*. (2004). Egzemplari su, dakle, glagoli prema čijim se argumentnim strukturama poopćavaju nezavisne konstrukcije, pri čemu se pojmovna struktura, odnosno značenje i forma takvih konstrukcija svodi na obiteljske sličnosti – na obilježja najveće obavijesne vrijednosti za kategoriju.

Istražujući razlog poopćavanja argumentnih struktura glagola u nezavisne konstrukcije Goldberg *et al*. (2005) polaze od pojma obavijesne vrijednosti. Njihovo je polazište da je poopćavanje argumentnih struktura glagola motivirano njihovom prediktivnom vrijednošću. Točnije, konstrukcije kao nezavisne strukture mogu se usporediti s prediktivnošću morfoloških paradigmi. Štoviše, Schøsler (2007: 53) bilježi da se apstrahirani obrasci valentnosti mogu shvatiti kao posebna vrsta *izraz-sadržaj paradigme* za glagole. Budući da se većina glagola ostvaruje u više različitih tipova konstrukcija, nije teško pokazati da u nekim slučajevima konstrukcije predviđaju značenje rečenice bolje negoli glagoli koji se u njima (11a–b).

(11) a. *Lucija je plesala Europom*.

b. *Lucija je prijateljima plesala novu koreografiju*.

Osnovno značenje glagola *plesati* u objema je rečenicama isto, a opet je u svakoj od njih modificirano argumentnom strukturom konstrukcije. Tako u (11a) *plesati* označava usmjereno

kretanje, dok u (11b) označava prijenos sadržaja primatelju posredstvom plesa. S obzirom na to da je glagol *plesati* u svom osnovnom značenju ili neprijelazan ili se ostvaruje s unutarnjim objektima koji preciziraju tip plesa koji se pleše, izvodimo da je obavijesna vrijednost glagola *plesati* za konstrukcije usmjerenog kretanja i ditranzitivnosti tipa (11a–b) niska. Isto bismo mogli izvesti i glede glagola *izviždati* i *drobiti* u odnosu na konstrukciju prouzročenog kretanja u primjerima (10a–b). Obavijesna vrijednost glagola, dakle, podrazumijeva snagu asocijacije između njegova značenja s pripadnom argumentnom strukturom i specifične konstrukcije u kojoj se u određenoj situaciji ostvaruje.

Goldberg *et al.* (*ibid.* 414) istražili su u kojoj mjeri pojedinačni glagoli mogu predvidjeti argumentnu strukturu prouzročenog kretanja sa značenjem 'X UZROKUJE DA SE Y PREMJESTI U SMJERU/NA MJESTO Z'. Većina glagola u ciljanoj konstrukciji ostvarila se manje od pet puta, npr. *pick* 'podići', *dump* 'baciti', *keep* 'zadržati', *want* 'htjeti' itd. Neki su se glagoli u konstrukciji pojavljivali s većom frekvencijom, ali je njihov ukupan broj ostvaraja u korpusu svjedočio nisku obavijesnu vrijednost. Primjerice, glagol *do* 'djelovati' u konstrukciji se ostvario 26 puta, no njegov je ukupan broj ostvaraja u korpusu, 601, nedvojbeno ukazivao na slabu povezanost s konstrukcijom prouzročenog kretanja. Slab omjer ukupnih ostvaraja u korpusu prema onima u konstrukciji pokazao je, među ostalima, i glagol *have* 'imati', čiji je ukupni broj ostvaraja iznosio 115, a broj primjera u konstrukciji tek 16. Nasuprot njima, međutim, glagol *put* 'staviti' pokazao se značajnim prediktorom konstrukcije prouzročenog kretanja. Od 114 ostvaraja u korpusu čak 99 primjera s tim glagolom podudaralo se s potonjom konstrukcijom. Glagol *put* stoga se može odrediti kao prototipni egzemplar konstrukcije prouzročenog kretanja.

Konstrukcija će u konačnici imati veću obavijesnu vrijednost od bilo kojeg egzemplara iz kojeg je prvotno proizišla. Tomu je jednostavan razlog. U konstrukciji se redovito ostvaruje na stotine glagola. Većina njih obilježena je niskom obavijesnom vrijednošću. To znači da je veća vjerojatnost da je sintaktička struktura rečenice sa značenjem 'X UZROKUJE DA SE Y PREMJESTI U SMJERU/NA MJESTO Z' određena samom konstrukcijom nego specifičnim obrascem valentnosti nekog glagola. Značenje konstrukcije nadilazi intrinzična značenja prototipnih egzemplara. Primjerice, na 100 primjera s glagolom *staviti* u *hrWac* korpusu čak njih 86 nedvosmisleni su primjeri konstrukcije prouzročenog kretanja, a opet sâm egzemplar nije dovoljan da objasnimo primjere tipa (12).

(12) *A odakle ta priča, nemam pojma, možda su malu djecu time plašili da bi ih dobili u kuću u sumrak kada šišmiši počnu letiti*. (forum.hr, hrWaC)

Struktura *dobiti djecu u kuću* potpuno je neuskladiva s osnovnim značenjem glagola *dobiti* 'primiti što ili doći u posjed čega'. S druge pak strane ne možemo reći niti da je njegova uporaba modelirana prema glagolu *staviti* zato što nije uobičajeno da se djeca »stavljaju« u kuću.

Goldberg *et al*. (*ibid*. 424) drže da su konstrukcije dobri prediktori rečeničnoga značenja zato što broj i tip argumenata s kojima se ostvaruju izražavaju mnogo o sceni ili prizoru koji se razmatra. U prilog tomu govori eksperiment Ahrens (1995) s izmišljenim glagolima. Čak je 60% ispitanika zaključilo da oblik *moop* u rečenici *She mooped him something* 'Moopala mu je nešto' znači 'dati'. Vodeći se istom logikom, unatoč tomu što nije riječ o izmišljenom glagolu, zaključujemo da *počastiti* u (13) znači 'nazvati'. To znači da radnja rečenice (13) nije zadana leksičkim obilježjima glagola *počastiti*, već argumentnom strukturom u kojoj se ostvario.

(13) *Nisam ja nikoga počastio komunistom ili fašistom ljudi to obično sami naprave*. (vecernji.hr, hrWaC)

Goldberg *et al*. (*ibid*. 424) izvode da konstrukcije isprva nastaju poopćavanjem argumentnih struktura onih glagola koji se pojavljuju kao najbolji prediktori rečeničnoga značenja.[20] No s vremenom djeca i odrasli govornici se sve manje oslanjaju na pojedinačne glagole, a sve više na apstraktne argumentne strukture. Tomu u prilog govori mnoštvo glagola koji izvan rečenice imaju vrlo nisku obavijesnu vrijednost za pojedino rečenično značenje. Baš ta činjenica najviše govori o značaju nezavisnih konstrukcija. To ćemo gledište detaljnije obrazložiti analizirajući pojedinačne tipove predikatne konstrukcije, ali počet ćemo već i ovdje prilikom predstavljanja metode kolokstrukcijske analize (vidi pogl. 4.3.).

4.2. Frekvencija, produktivnost i analogija

Prije nego se posvetimo opisu metode, držimo da bi svakako trebalo razraditi čimbenike poopćavanja argumentnih struktura. Iznad smo bili spomenuli nekoliko njih: općost značenja glagola, frekvencija s kojom se ostvaruju te produktivnost određene argumentne strukture.

Vidjeli smo da Goldberg *et al*. (2005) motiv postanka i širenja konstrukcija nalaze u tome što su jaki prediktori značenja rečenice. Pritom se pretpostavlja da se konstrukcije poopćuju iz

[20] Do istoga zaključka dolaze Ellis i Ferrera-Junior (2009) u studiji učenja engleskoga kao stranog jezika. Autori (*ibid*. 373) bilježe da za svaku konstrukciju postoji barem jedan glagolski egzemplar koji daje većinu primjera konstrukcije u korpusu.

argumentnih struktura glagola-egzemplara. Odatle slijedi da između konstrukcija i egzemplara postoji jaka strukturna sličnost. To također znači da njihovo širenje nije drugo no integracija te strukture s drugim glagolima, što bi se moglo shvatiti kao analogijski proces. Goldberg (2006: 15) bilježi da se analogijski procesi mogu pretpostaviti kao plauzibilan mehanizam postanka i usvajanja određene konstrukcije.

Blevins i Blevins (2009: 1) kažu da je ljudski um okorjeli tragač za obrascima. Obrasci se klasificiraju, povezuju s drugim obrascima te rabe za predviđanje daljnjih obrazaca i njihovih korelacija. Pozadinu tih postupaka čini analogijsko rasuđivanje koje podrazumijeva uočavanje strukturnih sličnosti među naizgled nesličnim elementima. Presudno je pritom zapažanje autora da je analogijsko rasuđivanje agresivan proces vođen potragom za predvidljivošću.

Analogija se shvaća kao proces u okviru kojega neki oblik postaje nalik drugomu uslijed asocijacije posredovane nekim obrascem (Blevins i Blevins *ibid*. 4). Primjerice, sve imenice hrvatskoga jezika na *c* ili sa sufiksom *-c-* u instrumentalu singulara obilježit će se fleksijskim sufiksom *-em* nasuprot *-om*, npr. *pisac* > *piscem* (*?*piscom*); *lažac* > *lašcem* (*?*lašcom*) itd. (Marković 2013: 92).

Prvo lice singulara prezenta u svih će se glagola hrvatskoga jezika obilježiti fleksijskim sufiksom *-m*. Iznimka su tomu glagoli *htjeti* i *moći* koji na tom položaju u paradigmi čuvaju stari tematski sufiks *-u*.[21] S obzirom na to da obrazac *osnova* + *-m* prevladava, ne iznenađuje da djeca redovito imaju problema s tim dvama glagolima preopćavajući ih prema ostalima, npr. *pisati : pišem = htjeti : *hoćem*.

Bybee (2010: 57) analogiju određuje kao proces obilježen inovativnom uporabom riječi u postojećem obrascu ili konstrukciji. Inovacija je pritom motivirana egzemplarom. Bybee (*ibid*. 63) navodi primjer iz studije Bybee i Eddignton (2006) koja se bavila španjolskim glagolima postajanja. Glagol *ponerse* 'postajati' konvencionalno se rabi s pridjevom *nervioso* 'nervozan'. Sintagma tih dvaju elemenata u korpusu se pojavila sedamnaest puta. S manjom frekvencijom glagol *ponerse* pojavio se i s pridjevima *blijed*, *histeričan*, *bijesan* i *crven* (14a–d).

(14) a. *ponerse pálido* 'postati blijed'
b. *ponerse histérico* 'postati histeričan'
c. *ponerse furioso* 'postati bijesan'
d. *ponerse colorado* 'posati crven'

[21] Više o tome vidi u Matasović (2008: 254).

Bybee (2010: 63) zaključuje da je konvencionalni spoj *ponerse nervioso* 'postajati nervozan' služio kao predložak za tvorbu spojeva (14a–d). Dobar primjer tako shvaćenog egzemplara u hrvatskome jeziku spoj je glagola *ići* s komparativom pridjeva *star – ići stariji* (15a). Spoj *ići stariji* u *hrWaC* korpusu ostvaruje se čak 54 puta. Nasuprot tome, primjeri s pridjevima *mlađi, ljepši* i *bogatiji* (15b–d) pojavljuju se svega jednom. To doista sugerira da je spoj *ići stariji* egzemplar koji je motivirao njihov postanak. S druge strane uporaba glagola *ići* u takvu spoju motivirana je glagolom *postajati* kao egzemplarom uzevši u obzir da spoj *ići + pridjev* doista oprimjeruje značenje 'X POSTAJE Y'.

(15) a. *Što* ***sam išao stariji****, sve više sam gubio interes za to*. (forum.hr, hrWaC)

b. *Beskućnik sam već godinama,* ***ne idem mlađi*** *i treba mi kakva soba ili stan*. (slobodnadalmacija.hr, hrWaC)

c. *Ne primjećujem da s godinama* ***idem ljepši****, ali od prije sedam mjeseci primjećujem da se žene okreću za mnom, ko zna zašto*. (forum.hr, hrWaC)

d. *Mi koji smo na najnižim plaćama nismo niti očekivali ništa drugo nego da bogatiji* ***ide bogatiji***. (forum.hr, hrWaC)

U dijakronijskoj lingvistici pod analogijom se obično shvaćaju morfonemske promjene u morfološkim paradigmama (Bybee 2010: 66). Tradicionalno se razlikuju dva tipa takvih promjena. Prvi se naziva analogijsko ujednačavanje, a pod njime se misli prevladavanje kakva oblika preko egzemplarâ koji su u pravilu najfrekventniji članovi paradigme. Primjerice, oblik *nužan* nastao analogijom po oblicima *tužan, dužan, ružan* potiskuje oblik *nuždan* (Marković 2013: 28). Oblik *nužan* u *hrWac* korpusu ostvaruje se preko šezdeset tisuća puta, dok se *nuždan* ostvaruje u svega 299 primjera. Slično je i s oblikom *zagrižen* što nastaje analogijom prema oblicima *zaražen, zapažen, razmažen* nasuprot obliku *zagrizen ~ zagristi* (Marković *ibid*. 28). Dokle se oblik *zagrižen* u *hrWac* korpusu ostvaruje čak 2730 puta, oblik *zagrizen* dolazi u svega 32 primjera.

Drugi tip promjene naziva se analogijsko širenje ili ekstenzija. Pod njom se misli postanak novoga oblika u okviru neke paradigme. Iz sintaktičke perspektive, međutim, pod ekstenzijom mislimo na integraciju određene argumentne strukture ili konstrukcije s glagolom koji se po svojim intrinzičnim leksičkim obilježjima s njome ne podudara.

Barðdal (2008) razrađuje pojam analogije iz perspektive konstrukcijske gramatike polazeći od toga da se produktivnost neke morfološke paradigme ili sintaktičke konstrukcije od njezina širenja analogijom razlikuje prema stupnju, a ne prema vrsti. Tako onda pod analogijom misli

na takvo širenje gramatičkog obrasca koje je okinuto i motivirano pojedinačnim egzemplarom. Nasuprot tome, pod *sintaktičkom produktivnošću* Barðdal (*ibid*. 34) podrazumijeva ekstenziju apstraktnih sintaktičkih obrazaca ili konstrukcija na nove tipove glagola.

Produktivnost je funkcija frekvencije tipova i njihove semantičke koherentnosti (Barðdal *ibid*. 34). Pod *tipom* se pretpostavlja glagol koji s većom ili manjom frekvencijom oprimjeruje argumentnu strukturu konstrukcije. Pod *frekvencijom tipova* misli se na skup značenjskih klasa glagola koje se običavaju asocirati s konstrukcijom. Pod *semantičkom koherentnošću* tipova misli se na značenjsku sličnost među klasama glagola obuhvaćenima konstrukcijom.

Produktivnost konstrukcije uvjetovana je obrnutom korelacijom između frekvencije tipova i njihove semantičke koherentnosti. Riječju, što je frekvencija tipova viša, to je manji stupanj semantičke koherentnosti među tipovima potreban da bi konstrukcija bila produktivna. S druge strane, što je frekvencija tipova niža, što je dakle manji broj glagola koji s većom ili manjom sustavnošću oprimjeruju argumentnu strukturu konstrukcije, to je veći stupanj semantičke koherentnosti potreban da bi se konstrukcija mogla širiti (Barðdal *ibid*. 34).

Kao jednostavan primjer produktivne konstrukcije može se uzeti prijelazna konstrukcija. Njezina je frekvencija tipova visoka zato što obuhvaća najrazličitije klase glagola. Primjerice glagole percepcije, npr. *vidjeti lava, njušiti cvijeće*; glagole stvaranja, npr. *pisati knjigu, graditi zid*; glagole posjedovanja, npr. *trebati smještaj, imati problem*; glagole postignuća, npr. *otvoriti vrata, udariti loptu* itd. Budući da se potonje klase značenjski razlikuju, možemo zaključiti da je stupanj semantičke koherentnosti među tipovima prijelazne konstrukcije vrlo nizak. Bybee (2010: 67) nesličnost među klasama obilježava pojmom *shematičnosti*. Visoka shematičnost konstrukcije, slijedom toga, podrazumijeva da je konstrukcija produktivna.

Probajmo to sagledati iz perspektive značenjskih tipova predikatne konstrukcije. Uzmimo za primjer modalnu konstrukciju. Modalna konstrukcija temelji se na dvjema velikim klasama glagola. Prvu klasu čine glagoli percepcije i mentalne djelatnosti, npr. *smatrati, doživljavati, promatrati, poimati, shvaćati* itd. Drugu klasu čine glagoli markiranja, npr. *nazivati, označiti, etiketirati, proglašavati, ocijeniti* itd. Osim tih dviju klasa s konstrukcijom se asocira i klasa glagola koje po njihovom osnovnom značenju nazivamo *glagolima dodira*, npr. *uzeti, držati, prihvatiti*. Glagoli triju klasa po svojim intrinzičnim značenjima nisu bliski i obično ih ne bismo povezivali. Odatle bismo mogli izvesti da je semantička koherentnost među tipovima modalne konstrukcije niska. Dovoljno niska da pretpostavimo da je konstrukcija produktivna. Njezinu

shematičnost vidimo i odatle što je među primjerima njezina širenja na druge glagole nerijetko teško prepoznati utjecaj neke od triju glagolskih klasa na kojima počiva, usp. (16a–c).

(16) a. *Njegovi štovatelji slave ga kao simbol nedokučivog*. (geo.com.hr, hrWaC)
b. *Čitaju ga kao skromnog i nenametljivog profesionalca i netipičnog ravnatelja, a zapravo je iznimno organizirani IT genijalac*. (carnet.hr, hrWaC)
c. *To je neki fejsbučni činovnik otkrio kao težu povredu pravila i izbrisao mi profil*. (net.hr, hrWaC)

Glagoli *slaviti*, *čitati* i *otkriti* u gornjim primjerima sinonimni su s egzemplarima svih triju relevantnih glagolskih klasa, npr. *slaviti kao simbol nedokučivog = doživljavati, etiketirati, uzimati kao simbol nedokučivog*. Nema nikakve sumnje da svaki od glagola doprinosi nešto od vlastitoga značenja po čemu se pojedinačni iskazi razlikuju, no svi dijele pojmovnu strukturu 'X POIMA Y U VIDU Z'.

Rezultativna konstrukcija u hrvatskome jeziku nije produktivna. Ako za potrebe primjera zanemarimo strukture s glagolom *pretvoriti* uzimajući u obzir samo primjere s rezultativnim instrumentalom, egzemplar konstrukcije sasvim sigurno je glagol *učiniti*. Da je tako, pokazuju primjeri širenja konstrukcije analogijom (17a–c).

(17) a. (…) *da svoj djeci hospitaliziranoj na Odjelima Klinike za Pedijatriju omoguće boravak sretnijim i ugodnijim*. (vzzz.hr, hrWaC)
b. *Slavica Knežević oblikovala ju je hladnom i čvrstom, osobom sumnjičavom i upornom*. (kazaliste.hr, hrWaC)
c. (…) *čuo je Jerkica Čavlimovu pohvalu, pa glas udesi još dubljim i mračnijim*. (Laušić 1960, *Kostolomi*, HJR)

Glagoli *omogućiti*, *oblikovati* i *udesiti* u gornjim primjerima sinonimni su s glagolom *učiniti* prema kojem je njihova uporaba nesumnjivo i modelirana. Naime, nijedan od njih u obrascu valentnosti s kojim se tipično ostvaruje nema rezultativno predikatno ime kao komplement, već tek subjekt i direktni objekt. Barðdal (2008: 43–44) primjećuje da u slučajevima s minimalnom frekvencijom tipova dolazi do najviše semantičke koherentnosti u vidu potpune sinonimije. Gornji primjeri to svakako potvrđuju. Dokle u primjerima (16a–c) ne možemo sa sigurnošću odrediti koji je od egzemplara u glagolskim klasama modalne konstrukcije mogao motivirati inovativnu uporabu glagola *štovati*, *čitati* i *otkriti*, u primjerima (17a–c) nema nikakve sumnje da je kao okidač i model poslužio glagol *učiniti*. Isto možemo primijetiti i u pogledu glagola *pretvoriti (se)*. Glagol *promigoljiti se* u rečenici (18) modeliran je prema njemu.

(18) *Shvatila sam to kada se žlica između mojih prstiju promigoljila u glistu*. (blog.hr, hrWaC)

Frekvencija tipova indikator je shematičnosti, a slijedom toga i produktivnosti konstrukcije. S druge strane, frekvencija pojedinačnih glagola egzemplara presudna je za širenje konstrukcija niske shematičnosti, što vidimo na primjeru rezultativne konstrukcije. Frekvencija s kojom se neki glagol integrira s konstrukcijom pretpostavlja razinu njegove asimilacije s njome. Tako se širi frekvencija tipova određene konstrukcije. U narednom dvama poglavljima objasnit ćemo mehanizam u pozadini tog procesa.

4.3. Kolostrukcijska analiza

Umjesto na obavijesnu vrijednost u radu se oslanjamo na pojam *kolostrukcijske snage* pod kojim se misli na snagu asocijacije glagola i ciljane konstrukcije. Gries *et al*. (2005: 645–646) bilježe da oslanjanje na sirovu frekvenciju pri određivanju snage asocijacije nekog leksema i konstrukcije nije optimalno. Problem je s tim pristupom u tome što u obzir ne uzima ukupnu frekvenciju leksema u korpusu, dakle njegovo pojavljivanje u svim tipovima konstrukcija, kao ni omjer frekvencije leksema i frekvencije ciljane konstrukcije s totalnim brojem konstrukcija u korpusu. Primjerice, rezultati pretraživanja potkorpusa *forum.hr* koji pripada korpusu *hrWac* pokazuju da se glagol *vidjeti* u modalnoj konstrukciji pojavljuje čak 3295 puta. To na prvi pogled sugerira jaku asocijaciju s modalnom konstrukcijom. Međutim, kada se u obzir uzme da totalna frekvencija glagola *vidjeti* u potkorpusu obuhvaća čak 422687 pojavnica, postavlja se pitanje koliko je doista jaka njegova veza s modalnom konstrukcijom. Gries *et al*. (2005) ponudili su vrlo jednostavan preliminarni test određenja jačine veze leksema i konstrukcije koji se svodi na izračun očekivane frekvencije leksema u konstrukciji.

Svega su tri vrijednosti potrebne za određenje očekivane frekvencije. Prva vrijednost svodi se na ukupnu frekvenciju ciljanoga glagola (422687 pojavnica); druga vrijednost svodi se na ukupnu frekvenciju razmatrane konstrukcije (68421 pojavnica), a treća vrijednost odnosi se na ukupan broj svih tipova frekvencija u korpusu (844051 pojavnica). Očekivana frekvencija (OF) računa se dijeljenjem umnoška ukupne frekvencije leksema i konstrukcije s ukupnim brojem svih tipova frekvencija u korpusu.

$$\mathrm{OF} = \frac{422687\ x\ 68421}{844051} = 34264$$

Budući da očekivana frekvencija glagola *vidjeti* za modalnu konstrukciju (34264 pojavnice) daleko nadilazi njegovu stvarnu frekvenciju u konstrukciji, ne možemo zaključiti da između njih postoji jaka asocijacija. Štoviše, raskorak stvarne i očekivane frekvencije sugerira da se glagol *vidjeti* u modalnoj konstrukciji ostvaruje analogijski motiviranom integracijom, a ne po svojim leksičkim obilježjima. To pokazuju i primjeri (19a–c).

(19) a. *I želio bih te vidjeti* ***sretnijom***. (blog.hr, hrWaC)

b. *Vidim ga* ***zadovoljnijim i sretnijim*** *sa puno više entuzijazma*. (szgp.hr, hrWaC)

Predikatna imena u instrumentalu u obama primjerima nisu komplementi glagola *vidjeti*. Njihovim izostavljanjem iz rečenica niti bismo narušili predikatnost glagola *vidjeti*, niti bismo izmijenili njegovo značenje. (Iako to još uvijek ne podrazumijeva da je u konkretnom slučaju riječ o sekundarnim predikatima, no više o tome u niže.)

Očekivana frekvencija pokazuje da obavijesna vrijednost izvedena iz sirove frekvencije leksema nije dovoljan pokazatelj jačine odnosa glagola i konstrukcije. Stefanowitsch i Gries (2003) stoga kao alternativu predlažu kolostrukcijsku analizu. Kolostrukcijska analiza, bilježi Stefanowitsch (2013: 290), uskladiva je s bilo kojom gramatičkom teorijom koja gramatičke strukture shvaća nezavisnima o leksičkim jedinicama, a pritom barem nekakvu relevantnost pridaje frekvenciji distribucije lingvističkih jedinica. Kolostrukcijska analiza u najvećoj mjeri koristi se pri razmatranju odnosa glagolâ i konstrukcijâ.

Što se terminologije tiče, *kolostrukcijom* se misli na kombinaciju *koleksema* i *kolostrukta*. *Koleksem* je leksem koji određena konstrukcija privlači. *Kolostruktom* se naziva konstrukcija u odnosu asocijacije s određenim leksemom (Stefanowitsch i Gries 2003: 215).

Kolostrukcijska metoda nastala je razrađivanjem metodâ koje su prvotno bile usmjerene na istraživanje kolokacija. Postoji nekoliko varijanti metode. Mi ćemo se oslanjati na modificiranu varijantu jednostavne analize koleksema koja istražuje odnos supojavljivanja između leksema i konstrukcije. Postupak je sljedeći. Prvo se izvlače podaci o ukupnom ostvaruju konstrukcije C u korpusu. Riječ je o zahtjevnom dijelu postupka koji podrazumijeva provjeravanje tisuća pojavnica i odbacivanje onih uzoraka u kojima su razmatrani leksemi ostvaruju izvan ciljane konstrukcije. U tablici 2 ukupna frekvencija konstrukcije C izražena je formulom $a + c$ gdje simbol a označava ukupan broj pojavnica nekog leksema u konstrukciji C, dočim c obuhvaća ostvaraje svih ostalih leksema iz relevantne klase također u okviru konstrukcije C.

Nakon toga određuje se ukupna frekvencija ciljanoga leksema u korpusu izražena formulom *a* + *b* u tablici 2, gdje *b* označava ukupan broj pojavnica leksema u ostalim konstrukcijama ¬C. Ukupan broj konstrukcija u korpusu *N* shvaća se kao približna vrijednost, a određuje se kao suma frekvencija (C i ¬C) svih leksema (glagola) iz relevantne klase. Naposljetku, vrijednost *d* označava broj konstrukcija koje nisu C te ne obuhvaćaju ciljni leksem R_1, a izračunava se prema formuli $N - (a + b + c)$.

Tablica 2. Input za analizu odnosa riječi R_1 i konstrukcije C

	Konstrukcija C	**¬ Konstrukcija C**	**Sume**
R_1	**a**	**b**	**a + b**
¬ R_1	**c**	**d**	**c + d**
	a + c	**b + d**	**(a + b) + (c + d) = N**

Zaključni korak analize određenje je kolostrukcijske snage leksema kao jačine asocijacije između toga leksema i ciljane konstrukcije. Više je postupaka za izračun kolostrukcijske snage. Gries i Stefanowitsch (2003) koriste se Fisher-Yatesovim testom čiju p-vrijednost određuju kao direktnu mjeru kolostrukcijske snage leksema. Podaci za analizu preuzimaju se iz tablica poput gornje, a ove se sastavljaju pojedinačno za svaki od leksema u okviru analize. Nulta hipoteza Fisher-Yatesova testa polazi od toga da je distribucija leksema u ciljanoj konstrukciji ishod slučaja, odnosno da između leksema i konstrukcije nema asocijativnosti. Slijedom toga, što je p-vrijednost manja, to je veća snaga asocijacije leksema i konstrukcije (Schmid 2013: 535–536). Ishod analize rangiranje je leksema prema njihovim p-vrijednostima.

Schmid i Küchenhoff (2013: 539–540) takvomu pristupu upućuju dva prigovora. Prvi prigovor kaže da se p-vrijednošću ne mjeri snaga asocijacije nekog leksema i konstrukcije, već vjerojatnost s kojom se pretpostavka da između njih nema privlačnosti može odbaciti. Takvo određenje čini tumačenje konačnih rezultata čini manje transparentnim. Drugi, za ovaj rad puno važniji prigovor odnosi se na činjenicu da veličina uzoraka utječe na p-vrijednost. Riječju, što je frekvencija korpusnih uzoraka veća, konačna je p-vrijednost manja.

Da bismo pojasnili problem, uvest ćemo Schmidove pojmove *privlačnosti* i *pouzdanosti*. Privlačnost je mjera u kojoj obrazac ili konstrukcija privlače određeni leksem. Privlačnošću se izražava relativna važnost pojedinačnog leksema za obrazac ili konstrukciju. Vrijednost privlačnosti dobiva se tako da se ukupna frekvencija leksema u ciljanoj konstrukciji pomnoži sa 100, a potom se podijeli s totalnom frekvencijom konstrukcije u korpusu. Ako usporedimo

mjere privlačnosti glagolâ *smatrati* i *vidjeti* za modalnu konstrukciju izvedene prema podacima iz *hrWac* potkorpusa, uočavamo da se osjetno razlikuju (20a–b).

(20) a. *smatrati*: $\frac{49675 \text{ x } 100}{68421}$ = 72,60%

b. *vidjeti*: $\frac{3295 \text{ x } 100}{68421}$ = 4,81%

Pouzdanost se dobiva dijeljenjem frekvencije leksema u ciljanoj konstrukciji s njegovom ukupnom frekvencijom u korpusu (Schmid *ibid*. 108). Vrijednosti pouzdanosti glagola *smatrati* i *vidjeti* za modalnu konstrukciju ponavljaju gornji raskorak. Tako pouzdanost glagola *smatrati* iznosi gotovo 60 posto, dokle za glagol *vidjeti* ne doseže ni jedan posto (21a–b).

(21) a. *smatrati*: $\frac{49675 \text{ x } 100}{82873}$ = 59,94%

b. *vidjeti*: $\frac{3295 \text{ x } 100}{422687}$ = 0,77%

Nezavisno o tome što izračun privlačnosti i pouzdanosti pokazuje očigledan raskorak u odnosu koji glagoli *smatrati* i *vidjeti* imaju s modalnom konstrukcijom, njihove p-vrijednosti zbog veličine uzorka manje su od 0.0001.

Kada bismo uzeli podatke iz tablice 2 za neki glagol i onda udvostručili njihovu vrijednost zadržavajući pri tome njihov polazni omjer, p-vrijednost bi se smanjila (Schmid i Küchenhoff 2013: 540). Prema tome, što je uzorak veći, manja je pouzdanost konačne p-vrijednosti. Schmid (2010: 124) je to demonstrirao na primjeru dvaju leksema čiji su omjeri relativne i apsolutne frekvencije bili usporedivi s onima glagolâ *smatrati* i *vidjeti*, a opet zaključne p-vrijednosti dvaju leksema bile su gotovo identične.

Kolostrukcijsku snagu izvodit ćemo stoga prema modelu *omjera vjerojatnosti* (OV) koji su predložili Schmid i Küchenhoff (2013). Model općenito izražava vjerojatnost da će se nešto dogoditi. U našem slučaju izražava vjerojatnost da će se određeni glagol pojaviti u konstrukciji, ili dosljednije terminologiji Schmida i Küchenhoffa (*ibid*. 553), da će konstrukcija pokazati vrijednost +CILJANI GLAGOL/+CILJANA KONSTRUKCIJA. Omjer vjerojatnosti ugrubo gledano u suodnos stavlja vjerojatnost utemeljenu na posvjedočenoj korpusnoj građi s potencijalnom vjerojatnošću kojom se u obzir uzimaju sve relevantne mogućnosti. Omjer vjerojatnosti računa se u tri koraka. Obrazložit ćemo postupak na primjeru glagola *smatrati* i *vidjeti* za modalnu konstrukciju. Prvo nam trebaju vrijednosti za njih koje navodimo u tablicama 3 i 4 slijedeći model tablice 2. Dane smo vrijednosti dobili pretragom *hrWac* potkorpusa koji obuhvaća građu stranice *forum.hr*.

Tablica 3. Vrijednosti za glagol *smatrati*

	Konstrukcija C	**¬ Konstrukcija C**	
R_1	49675	33198	82873
¬R_1	18746	742432	761178
	68421	775630	844051

Tablica 4. Vrijednosti za glagol *vidjeti*

	Konstrukcija C	**¬ Konstrukcija C**	
R_1	3295	419392	422687
¬R_1	65126	356238	421364
	68421	775630	844051

Prvi korak podrazumijeva omjer vjerojatnosti da će se razmatrani glagol ostvariti u ciljanoj konstrukciji nasuprot vjerojatnosti da neće. Prva vrijednost izvodi se dijeljenjem frekvencije glagola *u* ciljanoj konstrukciji s njegovom ukupnom frekvencijom u korpusu, a druga se izvodi dijeljenjem frekvencije glagola *izvan* ciljane konstrukcije s njegovom ukupnom frekvencijom. Omjerom dviju vrijednosti dobiva se vrijednost prvog koraka, usp. (22a) za glagol *smatrati* i (22b) za glagol *vidjeti*.

(22) a. korak 1 za glagol *smatrati* = $\frac{49675}{49675 + 33198} : \frac{33198}{49675 + 33198}$ = 0,59 : 0,40 = 1,475

b. korak 1 za glagol *vidjeti* = $\frac{3295}{3295 + 419392} : \frac{419392}{3295 + 419392}$ = 0,077 : 0,99 = 0,077

Drugi korak uzima omjer vjerojatnosti ostvarivanja drugih glagola iz klase u ciljanoj konstrukciji nasuprot vjerojatnosti da će se pojaviti izvan nje. Za drugi su korak relevantne vrijednosti *c* i *d* iz tablice 2. Tako se vjerojatnost drugih glagola u ciljanoj konstrukciji dobiva dijeljenjem njihove frekvencije u ciljanoj konstrukciji s njihovom ukupnom frekvencijom u svim konstrukcijama u korpusu. Vjerojatnost njihova ostvaraja izvan konstrukcije dobiva se dijeljenjem ukupnoga broja konstrukcija koje nisu ciljana konstrukcija i ne obuhvaćaju ciljani leksem s ukupnom frekvencijom drugih glagola iz klase u korpusu, usp. (23a) i (23b).

(23) a. korak 2 za glagol *smatrati* = $\frac{18746}{18746 + 742432} : \frac{742432}{18746 + 742432}$ = 0,024 : 0,97 = 0,024

b. korak 2 za glagol *vidjeti* = $\frac{65126}{65126 + 356238} : \frac{356238}{65126 + 356238}$ = 0,154 : 0,84 = 0,183

Treći i konačni korak temelji se na dijeljenju vrijednosti dobivenih prvim dvama koracima. Dijele se vrijednosti koje obuhvaćaju ciljani leksem i one koje su bez njega, usp. (24a) i (24b).

(24) a. korak 3 za glagol *smatrati* = $\frac{1,475}{0,024}$ = 61,45

b. korak 3 za glagol *vidjeti* = $\frac{0,077}{0,183}$ = 0,42

Vrijednost trećeg koraka uzima se kao zaključni omjer vjerojatnosti. Rezultati se trebaju tumačiti na sljedeći način. Omjer vjerojatnosti za glagol *smatrati* iznosi 61,45. To znači da je šezdeset i jedan put izglednije da konstrukcija s glagolom *smatrati* bude modalna konstrukcija nego konstrukcija bez toga glagola. Omjer vjerojatnosti ispod 1 sugerira da između glagola i konstrukcije nema privlačenja. Baš to vidimo u slučaju glagola *vidjeti*. Od ukupno 422687 ostvaraja u korpusu, tek 3295 puta ostvario se u modalnoj konstrukciji. Omjer vjerojatnosti to odražava. Vjerojatnost da će konstrukcija s glagolom *vidjeti* biti modalna nasuprot onoj bez njega tek je 0,42 puta izglednija.

Ellis (2006: 8) primjećuje da je usvajanje konstrukcijâ predmet intuitivne statistike koja obuhvaća asocijativno učenje podataka koji odražavaju vjerojatnost supojavljivanja određenih formâ i funkcijâ. Čimbenici od važnosti za taj proces jesu frekvencija i kontekst. Što se više puta neka riječ doživi, brže će se i preciznije procesirati. Uz to je izglednije da će se neka riječ pojaviti u prisustvu riječi s kojima se supojavljivala i prije.

Asocijativno učenje podrazumijeva uočavanje takvog odnosa između određene indicije i nekakvog ishoda da se indicija pojavljuje kao njegov jedini očigledni uzrok. Takvi slučajevi, zapaža Ellis (*ibid*. 12–13), pokazuju da je ljudsko učenje racionalno utoliko što se usklađuje s ΔP pravilom. ΔP pravilo, odnosno ΔP vrijednost izražava vjerojatnost nekog ishoda kada je indicija prisutna nasuprot vjerojatnosti toga ishoda kada indicije nema. Uzevši glagole kao moguće indicije konstrukcija, lako je uočiti korist određenja ΔP vrijednosti. Tim više što je postupak vrlo jednostavan, a rezultati, kao što ćemo vidjeti, pokazuju jaku korelaciju s vrijednostima omjera vjerojatnosti. ΔP vrijednost računa se prema formuli: ΔP = a/(a + b) – c/(c + d). Što je vrijednost indicije bliža 1, to je izglednije da će se uz nju ostvariti ciljani ishod. I obrnuto, što je vrijednost bliža -1, suodnos indicije i ciljanoga ishoda je manji, usp. (25a–b).

(25) a. $\Delta P_{smatrati}$ = 49675/(49675 + 33198) – 18746/(18746 + 742432) = 0,56

b. $\Delta P_{vidjeti}$ = 3295/(3295 + 419392) – 65126/(65126 + 356238) = -0,14

Vidimo da rezultati odražavaju odnose koje smo uočili izvodeći omjere vjerojatnosti. ΔP vrijednost glagola *smatrati* (0,56) kaže da je potonji glagol jaka indicija modalne konstrukcije. Nasuprot tomu glagol *vidjeti* s negativnom ΔP vrijednošću (-0,14) slaba je indicija modalne konstrukcije.

Posredstvom omjera vjerojatnosti i ΔP vrijednosti možemo s velikom pouzdanošću odrediti kolostrukcijsku snagu glagola. Model ćemo primjenjivati na glagolske klase specifične za tipove predikatne konstrukcije. U tablici 5 za primjer navodimo izračun kolostrukcijske snage za dio glagola percepcije i mentalne djelatnosti. Već smo napomenuli da se glagoli ove klase nalaze u odnosu asocijacije s modalnom konstrukcijom.

Tablica 5. Skala kolostrukcijske snage glagola percepcije i mentalne djelatnosti

Glagoli	**C i ¬C**	**C**	**OV**	**ΔP**
smatrati	82873	49675	61,45	0,57
doživljavati	11252	3508	5,40	0,24
percipirati	2991	555	2,58	0,1
osjećati	45998	4205	1,15	0,01
poimati	697	76	1,37	0,02
promatrati	8238	615	0,91	-0,01
shvaćati	19173	1018	0,62	-0,03
prepoznati	11591	499	0,51	-0,04
pamtiti	5917	174	0,32	-0,06
gledati	169380	4300	0,23	-0,07
razumjeti	58091	189	0,034	-0,08
vidjeti	422687	3295	0,42	-0,14

Gledajući skalu glagol *smatrati* proizlazi kao prototipni egzemplar modalne konstrukcije za klasu glagola percepcije i mentalne djelatnosti. Osim njega u jakoj asocijaciji s konstrukcijom nalaze se i glagoli *doživljavati* i *osjećati (se)*, kao i manje frekventni, leksički specifični glagoli *percipirati* i *poimati*. Karakteristika je visoke kolostrukcijske snage za predikatnu konstrukciju desemantiziranost glagola. Drugim riječima, što je frekvencija glagola u modalnoj konstrukciji u odnosu na njegovu cjelokupnu frekvenciju veća, veća je i mjera njegove *specijaliziranosti* ne samo za formu ili sintaktičku strukturu, već i za značenje konstrukcije. Visoka kolostrukcijska snaga dovodi do toga da glagol elaborira konstrukciju. S obzirom na to da preuzima njezino shematsko značenje utemeljeno na pojmovnim primitivima, glagol je velikim dijelom ili čak u cijelosti lišen vlastita leksičkog sadržaja. To ga čini zavisnim o komplementima, a prije svega zavisnim o predikatnom imenu s kojim djeluje kao složeni predikat (26a–b).

(26) a. *Smatramo **vrlo važnim** održavanje ovakvog susreta*. (zadruge.hr, hrWaC)

b. *Skloniji smo više trošiti u inozemstvu jer nam se novac druge države čini nekako*

neobičnim i ne doživljavamo ga ***svojim***. (neuron.hr, hrWaC)

U objema bi rečenicama ispuštanje predikatnog imena u instrumentalu okrnjilo predikatnost glagola. Ipak, nasuprot glagolu *smatrati* koji dolazi u modalnoj konstrukciji ili s kompletivnim surečenicama, leksičko značenje glagola *doživljavati* 'iskusiti/opaziti <koga/što>' u određenoj je mjeri očuvano.

Isto se može primijetiti i u slučaju glagola *osjećati*. Naravno, čuvanje osnovnoga leksičkog značenja u skladu je s mjerom kolostrukcijske snage tih dvaju glagola. Dakle, kolostrukcijskom snagom mjeri se stupanj asimiliranosti leksičkih i gramatičkih obilježja glagola s obilježjima ciljane konstrukcije. Glagol najveće kolostrukcijske snage određuje se kao egzemplar. Glagol *smatrati* svakako je jedan od egzemplara modalne konstrukcije. Mogli bismo pretpostaviti da je poopćavanje argumentne strukture glagola *smatrati* i ostalih egzemplara relevantnih klasa glagola prvotno i dovelo do postanka modalne konstrukcije.

Što silazimo niže tablicom, frekvencija glagola u ciljanoj konstrukciji u odnosu na njihovu cjelokupnu frekvenciju u korpusu sve je niža. Ipak, neki od njih nalaze se u rubnom području pozitivne i negativne asocijacije s konstrukcijom. Takve glagole Nichols (1981: 107) naziva *hipersemantičkim glagolima*, glagolima u kojih je asimilacija s konstrukcijom tek započela te još uvijek čuvaju svoje osnovno leksičko značenje. Hipersemantički glagoli, dakle, nisu posve desemantizirani, usp. (27a) *razumjeti*, (27b) *prepoznati* i (27c) *pamtiti*.

(27) a. *Ono, razumijem ga kao čovjeka modeliranog psihološkim i sociološkim silnicama za vrijeme njegovog odrastanja*. (forum.hr, hrWaC)

b. *Bila sam jako sretna što me prepoznao kao najbolju kandidatkinju za ulogu* (…). (zec.com.hr, hrWaC)

c. *Generacije studenata, suradnika i kolega pamte ga kao ustrajnu, strpljivu i tolerantnu osobu punu razumijevanja*. (geografija.hr, hrWaC)

Predikatna imena konstruirana s riječju *kao* u gornjim primjerima mogu se ispustiti. Glagoli *razumjeti*, *prepoznati* i *pamtiti* i bez predikatnih imena sa subjektom i objektom mogu izraziti cjelovitu propoziciju. To sugerira da je njihovo osnovno značenje očuvano, a po integraciji s konstrukcijom tek biva prošireno. I to tako da se predikatnim imenom izražava određeni aspekt referenta koji neposredno slijedi iz glagolske radnje, npr. *razumjeti koga → razumjeti koga u određenu vidu*. Ipak, baš opetovana integracija s konstrukcijom dovedi do primjera *atipičnih argumenata*, prije svega objekata s kojima glagol bez predikatnog imena ne može oblikovati propoziciju, usp. (28).

(28) *Druga moguća razina čitanja Dürrenmattova teksta jest razumjeti ga kao metaforu stanja nekog društva, vremena i prostora*. (matica.hr, hrWaC)

Kada bismo uklonili predikatno ime s riječju *kao*, rečenica bi proizišla neobičnom zato što ne postoji konvencija po kojoj tekst čitamo da bismo ga razumjeli, već čitanje samo po sebi unaprijed znači razumijevanje. Modifikacija glagola *razumjeti* pretpostavlja da njegov objekt mora biti pojmljen u određenu vidu ili na određen način. Modifikacija nije drugo no nametanje glagolu stranih obilježja – argumente strukture i značenja s kojima je očigledno poveziv, ali ih inherentno ne projicira. Što su primjeri takve integracije učestaliji, to je jača asimilacija glagola i konstrukcije (vidi pogl. 4.5.).

Nasuprot glagolima u tablici 2 postoje glagoli nulte kolostrukcijske snage čija je integracija s konstrukcijom motivirana analogijom s nekim specifičnim egzemplarom. Glagol *nijekati* u donjem primjeru modeliran je prema glagolima markiranja. Od gotovo šesto pojavnica glagola *nijekati* u *HNK* korpusu samo donja oprimjeruje modalnu konstrukciju. U njoj je glagol *nijekati* sinoniman s glagolima *nazivati*, *etiketirati*, *označavati* i *ocjenjivati*.

(29) *Drnovšek u pismu te tvrdnje odlučno niječe kao neistinite*. (HNK)

Pojam kolostrukcijske snage pomaže shvatiti važnost glagola kao prototipnih egzemplara neke konstrukcije. Vidimo da su glagolske klase ustrojene gradacijom članstva koje zavisi o stupnju asimilacije glagola s konstrukcijom. Ta se gradacija treba shvatiti kao grananje i širenje konstrukcije preko egzemplara na glagole značenjski *prijemčivih* klasa. U sljedećem poglavlju pomnije ćemo obrazložiti taj proces opisujući mehanizam integracije glagola i konstrukcija.

4.4. Mehanizam integracije glagolâ i konstrukcijâ

Obrazložili smo da je preduvjet određenja neke strukture konstrukcijom taj da se ne može predvidjeti prema nekom od vlastitih elementa. Prije svega prema glagolu. Gledište po kojemu glagol determinira semantičku strukturu rečenice, bilježi Goldberg (1995: 14), pripisuje se Fregeu. Frege (1879) je značenje glagola razumio kao predikat s fiksnim brojem argumenata *n* nužnih da se iskaže cjelovita propozicija. Takvo je shvaćanje glagola kompozicionalno utoliko što značenje rečenice nastaje kao funkcija pojedinačnih značenja argumenata i predikata koji ih objedinjuje.

Goldberg (*ibid*. 16) kaže da konstrukcijska gramatika čuva kompozicionalnost u slabijem obliku. Naime, tamo gdje glagol sâm ne elaborira argumentnu strukturu rečenice, njezino je značenje rezultat integracije značenja leksičkih jedinica sa značenjem konstrukcije. U takvim slučajevima sintaktička i semantička struktura rečenice nisu određene leksičkim obilježjima glagola. Takvi nas slučajevi zanimaju u ovom poglavlju.

Integracija glagolâ i konstrukcijâ nije nasumična. Nije slučaj da se određena argumentna struktura s pripadnim značenjem može naprosto nametnuti bilo kojem glagolu. Baš suprotno, integracija je strogo uvjetovana određenim nizom podudarnosti između leksičkih obilježja glagola i značenjskih obilježja konstrukcije. Što se tiče relevantnih leksičkih obilježja glagola, Goldberg ih obrazlaže pod pojmom *semantičkog okvira* koji preuzima od Fillmorea (1982). Fillmore (*ibid*. 117) semantički okvir definira kao način na koji se određena scena ili prizor predstavlja ili pamti. Da bi to pojasnio, nudi niz primjera, a među njima i primjer s glagolima *kupiti, prodati* i *platiti*. Svaka scena trgovine sastoji se od četiriju elemenata: kupca, prodavača, robe i sredstva plaćanja. Fillmore bilježi da ćemo, zavisno o tomu koji od gornjih triju glagola uporabili, na različit način uokviriti scenu trgovine.

Ako uporabimo glagol *kupiti*, usredotočit ćemo se na radnju koju kupac provodi s obzirom na robu u pozadinu stavljajući prodavača i sredstvo plaćanja. Ako uporabimo glagol *prodati,* u prednjem planu bit će prodavač i roba koju prodaje, dočim će kupac i sredstvo plaćanja biti u pozadini. Glagol *platiti* posve sigurno će u prednji plan uz kupca dovesti i sredstvo plaćanja. Dakle, zavisno o uporabljenom glagolu uvodimo različite kutove promatranja iste scene.

Goldberg (2010: 40) bilježi da svaka riječ svojim značenjem pobuđuje određeni semantički okvir. Svaki semantički okvir obuhvaća profil i bazu. To su pojmovi koje Goldberg preuzima od Langackera. Pod *profilom* Langacker (2008: 66) misli na onaj segment sadržaja izraza koji se nalazi u prednjem planu kao žarište pažnje. Pod *bazom* se misli na skup pojmova koji su na neki način relevantni za značenje izraza, ali su samorazumljivi, pa se pasivno pretpostavljaju.

Primjerice, glagol *žuriti se* profilira specifičan način kretanja referenta, dok se kao njegova baza mogu pretpostaviti odredište kretanja i motiv kretanja. Glagol *popraviti* u prednjem planu iskazuje uspješno dovršenje procesa popravka nekog predmeta, dokle u pozadini pretpostavlja događaj kvara, kao i začetak procesa popravka. Bazu bismo s jedne strane mogli odrediti kao presupoziciju, a s druge pak strane kao *znanje o svijetu* koje Žic-Fuchs (1991: 77) definira kao svakodnevno, zdravorazumsko znanje koje je kulturološki, odnosno konvencionalno određeno. Semantički okviri moraju počivati na konvenciji, bilježi Goldberg (2010: 50). Da bi se neka

radnja označila glagolom, mora se odnositi na znanje poznato i relevantno onima koji će se njime služiti.

Dokle baza podrazumijeva širok spektar relevantnog znanja o svijetu podapet konvencijom, profil bismo mogli svesti na onaj dio značenja riječi koji je konstantan nezavisno o različitim uporabama. Profil glagola mogli bismo shvatiti kao skelu propozicije. Goldberg (*ibid*. 41–42) to objašnjava na primjeru klase glagola odstranjenja. Glagoli *protjerati, deportirati, isključiti* i *otpustiti* bez sumnje imaju različite baze: protjerivanje pretpostavlja prisilno odstranjenje osobe iz zajednice; deportiranje se može odnositi na osobu, ali nerijetko se odnosi na cijele etničke skupine u određenim područjima, motivirano je politički i obično znači odstranjenje ciljanih skupina iz države; isključenje se odnosi na kazneno uklanjanje osobe iz neke institucije ili s nekog položaja, a otpuštanje na uklanjanje osobe s radnoga mjesta. Unatoč različitim bazama, gornji glagoli dijele podjednak profil: *odstranjenje referenta x iz mjesta y*.

Kada sagledavamo odnos glagolâ i konstrukcijâ te njihovu integraciju, profil glagolâ vidimo kao najrelevantniji element. Glagoli *protjerati, deportirati, isključiti* i *otpustiti* u semantičkom okviru obuhvaćaju tri sudionika: nekoga tko provodi odstranjenje – odstranjivača; nekoga tko odstranjenje trpi – odstranjenoga te mjesto odakle se ili mjesto kamo se odstranjeni odstranjuje. Svaki glagol stoga zavisno o svom semantičkom okviru dolazi s određenim brojem i tipovima sudionika ili *sudioničkih uloga* (*participant roles*) (Goldberg 1995: 43).

Sudioničke uloge Goldberg (*ibid*. 43) odvaja od argumentnih uloga (*argument roles*) koje se ugrubo podudaraju s Fillmoreovim padežnim ulogama (*case roles*) i Gruberovim tematskim ulogama (*thematic roles*). Fillmoreov (1968) pojam padežnih uloga već smo obrazložili (pogl. 3.1.). Fillmore je sastavio ograničen popis tih padežnih uloga kojima se opisuju propozicijske strukture rečenica, odnosno značenje odvojeno od *modaliteta* rečenice koji prema Fillmoreu (*ibid*. 44–45) obuhvaća moduse gramatičkog strukturiranja kao što su vrijeme, način, vid itd.

U poglavlju 3.1. nabrojili smo relevantne padežne uloge. Sada ćemo ih ugrubo definirati. Pod *agensom*[A] se misli prije svega na pokretača i uzrokovatelja radnje. Agens je tipično živo biće, premda to nije nužno, npr. *robot je sastavio automobil*. Pod *doživljačem*[D] se misli na referenta koji je na neki način aficiran radnjom, koji procesira kakav dojam ili osjećaj, npr. *Meni je hladno*. Pod *pacijensom*[P] se misli na trpitelja radnje, dakle na referenta čije se stanje radnjom na neki način mijenja. *Faktitiv*[F] označava referent koji nastaje kao rezultat radnje. Pacijens i faktitiv u hrvatskom jeziku tipično će se kodirati akuzativom, ali među njima postoji osjetna razlika. Primjerice, *dijete* u izrazu *odgajati dijete* označava pacijens, dok *dijete* u izrazu

roditi dijete označava faktitiv. Isto tako, *knjiga* u izrazu *uvezati knjigu* u ulozi je pacijensa, dok u sintagmi *napisati knjigu* označava faktitiv. *Lokacija*[L] može označavati ishodište, odredište i smjer kretanja. *Beneficijent*[B] označava referenta u čiju se korist neka radnja provodi, npr. *govoriti u nečije ime*; *pripaziti komu na dijete*. *Instrument*[I] označava sredstvo provedbe radnje. Nabrojene padežne uloge Goldberg naziva argumentnim ulogama i povezuje ih s argumentnom strukturom konstrukcija.

Nasuprot argumentnim ulogama, koje su glede značenja apstraktnije i općenitije, sudioničke uloge proizlaze iz semantičkog okvira specifičnih glagola, što ih čini značenjski konkretnijima od argumentnih uloga. Štoviše, argumentne uloge mogu se shvatiti kao svojevrsni hipernonimi sudioničkih uloga.

Primjerice, glagol *opljačkati* u svojem semantičkom okviru obuhvaća sudioničke uloge *pljačkaša* i *opljačkanoga* koje su specifična oprimjerenja općenitijih argumentnih uloga agensa i pacijensa. Glagol *poslužiti* uvodi sudioničke uloge poslužitelja, posluženoga i onoga što biva posluženo koje se također mogu predočiti kao specifični primjeri općenitijih kategorija agensa, beneficijenta i instrumenta, npr. *Domaćin*[A] *nas*[B] *je poslužio kolačima*[I].

Osim značenjski, sudioničke i argumentne uloge na važan se način razlikuju i po načinu na koji je ustrojen njihov profil. Argumentna uloga određene konstrukcije profilirana je na osnovi izravnoga odnosa s nekom od gramatičkih funkcija specifičnih za konstrukciju. Uzimo za primjer ditranzitivnu konstrukciju. Njezino značenje 'X UZROKUJE DA Y PRIMI Z' obuhvaća argumentne uloge agensa, pacijensa i beneficijenta. Svaka se od njih nalazi u suodnosu s primjerenom gramatičkom funkcijom; agens sa subjektom, pacijens s direktnim, a beneficijent s daljim objektom. Podjednake suodnose uočit ćemo i u drugim konstrukcijama. Konstrukcija prouzročenog kretanja sa svojim značenjem 'X UZROKUJE DA SE Y PREMJESTIU SMJERU/NA MJESTO Z' obuhvaća argumentne uloge agensa, pacijensa i lokativa. I u ovom slučaju svaka od argumentnih uloga stoji u suodnosu s nekom od gramatičkih funkcija; agens sa subjektom, pacijens s objektom, a lokativ s mjesnim adverbijalom. Nasuprot njima, međutim, sudioničke uloge profilirane su isključivo na temelju toga što su obvezne, što su komplementi glagola.

Precizno razgraničenje argumentnih i sudioničkih uloga presudno je da bismo opisali integraciju glagolâ i konstrukcijâ. Goldberg (1995: 49) bilježi da konstrukcije determiniraju koji će se glagoli s njima moći povezivati kao što određuju i način integracije posredstvom dvaju načela. *Načelo semantičke koherencije* kaže da se samo semantički kompatibilne uloge mogu povezati. Dvije su uloge semantički kompatibilne, bilježi Goldberg (*ibid*. 50), ako se

jedna može predočiti kao oprimjerenje ili instanca druge. Primjerice, sudionička uloga *pucač* glagola *pucati* može se povezati s argumentnom ulogom agensa zato što je *pucač* konkretno oprimjerenje agensa. Drugo načelo, *načelo simetrije* kaže da svaka profilirana sudionička uloga mora biti povezana s primjerenom argumentnom ulogom konstrukcije.

Nekoliko je načina na koje se glagol i konstrukcija mogu integrirati. Tipičan je onaj gdje se sudioničke uloge nalaze u jedan-na-jedan korelaciji s argumentnim ulogama konstrukcije. U takvim slučajevima kaže se da glagol *elaborira* konstrukciju. Glagol *uručiti* može se uzeti kao primjer takvoga glagola za ditranzitivnu konstrukciju (vidi prikaz 2).

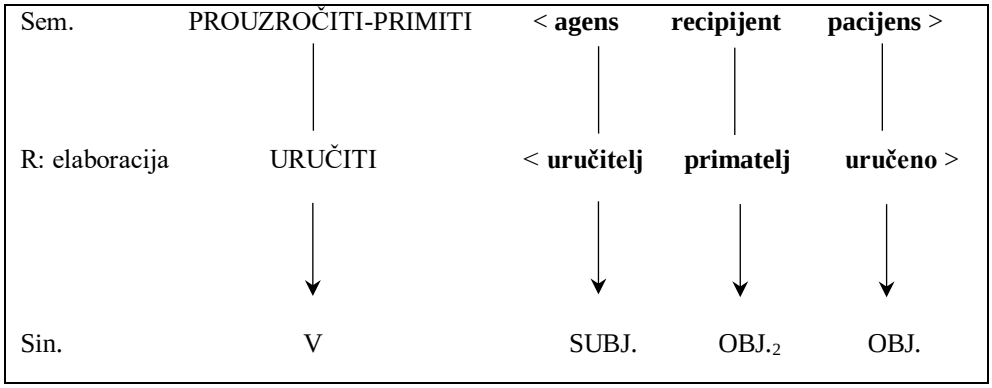

Prikaz 2. Integracija glagola *uručiti* s ditranzitivnom konstrukcijom

Najgornji red u prikazu 2 daje informacije o semantičkoj strukturi konstrukcije. Pojmovni primitivi PROUZROČITI-PRIMITI čine jezgru značenja konstrukcije, a to se značenje razrađuje u vidu triju argumentnih uloga agensa, recipijenta i pacijensa. Srednji red obuhvaća semantički okvir glagola, odnosno sudioničke uloge uručitelja, primatelja i uručenoga. Srednji red ujedno daje informaciju u tipu relacije *R* između glagola i konstrukcije. Elaboracija podrazumijeva da između semantičkog okvira glagola i argumentne strukture konstrukcije postoji jedan-na-jedan korelacija. To je u prikazu naznačeno punim linijama između argumentnih i sudioničkih uloga. Izostanak potpune korelacije podrazumijevat će prazna mjesta u semantičkom okviru glagola koja će se nadopunjavati argumentnim ulogama konstrukcije (vidi prikaz 3). Najdonji red daje informacije o gramatičkim odnosima u konstrukciji. Ovdje se argumentne i sudioničke uloge povezuju s njima pripadnim gramatičkim funkcijama.

Osim elaboracije Goldberg (1999) prepoznaje nekoliko različitih tipova odnosa glagolâ i konstrukcijâ. Karakterističan za integraciju glagolâ i konstrukcijâ odnos je u kojemu se glagol pojavljuje kao sredstvo ostvarenja ili provedbe konstrukcijske podradnje. Kao primjer takvoga odnosa može se uzeti rečenica (30) s glagolom *kihnuti*.

(30) *Kao da je netko ušmrkao njegov entuzijazam i kihnuo ga u nepovrat*. (tportal.hr, hrWaC)

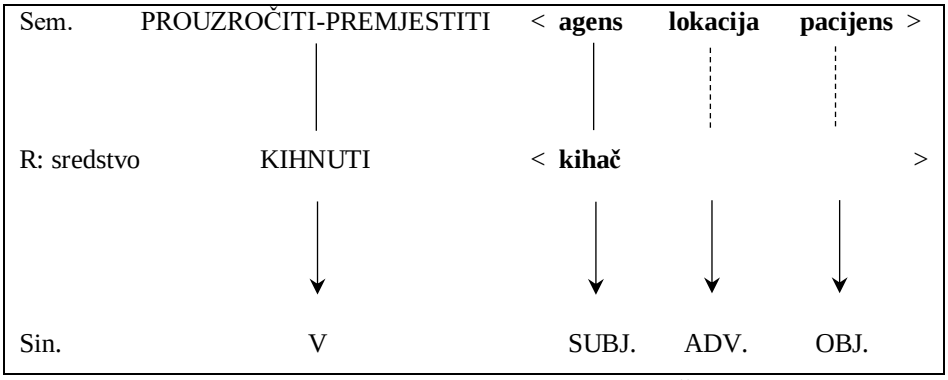

Prikaz 3. Integracija glagola *kihnuti* (30) s konstrukcijom prouzročenog kretanja

Glagol *kihnuti* neprijelazan je glagol čiji semantički okvir obuhvaća samo sudioničku ulogu *kihača*. Zbog toga su argumentne uloge lokacije i pacijensa isprekidanim linijama povezane s praznim mjestima u semantičkom okviru glagola. Isprekidane linije naznačuju da se radi o argumentima koje u rečeničnu strukturu uvodi konstrukcija, a ne glagol. Tako po integraciji s konstrukcijom glagol *kihnuti* stječe kauzativnost. Njegovo se značenje pritom predočava kao sredstvo provođenja podradnje proizišle baš iz kauzativnosti koju stječe integracijom. Riječju, posredstvom kihanja agens je u konkretnoj situaciji u stanju odstranjivati predmete.

Odnos s konstrukcijom u kojemu se radnja glagola ostvaruje kao sredstvo konstrukcijske podradnje karakterističan je za similativ (31a–b).

(31) a. *Gle mieh se nadme — iskre **daždom** prše, // od zviezda kanda mrvice se krše* (…). (Šenoa, 1882, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. *Al **mravom** navru Uskoci, navru iz sela seljaci*. (Šenoa, 1885, *Sabrane pripoviesti*, HJR)

Budući da glagol *pršiti* označava specifičan način silaznog kretanja čestica, u primjeru (31a) baš se posredstvom radnje pršenja iskre predočavaju kao dažd. Glagol *navirati* označava način kretanja po količini i silini pojavnosti referenata. Tako se onda u primjeru (31) uskoci prikazuju mravima baš posredstvom naviranja.

Ukoliko glagol ne elaborira značenje i argumentnu strukturu konstrukcije, Goldberg (1999: 388) izvodi da njihova integracija mora počivati na nekom tipu uzročnoga odnosa, što naziva *hipotezom uzročnih odnosa*. Glagol kao sredstvo provedbe podradnje konstrukcije primjer je takvog odnosa. Osim njega, uzročnošću je obilježen i odnos u kojemu se glagolska radnja ostvaruje kao *preduvjet* provedbe konstrukcijske podradnje. Karakterističan je za sve tipove predikatne konstrukcije (32a–b).

(32) a. *Čuješ, Vukale, ja mislim da si mi prijatelj, a i ja bih sa svoje strane opet i glavu za*

tebe dao; nu da te ikad za nesreću otkrijem ***izdajicom****, vala, ja bih u te taj čas iz male puške kao u pseto*. (Vodopić 1893, *Marija Konavoka*, HJR)

b. *Tek došavši u konflikt sa svojim dušobrižnim pastorima, koji su se htjeli nametnuti* ***arbitrima****, njegovom privatnom životu, on kao da se ostentativno priklonio nauci Starog Zavjeta*. (Batušić 1941, *Od Siene do Haarlema*, HJR)

U primjeru (32a) radnja otkrivanja preduvjet je podradnji modalne konstrukcije gdje se tko ili što otkriva, odnosno poima ili shvaća u određenu vidu. Drugim riječima, da bismo nekoga kategorizirali kao izdajicu, moramo *otkriti*, a to će reći *shvatiti* ili *prepoznati* da je izdajica. Isto tako, da bi netko u kontekstu primjera (32b) preuzeo ulogu arbitra, prvo se mora nametnuti.

Poseban tip odnosa preduvjeta specifičan za modalnu konstrukciju nazivamo *ekstrakcijom*. Njome mislimo na takav odnos glagola i konstrukcije gdje se radnja glagola pojavljuje kao preduvjet *iskazivanju* specifične podradnje konstrukcije. Točnije, konstrukcija po integraciji s glagolom iskazuje obilježje koje se može shvatiti kao presupozicija glagolske radnje (33a–b).

(33) a. *Marx nije mnogo žalio za nestajućim kulturnim pokušajima otpora; one koji su nasrtali na strojeve, kao i one druge koji su pokušavali obraniti (...) životni stil pred kapitalizmom, on je prezirao* ***kao romantičare***. (zarez.hr, hrWaC)

b. *Nemojte reći da slušate svašta jer će vas mrziti* ***kao beskičmenjaka bez definiranog ukusa***. (index.hr, hrWaC)

S obzirom na to da se temelji na stavu koji se gaji prema nekome ili nečemu, prezir se lako može shvatiti kao preduvjet markiranja nekoga ili nečega. S druge strane, modalna konstrukcija naprosto imenuje razloge specifičnog doživljaja prezira svrstavajući ih u određenu kategoriju. Tako ih u primjeru (33a) svrstava u kategoriju *romantičar*. Pritom je nevažno odgovara li takva kategorizacija objektivnim određenjima same kategorije zato što se modalna konstrukcija temelji na iskazivanju subjektivnog stava. Isto se može primijetiti i u primjeru (33b) s glagolom *mrziti*. Primjeri također posvjedočuju shematičnost modalne konstrukcije. Glagoli *prezirati* i *mrziti* inherentno pripadaju glagolima percepcije i mentalne djelatnosti, a opet u primjerima (33a) i (33b) lako bismo ih mogli shvatiti i kao glagole markiranja i zamijeniti ih, primjerice, glagolima *nazvati/nazivati* ili *označiti/označavati*. (Naravno, u slučaju glagola *nazvati/nazivati* česticu *kao* zamijenili bismo predikatnim instrumentalom.)

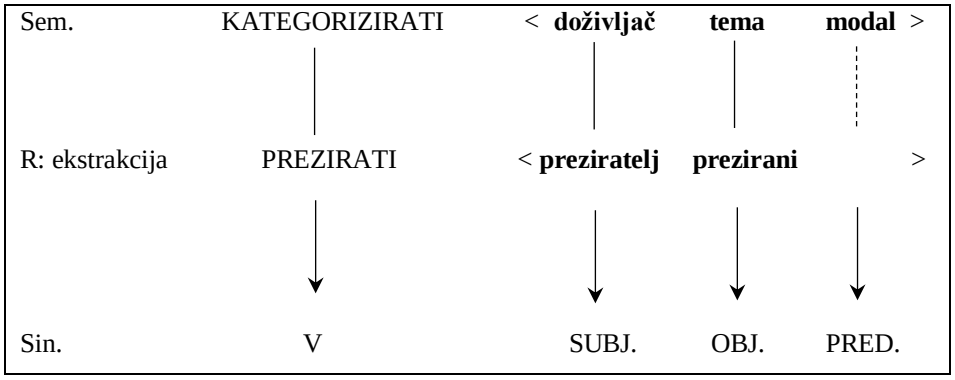

Prikaz 4. Integracija glagola *prezirati* (33a) s modalnom konstrukcijom

Glagol *prezirati* u (33a) čuva svoje značenje 'gajiti osjećaj odvratnosti prema komu', a opet ono je modificirano modalnom konstrukcijom koja uvođenjem dodatnoga argumenta u vidu modala proširuje iskaz u akt kategorizacije. Isto se može vidjeti u primjeru (34) s glagolom *vrijeđati* koji se s modalnom konstrukcijom integrira analogijom prema glagolima markiranja. Iako vrijeđanje pretpostavlja markiranje, ono je u osnovnoj dvovalentnoj argumentnoj strukturi glagola tek implicitno, a posredno se obično iskazuje kao razlog vrijeđanja u širem kontekstu u kojem se glagol pojavljuje. Mogli bismo stoga reći da modalna konstrukcija kondenzira taj širi kontekst.

(34) *Lijepo je bilo vidjeti sreću (...) glumaca koje se sve češće javno vrijeđa* ***kao neradnike i alkoholičare*** (…). (slobodnadalmacija.hr, hrWaC)

Sljedeći je odnos glagola i konstrukcije *negacija*. Riječ je o odnosu u kojemu glagol niječe značenje konstrukcije premda izražava njezinu argumentnu strukturu. Kao jednostavan primjer može se uzeti glagol *odbiti* glede ditranzitivne konstrukcije, usp. (35).

(35) (…) *Azazel je prokleo Boga i odbio mu poslušnost*. (blog.hr, hrWaC)

Glagol *odbiti* znači 'ne prihvatiti <koga/što>'. Potonje značenje pretpostavlja dvomjesnu argumentnu strukturu sa sudioničkim ulogama odbijatelja i odbijenoga. Glagol *odbiti* svakako je modificiran integracijom s ditranzitivnom konstrukcijom u primjeru (35), a opet niječnost njegova polazišnog značenja ne samo da nije uklonjena, već se njome uklanja karakteristični segment ditranzitivne konstrukcije – *prijenos* čega komu.

Odnos negacije karakterističan je za podtip rezultativne konstrukcije u hrvatskome jeziku koji obuhvaća glagole konzervacije *održati/održavati, čuvati/očuvati* (36a–b).

(36) a. *Ne možemo spriječiti građane da se masovno koriste našim toaletom (...). Koliko se god trudili održavati ga urednim, ne uspijevamo*. (HNK)

b. *(...) tajenje informacija ne vodi ničemu jer ih je očuvati tajnima moguće jedino u*

vakuumu. (HNK)

Nasuprot značenju rezultativne konstrukcije, 'X UZROKUJE DA Y POSTANE Z', u gornjim primjerima nailazimo na značenje 'X UZROKUJE DA Y OSTANE Z'. Nasuprot uzrokovanju promjene stanja ili obilježja referenta, u danim primjerima vidimo nastojanje da se određeno stanje ili obilježje referenta konzervira. Unatoč tome, i dalje su posrijedi rezultativi zato što konzervacija određenog stanja ili obilježja podrazumijeva odstranjenje drugog, bilo da je riječ o neurednosti toaleta ili pak o razotkrivanju tajnih podataka.

Goldberg (1999: 393) primjećuje da se odnos negacije ne može shvatiti kao tip uzročnoga odnosa, po čemu odstupa od polazišne hipoteze uzročnih odnosa. Problem rješava uvođenjem Talmyjeva (1985) pojma *dinamike sile* koji obuhvaća različite tipove odnosa, od uzročnosti, učinka silâ i protusilâ do odnosa oprečnih tendencija u koje se mogu svrstati i primjeri odnosa negacije. Budući da se odnos sredstva također može podvesti pod kategoriju dinamike sile, Goldberg (*ibid*. 394) širi početnu hipotezu kao *hipotezu odnosa dinamike sile* koja predviđa da integracija značenja glagola i konstrukcija mora počivati na nekom od tipova dinamike sile.

Od gornje hipoteze odstupa odnos *supojavljivanja radnjī*. Goldberg (*ibid*. 395) objašnjava da je riječ o takvu odnosu u kojem radnja glagola i radnja konstrukcije nisu uzročno povezani (37).

(37) (…) *sva sretna bi se othihotala ko Crvenkapica bivšem samo da bi te ovaj ponovo htio*. (forum.hr, 04.07.2019.)[22]

Glagol *othihotati* ostvaruje se konstrukciji usmjerenog kretanja. Premda i dalje označava osobit način smijanja, modificiran konstrukcijom glagol *othihotati* označava kretanje prema određenom odredištu. Tako se u slučaju primjera (38) supojavljuju dvije radnje. Glagolom se označava radnja smijanja, a konstrukcijom radnja kretanja k cilju.

Odnos supojavljivanja, ali ne između dviju radnji, već između radnje iskazane glagolom i stanja označenog konstrukcijom, prepoznajemo i među primjerima deskriptivne konstrukcije. Deskriptivi se ostvaruju kao slobodna predikatna imena, pa između deskriptivne konstrukcije i glagola ne dolazi do integracije u strogom smislu, već se konstrukcija umeće u rečenicu kao kondenzirana surečenica s glagolom *biti*. Tako se u rečenici (38) stanje siromaštva supojavljuje s radnjom umiranja, usp. *Ti preminu bivajući prosjakom*.

[22] Primjer je preuzet na stranici: https://www.forum.hr/showthread.php?t=1021835&page=6. Pristup stranici: 04.07.2019.

(38) *Svakojaka nevolja te shara, i* ***prosjakom*** *skoro ti preminu*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

Zaključno možemo primijetiti da integracija glagola i konstrukcija počiva na trima tipovima odnosa. Najtipičniji i najčešći je odnos elaboracije. Odnos dinamike sile obuhvaća kao tipove odnose sredstva, negacije i preduvjeta. Među odnosima dinamike sile istaknuli smo *preduvjet* kao odnos osobit oprimjerenja predikatne konstrukcije. Podtip obilježen terminom *ekstrakcija* specifičan je za modalnu konstrukciju. Osim elaboracije i supojavljivanja, ostali tipovi odnosa demonstriraju modifikaciju značenja glagola posredstvom uvođenja dodatnih argumenata u njegovu argumentnu strukturu. Na taj način glagol *kihnuti* u primjeru (30) stječe kauzativnost i ostvaruje se kao glagol odstranjenja; glagol *mrziti* u (33b) kao glagol markiranja, a *othihotati* u (37) kao glagol usmjerenog kretanja.

4.5. Predikatna konstrukcija

Osim rezultativima, drugim tipovima predikatne konstrukcije u konstrukcijskoj gramatici posvećeno je malo pažnje. Gries *et al*. (2005) opisivali su modalnu konstrukciju u engleskom jeziku opisujući predikatna imena konstruirana česticom *as* koja se u predikatnoj funkciji podudara s hrvatskom riječju *kao*. Zaključili su da je riječ o punopravnoj konstrukciji na osnovi dvaju razloga. Prvi je razlog da se *as*-predikati ne mogu predvidjeti kompozicijski po nekoj od sastavnica rečenične strukture. Drugi razlog nalaze u nezavisnom značenju konstrukcije asociranom s glagolima značajne kolostrukcijske snage – *regard* 'smatrati' i *describe* 'opisivati' – koje izražava *epistemički stav* prema odnosu koji se uspostavlja između referenta objekta i stanja/obilježja označenog *as*-predikatom koji referent objekta ili klasificira ili na neki način specificira (Gries *et al*. *ibid*. 540).

Gisborne (2008) se posvetio isključivo predikatnim komplementima i ponudio nekoliko argumenata u korist tvrdnje da se predikatni komplementi temelje na nezavisnoj konstrukciji. Dva su osobito zanimljiva. Prvi se odnosi na glagolske imenice za koje Gisborne (*ibid*. 235) primjećuje da zadržavaju strukturu sudioničkih uloga istovjetnu glagolu iz kojeg su izvedene (39b).

(39) a. *Neprijatelj je uništio selo*.
b. *Neprijateljevo uništenje sela ostavilo je ljude bez ičega*.

Iz primjera (39b) vidljivo je da glagolska imenica *uništenje* zadržava sudioničke uloge uništavatelja i uništenoga na kojima počiva i argumentna struktura glagola *uništiti*. Međutim, kada se ista imenica uporabi u predikatnoj konstrukciji, gubi polazišnu strukturu sudionika u korist one nametnute samom konstrukcijom (40a–b).

(40) a. *Moja milosrdna djela smatrali su okrutnošću, moje pokušaje ozdravljenja*$_i$ ***kao uništenje***$_i$. (forum.hr, hrWaC)

b. *Preuzimanje tvrtke*$_i$ *nikako se ne može okarakterizirati* ***kao uništenje***$_i$. (poslovni.hr, hrWaC)

Kontrolori predikatnih imena u gornjim se primjerima ne mogu povezati sa sudioničkim ulogama uništavatelja, usp. **uništenje od strane pokušaja ozdravljenja*; ?*uništenje od strane preuzimanja tvrtke*. Osim toga, sudionička uloga uništenoga tek je pragmatički implicitna.

Drugi Gisborneov (*ibid*. 248) argument koji vrijedi istaknuti tiče se dvoznačnosti glagola što nastaje u slučajevima integracije s konstrukcijom (41a–b).

(41) a. *Nakon slabljenja bure, očekujemo kišu, koja bi trebala prekinuti dugo sušno razdoblje* (…). (zadarskilist.hr, hrWaC)

b. (…) *očekujem ga* ***kao najboljeg strijelca svoje ekipe***. (dance.hr, hrWaC)

Glagol *očekivati* u objema rečenicama iskazuje uvjerenje da će se nešto dogoditi. Pa ipak, nasuprot prvoj rečenici koja predmet uvjerenja iskazuje objektom, druga rečenica karakterizira objekt, i to tako da se predmet uvjerenja o njemu iskazuje u obliku subjektivne prosudbe. Da je tako, vidi se po zamjenjivosti glagola *očekivati* egzemplarima modalne konstrukcije, npr. *doživljavam ga kao* [predstojećeg] *najboljeg strijelca svoje ekipe*.

Osim po karakterističnoj modifikaciji značenja glagola, konstrukcije se mogu uočiti po argumentnoj strukturi nekarakterističnoj za određeni glagol, kao i po neobičnim sintaktičkim obilježjima i ograničenjima koja takve strukture uvode i nameću glagolima (Jackendoff 1997: 553).

Što se tiče argumentne strukture neobične za glagol, predikatnu konstrukciju u hrvatskome jeziku u tom pogledu najbolje dokazuje podtip predikatne surečenice koji iznuđuje predikatno ime uz glagol u vidu pridjevske zamjenice *kakav* kojom se zavisna surečenica povezuje s glavnom (42a–b).

(42) a. *S druge strane, crkva je potpuno nebitna ... pitanje je zašto vjernici vjeruju da je bog*

onakav ***kakvim ga vjeruju***. (forum.hr, hrWaC)

b. *Život je takav* ***kakvim ga živiš****, ako loše živiš, nemoj njega da kriviš*. (index.hr, hrWaC)

Glagol *vjerovati* neprijelazan je glagol čiji komplementi dolaze ili u dativu, npr. *vjerovati članovima obitelji*, ili s prijedlogom *u*, npr. *vjerovati u brata*. Osim što označava pouzdanje u koga ili gajenje povjerenja prema komu, može se ostvarivati i kao glagol propozicijskoga stava koji uvodi kompletivne rečenice, npr. *Vjerujem da čovjek napreduje*. U rečenici (42a) blizak je glagolima propozicijskoga stava, a opet ostvaruje se kao prijelazan glagol značenjski blizak glagolu *doživljavati*. Primjer s glagolom *misliti* (43) gotovo je identičan slučaj.

(43) *Pred jezikom Anka Žagar nalazi se kao pred nekom nepoznatom silom kao djevojčica sa šibicama pred neprozirnim elementarnim počelom, zvala ga ona šumom ili, morem, ili* ***mislila ga kao tekst i strah pred ispisivim***. (matica.hr, hrWaC)

Glagol *misliti* neprijelazan je glagol čiji se dalji objekti ostvaruju posredstvom prijedloga *na* i *o*, npr. *misliti na ples*, *misliti o životu*. Kao i glagol *vjerovati*, može doći u funkciji glagola propozicijskoga stava. U rečenici (45) sinoniman je s glagolima mentalne djelatnosti, pa se i ostvaruje kao prijelazan glagol s predikatnim imenom kojim se izražava subjektivna prosudba referenta subjekta.

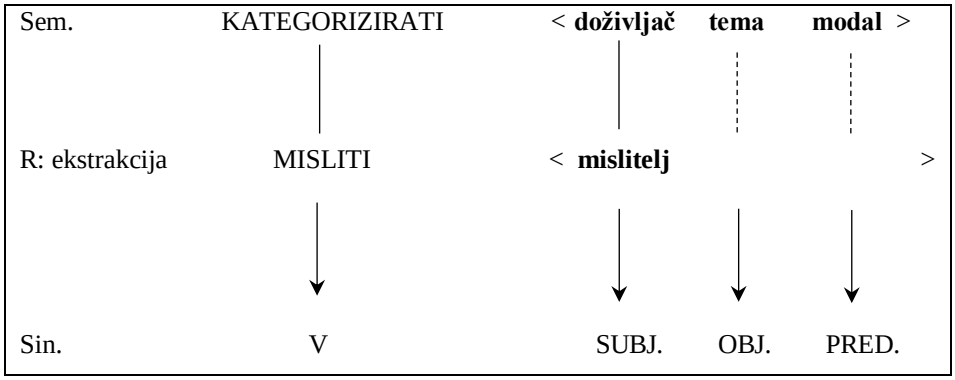

Prikaz 5. Integracija glagola *misliti* (43) s modalnom konstrukcijom

Prikaz 5 izgledao bi podjednako u slučaju glagola *vjerovati* (42a). Budući da glagol *misliti* dolazi uglavnom s daljim objektima, argumentna uloga teme koja se na sintaktičkoj razini podudara s izravnim objektom isprekidanom linijom povezana je s praznim mjestom u okviru glagola. Isto vrijedi i u slučaju modala, odnosno modalnog predikatnog imena s kojim se glagol *misliti* ne ostvaruje. Osim značenjske modifikacije, dakle, modalna konstrukcija ovdje dovodi i do tranzitivizacije glagola.

Primjer (42b) s glagolom *živjeti* također je vrijedan pažnje. Osim što je neprijelazan, glagol živjeti nije kauzativan, nije glagol koji dovodi do postanka ili mijenjanja stanja referenta. U svakodnevnom govoru nerijetko možemo čuti da je život onakav *kakvim ga sami napravimo* ili *kakvim ga sami činimo*. Baš taj smisao čitljiv je u primjeru (42b). Život je onakav kakvim ga činimo življenjem, odnosno načinom življenja. To podrazumijeva da se glagol *živjeti* shvaća kao sredstvo provedbe radnje konstrukcije. Budući da je riječ o rezultativnom značenju, glagol *živjeti* sredstvo je ostvarenja rezultativnog stanja. Po integraciji s rezultativnom konstrukcijom glagol *živjeti* prolazi kroz tranzitivizaciju i kauzativizaciju. U donjem prikazu to je obrazloženo tako što su argumentne uloge pacijensa i rezultativa isprekidanim linijama povezane s praznim mjestima u semantičkom okviru glagola *živjeti*. Konstrukcija s rezultativnim instrumentalom u hrvatskome jeziku nije produktivna, pa slične primjere kauzativizacije i tranzitivizacije glagola nismo pronašli. Naveli smo da se konstrukcija širi analogijom po egzemplaru u vidu glagola *učiniti*, što znači da se širi na osnovi osjetne semantičke bliskosti, pa onda i glagoli na koje se širi u većini slučajeva pripadaju glagolima stvaranja ili mijenjanja, npr. *izgraditi, isklesati, izmisliti, oblikovati* itd. Baš se u tom smislu *iznuđivanje* primjera u okviru predikatnih rečenica može shvatiti kao potencijal konstrukcije.

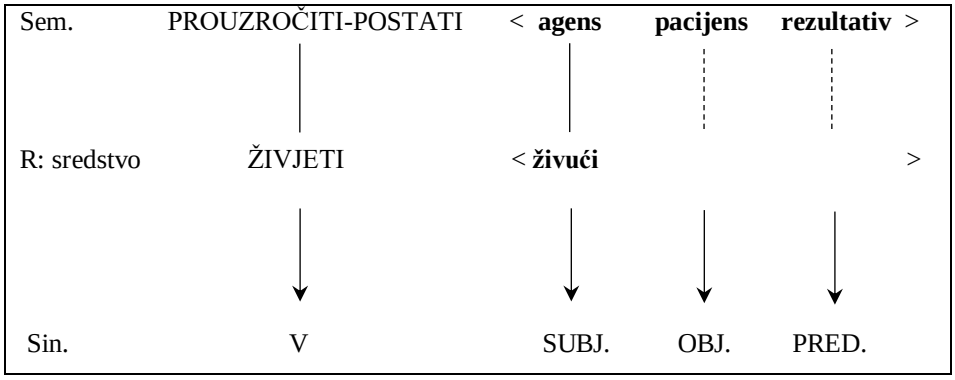

Prikaz 6. Integracija glagola *živjeti* (42b) s rezultativnom konstrukcijom

To među ostalima pokazuju i donji primjeri s glagolima *gajiti* i *zapisati*. Glagol *gajiti* uz objekte koji se odnose na psihičke pojave kao što su sjećanja i osjećaji podrazumijeva njihovu konzervaciju, a opet u primjeru (44a) kauzativizacija glagola *gajiti* predočava gajenje kao sredstvo oblikovanja sjećanja po volji agensa. Kroz istovjetnu modifikaciju prolazi i glagol *zapisati* u primjeru (44b) u kojemu je sinoniman s glagolom *prikazati* u značenju 'x uzrokuje da y izgleda kao z'. Riječju, pisanje je sredstvo predočavanja povijesti po volji agensa, odnosno autora.

(44) a. *(...) shvaćam razne stvari ... pa i to da sjećanja nisu baš iskrena, već onakva* ***kakvim ih ja želim gajiti*** (…). (blog.hr, hrWaC)

b. *Povijest je onakva **kakvom je pisac zapiše**.* (blog.hr, hrWaC)

Iako je rezultativna konstrukcija u hrvatskome jeziku neproduktivna, njezino širenje na klasu glagola stvaranja, svakako je nužan uvjet njezine potencijalne produktivnosti. S porastom broja glagolskih tipova koji sustavno oprimjeruju specifično značenje i argumentnu strukturu konstrukcije vrlo bi vjerojatno došlo i do većeg broja primjera poput ovih iznad s glagolima *živjeti* i *gajiti*.

Drugo obilježje koje po Jackendoffovu (1997) shvaćanju sugerira pozadinsku konstrukciju neobična su sintaktička obilježja i ograničenja nametnuta glagolima u određenim argumentnim strukturama. U poglavlju 3.1. zabilježili smo da se sekundarni predikati s glagolom u funkciji glavnog predikata glavni nalaze u odnosu adjunkcije. Odatle smo bili razradili da je odnos adjunkcije osobit po dvama obilježjima. Prvo je pragmatička nezavisnost koja podrazumijeva da sekundarni predikati mogu oblikovati surečenice s vlastitim gramatičkim vremenom, kao i to da pragmatička modalnost sekundarnih predikata ne slijedi iz glagola. Drugo je obilježje tematska nezavisnost, koja prije svega pretpostavlja da sekundarni predikat nije komplement koji pripada semantičkom okviru glagola, da nije neizostavni element propozicije koju glagol iskazuje svojom argumentnom strukturom.

Problem s tim određenjem uočili smo još u prošlom poglavlju shvativši da je primjenjivo samo na deskriptivne sekundarne predikate. Nasuprot deskriptivima, rezultativi su tematski zavisni (Dowty 1979, Rapoport 1990, Winkler 1997), što je sasvim razumljivo kada se u obzir uzme da označavaju ishod radnje glavnoga predikata. To ujedno znači da njihova pragmatička modalnost slijedi iz radnje glagolskoga predikata, usp. (45a–b). Primjer (45a) jasno pokazuje da se glagol *izraditi* ne može nijekati nezavisno o rezultativu.

(45) a. **Autorica nije izradila likove zanimljivima. Odlučila je umjesto toga odmoriti.*
b. *Autorica nije izradila likove zanimljivima. Izradila ih je plošnima i dosadnima.*

Ipak, rezultativi se mogu preoblikovati u surečenice s vlastitim gramatičkim vremenom, (46a). Rezultativi se također mogu ispustiti iz primjera sa samoznačnim glagolima (46b), pri čemu se propozicija rečenice i semantički okvir glagola ne narušavaju.

(46) a. *Autorica je izradila likove tako da nisu zanimljivi.*
b. *Autorica je izradila likove.*

Prigovor da glagol *izraditi* u dvama primjerima nema isto značenje svakako je utemeljen. Međutim, nasuprot glagolu *učiniti* koji bi s rezultativom u gornjem primjeru oblikovao složeni

semantem, glagol *izraditi* s njime se ostvaruje tek po integraciji s konstrukcijom, ovaj ne pripada njegovu semantičkom okviru. Odatle slijedi da je dani rezultativ uz glagol *izraditi* adjunkt. S obzirom na to da predikatnost glagola *izraditi* nije uvjetovana rezultativima kao komplementima, rezultativi uz glagol *izraditi* trebali bi se shvatiti kao sekundarni predikati. Ako prihvatimo takvo gledište, onda možemo pretpostaviti da će integracija rezultativne konstrukcije s drugim samoznačnim glagolima iznjedriti podjednak ishod. Iznimka tomu bili bi frazeologizirani izrazi tipa *obojiti ružičastim* 'prikazati u odveć pozitivnom svjetlu' i *ići stariji* 'starjeti' sa svojim analogijom dobivenim varijantama, kao i slučajevi glagola koji su u poodmaklom stadiju asimilacije s konstrukcijom. Rezultativna konstrukcija, dakle, ograničava tek pragmatičku modalnost sekundarnih predikata.

Finala predikatna imena s radnjom glagola tijesno su povezana zato što označavaju svrhu ili namjeru njezina provođenja. Za final je osobito preklapanje s ditranzitivnom konstrukcijom. Baš u takvim primjerima najbolje se vidi značenjski učinak finalne konstrukcije na glagol (47).

(47) *E, ali onda ga je svojim rješenjem (...) predsjednik Vrhovnog suda RH dodijelio* ***kao sudačku ispomoć višeg suda*** *nižem sudu*. (HNK)

Glagol *dodijeliti* leksički označava prijenos, a opet u rečenici (47) dodavanjem sekundarnog predikata *kao sudačku ispomoć višeg suda* stječe dodatno značenje glagola određenja funkcije. Tako referent objekta bivajući dodijeljen višem sudu ujedno biva određen za funkciju sudačke ispomoći. Ta se dvojakost još bolje vidi na primjeru glagola *baciti* koji u okviru ditranzitivne konstrukcije u rečenici (48) prvo dolazi kao glagol izručenja, a potom posredstvom finala i kao glagol određenja funkcije. Tako su spojevi *dodijeliti kao sudačku ispomoć* i *baciti žrtvom* podjednako modificirani značenjem 'X ODREĐUJE Y ZA FUNKCIJU/ULOGU Z'.

(48) *(...) očekivali su sud koji je imao (...) Zagreb baciti* ***žrtvom*** *osveti ohologa boljara*. (HNK, *Klasici*, Šenoa, *Zlatarovo zlato*)

Kao i rezultativ, final pripada radnji glagola. No rezultativ označava konačan stadij procesa pretvorbe referenta posredstvom glagolske radnje (49a), a final njegovu utilizaciju ili svršno određenje posredstvom glagolske radnje (49b).

(49) a. *Očuvali su staru knjižnicu* ***netaknutom***.
b. *Očuvali su staru knjižnicu* ***kao spomenik***.

Pridjev *netaknutom* označava konzervaciju stanja referenta kao rezultat radnje očuvanja, dočim sekundarni predikat *kao spomenik* označava svrhu radnje očuvanja. To se vidi i po tom

što je finalne konstrukcije moguće preoblikovati u vidu namjernih surečenica, usp. (50a). Takve preoblike u slučaju rezultativa, osim što rečenicu čine upadljivo tautologičnom, ne iskazuju namjeru radnje konzervacije na smislen način, usp. (50b). Dok rečenica (50a) kaže da je stara knjižnica očuvana u izvornom stanju, pretpostavljajući postojanje čimbenika koji su to stanje mogli promijeniti, rečenica (50b) kaže doslovno da je stara knjižnica očuvana da bi bila stara knjižnica.

(50) a. *Očuvali su staru knjižnicu* ***kako bi bila*** *spomenik.*

b. ?*Očuvali su staru knjižnicu* ***kako bi bila*** *netaknuta.*

Final se od rezultativa razlikuje i po tome što je leksički *konkretniji*. U pravilu se izražava imenicama funkcija i uloga. Tek se uz glagole htijenja nešto sustavnije izražava pridjevima, no u takvim konstrukcijama ne može se zamijeniti za rezultativ (51). S obzirom na to da je glagol *poželjeti* lišen kauzativnosti, *htijenje čega kakvim* ne može se izjednačiti s *činjenjem čega kakvim*.

(51) *Poklonici loptanja pod obručima uvod u novu sezonu nisu mogli poželjeti* ***ljepšim***. (zpress.hr, hrWaC)

Budući da je dijelom radnje glagola, pragmatička modalnost finala slijedi iz nje. Tako u primjeru (52) zamjenica *ovo* stoji u kataforičkom odnosu s finalom *kao neku veliku proslavu*. Kada bismo uklonili finalni sekundarni predikat, katafora lišena očitog referenta rečenicu bi učinila zavisnom o širem kontekstu. Kada bismo uklonili kataforu i česticu *kao*, uočili bismo da je final tek aspekt samoga objekta.[23]

(52) a. *Nismo* ***ovo*** *planirali* ***kao*** *neku veliku proslavu, nego samo skromnu komemoraciju.* (HNK)

b. *Nismo* ***ovo*** *planirali, nego samo skromnu komemoraciju.*

c. *Nismo planirali* ***neku veliku proslavu****, nego samo skromnu komemoraciju.*

Integracija glagola s finalnom konstrukcijom nerijetko dovodi do slučajeva *problematičnih objekata* – objekata koji bez finalnog sekundarnog predikata gube smislenu veze s glagolskom radnjom, usp. (53a–b).

(53) a. *To je prostor koji se čuva za nekakav budući razvoj. Planiramo ga* ~~*kao prostor perivojnih površina sa paviljonskom izgradnjom*~~. (vgdanas.hr, hrWaC)

[23] To se otkriva pasivnom konstrukcijom, usp. *Pokrenuli su peticiju kao odgovor na nadolazeću situaciju.* → *Peticija je pokrenuta kao odgovor na nadolazeću situaciju.* → *Peticija je odgovor na nadolazeću situaciju.*

b. *To što hrpa ljudi, čak i developera, još uvijek misli da je SEO zasebna vertikala koja se može prodavati odvojeno od kreiranja stranice dovodi te na to razmišljanje da klijenti ne žele SEO. Da, ne žele ga ~~kao odvojenu vertikalu~~, ali ga žele ~~kao integralni dio cijelog projekta~~*. (seo.hr, hrWaC)

Prostor je odveć apstraktan pojam da bi se mogao ostvariti kao objekt uz glagol *planirati*. Dokle se putovanje, uspjeh, trudnoća itd. mogu planirati, prostor se planirati može isključivo ako se planira njegovo korištenje u neku svrhu. U primjeru (53b) objekt (računalni program *SEO*) sâm po sebi nije problematičan. Međutim, učinak integracije glagola i konstrukcije ne može se poništiti zato što se konstrukcija ukrštava sa suprotnim surečenicama. Ispuštanjem finalnih sekundarnih predikata dobivaju se nejasne i krnje surečenice. Nije logično da se nešto odjednom želi i ne želi.

Glagoli asimilirani s konstrukcijom zavisni su o finalnim predikatima kao komplementima. U takvim slučajevima preoblike finala u namjerne surečenice ne mogu se provesti, usp. (54a–c). Glagol *pozvati* nasuprot glagolima *imenovati* i *postaviti* nije asimiliran s konstrukcijom, ne elaborira njezinu argumentnu strukturu.

(54) a. *Pozvali su ga kao svjedoka.* → *Pozvali su ga kako bi bio svjedokom.*
b. *Imenovali su ga kao svjedoka.* → **Imenovali su ga kako bi bio svjedokom.*
c. *Postavili su ga kao svjedoka.* → **Postavili su ga kako bi bio svjedokom.*

Modalna konstrukcija specifična je po tome što modal nije tek dio glagolske radnje, modal glagolsku radnju konkretizira, dovršava. To je sasvim razumljivo kada se u obzir uzme da glagol u okviru dane konstrukcije uvodi subjektivni stav o referentu kontrolora. Slijedom toga, glagol i modal nalaze se u odnosu međuzavisnosti. Premda se modalna predikatna imena mogu preoblikovati u predikate odjelitih surečenica, radi se o kompletivnim surečenicama koje su u cijelosti obuhvaćene subjektivnim sudom iskazanim glagolom glavne rečenice (55a–c).

(55) a. *Pamtimo ga* ***kao pristojnog***. (vecernji.hr, hrWaC)
Pamtimo ***da je pristojan***.
b. *Hvale ga* ***kao strogog i pravednog*** *(...)*. (skole.hr, hrWaC)
Hvale ga ***da je strog i pravedan***.
c. *Njegovi štovatelji slave ga* ***kao simbol nedokučivog***. (geo.com.hr, hrWaC)
Njegovi štovatelji slave ga ***da je simbol nedokučivog***.

Sve gornje rečenice dijele značenje 'PREMA X-ovu VIĐENJU Y BIVA Z'. S obzirom na to da su dijelom suda što se iskazuje o referentu objekta, modalna predikatna imena u gornjim se primjerima ne mogu shvatiti pragmatički nezavisnima. Kako je redom riječ o samoznačnim glagolima, mogli bismo ih odvojiti u zasebne iskaze. No dokle je takvo što formalno provedivo, semantički gledano, modalna predikatna imena ne mogu se odvojiti od glagolske radnje. Tomu je tako zbog toga što predmet njihova opisa nije objektivan. Primjerice, obilježje pristojnosti referenta u primjeru (55a) predmet je pamćenja, a to će reći subjektivnog doživljaja kazivača. S druge strane, kada kažemo *Odgojili su ga pouzdanim* ili *Zaposlili su ga kao čuvara*, onda pouzdanost referenta ili pak funkcija referenta kao čuvara postoje i nezavisno o radnjama iz kojih su proizišle.

Po subjektivnosti suda i neodvojivosti od glagolske radnje modalu je blizak i similativ. Uzmimo za primjer stih *iskre daždom prše* (Šenoa 1882, *Izabrane pjesme*, HJR). Budući da je glagol sredstvo ostvarenja konstrukcije, sasvim je razumljivo da je similativ motiviran radnjom glagola (56a–c). Karakterizacija referenta subjekta provediva je i razumljiva samo tijekom konkretne glagolske radnje i isključivo u odnosu na nju. Riječju, iskre će biti nalik daždu sve dokle će pršiti.

(56) a. *Kada/ako prše, iskre su nalik daždu*.
b. *Iskre se kreću tako da su nalik daždu*.
c. *Pršenjem iskre se pričinjaju daždom*.

Međutim, nasuprot modalu, similativ je radnjom motiviran, nije njezinim dijelom, niti ju dovršava. Uz to figura mora biti objektivno razumljiva da bi stih bio učinkovit. Kiša ili pljusak iskara čest je motiv ne samo u pjesničkom, već i svakodnevnom jeziku (57a–b). To znači da se iskaz *Iskre su nalik daždu* može shvatiti i izvan okvira radnje pršenja.

(57) a. *Virovi se ognja i dima dižu uvis na svrdlove, te* ***kiša iskara*** *i varnica udara na pučinu koja klokoće i cvrči*. (istrakon.hr, hrWaC)
b. ***Pljusak iskara*** *kod varenja je također žute boje*. (blog.hr, hrWaC)

Similativ se podjednako kao final i rezultativ uz samoznačne glagole može odrediti kao adjunkt. U slučaju modala takvo što ne može se tvrditi. Čak i kada se pojavljuje uz samoznačne glagole. U takvim slučajevima glagoli su modificirani konstrukcijom koja predikatno ime inherentno pretpostavlja kao komplement glagolske radnje. U okviru modalne konstrukcije, prema tome, nezavisno o leksičkim obilježjima glagola, glagol i predikatno ime čine cjelinu

kao složeni predikat kojim se iskazuje neka subjektivna prosudba. U nizu testova adjunktnosti koje ćemo niže provesti čak dva testa u cijelosti potvrđuju taj zaključak.

Prvi test Somersov (1984) je test *do so* 'činiti to' konstrukcijom. Kao što smo u poglavlju 3.2. već objasnili, *činiti to* konstrukcija shvaća se kao proforma glagolskoga spoja, pa se njome nužno moraju obuhvatiti i komplementi glagola. Ukoliko se element može pojaviti nakon glagola *do*, odnosno glagola *činiti*, ne može biti komplement, usp. (58b). Prijedložni izraz *u trgovinu* komplement je glagola *otići*. Nasuprot njemu, lokativni spoj *na balkonu* u odnosu na glagol *plesati* ostvaruje se kao adjunkt, usp. (58a).

(58) a. *Ivana je plesala na stepenicama, a Ana je to činila na balkonu.*
b. **Ivan je otišao u trgovinu, a Eugen je to učinio u školu.*

Test *činiti to* konstrukcijom provediv je samo na neprijelaznim glagolima. Ipak, s obzirom na to da svi tipovi predikatne konstrukcije posjeduju neprijelazne varijante, test nam svakako može biti od koristi. Sudeći po rezultatima, predikatna imena samo uz neergativne glagole dolaze kao adjunkti (59a–b), dočim se uz nekauzativne sustavno pojavljuju kao komplementi, (60a–c).

(59) a. *Iskre prše poput dažda, a pepeo to čini poput snijega.*
b. *Eugen je održao govor kao državni poslanik, a Ivan je to učinio kao novinar.*

(60) a. **Ivan vrijedi kao pouzdan, a Eugen to čini kao razuman.*
b. **Djevojka je narasla do udavače, a sin je to učinio do mladića.*
c. **Kolege su došli kao pojačanje, a Eugen je to učinio kao voditelj.*

Glagol *vrijediti* u (60a) sinoniman je s glagolom 'sloviti'. Glagol *narasti* samoznačan je glagol koji pripada klasi glagola postajanja i pretvorbe čiji je egzemplar glagol *postati*. Glagol *doći* u okviru finalne konstrukcije (60c) dolazi kao glagol službe s egzemplarom u vidu glagola *služiti*, usp. *Kolege su služili kao pojačanje*. Budući da subjekt nijednoga od tih glagola u danim konstrukcijama nije agens, predikatna imena služe preciziranju odnosa glagola sa subjektom. Bilo da se subjekt ostvaruje kao tema radnje kao u primjeru (60a), bilo pak da se ostvaruje kao pacijens tako što se radnjom označava njegova mijena (60b) ili se njome usmjerava njegovo djelovanje (60c).[24]

[24] Glagol *doći* tu je značenjski blizak pasivnom obliku glagola *dovesti*, *biti doveden*, usp. *Kolege su (u tvrtku) dovedeni kao pojačanje*.

Drugi test, test prepozicioniranjem, također smo predstavili u poglavlju 3.2. Test nažalost nije konkluzivan kao dokaz adjunkata, ali može se iskoristiti kao svojevrsna indicija o *jačini* odnosa glagola i predikatnog imena. Test prepozicioniranjem pokazuje mogu li se određeni argumenti prilikom premještanja odvojiti od glagolskoga predikata ili ne mogu. Pretpostavka je da će se komplementi premještati s glagolom, dočim će se adjunkti moći ostvariti nezavisno (61a–b).

(61) a. *Valerija je htjela čitati knjigu ispod stola te je to i učinila.*
Valerija je htjela čitati knjigu ispod stola te je to i učinila ***ispod stola***.
b. *Valerija je htjela staviti knjigu ispod stola te je to i učinila.*
Valerija je htjela staviti knjigu ispod stola te je to i učinila* ***ispod stola*.

Dokle je rečenica s glagolom *čitati* podjednako prihvatljiva u objema varijantama, preinaka s glagolom *staviti* nije. Razlog je tomu što je mjesni adverbijal komplement glagola *staviti*.

Test prepozicioniranjem neiskoristiv je za prijelazne glagole. Premještanjem sekundarnih predikata iza glagola *učiniti* – nezavisno o tipu sekundarnih predikata ili o leksičkoj punini glagola – rečenice neizostavno proizlaze negramatičnima (62a–c).

(62) a. *Eugena su htjeli slaviti kao pouzdanog te su to i učinili.*
Eugena su htjeli slaviti kao pouzdanog te su to i učinili* ***kao pouzdanog*.
b. *Autorica je htjela oblikovati likove intrigantnima te je to i učinila.*
Autorica je htjela oblikovati likove intrigantnima te je to i učinila* ***intrigantnima*.
c. *Eugena su htjeli zaposliti kao predradnika te su to i učinili.*
Eugena su htjeli zaposliti kao predradnika te su to i učinili* ***kao predradnika*.

U slučaju neprijelaznih glagola rezultati su pouzdaniji. Similativni i deskriptivni sekundarni predikati proizlaze kao nedvojbeni adjunkti (63a–b), no s ostalim tipovima supredikata stvar nije tako jasna (63c–e).

(63) a. *Valerija je htjela juriti kao strijela te je to i učinila.*
Valerija je htjela juriti kao strijela te je to i učinila ***kao strijela***.
b. *Eugen je htio osvojiti prvo mjesto kao solist te je to i učinio.*
Eugen je htio osvojiti prvo mjesto kao solist te je to i učinio ***kao solist***.
c. *Eugen se htio proslaviti kao hrabar te je to i učinio.*
?*Eugen se htio proslaviti kao hrabar te je to i učinio* ***kao hrabar***.
d. **Djevojka je htjela narasti do udavače te je to i učinila.*

Djevojka je htjela narasti do udavače te je to i učinila **do udavače.*

e. *Susjed je htio doći raditi kao čuvar te je to i učinio.*

Susjed je htio doći raditi kao čuvar te je to i učinio **kao čuvar.*

Primjer (63c) problematičan je zato što osobina hrabrosti nije objektivna činjenica, već je obilježje u vidu kojega referent subjekta nastoji biti doživljen od drugih. Shodno tomu, kada se predikatno ime *kao hrabar* odvoji od glagola (*proslaviti se = biti slavan*), gubi modalnost. U tom slučaju može se uzeti i kao deskriptiv kojim se iskazuje razlog, usp. *Eugen se htio proslaviti kao hrabar te je u tome i uspio zato što jest hrabar*. Problem primjera (63d) počiva u tome što glagol *narasti* nije glagol radnje, već glagol zbivanja. Čovjek ne može utjecati na vlastiti rast i fizičko sazrijevanje. U slučaju primjera (63e) odvajanje supredikata *kao čuvar* od glagola dokida njegovu finalnost. Tada ga se može tumačiti kao deskriptiv koji opisuje već postojeću funkciju referenta subjekta. No to rečenicu ostavlja besmislenom zato što odjednom izražava da susjed *jest* čuvar kao i njegovu želju da radi kao čuvar..

Treći test, test rascijepljenim surečenicama, predstavili smo u poglavlju 2.2. Test se provodi tako da se sadržaj jedne rečenice cijepa na dva dvije. Glavna rečenica pritom sadržava element u fokusu, dočim se relativnom surečenicom taj element identificira. Test je relevantan zato što se sekundarni predikati mogu oblikovati kao glavne rečenice, dok u slučaju složenih predikata takvo što nije moguće (64d–e).

(64) a. *Iskovao je sablju oštrom*. (Marković 2009)

Sablja oštra jest to što je iskovao.

b. *Srebrom mu je kosa sjala*. (Šenoa 1882, *Izabrane pjesme*, HJR)

Kosa kao srebro jest to što sjalo.

c. *Planiraju Filipa kao novog pročelnika*.

Filip kao novi pročelnik jest to što planiraju.

d. *Škreb odbacio priče o devalvaciji kao neutemeljene*. (HNK)

?*Priče o devalvaciji kao neutemeljene jest to što je Škreb odbacio*.

e. *Drnovšek u pismu te tvrdnje odlučno niječe kao neistinite* . (HNK)

?*Te tvrdnje kao neistinite jest to što Drnovšek niječe u pismu*.

Modalni predikati mogu se preoblikovati samo u kompletivne rečenice. No u poglavlju 2.2. već smo vidjeli da u kompletivnim rečenicama zavisna surečenica kojom se iskazuje sadržaj suda koji uvodi glavna rečenica »zapravo nije ovisna o glavnoj, nego je obrnuto« (Pranjković 2001: 65). Ta zavisnost slijedi iz činjenice da zavisna surečenica izražava propoziciju, a glavna

stav o njoj. Kada ih odvojimo cijepanjem, odvajamo subjektivni stav od propozicije o kojoj se iskazuje.

Tako cijepanjem rečenice (64d) dobivamo propoziciju *Priče o devalvaciji su neutemeljene*. Problem je u tome što se s njome povezuje relativna surečenica koja kaže da referent subjekta tu propoziciju odbacuje, što je suprotno polazišnoj rečenici. Isto se cijepanjem rečenice događa i u primjeru (64e). Relativna surečenica kaže da referent subjekta niječe propoziciju *te tvrdnje su neistinite* što je oprečno polazišnom iskazu. Te rezultate nije teško ponoviti (vidi pogl. 6.4.).

Četvrti test, Brinkerov (1977) test supstitucijom, potkrepljuje rezultate testa rascijepljenim rečenicama. Polazište je testa da će se obrasci valentnosti glagola sličnih značenja podudarati (65a–b).

(65) a. *Doživljava ga kao prijatelja*.
**Doživljava ga*.
b. *Vidi ga kao prijatelja*.
?*Vidi ga*.

Glagol *doživljavati* elaborira modalnu konstrukciju, pa se bez modalnoga komplementa i ne može ostvariti kao predikat. Nasuprot njemu glagol *vidjeti* demonstrira nisku kolostrukcijsku snage (vidi tablicu 5). Ipak, kada se odvoji od modalnog predikatnog imena, glagol *vidjeti* ne zadržava značenje istovjetno onomu koje stječe integracijom s konstrukcijom, već doslovno znači 'ugledati <koga/što> očima'. U primjerima drugih konstrukcija ne uočavamo tako jaku modifikaciju glagolskoga značenja (66a–b) i (67a–b).

(66) a. *Učinili su ga pouzdanim*.
**Učinili su ga*.
b. *Odgojili su ga pouzdanim*.
Odgojili su ga.

(67) a. *Odredili su ga kao čuvara*.
**Odredili su ga*.
b. *Zaposlili su ga kao čuvara*.
Zaposlili su ga.

S obzirom na to da modal ne prolazi ni jedan od četiriju navedenih testova, a rezultati dvaju testova govore isključivo protiv modala kao adjunkta, gornji zaključak da glagol i modal čine

složeni predikat nezavisno o leksičkim obilježjima glagola čini se plauzibilnim. Jedna je od polazišnih hipotezâ ovoga rada da se predikatna imena uz glagole nulte i zanemarive kolostrukcijske snage javljaju kao adjunkti. Sudeći po svemu što smo dosada izveli u okviru ovoga poglavlja, hipoteza se čini opravdanom za sve tipove predikatne konstrukcije osim za modal. Ostaje detaljnije sve to preispitati u poglavljima posvećenima svakom od značenjskih tipova. Prije toga, međutim, moramo se detaljnije osvrnuti na jezičnu građu na kojoj se temelji opis složenih i sekundarnih predikata u ovome radu, na predikatni instrumental i riječ *kao*.

5. PREDIKATNI INSTRUMENTAL I RIJEČ *KAO*

5.1. Obilježja predikatnog instrumentala

Predikatni instrumental u hrvatskome jezikoslovlju nije česta tema. Prvotno ga je opisao Weber (1859/2005: 48) kazavši da se u tomu instrumentalu ostvaruje predikat koji dolazi u aktivnim i pasivnim rečenicama, a obično uz glagole *biti, postati, imenovati, smatrati*. Otada se definicija ovoga tipa instrumentala nije mijenjala. Silić i Pranjković (2005: 234) bilježe da predikatni instrumental dolazi uz oblike glagola *biti* i uza značenjski nepotpune glagole tipa *postati, imenovati, smatrati* i sl.

Radova koji se sustavnije bave ovim tipom instrumentala svega je nekoliko. Rišner (2002) primjećuje modalnu narav predikatnoga instrumentala uz glagole *činiti se, držati, smatrati* i *nazivati*. Nasuprot takvom predikatnom instrumentalu, predikatni nominativ uz glagol *biti* izriče objektivan sadržaj, što Rišner (*ibid.* 14) pretpostavlja kao osnovnu razliku među ovim dvama padežima u predikatnoj funkciji.

Sustavniji opis značenjâ predikatnog instrumentala iz perspektive kognitivne lingvistike ponudili su Belaj i Tanacković Faletar (2014). Njihovu ćemo se opisu detaljnije posvetiti dalje u poglavlju. Prije toga treba se osvrnuti na vrijedan opis predikatnoga instrumentala koji je ponudila Brač (2017a/2017b). Odvajajući sintaktički naziv od značenjskih obilježja padeža Brač (2017a: 153) predikatni instrumental naziva *instrumentalom identifikacije i atribucije*. Pod identifikacijom se ponajprije misli na kategorizaciju referenta određenom imenicom u instrumentalu, a pod atribucijom, naravno, na karakterizaciju u vidu nekog obilježja izraženog pridjevom.

Određujući teorijski okvir za opis predikatnog instrumentala Brač (*ibid*. 155) uvodi upitnu distinkciju između *sekundarnih predikata* s jedne i *sekundarnih predikata dodataka* s druge strane. Pod sekundarnim predikatima Brač misli komplemente semikopulativnih glagola, a pod sekundarnim predikatima dodacima *prave* sekundarne predikate uz samoznačne glagole. Po našem shvaćanju koje smo detaljno izložili u poglavlju 2, predikatni komplementi ne mogu se nikako opisivati kao sekundarni predikati zato što uvjetuju predikatnost glagola.

Oslanjajući se na gornju distinkciju, vodeći se kriterijem kontrole, Brač svrstava *sekundarne predikate* u dvije skupine ovisno o tome pripisuju li se subjektu ili objektu. Svaku od te dvije skupine autorica opisuje prema glagolskim klasama koje su za nju karakteristične. Primjerice, instrumental kojim se identificira ili karakterizira subjekt dolazi uz četiri klase glagola: glagole promjene ili konzervacije stanja, npr. *postati/postajati; ostati/ostajati*; glagole dojma, npr. *činiti se, izgledati, ispasti*; glagole iznuđivanja dojma, npr. *praviti se* te glagole izražavanja osjećaja, npr. *osjećati se/osjetiti se* (Brač *ibid*. 181).

Predikatna imena u instrumentalu pod kontrolom objekta također se opisuju u odnosu na četiri klase glagola: glagole promjene stanja, npr. *činiti/učiniti*; glagole izražavanja mišljenja, npr. *smatrati*; glagole postavljanja na dužnost, npr. *imenovati, izabrati, potvrditi* te glagole davanja imena, naziva i atributa, npr. *nazvati/nazivati* (Brač *ibid*. 194).

Autorica daje iscrpan opis za svaki od glagola, no njezin pristup u nekim segmentima ipak treba dopuniti. Kao prvo, popis glagolskih klasa nije detaljan. Autorica se oslanja samo na egzemplare klasa. To samo po sebi nije problematično, ali ne daje niti konkretniji uvid u stanje predikatnog instrumentala. Belaj i Tanacković Faletar (2014: 469) tvrde da se predikatni instrumental u hrvatskome jeziku javlja »relativno rijetko i uz vrlo ograničen broj glagola«, no ta se tvrdnja ne podudara posve sa stanjem koje smo zatekli pretražujući korpuse hrvatskoga jezika. Tvrdnja je opravdana ako gledamo rezultativnu konstrukciju i klase glagola na kojima počiva, ali je u određenoj mjeri upitna ako se gleda modalna konstrukcija, i onda osobito klasa glagola percepcije i mentalne djelatnosti.

Nadalje se može prigovoriti i načinu na koji je klasifikacija glagola provedena. Držimo, primjerice, da nije opravdano glagole izražavanja osjećaja opisivati kao zasebnu klasu kada očigledno pripadaju glagolima subjektivnog doživljaja, npr. *osjećati se napuštenim.* Glagol *osjećati se* u potonjem je slučaju sinoniman s nizom najrazličitijih glagola, npr. *smatrati se napuštenim; doživljavati se napuštenim; proglašavati se napuštenim* itd.

Treba reći i to da neke klase po nazivu nisu jasno odijeljene. Primjerice, glagoli davanja imena, naziva i atributa lako se mogu ostvariti kao glagoli izražavanja mišljenja, npr. *To što ti nazivaš katastrofom, ja smatram prilikom*; *To što ti smatraš katastrofom, ja nazivam prilikom*. Klase također nisu do kraja razrađene. Tako glagolima promjene stanja objekta nedostaje klasa glagola konzervacije objekta *održavati, očuvati, ostaviti*.

Autorica se također oslanja na teoriju malih surečenica koju smo odbacili, premda u opis uvodi i Bailynovu (2002) teoriju *predikatora* (Brač 2017a: 177–179) koja je zanimljiva iz perspektive riječi *kao*, pa ćemo se na nju kasnije i osvrnuti (vidi pogl. 5.2.).

Najveći problem opisa predikatnog instrumentala u Brač (2017a/2017b) vidimo u tome što se isti glagoli mogu ostvarivati u različitim klasama (1a–b).

(1) a. *Dogodi li nam se nešto loše, skloni smo situaciju zamišljati* ***crnjom*** *nego jest*. (manager.hr, hrWaC)

b. *On svoju slovnicu zamišlja* ***kao alat*** *koji će pridonijeti lakšem pretraživanju interneta, a moći će se rabiti i kao nastavno pomagalo*. (HNK)

Nije jasno kojoj bi klasi glagola u klasifikaciji Brač (2017a) trebao pripasti glagol *zamišljati* u rečenici (1a). Najbliža bi mu bila klasa glagola izražavanja mišljenja. S druge strane glagol *zamišljati* u (1b) bio bi najbliži glagolima postavljanja na dužnost. Nezavisno o tome, iz opisa koji podastire Brač ne može se predvidjeti, a onda niti objasniti raskorak u obilježjima dvaju glagola.

Glede *sekundarnog predikata dodatka*, Brač (*ibid*. 212) spominje primjere instrumentala osnovne osobine i Markovićevu (2009) pretpostavku o postojanju rezultativnog instrumentala u hrvatskome jeziku, no nijednu od dviju klasa instrumentala ne razrađuje.

Instrumental osnovne osobine termin je koji prvotno uvodi Ivić (1954) objašnjavajući da je razlika predikatnog instrumentala i instrumentala osnovne osobine dvojaka. Sintaktički se razlikuju utoliko što se predikatni instrumental ostvaruje kao komplement, a onaj osnovne osobine kao adjunkt. Iz značenjske se pak perspektive razlikuju po tomu što instrumental osnovne osobine u okviru radnje u prednji plan iznosi određeno stanje ili osobinu koja u okviru radnje objektivno pripada, odnosno *jest* dijelom referenta, dočim predikatni instrumental označava što neki referent *postaje*, odnosno kakvo obilježje ili stanje – bilo stvarno ili prividno – *stječe* u trenutku glagolske radnje (Ivić 1954: 147).

Obje su te tvrdnje problematične. Uzmimo za početak sintaktičku razliku između dvaju instrumentala. U donjem primjeru oblik *ženom* u rečenici (2a) dolazi kao komplement, a u rečenici (2b) kao adjunkt. Odatle bi slijedilo da je riječ o predikatnom instrumentalu u prvoj i instrumentalu osnovne osobine u drugoj rečenici. No takvo određenje nije u skladu sa semantičkim određenjem dviju kategorija zato što u obama primjerima oblik u instrumentalu označava promjenu stanja referenta.

(2) a. *Dino je uvjeren kako će jednog dana Dunju učiniti svojom* ***ženom***. (dnevnik.hr, hrWaC)

b. *Mislim da će Jure za moju volju ostaviti popovstvo, pa mene vjenčati svojom* ***ženom***. (Kovačić [n.d.], *Odabrane pripovijesti*, HJR)

Instrumental uz glagol *biti* također predstavlja problem za Ivić (1954: 147). Autorica kaže da je taj instrumental neopravdano shvaćati tipičnim primjerom kategorije. Netipičan je zato što se ostvaruje kao obvezna dopuna kopulativnog glagola, što ga čini predikatnim, a s druge pak strane ne iskazuje što referent subjekta postaje, već što jest u trenutku radnje, po čemu pripada kategoriji *osnovne osobine*. Ivić (*ibid*. 147) zaključuje da se instrumental uz glagol *biti* treba shvatiti kao *prijelaz* između dviju srodnih kategorija. Držimo da je takvo određenje neopravdano. Na bliskost *biti*-instrumentala s onim osnovne osobine ukazuju primjeri u kojima se particip glagolâ *biti* i *bivati* uz oblike u predikatnom instrumentalu može izostaviti po čemu dobivamo primjere instrumentala osnovne osobine (3a–b) i (4a–b).

(3) a. *Kad bijaše* ***djevojkom****, malo je mislila, drugi su se za nju brinuli (...)*. (Kumičić 1883, *Gospođa Sabina*, HJR)

b. ***Djevojkom****, malo je mislila, drugi su se za nju brinuli*.

(4) a. ***Bivajući odvajkada vizionarima****, zacijelo ni M. B. ni T. H. nisu imali vremena posvetiti se finesama logičkog zaključivanja*. (zarez.hr, hrWaC)

b. ***Odvajkada vizionarima****, zacijelo ni M. B. ni T. H. nisu imali vremena posvetiti se finesama logičkog zaključivanja*.

Odstranjenjem participa u gornjim primjerima dobivamo primjere instrumentala osnovne osobine. Načelno je riječ o dvjema istim kategorijama. Naše je polazište, koje ćemo prilikom pregleda dijakronije predikatnog instrumentala pomnije izložiti, da se instrumental koji Ivić (1954) naziva instrumentalom osnovne osobine podudara s deskriptivnim instrumentalom koji

u hrvatskom jeziku nalazimo uglavnom tijekom 19. stoljeća, a čiju pojavu po svemu sudeći jača širenje varijante predikatne konstrukcije sa značenjem 'X BIVA Y'.

Ivić (*ibid*. 134–136) instrumental osnovne osobine opisuje podjelom na tri značenjska tipa. Prvi se tip odnosi na funkciju, ulogu ili stadij osobe. Drugi se odnosi na vid ili oblik referenta. Treći se odnosi na količinu ili sastav. Problem je u tome što se neki primjeri koje navodi za pojedinačne tipove očigledno mogu tumačiti kao primjeri predikatnog instrumentala, usp. (5a–c) prema Ivić (*ibid*. 135).

(5) a. *Znaj da* ***valom*** *bojna krv se lije*.

b. *Sudeć da je gnusno bezakonje i istinu vjere Isukrstove* ***lažima*** *iznositi*.

c. *Ti se kulo,* ***gomilom*** *sasula / I dabogda ognjem izgorila*.

U (5a) količina lijevanja bojne krvi uspoređuje se s lijevanjem vala, usp. *Lijevanjem bojna krv pričinja se valom*. Gledajući iz ugla definicije predikatnog instrumentala koju iznosi Ivić (*ibid*. 147) krvi se, budući da je tema poredbe, pripisuje određeno obilježje iz perspektive same radnje. Riječju, ne kaže se što bojna krv *jest*, već kakvom se *čini* s obzirom na glagolsku radnju.

Bez šireg konteksta ne može se točno odrediti označava ili oblik *lažima* u (5b) predikatni instrumental ili pak instrumental sredstva. Ako označava predikatni instrumental, onda glagol *iznositi* biva modeliran značenjem glagola *prikazivati*. *Iznositi istinu vjere lažima* doista znači *prikazivati istinu vjere lažima* ili *kao laži*. U tom slučaju i opet je riječ o obilježju koje referent objekta *stječe* u okviru radnje ili samom radnjom.

Oblik *gomilom* u primjeru (5c) nesumnjiv je primjer rezulativa koji označava završno stanje pretvorbe referenta subjekta. *Sasuti se gomilom* znači *pretvoriti se u gomilu*. Dakle, i u ovom slučaju instrumentalom se označava stanje koje referent stječe uslijed radnje.

Zbog svega navedenog nismo skloni prihvatiti da je riječ o dvama odvojenim tipovima instrumentala. Zato pristajemo uz definiciju predikatnoga instrumentala koju iz šire slavističke perspektive postavlja Mrázek (1962: 347). Mrázek govori o predikatnom instrumentalu u širem i užem smislu. Tako se u širem smislu pod predikatnim instrumentalom misli na *predicirajući* instrumental koji se ostvaruje s kopulativnim, semikopulativnim, ali i samoznačnim glagolima, prijelaznima ili neprijelaznima, finitnima ili nefinitnima. Pod predikatnim instrumentalom u užem smislu Mrázek (*ibid*. 347) misli na predikatni instrumental kojim se označavaju dopune ili komplementi suznačnih glagola. Nasuprot njemu, onaj se uza samoznačne glagole može shvatiti kao posebna rečenica, bilježi Mrázek (*ibid*. 347). Mrázekova definicija obuhvaća

instrumental osnovne osobine, pa nema potrebe za njegovim izdvajanjem u odjelitu kategoriju. Što se tiče značenjskog tipa instrumentala koji Ivić (1954) opisuje pod nazivom *instrumental osnovne osobine*, u ovom radu nazivamo ga deskriptivnim instrumentalom.

Iznad smo naveli da smatramo da deskriptivni instrumental nastaje širenjem predikatne konstrukcije sa značenjem 'X BIVA Y'. Time ipak ne pristajemo uz Delbrücka (1893: 265) koji kaže da se *apozitivni* ili instrumental osnovne osobine razvio iz konstrukcije s glagolom *biti*. Da bismo pojasnili svoje gledište, prvo moramo predočiti određene uvide o postanku i razvoju predikatnog instrumentala.

Nichols (1983: 19) smatra da rijetkost predikatnog instrumentala u najstarijim slavenskim jezicima (staroslavenskom i staroruskom), kao i njegovo postupno širenje među slavenskim jezicima sugerira da je postao u ranopovijesnom ili kasnom pretpovijesnom periodu. Gardiner (1984: 109) bilježi da je u staroslavenskom jeziku instrumental u predikatnoj funkciji kao komplement glagola *biti, postati, nazvati* ili *nazivati* rijedak te ga se u Evanđeljima uopće ne može naći, dočim se i primjeri koji postoje nerijetko mogu tumačiti različito. Lunt (2001: 151) potvrđuje da se instrumental rijetko ostvaruje kao imenski predikat s glagolima bivanja i postajanja. Nominativ je uobičajena dopuna takvih glagola u staroslavenskom jeziku.

Što se tiče starohrvatskoga, Kapetanović i Štrkalj Despot (2010: 109) kažu da se predikatni instrumental vrlo rijetko ostvarivao uz glagol *biti*, iako je dolazio uz semikopulativne glagole *činiti se, učiniti, zvati, nazivati, postaviti* i sl. Među primjerima što ih Kapetanović i Štrkalj Despot (2010: 110) spominju za instrumental osobine u starohrvatskom jeziku ne nalazimo deskriptivni instrumental, samo rezultativni, i to specifičan spoj *roditi divom* koji u nekoliko navrata nalazimo u Marulića, usp. (6).

(6) *Blagoslov velika Sveta duha kripost, ki ka mni dolika posla svoju milost i toliku radost da* ***te divom rodih****, da s tebe vas svit prost bude ki sveza grih*. (Marulić, *Suzana*, HNK)

U Gundulića nalazimo primjere finalne i rezultativne konstrukcije (7a–b). Primjer s glagolom *voditi* i instrumentalom namjere pojavljuje se u nekoliko navrata.

(7) a. *Nu prije tega u jezeru / vile okupat sve se hode, / svaka želeć da nju oberu / i* ***nevjestom*** *danas vode*. (Gundulić 1628, *Dubravka*)

b. *Na svijeću cklo pale i mrče* ***crnima*** */ obrve opale čađami od dima*. (Gundulić 1628, *Dubravka*)

Gledajući prema rezultatima pretrage *Hrvatske jezične riznice* i HNK potkorpusa *Klasici* i *Marulić*, predikatni instrumental s glagolom *biti* u periodu 16. i 17. stoljeća vrlo je rijedak. U djelima Marulića, Zoranića i Karnarutića takve uporabe ne nalazimo. U Hektorovića smo našli tek jedan primjer kojem dodajemo Vrančićev primjer s početka 17. stoljeća što smo ga zasebno našli u Musića (1931), usp. (8a–b).

(8) a. ***Gospodarom biti*** *nî dobro nikomu*. (Hektorović, *Ribanje* 1568, HNK, *Klasici*)

b. ***Budući cesarom*** *dobri Teodosij, biše u Carigradu jedan plemenit človik*. (Vrančić, *Život nikoliko izabranih divic* 1606. Prema Musić 1931: 174).

Predikatni instrumental s glagolom *biti* nešto je češća pojava među autorima 18. stoljeća. Nalazimo ga osobito u Miošića i Kanižlića, usp. (9a–b).

(9) a. ***Bi kraljem slovinskim*** *Nemanja, sin Dešin, i ovi se mnogo velik učini*. (Kačić Miošić 1756, *Razgovor ugodni*, HNK, *Klasici*)

b. *Sad* ***pastirom biva****, dušu, ovcu dragu, gleda, iziskiva po zahodnom tragu*. (Kanižlić, 1780, *Sveta Rožalija*, HNK, *Klasici*)

Unatoč frekventnijoj pojavi predikatnog instrumentala, i dalje prevladava nominativ, čak i uz glagole uz koje bismo danas beziznimno očekivali predikatni instrumental, usp. (10a–b).

(10) a. *Demetrio glasoviti bi učinjen* ***kralj od slovinskih banovina***. (Kačić Miošić 1756, *Razgovor ugodni*, HNK, *Klasici*)

b. *Agran, Pleuratov sin, bî učinjen* ***kralj slovinski***. (Kačić Miošić 1756, *Razgovor ugodni*, HNK, *Klasici*)

Predikatni komplementi glagola *učiniti* u Miošića ostvaruju se u nominativu, ali mogu doći u instrumentalu kao i u spoju s prijedlogom *za*, usp. (11a–b).

(11) a. *Uroš, drugi toga imena, bi učinjen* ***kraljem slovinskim***. (Kačić Miošić 1756, *Razgovor ugodni*, HNK, *Klasici*)

b. *(...) i ne imadući sina zakonitoga izvan jednoga naravnoga oliti kopilana, Stipana imenom, ovi bi učinjen* ***za kralja hrvatskoga*** *(...)*. (Kačić Miošić 1756, *Razgovor ugodni*, HNK, *Klasici*)

S učestalijom pojavom *biti*-instrumentala tijekom 18. stoljeća među autorima se pojavljuju i prvi primjeri deskriptivnog i poredbenog instrumentala, usp. (12a–b).

(12) a. *Biži, – ali tko će od vile pobignut! Leteć, koga hoće, može* ***strilom*** *stignut*. (Kanižlić

1780, *Sveta Rožalija*, HNK, *Klasici*)

b. *Znaš,* ***kockarom*** *kakva je avlija, da u njozi ništa ne imade, jerbo kockar sve proigrat znade*. (Reljković 1762, *Satir iliti divji čovik*, HNK, *Klasici*)

Oblik *kockarom* označava *uzrok kriterija* (Silić i Pranjković 2005: 343) uzimajući se kao osnova za pretpostavku da referent subjekta može unaprijed zaključiti u kakvu se stanju nalazi avlija, usp. *Znaš,* ***na osnovi toga što si kockar/budući kockarom*** *kakva je avlija*. To sugerira da je particip glagola *biti* u ovom slučaju ispušten. Lako je naći slične primjere i u suvremenom hrvatskom jeziku. Tako je u (13) glagol *biti* ispušten kao dopuna faznoga glagola *počinjati*.

(13) ***Vjernikom*** *se počinje s krštenjem*. (forum.hr, hrWaC)

Instrumental uz oblike glagola *biti* u 19. stoljeću obilato je posvjedočen.[25] Karakteristično je za taj tip instrumentala da se ostvaruje s durativnim ili pak habitualnim značenjem. Dakle, označava stanja ili uloge ograničena trajanja (14a) te stanja i uloge što traju običajno, ali nisu inherentnim dijelom referenta te mogu u svakom trenutku stati (14b).

(14) a. *Vi ste našim* ***gostom****, a i vi, vrijedni ljudi, dok vas je gođer volja*. (Šenoa 1877, *Seljačka buna*, HNK, *Klasici*)

b. *(...) uviđao je svoju ništetnost i držao je da nije dostojan da bude* ***mužem*** *kćerci tako plemenite žene*. (Kumičić 1883, *Gospođa Sabina*, HNK, *Klasici*)

Usađenost u durativne kontekste karakteristika je koju Nichols i Timberlake (1991: 137–138) pripisuju predikatnom instrumentalu uz glagol *biti* u staroruskom. Nichols i Timberlake drže da je predikatni instrumental proizišao iz adjunktnog predikatnog instrumentala koji se ostvarivao sa samoznačnim glagolima kretanja, položaja ili lokacije. U Zoranića nalazimo primjer koji odgovara tomu opisu, usp. *gresti jatom* (15)

(15) *(...) nigda polag vod golube ali jine ke* ***jatom*** *gredu ptice mrižami pritiskajući*. (Zoranić 1569, *Planine*, HJR)

Glede durativnosti, Nichols i Timberlake (*ibid*. 138) bilježe da se početak i okončanje stanja ili uloge referenta u situacijama sa samoznačnim glagolima unaprijed pretpostavljaju. Riječju, instrumentalom se označavaju stanje ili uloga koji traju koliko i radnja glagola. Tako ptice čine jato dokle god se kreću na takav karakterističan način. Konstrukcija s instrumentalom uz glagol

[25] Rijetkost instrumentala uz glagol *biti* u jeziku književnosti prije 19. stoljeća potvrđuje nalaz koji Brač (2017b: 34–35) stječe pregledom relevantnih gramatika. Tako ni Kašić (1604) ni Della Bella (1728) ne opisuju uporabu instrumentala uz glagol *biti*. Opis toga tipa instrumentala nalazimo tek u Babukića (1854) i Webera (1859).

biti odražava tu durativnost, odnosno ograničeno trajanje ulogâ ili stanjâ referenata. To, drugim riječima, znači da je predikatni instrumental uz glagol *biti* značenjski primjeren samo onda kada se ostvaruje kao predikat stadija, kada označava neko privremeno ili otuđivo obilježje, određeno stanje ograničena trajanja, nasuprot onim neotuđivim i atemporalnim stanjima ili obilježjima tipičnima za predikate individualne razine, usp. (16a–b).

(16) a. ?*Mona je **ženom**.*
?*Noj je **pticom**.*
b. *Bio je **svjedokom** tih mračnih događaja.*
*Često je **metom** progona.*

Predikati *žena* i *ptica* označavaju neotuđiva, atemporalna stanja referenata. Iz tog se razloga u predikatnom instrumentalu čine obilježenima. Nasuprot njima, međutim, predikati *svjedok* i *meta* ne označavaju trajna, atemporalna stanja, pa se obilježeni predikatnim instrumentalom čine prihvatljivijima nego predikati *žena* i *ptica*. Stanje bivanja svjedokom u danom primjeru nosi durativno, a stanje bivanja metom habitualno značenje. U obama slučajevima stanja su ograničena trajanja.

Brač (2017b: 37–38) pretragom *hrWac* korpusa sastavlja vrijedan popis imenica koje se sa značajnom frekvencijom javljaju kao predikatna imena uz glagol *biti*. Većina imenica s popisa označava funkciju ili ulogu referenta, npr. *voditelj, sudac, svjedok, uzrok, meta* itd. Brač (*ibid.* 38) izvodi da za hrvatski jezik po svemu sudeći vrijedi kao i za ruski da se instrumentalom u prednji plan stavlja privremenost stanja i obilježja, dok se nominativom iskazuje da su stanja i obilježja trajna, inherentna, npr. *Mona je **žena***; *Noj je **ptica***. Glede ruskoga jezika to je gledište među autorima uvriježeno (vidi Jakobson 1936, Mrázek 1964, Wierzbicka 1980, Filip 2001, Krasovitsky *et al.* 2008).

Ako konstrukcije shvatimo kao opće obrasce izvedene iz argumentnih struktura egzemplara, onda je razumno pretpostaviti da nastaju postupno, a ne odjednom. Ukoliko nastaju postupno, onda je također razumno pretpostaviti da se instrumental u obrascima argumentnih struktura iz kojih će proizići predikatna konstrukcija isprva nije ostvarivao u funkciji komplementa, nego kao adjunkt.

Nichols i Timberlake (1991: 138), iznad smo već spomenuli, pretpostavljaju da je riječ o instrumentalu što se javljao sa samoznačnim glagolima kretanja, položaja i lokacije. Mrázek (1962: 212) kaže da je predikatni instrumental isprva bio adverbijalne naravi označavajući u načelu sve tipove značenja koja će izricati i susljednom gramatikalizacijom.

Svakako držimo da je predikatni instrumental potekao od instrumentala adverbijalne naravi. Slažemo se također i s gledištem da se prvotno javljao uz glagole kretanja, položaja i lokacije. Postoji, naime, instrumental koji odgovara tom opisu – prostorni instrumental. Ne isključivo onaj karakterističan za suvremeni hrvatski jezik koji se ostvaruje kao *prosekutiv* ili *prolativ* (Silić i Pranjković 2005: 235) sa značenjem 'kretati se kroza što/u čemu', npr. *letjeti* ***zrakom***, *ići* ***hodnikom***, *ploviti* ***uvalom*** itd. Osim njega treba u obzir uzeti i rijedak prostorni instrumental koji izražava odredište kretanja (17).

(17) *On odgovorivši ovo reče samo: Da ne bude vrime* ***domom*** *putovati*. (Hektorović, *Ribanje* 1568, HNK, *Klasici*)

Creissels (2014: 639) vjeruje da se sa sigurnošću može tvrditi da je *funktiv* u finskom i estonskom postao iz lokativa. Takva bi gramatikalizacija podrazumijevala proces u okviru kojega konkretno značenje 'BITI/NALAZITI SE U N' postaje apstraktno 'BITI U VIDU/U LIKU N'. Pretpostavka motivacije za takvu mijenu može se naći u Schulzea (2017: 25) koji primjećuje da se izrazi pojmova BITI POPUT i POSTATI u mnogim jezicima temelje na domeni KRETANJA, npr. *po-stati* 'malo zastati'; *po-put* 'po putu/putem koga'. Schulze (*ibid*. 25) pretpostavlja da se asocijacija danih pojmova s domenom kretanja temelji na pozadinskom obrascu: x se kreće [u/na] područje od y [slijedom čega stječe svojstva od y] → x je sličan/nalik ~ postaje/jest y.

Već smo naveli da Ivić instrumental osnovne osobine opisuje u nekoliko značenjskih tipova. Dva se od njih preklapaju, a odnose se na oblik, sastav ili pojavnost referenta, usp. (18a–c).

(18) a. *Izpod strehe izvija lastavica prevrćući svoj radoznali vrat, a zlatne pčele lebde iz ulišta* ***rojem*** *od ruže do ruže (...)*. (Šenoa 1885, *Sabrane pripovijesti*, HJR)

b. *Al' vjetar mete, sn'jeg se* ***virom*** *vije / i b'jelim plaštem Kohana pokrije* (Marković 1901, *Kohan i Vlasta*. Epska pjesan, HJR)

c. *Tad* ***bujnim slapom*** *iz podzemne spile / niz kršni prodol mrka nafta vrca*. (Tresić-Pavičić 1903, *Valovi misli i čuvstava: pjesme*, HJR)

Osim što izražavaju oblik, odnosno sastav referenata, oblici u instrumentalu karakteristični su i po tome što posredno izražavaju smještenost referenata s obzirom na radnju. Lebdeći, pčele se nalaze u roju. Vijajući, snijeg se nalazi u viru, odnosno vrtlogu. Vrcajući, nafta se nalazi u bujnome slapu. Takvi primjeri, držimo, predstavljaju stadij između prostornoga i deskriptivnog instrumentala. To još jasnije pokazuje primjer (19) gdje se referenti nedvojbeno nalaze u krugu, no ujedno položajem svojih tijela, odnosno radnjom sjedanja oblikuju sâm taj krug.

(19) *Posjedoše dakle* ***krugom*** *nad ponikvom, da blaguju*. (Brlić-Mažuranić 1916, *Jaša Dalmatin potkralj Gudžerata*, HJR)

Držimo da su baš takvi primjeri motivirali postanak deskriptivnoga instrumentala uz glagole kretanja, položaja i lokacije. Vodeći se takvim primjerima moguće je pretpostaviti pretvorbu značenja 'NALAZITI SE U N' u značenje 'BITI U VIDU/U LIKU N', npr. *lebdjeti* ***rojem*** / U ROJU > *lebdjeti* ***pticom*** / U LIKU PTICE.

Unatoč tomu što smatramo da deskriptivni instrumental nužno prethodi gramatikaliziranom obrascu s glagolom *biti* i njegovim infinitnim, participnim oblicima, uvjereni smo da je baš pojava predikatnog instrumentala uz glagol *biti* polovicom 18. stoljeća razlog tomu što tijekom 19. stoljeća deskriptivni instrumental nije tako sporadična pojava u hrvatskome jeziku kakva sasvim sigurno jest u stoljećima prije, ali i nakon. Nekoliko je argumenata koji, vjerujemo, sugeriraju jačinu asocijativnosti između deskriptivnog i *biti*-instrumentala. Kao prvo, njihova se učestalost pojačava u isto vrijeme tijekom 18. stoljeća. Glede toga treba primijetiti da se deskriptivi s imenicama dotad nisu izražavali niti instrumentalom, niti pak česticom *kao*, koja se, zanimljivo, također s većom frekvencijom pojavljuje tek tijekom 18. stoljeća, o čemu ćemo detaljnije pisati niže.

Creissels (2014: 614) bilježi da se funktivni predikati u nekim jezicima, npr. amharskom, turskom te u jeziku oromo, izražavaju zavisnim oblikom kopule, odnosno riječju koja doslovno znači 'budući, bivajući' (20), a Creissels ju svrstava u kategoriju konverba.

(20) *Bun-u san-a avukat ol-arak değil, arkadaş ol-arak söyl-üyor-um.*
DEM-ACC 2SG-DAT odvjetnik biti-CVB NEG prijatelj biti-CVB reći-PROG-1SG
'Govorim ti to ne bivajući odvjetnik, već bivajući prijatelj.' (Creissels *ibid*. 614)

Haspelmath (1999: 110) objašnjava se pod *konverbom* misli na infinitni oblik glagola koji označava adverbijalnu subordinaciju, npr. vrijeme i uzrok. Prethodno frekventnijoj pojavi predikatnog instrumentala i riječi *kao*, imenice u funkciji deskriptivnih sekundarnih predikata u hrvatskome jeziku također su se izražavale konverbom uz koji je predikatna dopuna dolazila u nominativu (21a–d).

(21) a. ***Budući krivac ti****, zač za se ubit hitiš telca ki skrivil ni?* (Marulić, *Suzana*, HNK)
b. *Rec mi si čas ča t' prudi moć tvoja, ča li raskoša tva,* ***budući knez Poklad****;* ***budući žena ja****, pod mu si oblast sad*. (Marulić, *Suzana*, HNK)
c. *Dijaše dake da Dražnik i Novak* ***budući bližike****,* ***jednolitci****, kriposni i umitelni*

jednako, a jer vazda prilika priliku ljubi, jedan drugoga kuko već se more tuko srčeno ljubljaše. (Zoranić 1569, *Planine*, HNK)

d. ***Dobar buduć vitez*** *na naš kršćanski kraj, gdi projde mrtav knez Ćaki Juraj?* (Vitezović 1684, *Odiljenje sigetsko*, HNK)

Tek tijekom 18. stoljeća predikatni instrumental dolazi u strukturi s konverbima u kojoj se, kao što smo vidjeli na primjeru Reljkovićeve rečenice (12b), mogao ispustiti (22b).

(22) a. *Premda većinu životnog vremena provodi* ***bivajući urednikom*** *u jednoj velikoj izdavačkoj kući, ponekad nešto i napiše*. (booksa.hr, hrWaC)

b. *Premda većinu životnog vremena provodi* ***urednikom*** *u jednoj velikoj izdavačkoj kući, ponekad nešto i napiše*.

c. **Premda većinu životnog vremena provodi* ***urednik*** *u jednoj velikoj izdavačkoj kući, ponekad nešto i napiše*.

Mogućnost elizije konverba uz instrumental drugi je argument u korist asocijativnosti dvaju tipova instrumentala. Takvo što u konstrukcijama s nominativom nije provedivo (22c) i (23b).

(23) a. *I u babinoj duši sine dan kada ga je* ***djevojkom*** *ovdje gledala s njegovim "ilercima"*. (Matoš [n.d.], *Odabrane pripovijetke*, HJR)

b. **I u babinoj duši sine dan kada ga je* ***djevojka*** *ovdje gledala s njegovim "ilercima"*.

c. *I u babinoj duši sine dan kada ga je* ***kao djevojka*** *ovdje gledala s njegovim "ilercima"*.

Nominativ u rečenici (23b) dokida koreferentnost i odnos kontrole između babe i djevojke. U toj se rečenici baba naprosto prisjeća *neke* djevojke. Koreferentnost bismo vratili uvođenjem čestice *kao*. Jäger (2000: 1) s pravom primjećuje da su kopula i čestica *kao* sinonimne utoliko što denotiraju funkciju identiteta referenta s određenim obilježjem ili stanjem. Ta se funkcija određuje kao odnos predikacije. Nominativ taj odnos bez konverba ili pak finitnih kopulativnih glagola ne može izraziti, no predikatni instrumental može. To je osnovni razlog mogućnosti elizije konverba u konstrukcijama s predikatnim instrumentalom, što onda sugerira da između deskriptivnog i instrumentala s oblicima glagola *biti* ne postoji osjetna razlika.

S time stižemo do trećeg argumenta u korist asocijativnosti dvaju tipova instrumentala. Iznad smo naveli primjere (3a–b) i (4a–b) u kojima se predikat u instrumentalu i po eliziji konverba mogao održati u odnosu predikacije s kontrolorom. Isto demonstriraju i primjeri u kojima iste riječi u istih autora dolaze kao varijante u predikatnom instrumentalu (24a–b). Tako u donjim

dvjema rečenicama Leskovar imenicu dječak stavlja u predikatni instrumental. U prvoj rečenici oblik u instrumentalu dolazi uz particip *bivši*. U drugoj rečenici ostvaruje se samostalno. Nema značenjske razlike među dvama oblicima.

(24) a. *Bivši još* ***dječakom*** *sretao ju je često (...)*. (Leskovar 1896, *Propali dvori*, HJR)
b. *Još* ***dječakom*** *bio je kadar da oćuti nešto osobito gledajući ispred dvorca (...)*. (Leskovar 1898, *Sjene ljubavi*, HJR)

Četvrti argument počiva na tome da se imenice u deskriptivnom instrumentalu pojavljuju onda kada je njihova ukupna frekvencija u predikatnoj konstrukciji, prije svega uz glagol *biti* i njegove participne oblike te uz ostale semikopulativne glagole, značajna. Iznad smo naveli da je Brač (2017b) sastavila popis imenica koje se u suvremenom hrvatskom jeziku sa značajnom frekvencijom ostvaruju kao predikatna imena u instrumentalu uz glagol *biti*. Isti smo takav popis sastavili i za imenice u 19. stoljeću. Detaljniji uvid u taj popis iznijet ćemo u poglavlju 6.3. Niže ćemo navesti tek nekoliko primjera koji govore u prilog našem gledištu (25a–c).

(25) a. *Ako pak dano mi bude, da italsku zemlju i žezlo // osvojim* ***pobjednikom*** *te plijen dijeliti stanem, // iz diòbê ću konja izuzet, što Turno ga jaše* (Virgil Maron, *Eneida*, prev. Maretić 1896, HJR)
b. *Zadnjega petka po večeri zovnu me onaj Talijan – onaj Ciprijan – valjda ga znate – u svoju ćeliju, gdje je već osam dana u nas* ***gostom*** *bio*. (Šenoa 1875, *Čuvaj se senjske ruke*, HJR)
c. *Svakojaka nevolja te shara, // i* ***prosjakom*** *skoro ti preminu*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

Oblik *pobjednikom* u korpusu *Hrvatska jezična riznica* pojavljuje se 25 puta. Od toga čak 18 pojavnica dolazi uz glagol *biti* ili uz semikopulativne glagole. Među 25 pojavnica oblika *gostom* njih 16 pojavljuje se uz glagol *biti* i semikopulativne glagole, a od 25 pojavnica oblika *prosjakom* njih 14.

Brač (2017b: 35) bilježi da je razlog pojavljivanju instrumentala uz glagol *biti* u 19. stoljeću otvoreno pitanje. Premda se instrumental uz glagol *biti* ostvaruje još od staroslavenskog jezika, izuzetno je rijedak prethodno drugoj polovici 18. stoljeća. Doista je teško reći što je moglo motivirati frekvenciju s kojom se uz glagol *biti* ostvaruje u 19. stoljeću. Posve je sigurno da to pitanje zaslužuje zaseban rad koji bi trebao obuhvatiti više jezične građe nego što je ponuđeno u *Hrvatskoj jezičnoj riznici*. Trebalo bi pomno proučiti građu 17., 18. i 19. stoljeća. To bi nas moglo privesti pouzdanom odgovoru.

5.1.1. Opis predikatnog instrumentala u radu Belaja i Tanackovića Faletara

Oslanjajući se na teorijski okvir kognitivne lingvistike, Belaj i Tanacković Faletar (2014) pokušali su iznijeti sustavan opis značenjâ predikatnog instrumentala. Njihov pristup počiva na čimbeniku koji nazivaju *kriterijem kognitivne udaljenosti* između referenta i predikatnoga imena, odnosno stanja ili obilježja koje se predikatnim imenom referentu pripisuje. Vodeći se tim kriterijem, autori uvode skalu prema kojoj svrstavaju morfosintaktičke načine izražavanja predikatnih imena. Konstrukcije s prijedlogom *za* i akuzativom te s riječju *kao* znače najveću kognitivnu udaljenost, dok one s predikatnim instrumentalom nešto manju, a predikatna imena obilježena nominativom najmanju.

Da se nominativom označava najmanja kognitivna udaljenost referenta i pripisanog stanja ili obilježja, autori tumače prema glagolu *biti* koji podrazumijeva nultu kognitivnu udaljenost. Baš je zato, drže Belaj i Tanacković Faletar (*ibid*. 485), predikatni instrumental najrjeđi i najobilježeniji uz njega, dočim je češći i primjereniji uz semikopulativne glagole koji povlače veću kognitivnu udaljenost. Takvo je određenje naizgled u skladu sa zapažanjima da je predikatni instrumental nasuprot nominativu primjereniji za označavanje onih obilježja i stanja koja nisu inherentnim dijelom referenata, već pripadaju nekom od njihovih stadija.

Ipak, autori iznose neke zaključke s kojima se ne možemo u cijelosti složiti te držimo da bi o njima vrijedilo raspraviti. Opisujući glagole *imenovati* i *proglasiti*, Belaj i Tanacković Faletar (*ibid*. 471) primjećuju da sa sobom povlače scenarij postavljanja osobe na određenu funkciju. Međutim, scenarij se po autorima ostvaruje na različit način zavisno o morfološkim načinima kojima se predikatna imena ostvaruju uz te glagole (26a–b).

(26) a. *Imenovali su ga* ***savjetnikom***.

b. *Imenovali su ga* ***za savjetnika***.

Predikatna imena kodirana instrumentalom, drže Belaj i Tanacković Faletar (*ibid*. 471), *snažno navode na* identificiranje referenta objekta sa *shematičnim pojmom* koji označavaju.[26] Identificiranje se shvaća kao rezultat procesa imenovanja, a pretpostavlja poistovjećivanje referenta objekta s funkcijom koja mu je dodijeljena. Međutim, predikatna imena označena prijedlogom *za* s akuzativom po shvaćanju Belaja i Tanackovića Faletara (*ibid*. 472) ne dovode do istovjetnog scenarija. Razlog autori nalaze u tome što se konstrukcijama s prijedlogom *za* i akuzativom u svijesti govornika pobuđuje stadij koji prethodi identifikaciji referenta i njegove

[26] Pod shematičnim pojmom ili konceptom autori misle na enciklopedijsko znanje koje obuhvaća sve od pravila ponašanja do prava i obveza koje dolaze s određenom funkcijom koja se referentu dodjeljuje.

funkcije. U takvim slučajevima nema poistovjećivanja referenta i funkcije, nego se proces imenovanja predočava u vidu kretanja referenta prema apstraktnoj lokaciji.

Belaj i Tanacković Faletar (*ibid*. 473) takvo tumačenje potkrepljuju pozivajući se na bliskost predikatnih konstrukcija s prijedlogom *za* i akuzativom s onima u kojima se na formalno podjednak način izražava značenje cilja, usp. *Poslali su ga* ***za Zagreb***. Određena sličnost, kažu, može se pritom uočiti i na pojmovnoj razini. S tim se zapažanjem svakako slažemo. Međutim, odmah treba primijetiti da funkcija dodijeljena referentu u (26b) ne predstavlja cilj, već funkciju ili svrhu samoga referenta. To je važno imati na umu zato što je kategorija cilja sadržana u kategoriji svrhe, pri čemu autori po svemu sudeći miješaju svrhu s ciljem. Da je tako, može se pokazati jednostavnim primjerom s akuzativom cilja, usp. (27a–b).

(27) *Uči* ***za liječnika***. (Pranjković 2001: 21)
a. *Uči da bi postao liječnikom*. [→ CILJ]
b. *Uči da bude liječnikom*. [→ SVRHA]

Glagol *imenovati* u (26a–b), nezavisno o morfološkom načinu ostvarivanja predikatnog komplementa, podjednako elaborira finalnu konstrukciju sa značenjem 'X ODREĐUJE Y ZA FUNKCIJU/ULOGU Z'. U okviru finalne konstrukcije ne može biti kretanja prema cilju zato što je ovaj dosegnut određenjem funkcije referenta, usp. (28a) nasuprot (28b).

(28) a. **Imenovan je (savjetnikom) da bi postao savjetnikom*. [→ CILJ]
b. *Imenovan je (savjetnikom) da bude savjetnikom*. [→ SVRHA]

Bilo bi zanimljivo vidjeti na koji bi način autori protumačili primjer (28). Glede toga vrijedi skrenuti pažnju na njihovo tumačenje glagola *učiniti*. Autori kažu da glagol *učiniti* »označava aktualiziranje, odnosno kreiranje određene osobine objekta od strane agensa ili efektora« (Belaj i Tanacković Faletar 2014: 475). U prednjem planu glagola *učiniti* stoga se nalazi moment u kojem referent i određeno obilježje ili stanje postaju *nerazdvojiva cjelina*. Zato su »kodiranje imenskoga dijela predikata prijedložnim akuzativom i pripadajući scenarij kretanja prema apstraktnoj lokaciji u koliziji« (Belaj i Tanacković Faletar *ibid*. 475). To naizgled objašnjava zašto uz glagol *učiniti* ne nalazimo konstrukcije s prijedlogom *za* i akuzativom, već samo instrumental (29).

(29) *Rat ga je učinio* ***vojnikom*** / ***za vojnika***. (Belaj i Tanacković Faletar *ibid*. 475)

Šarić (2006: 29) objašnjava da se značenje smjera, osim specijaliziranim prijedlozima *k(a)* i *prema*, u hrvatskome jeziku može izražavati, među ostalima, i prijedlogom *u* s akuzativom.

Takav spoj stječe tumačenje cilja, dočim se prijedlogom *u* pritom definiraju struktura i oblik referenta koji biva ciljem kretanja, npr. *otići u dućan*, *spremiti što u ladicu* itd. Kada se prijedlog *u* ostvaruje u okviru procesa pretvorbe, međutim, biva dijelom mentalne putanje kretanja referenta: od početne točke koja se nalazi izvan njega, a podrazumijeva uzrok, do konačne točke koja biva *identična s referentom* (30).

(30) *Požar je kuću pretvorio* ***u pepeo***. (Šarić 2006: 34)

Posredstvom požara kuća postaje, odnosno *jest* pepeo. No takvo se tumačenje ne podudara s onim koje podastiru Belaj i Tanacković Faletar (2014). S obzirom na to da akuzativ cilja podrazumijeva najveću kognitivnu udaljenost između referenta i prediciranog stanja/obilježja, očekivali bismo da slučajevi njihove potpune identifikacije nisu mogući. Da jesu, potvrđuje i to da se proces pretvorbe uz glagole pretvorbe nekad običavao izražavati i instrumentalom (31a–b).

(31) a. *U petnaest ljeta, moj Radoju, ti si / prometnuo se* ***starcem***... (Tomić 1904, *Veronika Desinićka*, HJR)

b. *Ima li boga, ima li sile / koja bi mogla u duši ljudskoj / Saharu strašnu pretvoriti* ***krajem slatkoga vina i rajske sreće****?* (Kovačić [n.d.] *Pjesme*, HJR)

Creissels (2014: 641) primjećuje da se padeži što kodiraju odredište kretanja vrlo često rabe kao transformativne oznake. Prostorni instrumental u suvremenom hrvatskom jeziku ostvaruje se samo kao prosekutiv, označava mjesto radnje, ne i odredište (Silić i Pranjković 2005: 235). Ipak, nije posve nezamislivo da se u ranijim stadijima hrvatskoga jezika instrumentalom moglo označiti odredište kretanja. Takvu uporabu instrumentala nalazimo u Hektorovića (32). Oblik *domom* u donjem primjeru označava odredište dolaska.

(32) *A sada mi i vasda dobra srića s tobom budi, naš gospodaru, I zdravo nam svude hodi i veselo* ***domom*** *dojdi*. (Hektorović, *Ribanje* 1568, HNK, *Klasici*)

Naposljetku treba reći da se prijedlog *za* s akuzativom ne ostvaruje uz glagol *učiniti* zato što izražava namjenu/svrhu referenta, dočim glagol *učiniti* pretpostavlja njegovu pretvorbu. Kada se takav spoj i pojavi uz glagol *učiniti*, kao što smo imali prilike vidjeti u Miošića (10b), onda glagol *učiniti* ne znači pretvorbu referenta, već određenje funkcije referenta, usp. *bi učinjen za kralja hrvatskoga* (33). Glagol *učiniti* u donjem je primjeru sinoniman s glagolima *imenovati, proglasiti, okruniti*, glagolima koji elaboriraju finalnu konstrukciju, a ne rezultativnu.

(33) *(...) i ne imadući sina zakonitoga izvan jednoga naravnoga oliti kopilana, Stipana*

imenom, ovi bi učinjen ***za kralja hrvatskoga*** *(...)*. (Kačić Miošić 1756, *Razgovor ugodni*, HNK, Klasici)

Osim namjene/svrhe referenata prijedlog *za* s akuzativom u okviru predikatne konstrukcije također može označavati modalna predikatna imena, premda Belaj i Tanacković Faletar (2014: 474) takvu mogućnost niječu. Po njihovu shvaćanju, instrumental uz glagole *smatrati* i *držati*, osobito kada im se kao komplementi pridružuju pridjevi, dolazi kao jedina mogućnost. Razlog je tomu narav odnosa predikacije uz dane glagole. Modalna predikacija, objašnjavaju, mentalni je proces koji se u cijelosti odvija u predodžbi prosuđivača ili doživljača. Nadalje, osobine koje ovaj pripisuje referentu u njegovoj predodžbi predstavljaju inherentna i atemporalna obilježja referenta, dakle između referenta i potonjih obilježja nema kognitivne udaljenosti. Premda je takvo objašnjenje razumljivo, ne potvrđuje ga stanje u jeziku. Glagol *smatrati* u *hrWac* korpusu s komplementom u obliku prijedloga *za s* akuzativom ostvaruje se u više od dvije tisuće pojavnica, među kojima nije osobito teško pronaći primjere s pridjevima (34a–b).

(34) a. *Jedino Pariz može prenijeti moju poruku upućenu novom modnom klasicizmu, u ovom dobu rušenja starih vremena ističe smjelo kreator, smatran* ***za stidljivog***. (teklic.hr, hrWaC)

b. *Jedno je istraživanje pokazalo da žene prepoznaju kao privlačnije one muškarce koje i druge žene smatraju* ***za privlačne***. (intimatemedicine.com.hr, hrWaC)

Uzevši u obzir da se glagol *smatrati* u korpusu pojavljuje više od petsto tisuća puta, nema nikakve sumnje da je su komplementi u obliku prijedloga *za s* akuzativom rijetki. To, međutim, ne znači da takvi komplementi u modalnoj konstrukciji ne mogu alternirati s instrumentalom.

Problem s opisom modalne konstrukcije nalazimo pri tumačenju neprijelaznih glagola *činiti se, djelovati* i *izgledati*. Belaj i Tanacković Faletar (*ibid*. 482) primjećuju da je instrumental uz navedene glagole frekventniji od nominativa zbog kognitivne udaljenosti između doživljača/prosuđivača i *scenarija* u kojemu neka *neovisna događajna struktura* (npr. neki postupci, stavovi, gledišta) utječe na njegovo poimanje. Problem je što su autori, opisujući prethodno glagole *smatrati* i *držati*, naveli da je modalna predikacija proces svediv na predodžbu prosuđivača/doživljača po kojoj su osobine što ih pripisuje referentu inherentna, odnosno atemporalna obilježja. Riječju, ovaj ih prosuđuje/doživljava *takvima* nezavisno o objektivnom činjeničnom stanju koje bismo mogli izvesti prema situacijski pertinentnim čimbenicima. Shodno tomu, naknadno uvođenje pojma *neovisne događajne strukture* čini se proizvoljnim (35a–b).

(35) a. *Problem smatram* ***nerješivim***.

b. *Problem mi se čini* ***nerješivim***.

U obama slučajevima mora postojati nekakav *scenarij* koji dovodi do prosudbe. Međutim, u obama slučajevima prosuđivač referentu pripisuje ono što *misli da jesu* njegova *inherentna i stalna obilježja*. Mogli bismo reći da se sudovi razlikuju po modalnosti sigurnosti (Sesar 2009: 53), no u tom slučaju prosuđivač u primjeru (35a) proizišao bi sigurnijim u svoju prosudbu nego u primjeru (35b), što bi proturječilo činjenici da se modal u tom primjeru može izraziti nominativom, koji pretpostavlja manju kognitivnu udaljenost između prosuđivanoga referenta i prosuđene osobine, usp. *Problem mi se čini* ***nerješiv***.

Premda postoje još neki segmenti podložni raspravi, opis glagola *zvati, nazvati, nazivati* i *prozvati* podastire vrlo zanimljive uvide. Kao prvo, vlastita imena uz glagole markiranja gotovo uvijek dolaze u nominativu. Belaj i Tanacković Faletar (2014: 475) bilježe da je to stoga što je kognitivna udaljenost između osobe i imena najmanja. Riječju, ime osobe njezin je neotuđivi dio. Zato se instrumental u scenariju dodjele vlastitih imena čini obilježenim (36b).

(36) a. *Nazvali su kćer* ***Helena***.

b. *?Nazvali su kćer* ***Helenom***.

Belaj i Tanacković Faletar (*ibid.* 476) zaključuju da se glagoli *zvati, nazvati, nazivati* i *prozvati* razlikuju po tome iziskuju li komplement »okazionalne« ili »neokazionalne« naravi. Ta se podjela tipova podudara s Carlsonovom podjelom predikata (1977). Tako *neokazionalni* predikati odgovaraju predikatima individualne razine koji označavaju atemporalna, neotuđiva obilježja referenta, a *okazionalni* predikati odgovaraju predikatima stadija koji su ograničeni specifičnim scenarijem neke glagolske radnje. Belaj i Tanacković Faletar (2014: 476) nude izvrstan primjer kojim to objašnjavaju (37a–b).

(37) a. *Zvali su ga* ***ocem***.

b. *?Zvali su ga* ***otac***.

Budući da u scenariju primjera (37) nije riječ o biološkom ocu, nego o osobi koja u nekom neodređenom periodu ili preuzima ulogu oca ili se ponaša na takav način da se može shvatiti kao da jest otac, instrumental proizlazi primjerenijom oznakom stanja referenta od nominativa.

Belaj i Tanacković Faletar (*ibid.* 477) također uočavaju relevantnost vida pri alternaciji nominativa i instrumentala. Instrumental je češći i prikladniji od nominativa kada glagoli budu

u nesvršenom vidu. To je doista razumljivo uzevši u obzir da glagoli markiranja u nesvršenom vidu izražavaju habitualno ili običajno značenje (38a–b).

(38) a. *?Često su ga nazivali **luđak**.*

b. *Često su ga nazivali **luđakom**.* (Belaj i Tanacković Faletar *ibid.* 477)

Gledajući ostale klase glagola, ne slažemo se sa zaključkom da glagol *ostati* izriče potpunu identifikaciju referenta i prediciranoga obilježja ili stanja (Belaj i Tanacković Faletar *ibid.* 479). Točnije, njegov vidski parnjak, glagol *ostajati*, ne uklapa se baš posve u takvu definiciju, unatoč tomu što je predikatni instrumental s njime doista rijedak. Da bismo pojasnili svoje gledište, moramo se osloniti na primjer iz finskoga jezika.

Fong (2003) uočava zanimljiv kontrast među dvama glagolima u finskom jeziku koji su na površini sinonimni. Glagoli *jäädä* i *pysyä* nose podjednako značenje 'ostati', a opet predikatni komplementi uz njih se ostvaruju u različitim padežima. Tako će se uz glagol *jäädä* pojaviti predikatno ime u translativu, padežu kojim se označava posljedično, rezultativno stanje kakva procesa, dočim će uz glagol *pysyä* doći esiv, padež kojim se uglavnom označava funkcija/uloga referenta, pa se njime prije svega izražavaju deskriptiv i final. Unatoč tomu što su značenjski bliski, glagoli *jäädä* i *pysyä* počivaju na različitim pretpostavkama. Glagol *jäädä* osim stanja izraženog predikatnim imenom pretpostavlja i oprečno stanje do kojeg je moglo doći. Nasuprot njemu, glagol *pysyä* znači naprosto konzervaciju postojećeg stanja – *x je bio i jest y*. Držimo da se potonja razlika u hrvatskome jeziku uz glagol *ostati* može izraziti oprekom nominativa i instrumentala, usp. (39a) nasuprot (39b).

(39) a. *?Noj ostaje **ptica**.*

b. *Noj ostaje **pticom**.*

Premda su obje rečenice na prvi pogled neobične, držimo da je rečenica s instrumentalom manje obilježena od nominativa. Razlog je tomu što se glagolom *ostati* kao i finskim glagolom *jäädä*, osim identifikacije referenta i prediciranog stanja, sugerira i protivna tendencija koja pretpostavlja oprečno stanje. Tako rečenica (39b) nužno sa sobom povlači scenarij u kojem se u pitanje dovodi pripadnost nojeva kategoriji ptica. Glagolom *ostati* izražava se razrješenje toga scenarija, pri čemu se zatečeno stanje referenta shvaća kao rezultativno, kao ishod spora koji se vodio o kategorizaciji nojeva, a ne tek kao inherentno, atemporalno stanje.

Autorima ujedno treba prigovoriti što prilikom analize glagola *biti* ne uzimaju u obzir glagol *bivati*. Budući da se primarno ostvaruje s habitualnim i durativnim značenjem, glagol *bivati*

obilježen je uz predikate individualne razine kojima se izriču trajna stanja ili obilježja referenta, (40a–b).

(40) a. *?Mona biva **žena**.*

b. *?Noj biva **ptica**.*

Mona ne pripada kategoriji *žena* po navici ili običaju. To isto vrijedi i za nojeve u odnosu na kategoriju *ptica*. Glagol *bivati* ne može izreći potpunu identifikaciju referenta i prediciranog stanja ili obilježja. Opisujući glagol *biti*, Belaj i Tanacković Faletar (2014: 480) ustvrđuju da je predikatni instrumental najmanje ovjeren kada dolazi uz glagol *biti* u prezentu. Razlog je tomu što prezent »kao determinator sadašnjosti označava najmanju udaljenost/odvojivost govornika od scenarija ostvarenoga govornim činom«. Da tomu nije baš posve tako, može se pokazati oslanjanjem na iznad spomenut popis imenica koji je sastavila Brač (2017b: 37–38). Niže navodimo nekoliko primjera (41a–c).

(41) a. *Kino Valli je jedino kino u Hrvatskoj koje **je članom** ECFA-e (...).* (skole.hr, hrWaC)

b. *U glazbi* [*Isus*] ***je temom** mnogih gregorijanskih himana i antifona, a od renesanse i baroka i polifonih melodija*. (vecernji.hr, hrWaC)

c. *Pakistan **je poprištem** serije atentata, koje su većinom počinile samoubojice iz redova talibana povezanih s al Kaidom (...).* (dnevnik.hr, hrWaC)

Predikatna imena u svim gornjim primjerima pripadaju predikatima stadija, ne stoje dakle za atemporalna stanja i obilježja, već su habitualne ili pak durativne naravi. Slijedom toga u svim primjerima glagol *biti* zamjenjiv je glagolom *bivati*, pri čemu se smisao ne mijenja niti se narušava gramatičnost strukture. To nam govori da se identifikacija referenta i prediciranog obilježja/stanja ne može određivati isključivo na temelju glagola, već se u obzir mora uzeti cjelovita struktura, odnosno konstrukcija koja ju motivira.

Naposljetku bismo se htjeli osvrnuti na gledište koje Belaj i Tanacković Faletar (2014: 482) iznose glede riječi *kao*. Nastojeći pokazati da, nasuprot glagolu *postati*, glagol *pokazati* ne podrazumijeva nužno trajnu identifikaciju referenta i prediciranog obilježja/stanja, autori skreću pažnju na to da sintagme s riječju *kao* uz njega mogu doći u predikatnoj funkciji, dok uz glagol *postati* ne. Obrazlažu to tvrdnjom da riječ *kao* ima funkciju intenzifikatora udaljenosti i veće kognitivne odvojivosti referenta i prediciranog obilježja/stanja. Držimo da je ta funkcija tek epifenomen stvarne funkcije riječi *kao*.

Opisujući genitiv, Jakobson (1936; 2008: 408) primjećuje da se njime »uvijek označuje ograničenje uključenosti referenta u sadržaj iskaza«. To ograničavanje je dvojake naravi. Može biti takvo da se ograničava opseg referenta u genitivu, npr. *čaša* ***vode***, *krov* ***kuće***, *ljepota* ***djevojke***; ili pak takvo da genitiv apstrahira određeno obilježje referenta, npr. *čovjek* ***od riječi***, *pisac* ***velikoga potencijala***. Tu usredotočenost na određeni element, na neki aspekt pojavnosti ili naravi referenta Jakobson (*ibid*. 411) prepoznaje kao metonimijsku, sinegdohalnu funkciju genitiva. Njime se referent svodi na neki aspekt vlastite pojavnosti ili naravi.

Baš takvu funkciju ima i riječ *kao* u okviru predikatne konstrukcije. Budući da se riječju *kao* referent ograničava ili svodi na određeno obilježje ili stanje koje se shvaća – hipotetski ili faktično – njegovim već pripadnim, pertinentnim dijelom, njome se ne mogu izražavati čista rezultativna obilježja ili stanja referenta, dakle obilježja ili stanja koja neposredno proizlaze iz radnje (42a–c).

(42) a. *Matija ostaje* ***pročelnik***.
b. *Matija ostaje* ***pročelnikom***.
c. **Matija ostaje* ***kao pročelnik***.

Ako pretpostavimo oprečnu tendenciju koja je morala biti razriješena da bi referent subjekta zadržao funkciju pročelnika, onda nominativ i instrumental podjednako iskazuju rezultativno stanje. No umetanje riječi *kao* u danu strukturu u cijelosti mijenja njezino značenje. Glagol *ostati* više ne znači održavanje ili konzervaciju stanja referenta, već zadržavanje referenta na određenom mjestu, pri čemu se posredstvom riječi *kao* referent subjekta svodi na određenu funkciju, na segment njegova lika koji se prepoznaje kao relevantan dodatak radnji, usp. *Matija ne odlazi. Ostaje. I bit će pročelnik*.

Da se riječju *kao* ne mogu označiti rezultativna stanja s kojima se referenti identificiraju, dokazuju i preoblike u strukturama s glagolima pretvorbe (43a–b).

(43) a. *U petnaest ljeta (...) ti si / prometnuo se* ***starcem***... (Tomić 1904, *Veronika Desinićka*, HJR) → **U petnaest ljeta ti si prometnuo se* ***kao starac***.
b. *(...) iz tebe puši kano da si se dolje u blatu* ***tamjanom*** *pretvorio*. (Kovačić 1882, *Fiškal*, HJR) → **Iz tebe puši kano da si se dolje u blatu* ***kao tamjan*** *pretvorio*.

Belaj i Tanacković Faletar (2014) u pravu su kada kažu da se riječju *kao* može izražavati veća kognitivna odvojivost referenta i prediciranog sadržaja nego instrumentalom. No tomu je

potrebno odrediti razloge. Iznad smo naveli da se riječ *kao* ostvaruje kao neka vrsta restriktora referenta. Da bismo obrazložili tu restriktivnu funkciju, moramo proučiti narav riječi *kao*.

5.2. Narav riječi *kao*

Riječ *kao* nastaje od riječi *kako* tako što glas *k* ispada između dvaju vokala (Budmani 1896: 828). Ta se promjena po svemu sudeći dogodila tijekom 16. stoljeća na dubrovačkom području. U Držićevim djelima nalazimo riječ *kao* u alternaciji s riječju *kako* (44a–b).

(44) a. *A ja tvrd* ***kao mramor***. (Držić 1555, *Skup*)
b. *Ovo te je doma poveo* ***kao prustijera****, da te gosti!* (Držić 1551, *Dundo Maroje*)

Primjeri s riječju *kako* u similativnoj funkciji svakako u Držića prevladavaju (45a–b), što sugerira da je riječ *kao* u tom periodu novina. Isprva i nije zaživjela. U Gundulića i Palmotića nalazimo tek skraćeni oblik riječi *kako – kô*, pri čemu i u njih u funkciji similativa dolazi prije svega riječ *kako*.

(45) a. *Ma ja da negam: ne imam vode, ubog sam* ***kako uš***. (Držić 1555, *Skup*)
b. *Uteče ovi čovjek, a mene ovdi ostavi* ***kako bjestiju***. (Držić 1555, *Skup*)

Sustavnu uporabu riječi *kao* u similativnoj i deskriptivnoj funkciji nalazimo tek tijekom 18. stoljeća u Kanižlića, Miošića i Reljkovića među ostalima. Treba primijetiti da je riječ *kako* u prethodnim stoljećima dolazila isključivo u funkciji similativa (46a–d). Tek počestičenjem u riječ *kao* sintagme s njome stječu funkciju deskriptiva, modala i finala. Haspelmath i Bucholz (1998: 323) drže da oznake uloga i funkcija referenata tipične za final i deskriptive dijakronijski potječu od similativnih oznaka. Tako razvoj značenja 'biti poput koga/čega' u značenje 'biti u ulozi koga/čega' predstavlja značenjsku gramatikalizaciju, odnosno povećanje apstraktnosti, bilježe autori.

(46) a. *Ter hlepeć na tuja lovišća vrić mriže,* ***kako ljuta guja*** *gori glavu dviže*. (Marulić 1521, *Judita*, HNK)
b. *I prem* ***kako gizdav cvit*** *ralom prikošen problidiv, žitak dospi*. (Zoranić 1569, *Planine*, HJR)
c. *Dičan junak priko ravna polja / bisno jaše viteškoga konja, / pod njim konjic cifrasto fercuje,* ***kako vila*** *oholo zigruje*. (Frankopan [n.d.], *Gartlic za čas kratiti*)
d. *Ah, kolikrat pun nemira / vidjeh jednog od krstjana / gdi ih na jata goni i tira /* ***kako***

ovce *sa svijeh strana* (Gundulić [n.d.], *Osman*)

Treba reći da se u hrvatskom i zapadnojužnoslavenskom jezikoslovlju riječ *kao* svrstava u različite kategorije vrste riječi. Još od Florschütza (1918; 2002: 203) najčešće se svrstava u veznike (vidi Barić *et al*. 1997: 281, Babić *et al*. 2007: 569). Maretić (1963: 544) ju također svrstava u veznike pozivajući se na primjere tipa *zdrav kao lav, ljut kao ris*. Prema takvim se primjerima obično i određuje kao poredbeni i načinski veznik (vidi npr. Barić *et al*. 1997: 281, Jonke *et al*. 1967: 503, Moskovljević 1959: 246).

U kategoriju priloga riječ *kao* svrstavaju Budmani (1896: 828) i Jojić *et al*. (2015: 531). U priloge se riječ *kao* svrstava kada označava ulogu referenta ili onda kada dolazi u značenjima 'navodno' i 'tobože' (Jonke *et al*. 1967: 503, Šonje *et al*. 2000: 431, Anić *et al*. 2004: 37–38).

Neki autori riječ *kao* svrstavaju i među prijedloge. Katičić (2002: 108) bilježi da umjesto predikatnog instrumentala uz neke glagole kao proširci mogu doći i prijedložni izrazi s *kao* i *za*. Karabalić (2003: 94) riječ *kao* izjednačuje s prijedlogom u similativnoj funkciji na temelju sinonimnosti s prijedlogom *poput*, a u funkciji deskriptiva riječ *kao* smatra veznikom.

Mrazović i Vukadinović (1990: 431 – 432) riječ *kao* svrstavaju u konverzacijske čestice s prvenstveno poredbenom i modalnom funkcijom. Među čestice riječ *kao* svrstava i Pranjković (2005) koji kaže da *kao* dolazi u trima funkcijama. Prvo kao sredstvo preoblikovanja verbalnih konstrukcija u nominalne (Pranjković *ibid*. 58–59), npr. *ljut* ***kao ris*** ← *ljut* ***kao što je ljut ris***. Potom kao pragmatička čestica sa značenjem 'navodno/tobože', npr. *On je* ***kao*** *odličan vozač*. Ujedno dolazi i kao sastavnica složenih veznika tipa *kao što, kao da, kao kad*, što Pranjković (*ibid*. 59–60) također s pravom prepoznaje kao odjelitu funkciju te čestice.

Pranjković (2005: 56) se kratko osvrnuo na tvrdnju da riječ *kao* pripada kategoriji prijedloga po analogiji s riječju *poput*. Premda riječi *kao* i *poput* mogu alternirati u similativnoj funkciji, njihove se dopune morfološki ne ostvaruju na podjednak način (47a–b).

(47) a. *Djevojka je bila bijela* ***kao snijeg***.
b. *Djevojka je bila bijela* ***poput snijega***.

Dok dopune uz prijedlog *poput* uvijek dolaze u genitivu, riječ *kao* ne determinira morfološki oblik dopuna. Tako u gornjem primjeru dopuna dolazi u nominativu, što je, drži Pranjković, ujedno i dovoljan dokaz da *kao* nije prijedlog zato što »uz nominativ prijedlozi niti dolaze niti mogu dolaziti« (Pranjković *ibid*. 56).

Zanimljivo je ipak da se mogu naći i drugačija mišljenja. Ponajprije da je riječ o prijedlogu koji ne doznačuje padež svojim dopunama. Takvo je tumačenje ponudio Rappaport (1986: 258) svrstavši rusku riječ *kak* 'kako/kao' u prijedloge. Isto su objašnjenje ponudili Helbig i Buscha (1996: 410–411) za riječi *als* 'kao' i *wie* 'kao/poput' u njemačkome objasnivši da ne zahtijevaju poseban padež, već se njihove dopune u padežu podudaraju s koreferentnim oblicima, odnosno s oblikom kojim su kodirani referenti na koje upućuju.

Vodeći se kriterijem sinonimnosti s prijedlogom *poput*, Bakšić (2009: 54) bilježi da sve nedoumice glede toga da riječ *kao* pripada kategoriji prijedloga proizlaze iz *a priori* zadane nemogućnosti da imenice nakon prijedloga dođu u nominativu. Ta se perspektiva, zapravo, i može razumjeti kada se u obzir uzme da se sintaktičke funkcije riječi *kao* podudaraju s onima u kojima dolaze prijedlozi. Poput prijedložno-padežnih spojeva i spojevi s riječju *kao* dolaze kao predikatni komplementi, npr. *Marko je* ***kao njegov otac***, kao atributi, npr. *U kući je vladala tišina* ***kao u crkvi***, kao adverbijali, npr. *Čuva ju* ***kao oči u glavi***, kao sekundarni predikati, npr. *Umro je* ***kao zatočenik***.

Međutim, postoje i osjetna odstupanja. Prilozi rijetko dolaze uz prijedloge. Toliko rijetko da Pranjković (2004: 21) primjećuje da su prije iznimka nego pravilo, npr. *od danas, do sutra, za kasnije, za van*. Nasuprot prijedlogu *poput*, prilozi se uz riječ *kao* ostvaruju bez ograničenja (48a–b).

(48) a. *Uvjeti rada nisu* ***kao ovdje***.
Uvjeti rada nisu* ***poput ovdje*.
b. *Petkom ne spavaju* ***kao nedjeljom***.
Petkom ne spavaju poput* ***nedjeljom*.

Za prijedloge je također karakteristično da ne dolaze u kombinaciji s drugim prijedlozima. Iznimke su tomu prijedlozi *osim* i *umjesto*, npr. *Nema smisla ni za što* ***osim za*** *glazbu*; ***Umjesto na*** *stol, stavio je knjige na krevet*.[27] Nasuprot prijedlogu *poput*, riječ *kao* s prijedlozima se kombinira bez ograničenja (49a–b).

(49) a. *Živjela je* ***kao pod*** *staklenim zvonom*.
Živjela je* ***poput pod* *staklenim zvonom*.

[27] Držimo da je riječ *osim* u gornjem tipu uporabe restriktivna čestica, što se može vidjeti po zamjenjivosti s česticama *samo* i *jedino*, usp. *Nema smisla ni za što* ***samo / jedino*** *za glazbu*. K tomu, prijedlog *umjesto* ne dolazi u pravom smislu uz prijedlog *na* ukoliko pretpostavimo da su članovi iz zavisne surečenice uklonjeni sintaktičkim paralelizmom, usp. ***Umjesto*** *da knjige stavi* ***na*** *stol, stavio je knjige na krevet*.

b. *To je izbilo iz njega* ***kao iz*** *puške*.

To je izbilo iz njega* ***poput iz* *puške*.

S iznimkom prijedloga *za* prijedlozi se ne pojavljuju s infinitivom. No riječ *kao*, nasuprot prijedlogu *poput*, nije ograničena na taj način (50a–b).

(50) a. *Jer treće mjesto na konju s hvataljkama je* ***kao biti*** *treći u slalomu (...)*. (HNK)

Jer treće mjesto na konju s hvataljkama je* ***poput biti* *treći u slalomu*.

b. *To bi bilo isto* ***kao dati*** *djeci u ruke nabijeno oružje za igranje*. (HNK)

To bi bilo isto* ***poput dati* *djeci u ruke nabijeno oružje za igranje*.

Osim ako su poimeničeni, pridjevi tipično ne dolaze kao dopune uz prijedloge. To je osobito vidljivo kada se uspoređuju prijedlog *poput* i riječ *kao*, usp. (51a–b). Rečenice s prijedlogom *poput* nisu negramatične, već krnje zato što genitiv zadan prijedlogom *poput* narušava odnos kontrole između subjekta i similativa. Taj je odnos pak u gornjem slučaju nužan zato što izvan njega obilježje označeno pridjevom nema nositelja.

(51) a. *Eugen*$_i$ *je nastupao* ***kao iskren***$_i$.

?*Eugen*$_i$ *je nastupao* ***poput iskrenoga***$_k$.

b. *Mona*$_i$ *je stajala* ***kao skamenjena***$_i$.

?*Mona*$_i$ *je Stajala je* ***poput skamenjene***$_k$.

Razmatrajući rusku riječ *kak* 'kako/kao', Rappaport (1986: 258) bilježi da nije jedinstvena među prijedlozima ako je suditi po rasponu različitih tipova komplemenata koji se uz nju mogu pojaviti. Obrazlaže to na primjeru engleskih prijedloga *out* 'iz' i *before* 'prije' (52a–b) uz koje se ne ostvaruju samo imenski komplementi, nego i prijedložne sintagme, prilozi i surečenice.

(52) a. *The cowboy rode out* [$_{NP}$ *the door*] / [$_{PP}$ *of the barn*].

'Kauboj je izjahao [(kroz) vrata] / [iz staje].'

b. *I was with her before* [$_{NP}$ *class*] / [$_{AdvP}$ *yesterday*] / [$_{S}$ *you arrived*].

'Bio sam s njom prije [nastave] / [jučer] / [nego si stigao].'

Odatle Rappoport (*ibid*. 258) dolazi do sljedeće pretpostavke. Kada prijedlog ne doznačuje padeže, automatski je moguće da uz njega dođu prijedlozi, prilozi ili surečenice. Razumljivo je da će se riječ koja ne iziskuje dopune specifičnih morfosintaktičkih obilježja, moći ostvariti uz različite kategorije i oblike, no krajnje je upitno da takva riječ i dalje pripada kategoriji prijedloga.

Dobar primjer nudi Matas Ivanković (2005) svojim istraživanjem riječi *osim*. Kada određuje dopunu genitivom, riječ *osim* opisuje se kao prijedlog, npr. *Svi su došli na sastanak* ***osim njega***. Problem je u tome što se uz riječ *osim* ostvaruju svi ostali padeži (v. Matas Ivanković *ibid*. 89), pa i nominativ (53a), prijedlozi (53b), prilozi (53c) te infinitiv (53d).

(53) a. *Svi će nam onda okrenut leđa* ***osim mi*** *jedni drugima*. (Matas Ivanković 2005: 89)

b. ***Osim za*** *zdrave i čvrste kosti vitamin D ima važnu ulogu za niz životnih funkcija (...)*. (dukat.hr, hrWaC)

c. *Nije ti to baš tako.* ***Osim ovdje*** *na forumu*. (forum.hr, hrWaC)

d. *(...) osobno ne bih voljela imati frajera kojega ništa u životu ne zanima* ***osim biti sa mnom***. (tportal.hr, hrWaC)

Matas Ivanković (*ibid*. 91) smatra da se u takvim ostvarajima riječ *osim* ne može pripisivati kategoriji prijedloga. To osobito vrijedi kada se riječ *osim* ostvaruje u trodijelnim strukturama gdje padežni oblik dopune određen glagolom, a podudara se s padežnim oblikom neke druge riječi koja se nalazi u strukturi (Matas Ivanković *ibid*. 90), usp. (54a–b).

(54) a. *Osim s otocima, Split je trajektnim linijama povezan s Pulom, Venecijom, Dubrovnikom i Grčkom*. (sunlife.hr, hrWaC)

b. *Osim u političkim procesima, memoarist je kao odvjetnik sudjelovao i u brojnim drugim intrigantnim parnicama (...)*. (naklada-pavicic.hr, hrWaC)

Budući da u trodijelnim strukturama glagol determinira padežne oblike te se padežni oblik dopune riječi *osim* podudara s padežnim oblicima ostalih članova strukture, Matas Ivanković (*ibid*. 91) izvodi da je u takvim slučajevima riječ *osim* veznik. Slažemo se s tim tumačenjem. Tim više što se u takvim slučajevima strukture s riječju *osim* mogu i preoblikovati u surečenice, usp. (55a–b) nasuprot (54a–b).

(55) a. *Osim* ***što je povezan*** *s otocima, Split je trajektnim linijama povezan s Pulom, Venecijom, Dubrovnikom i Grčkom*.

b. *Osim* ***što je sudjelovao*** *u političkim procesima, memoarist je kao odvjetnik sudjelovao i u brojnim drugim intrigantnim parnicama*.

Moglo bi se pretpostaviti da takve strukture nastaju uslijed rečeničnog paralelizma. Ipak, gornje preoblike nisu provedive kada riječ *osim* dolazi u trodijelnim strukturama sa značenjem izuzimanja i restrikcije, usp. (56b). Tada je sinonimna s restriktivnim česticama ili restriktivnim *determinantnima* (Tekavčić 1984: 17) *samo* i *jedino*, usp. (56c).

(56) a. *Imena koja nikome*$_i$ *ništa ne govore osim meni*$_i$. (blog.hr, hrWaC)

b. ?*Imena koja nikome ništa ne govore osim* ***što govore*** *meni*.

c. *Imena koja nikome ništa ne govore,* ***samo/jedino*** *meni*.

Držimo da primjer riječi *osim* pokazuje da je polazišna Rappoportova (1986) pretpostavka, premda intrigantna, neopravdana. Matas Ivanković (2005: 88) objašnjava da je za prijedloge karakteristična dvodijelna sintaktička struktura u okviru koje prijedlog određuje odnos dvaju članova, upravnog i zavisnog, npr. *otići u dućan*, *plivati u bazenu*. U trodijelnoj strukturi glagol određuje padežni oblik dopune što dolazi uz riječ *osim*, pri čemu se taj padežni oblik podudara s oblikom argumenta na koji se spoj s riječju *osim* nadovezuje ili se od njega izuzima (56a). Nezavisno o tome, uzevši u obzir da glagol određuje padežne oblike obaju članova strukture koji se nalaze u paralelnom odnosu, Matas Ivanković (*ibid*. 91) izvodi da je riječ *osim* u takvim strukturama veznik. Da riječ *kao* isto pripada trodijelnoj strukturi, najbolje pokazuju primjeri (51a–b) u kojima dolazi s pridjevima. Vidjeli smo da su takve strukture s prijedlogom *poput* krnje. Nasuprot prijedlogu *poput*, strukture (51a–b) s riječju *kao* mogu se preoblikovati u hipotetične surečenice (57a–b).

(57) a. *Eugen je nastupao* ***kao da je iskren***.

b. *Mona je stajala* ***kao da je skamenjena***.

U gornjim primjerima ne može biti riječi o ispuštanju članova usred rečeničnog paralelizma, već o kondenziranju surečenice riječju *kao* (Pranjković 2005: 58).[28] Ipak, takva je kondenzacija moguća tek u similativnim i modalnim strukturama. Spojevi s riječju *kao* u funkciji deskriptiva ne mogu se preoblikovati na podjednak način (58a–b).

(58) *Omiš je* ***kao gusarsko gnijezdo*** *idealno smješten na ušću Cetine*. (HNK)

a. **Omiš je* ***kao da je gusarsko gnijezdo*** *idealno smješten na ušću Cetine*.[29]

b. **Omiš je* ***kao što je gusarsko gnijezdo*** *idealno smješten na ušću Cetine*.

U svim slučajevima, međutim, nezavisno o značenjskom tipu, riječ *kao* dolazi u trodijelnoj strukturi tako što njezina dopuna odražava padež kontrolora, pri čemu je padež kontrolora pak određen glagolom ili konstrukcijom. U takvim strukturama također dolaze restriktivne (59a) i gradacijske čestice (59b).

[28] Pod kondenzacijom se misli na izražavanje rečeničnog sadržaja posredstvom nerečeničnih jezičnih elemenata, dakle elemenata bez predikacije u finitnom glagolskom obliku (Radovanović 1990: 13).

[29] Naravno, rečenica ***Kao da je gusarsko gnijezdo****, Omiš je idealno smješten na ušću Cetine* svakako je smislena, no više nije riječ o deskriptivu.

(59) a. *Imam odlične ocjene u svim predmetima*$_i$, ***jedino*** *u kemiji*$_i$ *sam slabiji*. (Tekavčić 1984: 9)

b. *Na poklon je dobila cipele*$_i$ ***odveć*** *velike*$_i$.

Matas Ivanković (2005: 88) bilježi da je za veznike kao i za prijedloge tipična dvodijelna struktura zato što povezuju istovrsne elemente rečenične strukture, npr. *Donijela je grožđe* ***i*** *šljive*; *On voli jutra,* ***a*** *ona večeri*. Vodeći se mogućnošću preoblika tipa (55a–b) i (57a–b), zanemarujući da nisu provedive u svim slučajevima, netko bi mogao pretpostaviti da su riječi *osim* i *kao* tek atipični veznici.

Riječ *kao* ne može povezivati surečenice (60a–b). Kao subjunktor se ostvaruje samo kada biva dijelom višečlanog veznika, pri čemu je drugi element vezničkі, a riječ *kao* samo označava usporedbu, npr. *kao što, kao da, kao kad*.

(60) a. **Danas je sunčano* ***kao*** *je bilo i jučer*.

b. **Osjeća se* ***kao*** *skače padobranom*.

Riječ *kao* ne može doći ni u funkciji konjunktora koji povezuje članove rečenice, usp. (61b). I u ovom slučaju mora se ostvariti u kombinaciji s nekim veznikom, usp. (61c).

(61) a. *On je strog* ***i*** *pravedan*.

b. **On je strog* ***kao*** *pravedan*.

c. *On je strog* ***kao i*** *pravedan*.[30]

Zanimljivo je da riječ *kao* u takvoj kombinaciji dolazi u funkciji intenzifikatora ili pojačajne čestice (Silić i Pranjković 2005: 254), što se vidi i po mogućnosti alterniranja s česticom *a*, usp. *On je strog* ***a*** *i pravedan*. To potvrđuju i donji primjeri (62a–b). U obama slučajevima čestica *a* može se zamijeniti riječju *kao*, a da se pritom ne naruši gramatičnost niti izmijeni smisao rečenice.

(62) a. *Čim nešto jako volimo, naše srce jače kuca. Uzbuđenje raste,* ***a*** *i strast*. (zivotna-skola.hr, hrWaC)

b. *Osim na kina s njom imam popust na ulaznice u kazalištima i muzejima,* ***a*** *i u brojnim dućanima*. (zec.com.hr, hrWaC)

[30] Petrović (1976: 62) veznik *kao i* definira kao transform subjunktorskoga veznika *kao što (i)*, npr. *On je strog* ***kao što*** *je* ***i*** *pravedan*.

Ako nije element višečlanog veznika, riječ *kao* ne može doći u funkciji subjunktora niti se može ostvariti kao konjunktor. Ako nije element višečlanog veznika, sve se funkcije riječi *kao* nalaze u okvirima jednostavne rečenice. Može biti dijelom imenskoga predikata, može biti atribut, adverbijal ili pak sekundarni predikat. Sve te funkcije riječ *kao* dijeli s prijedlozima.

Pranjković (2013a: 596–597) s pravom bilježi da je problematično govoriti o veznicima kao sredstvu za povezivanje članova rečenične strukture, npr. predikata sa subjektom. To gledište slijede Mrazović i Vukadinović (1990: 367–368). Tako riječi *jedino, samo* i *tek* definiraju kao isključne konjunktore kada povezuju nezavisne surečenice. Međutim, kada se javljaju na razini jednostavne rečenice, određuju ih kao restriktivne čestice (63a–b).

(63) a. *On ništa ne reče,* ***samo*** *očima pokaza put*. (Mrazović i Vukadinović *ibid*. 367)
b. *Danas sam pozvala* ***samo*** *tebe*. (Mrazović i Vukadinović *ibid*. 368)

Naveli smo da se riječ *kao* kategorizira kao prilog ponajprije onda kada dolazi u funkciji deskriptiva sa značenjem 'u ulozi/u funkciji' ili pak kada se ostvaruje sa značenjima 'navodno', odnosno 'tobože'. Pranjković (2005: 57) obrazlaže da se riječ *kao* u osnovnom, poredbenom značenju ne može smatrati prilogom zato što bez dopune imenskom riječju ne može ostvariti smislen odnos s glagolom (64a), što je ipak nužan uvjet koji bi svaki prilog trebao zadovoljiti. Naravno, dopunjena kakvom imenskom riječju, može se pripisati radnji i kontroloru, ali u tom slučaju dijelom je adverbijala (64b), iz čega, naravno, ne slijedi da je prilog.

(64) a. **Simo tamo virili su izpod sněga goli pećinasti vèrhi,* ***kao***.
b. *Simo tamo virili su izpod sněga goli pećinasti vèrhi*$_i$, ***kao ukopni spomenici mèrtve naravi***$_i$ (…). (Nemčić 1845, *Putositnice*, HJR)

Kada se ostvaruje sa značenjima 'navodno' i 'tobože', riječ *kao* ne iziskuje dopunu, no tada se ujedno i ne pridružuje glagolu, već dolazi kao nezavisan element koji se umeće u rečenicu izražavajući subjektivno, modalno značenje. Silić i Pranjković (2005: 257) takve riječi nazivaju modifikatorima i svrstavaju ih u čestice. Sesar (2009: 53) riječ *kao* sa značenjima 'navodno' i 'tobože' svrstava u čestice kojima se iskazuje modalnost sigurnosti u vjerodostojnost iskazanog. Tekavčić (1989: 175) bilježi da se takvim riječima izražava govornikov stav prema istinitosti onoga što govori ili prenosi (65a–b).[31]

(65) a. *Viđen si u prošlu nedjelju na bajsu kad smo išli na nogoš a* ***kao*** *bolestan*. (tportal.hr,

[31] O toj je uporabi riječi *kao* detaljno pisala Mirjana Mišković-Luković (2003, 2010). Autorica riječ *kao* opisuje kao diskursnu česticu.

hrWaC)

b. *Moja* ***kao*** *voli šlag i danas sam joj dala (a nije me tražila), tražila mustra još i ja joj dala i na kraju ga ostavila*. (forum.hr, hrWaC)

Pranjković (2005) se ne bavi riječju *kao* u predikatnoj funkciji modala, finala i deskriptiva. Ako se riječ *kao* u funkciji similativa, koji pripada općoj adjunktnoj konstrukciji (Himmelmann i Schultze-Berndt 2005: 15), ne može svrstati među priloge, onda u spojevima s predikatnim imenima, dakle u funkciji modala, finala i deskriptiva, *kao* posve sigurno ne pripada kategoriji priloga. To se vidi i odatle što može alternirati s konverbima glagolâ *biti* i *bivati*, usp. (66a–b) i (67a–b).

(66) a. *Bez obzira na popularnost, ilustratori su uvijek bili u zaleđu, iza pisaca,* ***bivajući njihovom produženom rukom***. (slobodnadalmacija.hr, hrWaC)

b. *Bez obzira na popularnost, ilustratori su uvijek bili u zaleđu, iza pisaca,* ***kao njihova produžena ruka***.

(67) a. *Provela je većinu svog života u Londonu* ***bivajući svjedokom vlastitog vremena*** *(...)*. (matica.hr, hrWaC)

b. *Provela je većinu svog života u Londonu* ***kao svjedok vlastitog vremena***.

Musić (1931: 174) bilježi da particip u strukturama tipa (66a) i (67a) dolazi umjesto kopule. Tema postaje još zanimljivija kada se u obzir uzme da *kao* u takvim strukturama može barem dijelom alternirati s prijedlogom *za*, usp. (68a–b) i (69a–b).

(68) a. *Papa Stjepan IX dao mu je kardinalsku čast i postavio ga* ***za biskupa Ostije***. (dinkobradvica.iz.hr, hrWaC)

b. *Papa Stjepan IX dao mu je kardinalsku čast i postavio ga* ***kao biskupa Ostije***.

(69) a. *Amanresort slovi* ***za najluksuzniji resort brend na svijetu***. (dubrovniknet.hr, hrWaC)

b. *Amanresort slovi* ***kao najluksuzniji resort brend na svijetu***.

Osim što je zamjenjiv s riječju *kao* u finalnoj konstrukciji te dijelom i modalnoj, prijedlog *za* karakterističan je i po tome što ostvaruje u strukturama netipičnim za prijedloge. Može doći uz priloge, npr. *(hrana) za van*; *(zadatak) za sutra*. Dolazi uz druge prijedloge, npr. (*odjeća) za po doma*; *(novac) za pod stare dane*. Dolazi uz infinitiv, npr. *(teško) za podnijeti*; *(dobro) za jesti*, a uz pridjeve dolazi kada se ostvaruje u modalnoj konstrukciji (70a–b).

(70) a. *Kad sam to čuo, otpočeh kukati tako jako da su me svi smatrali* ***za ludog***. (htnet.hr, hrWaC)

b. *Čovjek koji je nekad slovio* ***za arogantnog i bahatog*** *mnoge je ugodno iznenadio (...)*. (manjgura.hr, hrWaC)

Vodeći se podudarnošću s konverbima i prijedlogom *za*, teško je odrediti kojoj bi vrsti riječi riječ *kao* s funkcijom predikatnog komplementa ili adjunkta pripadala. Naveli smo da Musić (1931) konverbe s funkcijom predikatnih komplemenata ili adjunkata određuje kao supstitute kopula. Možda bismo to gledište mogli proširiti na riječi *kao* i *za*, pa govoriti o neglagolskim kopulama.

Na tom tragu Bailyn (2002) iznosi teoriju tzv. *otkrivenih predikatora* (*overt predicators*). Pozivajući se na Bowersa (1993), Bailyn (2002, 2012: 179) svoju teoriju gradi na sljedećim pretpostavkama. Svaki odnos predikacije počiva na funkcijskoj kategoriji koju naziva *PredP*. Svaka rečenična struktura odabire kategoriju PredP na kojoj se temelji primarna predikacija. Budući da Bailyn pristaje uz teoriju malih surečenica, izjednačava ih s PredP. Uz primarnu predikaciju, neki glagoli odabiru PredP kao komplement, usp. *genijem* (71a), dok se nekima PredP pridružuje kao adjunkt, usp. *u kuhinji* (71b). Strukturno dobivamo prikaz karakterističan za teoriju malih surečenica, usp. (72a–b). Simbolom Pr^0, odnosno $Pred^0$ označava se kategorija koja odabire konkretnu leksičku jedinicu koja će izraziti odnos predikacije.

(71) a. *Smatram Matiju* ***genijem***. Pr^0 1 odabire VP (*smatrati*), Pr^0 2 odabire (NP) (*genije*)

b. *Ugledao sam Ivana* ***u kuhinji***. Pr^0 1 odabire VP (*ugledati*), Pr^0 2 odabire PP (*u kuhinji*)

(72) a. *Smatram* [$_{PredP}$ *Matiju* [$_{NP}$ *genijem*]]

b. *Ugledao sam Ivana*$_i$ [$_{PredP}$ PRO$_i$ [$_{PP}$ *u kuhinji*]]

U poglavlju 2.2. iznijeli smo probleme teorije malih surečenica. Međutim, Bailynova teorija otkrivenih predikatora daje uvid u odnos predikatnog instrumentala i riječi *kao* koji bi mogao pomoći pri njezinoj kategorizaciji.

Bailyn i Rubin (1991: 114) bilježe da su se u staroruskom kao i staroslavenskom sekundarni predikati tipično izražavali sročnošću s kontrolorom. Takvo stanje nalazimo u suvremenom hrvatskom jeziku. Osobito kada se sekundarni predikati izražavaju pridjevima. No u ruskom jeziku instrumental je potisnuo druge načine izražavanja sekundarne predikacije, pa i pridjevi u toj funkciji dolaze u instrumentalu. Postoji ograničen skup okolina u kojima se instrumental

ne mora pojaviti. Tipičan je primjer glagol *biti*. Osim njega Bailyn (2012: 185) spominje i primjere s glagolima *naći* i *plesati* (73a–b).

(73) a. *Mi* *našli* *ego* ***p'janym*** ***/p'janogo***.

mi-NOM naći on-ACC pijan$_i$-INSTR pijan$_i$-ACC

'Našli smo ga ?pijanim/pijana.'

b. *Mi* *tancevali* ***golye*** ***/golymi***.

mi-NOM plesati goli-NOM goli-INSTR

'Plesali smo *golima/goli.'

U hrvatskome jeziku pridjevi *gol* i *pijan* u ekvivalentima gornjih rečenica neizostavno bi došli u padežu kontrolora, što Bailyn naziva *istošću padeža* (*the sameness of case*). Bailyn (2012: 187) kaže da do istosti padeža dolazi iz nekoliko razloga. Može se raditi o osobitosti glagola i predikatnog imena. Tako pridjevi *odin* 'jedini/sam' i *sam* 'sam' uvijek bivaju sročni s kontrolorom. Do istosti padeža dolazi i kada nema relevantnog padežnog obilježja u jeziku. Naposljetku, do istosti padeža dolazi i onda kada otkriveni predikator odstrani ili apsorbira predikatni instrumental.

Taj nas posljednji čimbenik zanima. Bailyn (2002, 2012: 193) smatra da se ruska riječ *kak* 'kako/kao' ostvaruje kao otkrivena ili morfološki izražena glava, odnosno upravljač PredP funkcijske kategorije. Kada se riječ *kak* ostvari u funkciji predikatora, instrumental više nije moguć, zato što je apsorbiran. Premda predikatni instrumental u hrvatskom nije niti izbliza produktivan kao u ruskom jeziku, dočim uz njega postoje i drugi morfološki načini izražavanja odnosa predikacije, Bailynovo se polazište lako može demonstrirati, usp. (74a–b) i (75a–b).

(74) a. *Seja je bila* ***djevojkom*** *vrlo lijepa i pristala*. (Budak 1930, *Pod gorom. Ličke priče*, HJR)

b. *Seja je bila* ***kao djevojka*** *vrlo lijepa i pristala*.

(75) a. *A mene izvikali* ***izdajicom i potkupljenom, prodanom mješinom*** *(...)*. (Gjalski 1888, *Biedne priče*, HJR)

b. *A mene izvikali* ***kao izdajicu i potkupljenu, prodanu mješinu***.

Bailyn (2002: 28) bilježi da se riječi *kak* i *za* u predikatnoj uporabi ne mogu kategorizirati nikako drugačije nego kao predikatori. Bailyn (*ibid*. 43–44) ne pristaje uz Rappaportovo (1986)

gledište da riječ *kak* pripada kategoriji prijedloga. Premda se veznička i priložna narav riječi *kak* u ruskom jeziku ne može poreći, Bailyn (*ibid*. 45) inzistira da se uporaba riječi *kak* ne može u cijelosti objasniti tima kategorijama. U protivnom ne bi postojalo objašnjenje za pridjeve u sintagmama s riječju *kak*. Također, morala bi se objasniti razlika između predikatnih dopuna s riječju *kak* i ostalih načina označavanja predikacije s kojima sintagme s riječju *kak* alterniraju. Napokon, tamo gdje se uz riječ *kak* pojavljuju samo imenice morala bi se pretpostaviti značajna elipsa.

Bailynovoj klasifikaciji riječi *kak* i *za* usprotivile su se Marelj i Matushansky (2010, 2015). Autorice niječu da su *kao* i *za* predikatori, odnosno da su njihove dopune predikati. Tako riječ *kak* svrstavaju u kategoriju veznika ili komplementizatora. Bilježe da se dopune riječi *kak* tipa (74b) i (75b) trebaju shvatiti kao vidovi ili načini prikazivanja referenata. Pokušavajući tako dokazati da se dopune prijedloga *za* ne mogu odrediti kao predikati, autorice iznose neke upitne tvrdnje. Tako ustvrđuju da se glagol *postaviti* ne može ostvariti s predikatnim instrumentalom, nego samo s prijedlogom *za* (Marelj i Matushansky 2015: 71). No to ne stoji, usp. (76a–b).

(76) a. *Tako je postupao, veli Hammer, veliki vezir s poslanikom onoga kralja, kojega je on i sultan postavio* ***kraljem***. (Sakcinski 1886, *Glasoviti Hrvati prošlih vjekova*, HJR)

b. *Čisto me se koji put doimalo, kao da se je kućegospodar odrekao svoga mjesta i eto — postavio mene* ***gospodarom*** *svojoj kući*. (Gjalski 1899, *Diljem doma: zapisci i priče*, HJR)

Marelj i Matushansky (*ibid*. 71) objašnjavaju da je glagol *postaviti*, koji tipično dolazi s mjesnim adverbijalom, prošao kroz promjenu značenja zadržavajući argumentnu strukturu, ali mijenjajući mjesni adverbijal za metaforičku krajnju ili odredišnu točku kretanja koja označava ulogu/funkciju referenta. Autorice smatraju da je takva promjena tek naizgled predikatna, a ishod je integracije značenja prijedloga *za* i metaforičke reinterpretacije glagola *postaviti* prema značenju 'izabrati/odrediti'. Iz naše perspektive, autorice su sasvim u pravu. Opis promjene značenja glagola *postaviti* izvrstan je opis njegove integracije s predikatnom, točnije, finalnom konstrukcijom. Svi su glagoli u jednom periodu morali proći proces asimilacije s određenim obrascem argumentne strukture i njemu pripadnim značenjem. Nije jasno, međutim, zašto bi to dokidalo vrijednost ishoda integracije. Glagol *postaviti* od 19. stoljeća do danas sustavno se ostvaruje u finalnoj konstrukciji, a predikatne se dopune uz njega izražavaju instrumentalom, česticom *kao* i prijedlogom *za*.

Daljnji dokaz koji Marelj i Matushansky (*ibid*. 71) spominju u korist tumačenja metaforičke usmjerenosti, ali ne i predikatnosti konstrukcija s prijedlogom *za* počiva na mogućnosti njegova alterniranja s prijedlogom *u* uz određene glagole tipa *unaprijediti*, *promaknuti* (77a–b).

(77) a. *Tamo ljudi bivaju promaknuti* ***u svece*** *kad umru*. (david-udruga.hr, hrWaC)
b. *Tamo ljudi bivaju promaknuti* ***za svece*** *kad umru*.

Problem je u tome što autorice ne uzimaju u obzir da se prijedlog *u* sustavno ostvaruje u predikatnoj konstrukciji. Tijekom 19. stoljeća predikatne sintagme s prijedlogom *u* alternirale su s rezultativnim instrumentalom (78a–b).

(78) a. *Božja te rosica krijepi ko prije, te se kapljice njene pretvore* ***šarolikim cvijećem*** *(...)*. (Fürst 1897, *Kraljević Radovan*, HJR)
b. *Lipsao, jezik mu se* ***kolom*** *prometnuo!* (Sienkiewicz 1898, *Pripoviesti*, HJR)

Ako bismo slijedili gledište Marelj i Matushansky (2015), morali bismo i instrumentalu u gornjim primjerima nijekati predikatnost zato što nedvojbeno označava metaforičku krajnju točku kretanja, pri čemu se pod metaforom kretanja misli na proces pretvorbe referenta.

Puno uvjerljivije argumente Matushansky (2015) iznosi protiv funkcijske kategorije PredP. Prije nego se osvrnemo na njih, htjeli bismo skrenuti pažnju na činjenicu da velik problem za Bailynovu teoriju predstavljaju primarni predikati izraženi instrumentalom. Ako je kopulativni oblik glagola *biti* otkriveni predikator, predikatni instrumental ne samo da je redundantan, nego se s njim uopće ne bi smio ostvarivati, kao što se ne ostvaruje niti s riječju *kao*.

Bailyn (2012: 195) na taj prigovor odgovara tvrdnjom da su primarni predikati obilježeni instrumentalom doista sekundarni predikati. Tvrdnju nastoji opravdati oprečnostima do kojih predikatna imena u nominativu i instrumentalu dovode u testu *wh*-premještanjem zavisno o obliku zamjenice kojim se referira na predikatno ime, usp. (80a) nasuprot (80b). Primjer je modeliran prema Bailynovu (*ibid*. 195) primjeru iz ruskog jezika.

(79) a. *Htio sam da Saša bude* ***glazbenikom***.
b. *Htio sam da Saša bude* ***glazbenik***.

(80) a. ***Kime*** *si htio da Saša bude?*
b. ****Tko*** *si htio da Saša bude?*

Zamjenica *tko* nije primjerena na tom položaju zato što se njome označava živi referent (Pranjković 2013b: 239). To znači da se instrumental zamjenice *tko* u primjeru (80a) ostvaruje kao katafora neke specifične osobe, kao element kojim se identificira referent, a ne njegova uloga. Da bismo upućivali na ulogu referenta, koja spada među nežive stvari, morali bismo uporabiti zamjenicu *što* i njezin instrumentalni oblik (81a–b).

(81) a. ***Što*** *si htio da Saša bude? – Glazbenik.*
b. ***Čime*** *si htio da Saša bude? – Glazbenikom.*

Prihvatljivost primjera (81a–b) privodi zaključku da formalne opreke u dvjema strukturama nema. Značenjska opreka sasvim sigurno postoji. Svodi se na habitualno i durativno značenje instrumentala nasuprot nominativu koji je primjereniji uz predikate individualne razine. No iz te opreke nikako ne slijedi da je riječ o dvjema različitim sintaktičkim strukturama. To što se predikatni instrumental pojavljuje uz primarne predikate naznačuje da uspostavljanje odnosa predikacije ne iscrpljuje njegovu funkciju, već sugerira neku dodatnu svrhu. Držimo da je to baš označavanje leksičkoga vida privremenosti stanja ili obilježja referenta.

Jednom od prednosti uvođenja funkcijske PredP kategorije Bailyn (2012: 180) smatra to što se njome može objasniti mogućnost koordinacije predikatnih imena različitih kategorija (82a–b).

(82) a. *Smatram ga* [$_{AP}$ *nepromišljenim*] *i* [$_{NP}$ *obješenjakom*].
b. *Smatram projekt* [$_{AP}$ *nerazrađenim*] *i* [$_{PP}$ *u začetku*].

Matushansky (2015: 84) iznosi dva prigovora tom gledištu. Kao prvo, koordinacija se može opisivati kao projekcija konjunktora. Johannessen (1998) iznosi poticajnu raspravu braneći to gledište. K tomu se i adverbijali mogu koordinirati kada se ostvaruju različitim kategorijama, (83).

(83) *Kirurg je operirao* [$_{AdvP}$ *sporo*] i [$_{PP}$ *s velikim oprezom*].

Važan prigovor funkcijskoj kategoriji PredP Matushansky (2015: 86) iznosi razmatrajući distribuciju predikatnih padeža iz tipološke perspektive. U finskom jeziku sekundarni predikati dolaze u različitim padežima zavisno o tome pretpostavlja li glagol promjenu stanja referenta kontrolora ili ne. Ukoliko dolazi do promjene stanja referenta, sekundarni predikati obilježit će se translativom – padežom koji označava konačno stanje procesa promjene stanja ili pretvorbe referenta. Ukoliko se sekundarnim predikatima izražavaju final ili deskriptiv, obilježit će se drugim tipom padeža – esivom. To sugerira da funkcijska kategorija PredP ne određuje padež

sekundarnog predikata. Matushansky (*ibid.* 87) napominje da u mnogim jezicima neobilježeni padeži (nominativ, apsolutiv) nerijetko mogu alternirati s predikatnim padežima. Iznad smo na primjeru instrumentala i nominativa vidjeli da je hrvatski svakako među tim jezicima.

Iako teorija predikatora nudi solidan uvid u predikatnu funkciju riječi *kao*, držimo da je pouzdaniju osnovu za njezino određenje i definiciju ponudio den Dikken (2006) preko pojma *relator*. Odnos predikacije, bilježi den Dikken (*ibid.* 10–11), temelji se na trima elementima, na predikatu, »subjektu« i *relatoru*. Predikat denotira obilježje/stanje pripisano ili predicirano subjektu. Subjekt je stavljen pod navodne znakove zato što se odnosi na bilo koju sintaktičku sastavnicu kojoj se obilježje ili stanje označeno predikatom pripisuje.[32] Treći element odnosa predikacije, *relator*, dolazi kao funkcijska kategorija o kojoj subjekt i objekt zavise. Relator uspostavlja sintaktički i semantički odnos između subjekta i predikata. Najtipičniji relator je, naravno, kopula.

Ključno je, međutim, da u funkciji relatora može doći bilo koji element koji je u stanju uspostaviti odnos između predikata i njegova subjekta. Još je važnije da se pod relatorom ne misli neka nova leksička kategorija, već tek apstraktan funkcijski upravljač ili glava koji posreduje odnos predikacije između dvaju članova (den Dikken *ibid.* 15). Odatle slijedi da u funkciji relatora mogu podjednako doći kopula, konverb, čestica *kao*, prijedlog *za* ili pak predikatni padeži poput instrumentala.[33] Da instrumental ostvaruje funkciju relatora, pokazuje obilježenost imeničkih sekundarnih predikata u nominativu. Tako u primjeru (84b) nominativ dokida odnos predikacije između referenta objekta i sekundarnog predikata. Umjesto stanjâ referenta objekta, nizanjem imenica u nominativu u rečenici (84b) naočigled se navode svi koji su referenta objekta običavali viđati.

(84) a. *Svijet ga*$_i$ *je od puno godina obično viđao, najprije* ***dječarcem***$_i$, *poslije* ***mladićem***$_i$, *najzad* ***mužem***$_i$, *al' uvijek* ***prosjakom***$_i$. (Šenoa [n.d.], *Prosjak Luka*, HJR).

b. **Svijet ga*$_i$ *je od puno godina obično viđao, najprije* ***dječarac***$_k$, *poslije* ***mladić***$_j$, *najzad* ***muž***$_p$, *al' uvijek* ***prosjak***$_t$.

Pojam relatora nije restriktivan kao pojam predikatora. Nasuprot predikatoru relator se ne predstavlja kao nova leksička kategorija. Odatle slijedi da se ne moraju objašnjavati sintaktički i morfološki raskoraci između različitih ostvaraja relatora. Naravno, otvorenost pojma ujedno

[32] Opisujući odnos kontrole vidjeli smo da osim subjekta i objekta u funkciji kontrolora sekundarnih predikata mogu doći i adverbijali.
[33] Den Dikken (*ibid.* 31) pojam predikacije proširuje i na opću adjunktnu konstrukciju, pa tako među relatore svrstava i similativne oznake tipa *kao*, *nalik* i *poput*.

je i problem zato što i dalje nemamo strogi okvir za kategorizaciju riječi *kao* u funkciji modala, deskriptiva i finala. Iz gornjeg izlaganja, međutim, vidimo da je *kao* u toj funkciji *kopulativna riječ*.

Silić i Pranjković (2005: 253) bilježi da su čestice suznačne i nepromjenjive riječi s nekoliko tipova funkcija koje se mogu preklapati. Česticama se mogu označavati subjektivni stavovi o sadržaju iskaza. Česticama se mogu modificirati određeni elementi rečenice, kao i rečenica, odnosno iskaz u cjelini. Čestice također mogu sudjelovati u oblikovanju gramatičke strukture rečenice. Sintaktički gledano, čestice mogu biti nesamostalne i samostalne. Samostalne čestice modificiraju cijelu rečenicu. Njima pripada *kao* u funkciji diskursne ili pragmatičke čestice sa značenjem 'navodno', 'tobože'. Nesamostalne čestice mogu modificirati pojedine elemente, npr. gradacijske čestice, usp. ***jedva*** *dovoljan*, ***mnogo*** *gori*, ili pak pomažu oblikovati gramatičku strukturu rečenice, npr. označavanje negacije česticom *ne*, upitnosti česticom *li* ili imperativa česticom *neka*.

Opisujući kategoriju neverbalnih kopula, Stassen (1997: 85) osim glagolskih i zamjeničkih, govori i o čestičnim kopulama. Matushansky (2012) nudi opis velške čestične kopule *yn* te pritom navodi neka opća obilježja kategorije. Čestične kopule ne dolaze s glagolima, osim uz glagolske imenice i pridjeve. Ne dolaze s prijedlozima. S pridjevima dolaze samo ako dolaze i s imenicama.

Da *kao* bez dopune imenskom riječju ne dolazi u spojevima s glagolom, već smo obrazložili baveći se pitanjem pripada li kategoriji priloga. Iznad smo vidjeli da se riječ *kao* ostvaruje s prijedlozima, no te konstrukcije u pravilu pretpostavljaju kondenzaciju poredbene surečenice, usp. (85a–b) i (86a–b). To nam govori da se *kao* u similativnoj funkciji ne može odrediti kao čestična kopula.

(85) a. *Osjećam se* ***kao u*** *nekom hladnom vrtlogu koji me uvlači u sebe*. (dean-ganza.iz.hr, hrWaC)

b. *Osjećam se* ***kao da sam u*** *nekom hladnom vrtlogu koji me uvlači u sebe*.

(86) a. *Na kraju, možda je i dobro da nije gužva pod morem* ***kao na*** *plažama*. (dean-ganza.iz.hr, hrWaC)

b. *Na kraju, možda je i dobro da nije gužva pod morem* ***kao što je*** *na plažama*.

Distribucija pridjeva s riječju *kao* osjetno je ograničena. Matushansky (2012) vjeruje da je razlog nedosljednom ostvarivanju pridjeva s čestičnim kopulama to što pridjevi mogu biti *više*

glagolske ili pak *više imeničke* naravi. Izvodi to prema Hengeveldu (1992: 231) koji bilježi da su jezici u pogledu pridjeva u predikatnoj funkciji trojaki. Fleksibilni, ako se pridjevi i imenice podjednako ostvaruju kao predikati. Specijalizirani, ako postoji odjelita klasa pridjeva koji dolaze u funkciji predikata. Rigidni, ako su lišeni pridjeva koji dolaze u funkciji predikata. Ako su pridjevi imeničke naravi, što bi značilo da nisu dijelom klase pridjeva specijaliziranih za predikaciju, onda će im trebati posrednik u odnosu predikacije, pretpostavlja Matushansky (2012).

Riječ *kao* s pridjevima u pravilu dolazi samo u okviru modalne konstrukcije. U deskriptivnoj konstrukciji uz pridjeve ne može doći (87a–b).

(87) a. ?*Našli su ga* ***kao*** *pijana.*
b. ?*Vidjela je majku* ***kao*** *ljutu.*

Iako je gornja pretpostavka intrigantna, držimo da je razlog tomu, barem što se hrvatskoga jezika tiče, jednostavniji. Pridjevi u funkciji deskriptivnih sekundarnih predikata označavaju stanja i obilježja ograničena trajanja. To vidimo i u gornjim primjerima (87a) *pijan* i (87b) *ljut*. Nasuprot tomu pridjevi u modalnoj konstrukciji u pravilu označavaju predikate individualne razine (88a–c), pa se osim odnosa predikacije instrumentalom ili riječju *kao* trajna obilježja ili stanja predočavaju tek kao hipotetski vidovi referenta, a ne kao nešto njemu inherentno.

(88) a. *Mogu vam reći da me malo razočaralo to mjesto jer sam ga zamišljala* ***mračnijim i primjerenijim za zabavu***. (blog.hr, hrWaC)
b. *Mogu vam reći da me malo razočaralo to mjesto jer sam ga zamišljala* ***kao mračnije i primjerenije za zabavu***.
c. ?*Mogu vam reći da me malo razočaralo to mjesto jer sam ga zamišljala* ***mračnije i primjerenije za zabavu***.

Sve što smo dosad naveli sugerira da *kao* u predikatnoj funkciji deskriptiva, modala i finala pripada kategoriji čestičnih kopula. Općenito, *kao* se ni u kojoj od funkcija ne može podvesti pod kategoriju prijedloga, priloga i veznika. Izvodimo stoga da predikatna riječ *kao* pripada među nesamostalne, gramatikalizirane čestice s posredničkom funkcijom u odnosu predikacije, bilo primarne kada je riječ o složenim predikatima, bilo sekundarne kada je riječ o predikatnim adjunktima. Ostale dvije funkcije čestice *kao* već su prethodno određene. Ako je similativ, onda je kondenzator poredbenih surečnica. Ako je samostalna čestica, onda je rečenični modifikator.

5.3. Dijakronijski odnos čestice *kao* i predikatnog instrumentala

Držimo da je nekoliko razloga tomu što čestična kopula *kao* prevladava nad predikatnim instrumentalom u suvremenom hrvatskom jeziku. Prvi razlog svakako je sinonimnost dvaju tipova ili načina izražavanja predikatne konstrukcije. Načelo nesinonimnosti (Goldberg 1995: 67) kaže da se dvije konstrukcije koje se razlikuju sintaktički moraju razlikovati semantički i pragmatički. Ako se konstrukcije s instrumentalom i neglagolskom kopulom *kao* semantički i pragmatički podudaraju, razumljivo je da će alternirati sve dok jedna ne potisne drugu.

Primjer tomu daje studija Rakhiline i Tribušinine (2011) posvećena suodnosu similativnog instrumentala i riječi *kak* u ruskom jeziku. Similativni instrumental osjetno je manje frekventan od riječi *kak* u similativnoj funkciji. Ujedno je i značenjski specijaliziran za specifična područja poredbe. Uzevši u obzir da se među dvama sinonimnim, alternirajućim tipovima obično potisne onaj s niskom frekvencijom (Barðdal 2009: 124–125), pri čemu dva tipa supostoje još od 18. stoljeća, iznenađuje da similativni instrumental, osjetno rjeđi od riječi *kak*, još uvijek postoji u suvremenom ruskom jeziku.

Rakhilina i Tribušinina (2011: 155) bilježe da je razlog tomu što dvije varijante similativa nisu baš u cijelosti sinonimne. Similativni instrumental posjeduje značenje koje se riječju *kak* ne može izraziti, a odnosi se na označavanje sličnosti oblika uz glagole položaja tipa *ležati, stajati*, kao i uz kauzativne glagole lokacije tipa *položiti, staviti* te uz glagole kretanja, npr. *ići, letjeti*. Tako se riječ *kak* neće moći ostvariti uz imenicu *hrpa* u (89b).

(89) a. *Na stole* ***ležat*** ***stopkoj*** *10 odinakovih knig.*
Na stol ležati-3pl.PREZ hrpa-INS 10 jednak knjiga-GEN.pl.
'Na stolu **leži hrpom** 10 jednakih knjiga.'

b. **Na stole ležat* ***kak stopka*** *10 odinakovih knig.*
Na stol ležati-3.pl.PREZ kao hrpa 10 jednak knjiga-GEN.pl.
'Na stolu **leži kao hrpa** 10 jednakih knjiga.'

Uporaba riječi *kao* u gornjem primjeru neobična je čak i u hrvatskome jeziku. Umjesto *kao*, primjerenije bi bilo uporabiti lokativ s prijedlogom *na*, usp. *Na stolu* ***leži na hrpi*** *10 jednakih knjiga*. Nasuprot ruskom, međutim, u hrvatskome jeziku *kao* može doći umjesto instrumentala i onda kada se njime označava oblik referenta, usp. (90a–b) i (91a–b).

(90) a. *Grozan vidik! Sve u ognju sieva; //* ***slapom krvi*** *u Vrbas se slieva* (Tresić-Pavičić

1903, *Valovi misli i čuvstava: pjesme*, HJR)

b. *Grozan vidik! Sve u ognju sieva; //* ***kao slap krvi*** *u Vrbas se slieva*.

(91) a. *Izpod strehe izvija lastavica prevrćući svoj radoznali vrat, a zlatne pčele lebde iz uliśta* ***rojem*** *od ruže do ruže (...)*. (Šenoa 1885, *Sabrane pripoviesti*, HJR)

b. *Izpod strehe izvija lastavica prevrćući svoj radoznali vrat, a zlatne pčele lebde iz uliśta* ***kao roj*** *od ruže do ruže*.

Kada označava neki drugi tip poredbe, primjerice način kretanja, npr. *preletjeti* ***strijelom***, *okrenuti se* ***munjom***, ili zvuk, npr. *rikati* ***lavom***, *jeknuti* ***gromom***, similativni instrumental u cijelosti je sinoniman s riječju *kao*. Isto se može primijetiti i za deskriptivni instrumental, kao i za instrumental namjere u okviru finalne konstrukcije.

Naveli smo da su se Marelj i Matushansky (2010) suprotstavile Bailynovoj (2002) teoriji otkrivenih predikatora. Jedan od načina da opovrgnu danu teoriju temeljio se na dokazivanju raskoraka između predikatnog instrumentala i riječi *kao*, odnosno ruske riječi *kak*. Vidjeli smo da su autorice bile sklone nijekati riječ *kao* u funkciji posredovatelja odnosa predikacije, već ju tumačiti kao nekakav operator kojim se označavaju pojavnost ili različiti vidovi referenta.

Birtić i Brač (2016) preispitale su njihovu pretpostavku. Krenule su od testa koordinacijom. Ukoliko su predikatni instrumental i čestična kopula kao strukturno istovjetne konstrukcije, moraju se moći koordinirati (Birtić i Brač *ibid*. 321). Rezultati ankete koju su autorice provele nisu dali konkluzivne rezultate. Testirali su se primjeri tipa (92).

(92) ?*Doživjela sam ga* ***jadnim*** *i* ***kao gubitnika***.

Hipotezi Marelj i Matushansky (2010), a onda i samom testu koordinacijom mogu se iznijeti barem dva prigovora. Kao prvo, nije teško naći konkretne primjere u jeziku gdje konstrukcije s česticom *kao* i predikatnim instrumentalom dolaze u koordinaciji (93).

(93) *Sretna gospodarica pravog gjerdana nosila ga ne samo* ***djevojkom***, *već i* ***kao mlada nevjesta***, *a onda se polagao duboko u kovčeg pod drugo svetačno ruho (...)*. (Šimunović 1914, *Gjerdan*, HJR)

Nadalje, u suvremenom hrvatskom jeziku upečatljivo su česti slučajevi koji demonstriraju funkcijsko preklapanje čestice *kao* i predikatnog instrumentala. Primjeri (94a–b) nesumnjiv su ishod govornog automatizma, a demonstriraju preklapanje dvaju tipova predikacije.

(94) a. **Padom socijalizma početkom devedesetih, povijest kao da se definitivno priklonila liberalnom kapitalizmu označujući ga **kao neospornim pobjednikom i univerzalnim modelom budućeg uređenja svijeta**.* (stranka-umirovljenika.hr, hrWaC)

b. **Tekst mi se sviđa, no glazba mi djeluje **kao kopijom nekih pjesama s prošlogodišnjih Eurovizija**.* (eurosong.hr, hrWaC)

Birtić i Brač (2016: 323–324) provele su i test pronominalizacijom vodeći se pretpostavkom da mogućnost pronominalizacije imenice sugerira njezin argumentni, a ne predikatni status. Niže navodimo njihov primjer (95a–b).

(95) a. *Ovo je svetac na slici. *Antu doživljavam **njime**.*

b. *Ovo je svetac na slici. Antu doživljavam **kao njega**.*

Držimo da raskorak među dvjema rečenicama slijedi iz mogućnosti preklapanja similativne i modalne funkcije u rečenici (95b). Ako uzmemo da spojevi *doživljavati svecem* i *doživljavati kao sveca* na podjednak način izražavaju modal, onda se njima referent objekta kategorizira na istovjetan način te preoblika (96a) vrijedi za obje strukture. No treba u obzir uzeti da čestica *kao* nije isključivo neglagolska kopula, već može doći i u similativnoj funkciji. Similativna funkcija omogućava ne samo preobliku tipa (96b), koja je provediva i za instrumental, nego i preobliku tipa (96c). Smatramo da preoblika (96c) otkriva pravi smisao preoblike u primjeru (95b).

(96) a. *Doživljavam da je Ante svetac.*

b. *Doživljavam da je Ante poput sveca.*

c. *Doživljavam da je Ante poput ovog sveca na slici.*

Koreferentnost sveca i referenta objekta u rečenici (95a) dokida odnos predikacije, odnosno podrazumijeva odnos identifikacije. Budući da glagol *doživljavati* označava subjektivni stav, inherentno se ne može naći u odnosu identifikacije. To znači da je u takvom odnosu podjednako obilježen s predikatnim instrumentalom kao i s čestičnom kopulom *kao*.

Postoje četiri tipa kopulativnih rečenica (Higgins 1979). Predikatne, npr. *Eugen je visok*. Specifikacijske, npr. *Najveći je problem manjak vremena*. Ekvativne, npr. *Bruce Wayne je Batman*. Identifikacijske, npr. *To je Vera*. Identifikacijski iskaz imenuje referenta, a predikatni referenta opisuje. Identifikacijski iskazi su simetrični, a predikatni asimetrični. Bredin (1998: 74) bilježi da se na podjednak način mogu razlikovati i tipovi poredbe. Simetrične poredbe

ustvrđuju ili niječu bliskost ili pak sličnost među dvama referentima na takav način da *jedan identificira drugog*. Nasuprot tome, predikatne poredbe povlače ili niječu bliskost ili sličnost između referenata na takav način da *jedan od njih opisuje drugog*. Rečenica (96b) primjer je predikatne poredbe. S druge strane, rečenica (96c) primjer je simetrične poredbe. Asimetričnu poredbu moguće je izraziti samo similativnom česticom *kao*, dok se predikatna poredba može podjednako izraziti instrumentalom i česticom *kao*.

Birtić i Brač (2016) provele su također niz testova premještanjem s glagolom *doživljavati*. Testovi su očekivano podjednaki glede čestice *kao* i instrumentala. Do raskoraka su došle samo prilikom premještanja »male surečenice« s objektom i predikatnim komplementom na početak rečenice (97a–b). Autorice bilježe da je u tom slučaju 64,5% ispitanika rečenicu (97b) ocijenilo prihvatljivom (Birtić i Brač *ibid*. 322).

(97) a. **Antu svecem doživljavam* [*Antu svecem*].
b. *Antu kao sveca doživljavam* [*Antu kao sveca*].

Premda je raskorak u jezičnom osjećaju govornika zanimljiv i svakako poziva na daljnje istraživanje, držimo da nalaz nije konkluzivan. Obje su rečenice, po našem sudu, podjednako obilježene koliko su i prihvatljive ako pretpostavimo da se predikatni komplementi *svecem* / *kao sveca* nalaze u fokusu.

Drugi razlog prevladavanja čestice *kao* nad instrumentalom temelji se na niskoj frekvenciji instrumentala koja proizlazi iz njegove ograničene i usko specijalizirane uporabe. Poredbeni instrumental tijekom 19. stoljeća ostvarivao se gotovo isključivo u nekoliko značenjskih polja. Njime su se mogli označiti oblik ili figura referenta, npr. *teći potokom, viti se kulom*, način kretanja, npr. *preletjeti strijelom, okrenuti se munjom*, kvaliteta svjetlosti referenta, npr. *blistati srebrom, sjati zlatom* te odjek zvuka, npr. *jeknuti gromom, rikati lavom*. S pokojom iznimkom poredbeni instrumental tijekom 19. stoljeća nalazimo samo u potonjim tipovima uporaba. S druge strane, *kao* u similativnoj funkciji biva neograničeno, što podjednako vrijedi i za čestičnu kopulu *kao* u funkciji deskriptiva. Deskriptivni instrumental već je tijekom 19. stoljeća bio razmjerno rijedak. Dolazi prije svega uz imenice koje označavaju kulturno istaknute uloge tipa *gost, pobjednik, prosjak, mučenik*, ili uz imenice koje označavaju stadij osobe, npr. *djevojka, žena, starica*.

Značajan razlog nestanka similativnog instrumentala svakako je preklapanje s nekima od istaknutijih značenja, osobito s prostornim i značenjem sredstva (98a–b).

(98) a. ***Rijekom*** *krvca poljem teče* (Mažuranić [n.d.], *Smrt Smail-age Čengića*, HJR)

b. *K mrtvim i na pola živim junacima, na mjesto mlako // od krvi svježe, kud pjeni se krv i* ***potokom*** *teče*. (*Eneida* prev. Maretić 1896, HJR)

Kada bismo oblik *poljem* uklonili iz rečenice (98a), ne bismo mogli odrediti nosi li oblik *rijekom* prostorno značenje ili je riječ o poredbenom instrumentalu, usp. ***Rijekom*** *krvca teče*. Dvoznačnost se razrješava zamjenom oblika u instrumentalu similativnom česticom *kao*, usp. ***Kao rijeka*** *krvca teče*. Podjednak problem predstavlja i rečenica (99b). Nije jasno teče li krv kroz potok ili količinom lijevanja biva nalik potoku. Naravno, širi kontekst donekle razrješava dvoznačnost, ali mogućnost alterniranja sa similativnom česticom kojoj takav kontekst nije potreban dovodi u pitanje uporabu instrumentala. Nasuprot instrumentalu koji je značenjski raslojen u vidu desetak različitih funkcija (vidi Silić i Pranjković 2005: 234–235), čestica *kao* gotovo je u cijelosti specijalizirana za izražavanje poredbe i predikacije. To je vrlo vjerojatno osnovni razlog njezina prevladavanja nad predikatnim instrumentalom.

6. ZNAČENJSKI TIPOVI PREDIKATNE KONSTRUKCIJE

6.1. Rezultativna konstrukcija

Rezultativna konstrukcija često je tema ne samo u konstrukcijskoj gramatici (Goldberg 1991, Goldberg 1995, Boas 2003, Goldberg i Jackendoff 2004, Iwata 2006), nego i u drugim teorijskim okvirima. (Vidi primjerice Simpson 1983, Rapoport 1993b, Rapoport i Levin 2001, Kratzer 2005 i dr.)

U engleskome kao i u ostalim germanskim jezicima rezultativi se izražavaju pridjevima ili prijedložno-padežnim izrazima (Goldberg i Jackendoff 2004: 536). Iznimka su pritom *leksički kauzativi*, odnosno glagoli koji elaboriraju argumentnu strukturu i značenje konstrukcije, npr. *make* 'učiniti' i *render* 'dovesti u određeno stanje'. Uz leksičke kauzative ostvaruju se i imenice s funkcijom rezultativa.

Budući da se rezultativima kodira konačno stanje referenta prouzročeno radnjom glagola, rezultativi ulaze u kontrolni odnos isključivo s onim argumentima koji uslijed glagolske radnje trpe, odnosno prolaze kroz promjenu stanja (Goldberg 1995: 180). Tim argumentima doznačuje

se uloga pacijensa. Da argument doista nosi ulogu pacijensa, testira se varijantom rascijepljenih rečenica s kauzativnim glagolom *učiniti*, usp. (1a–b) nasuprot (2a–b).[34]

(1) a. *Susjed je razbio* ***vazu***.
b. *To što je susjed učinio vazi jest da ju je razbio*.

(2) a. *Susjed je gledao* ***film***.
b. **To što je susjed učinio filmu jest da ga je gledao*.

Rečenica (2b) obilježena je zato što radnja gledanja ne dovodi do promjene stanja referenta objekta. Kako bi se rezultativna konstrukcija ostvarila, glagol mora barem potencijalno moći prouzročiti promjenu stanja referenta objekta (Goldberg *ibid*. 189). Međutim, neprijelazni i nepravi povratni glagoli nisu uvjetovani na takav način zato što su inherentno lišeni agensa. Goldberg (*ibid*. 181) smatra da se u neprijelaznoj rezultativnoj konstrukciji sa značenjem 'X POSTAJE/PRETVARA SE U Y' ostvaruju uglavnom neakuzativni glagoli, usp. *dozreti* i *smrznuti se* (3a–b).

(3) a. *Tamo dozreli dijete* ***mladencem*** *i* ***mužem****, i postane vrli junak*. (Donat 1972, *Unutarnji rukopis*, HJR).
b. *Kao da bi se* ***jednim debelim*** *i* ***kamenitim ledom*** *smrznulo srdce naše*. (Preuzeto iz Ivić 1954: 145, izv. Kanižlić)

U hrvatskome jeziku rezultativi se mogu ostvariti i uz neergativne glagole. Osobito kada se označavaju prijedlogom *do* s genitivom (4a–b).[35]

(4) a. *Na najmanji povod baca se na pod, vrišti* ***do promuklosti****, koluta očima i mlatara rukama*. (net.hr, hrWaC)
b. *Pričali smo i smijali se* ***do suza***. (tportal.hr, hrWaC)

[34] Iznimka semantičkom ograničenju pacijens-objekta u engleskom su jeziku konstrukcije s takozvanim »lažnim objektima« (Simpson 1983) koji se izražavaju povratnim i posvojno-povratnim zamjenicama, usp. *She roared* ***herself*** *hoarse*. 'Izurlala se do promuklosti.' Autori smatraju da se povratne zamjenice u takvim strukturama ne nalaze u semantičkom odnosu s glagolom. Goldberg (1995: 180) odbacuje takvo gledište smatrajući da je riječ o semantičkim argumentima uvedenima integracijom glagola s rezultativnom konstrukcijom.

[35] U engleskome jeziku rezultativi s neergativnim glagolima dolaze kada su pod kontrolom »lažnih objekata«. Rappaport i Levin (2001: 768) navode niz takvih primjera, usp. *Poor Sam* (…) *had coughed* ***himself*** *into a haemorrhage* (…) 'Jadni Sam iskašljavao se do krvi'. Baš na temelju takvih primjera Goldberg (*ibid*. 193) izvodi da animirani pokretač radnje nije uvijek agens zato što radnja, kao što je slučaj s glagolom *cough* 'kašljati', nije uvijek voljna.

Goldberg (1995: 193) navodi da prijelazna varijanta rezultativne konstrukcije mora imati animiranog pokretača radnje. Glagolska radnja mora biti neposredan uzrok promjene stanja referenta objekta. Iznimku u tom pogledu čine leksički kauzativi čiji je odabir argumenata nešto slobodniji. Tu odmah treba reći da među primjerima rezultativne konstrukcije u hrvatskome jeziku prevladavaju kauzativni glagoli. Iako mnogi od njih nisu asimilirani s konstrukcijom i posjeduju vlastito leksičko značenje, prilikom integracije ne dolaze baš uvijek s animiranim pokretačima radnje. Tako se primjeru (5a) kao agens uz glagol *ophrvati* predočava sila žalosti, a u primjeru (5b) agens uz glagol *osiguravati* predstavlja suradnja tvrtaka.

(5) a. *I žalosti sila ga obrva: // prvom žrtvom zemaljskoga vaja, // Prvim plienom umrlijeh crva* (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. *Suradnja Lenova s AT&T-jem i Ericssonom osigurava optimizirane broadband usluge još dostupnijim i prihvatljivijim za korisnike*. (ezadar.hr, hrWaC)

U obama primjerima pokretači radnje nisu animirani, ali jesu *pojave* koje mogu prouzročiti promjene. To što baš takvi primjeri prevladavaju u hrvatskome jeziku, čak i tamo gdje je riječ o inovativnoj uporabi glagola analogijom prema nekom od egzemplara, sugerira da rezultativna konstrukcija nije odveć produktivna. Tom ćemo se temom u ovom poglavlju detaljnije baviti.

Odnos radnje i rezultativnog stanja vidski je ograničen, ali ne teličnošću, bilježi Goldberg (*ibid*. 194). Da su telični i atelični rezultativi podjednako mogući, vidljivo je već u primjerima (5a–b). Atelični rezultativi obično se označavaju komparativom koji sugerira gradaciju nekog stanja, odnosno susljednost među uspoređenim stanjima (6a–b) prema Goldberg i Jackendoff (2004: 543.)

(6) a. *Satima je zagrijavao mješavinu* ***sve vrelijom***.

b. *Godinama je tkala košulju* ***sve duljom***.

Vidsko ograničenje o kojem Goldberg govori nije u strogom smislu riječi vidsko, već nalaže da se promjena stanja referenta mora dogoditi istodobno s krajnjom točkom glagolske radnje. Goldberg (*ibid*. 194) kaže da ograničenje ne vrijedi za slučajeve u kojima postoji vremenska odgoda između glagolske radnje i rezultativne promjene stanja. U rečenici (7) uporno hranjenje agensa tek postupno dovodi do stanja mučnine.

(7) *Imam jednu poznanicu koja jede* ***do mučnine***. (blog.hr, hrWaC)

Goldberg (*ibid*. 195) bilježi da je vidsko ograničenje ishod šireg ograničenja koje kaže da uzročnost mora biti izravna, da nema međuperioda koji bi prekinuo uzročnu sekvencu. Takvo

je određenje primjerenije objašnjenje zato što se njime mogu podjednako obuhvatiti telični i atelični rezultativi.

Goldberg i Jackendoff (2004: 538) kažu da se integracija glagola i rezultativne konstrukcije odvija na takav način da se glagolska radnja uvodi kao sredstvo provedbe radnje konstrukcije. Tako agens relativne surečenice (7) jedenjem, odnosno posredstvom jedenja dovodi samu sebe u stanje mučnine.

Ako je glagol sredstvo provedbe konstrukcijske radnje, onda joj glagolska radnja ne može *u cijelosti* prethoditi (Goldberg i Jackendoff 2004: 545). U (8) dolazi do prekida kontinuiteta između glagolske radnje i radnje konstrukcije. Rezultativna konstrukcija iziskuje takav odnos u kojemu se radnja glagola i konstrukcijska radnja ili odvijaju istodobno, npr. guranjem činiti da se lopta kreće uzbrdo, ili se preklapaju, npr. okrzanjem prouzročiti da vaza padne na tlo.

(8) *Eugen je prouzročio vlastitu mučninu u utorak jedući gljive u ponedjeljak.*

Goldberg (1995: 195) navodi da se pridjevi u funkciji rezultativnih sekundarnih predikata tipično ne gradiraju (9a–b). Pridjevi *sick* 'bolestan' (9a) i *hoarse* 'promukao' (9b) označavaju krajnje točke radnje. Tako je agens u (9a) jeo do točke u kojoj više nije mogao jesti, dočim je agens u (9b) govorio do točke u kojoj više nije mogao govoriti. Pridjev *sick* utoliko je blizak prefiksu *pre-* kojim bismo izrazili augmentativnost ili pretjeranost radnje (Silić i Pranjković 2005: 57). Gradirati pridjev *sick* u takvoj strukturi bilo bi nalik modifikaciji glagola *prejesti se* količinskim prilogom, npr. ?*Previše se prejeo*.

(9) a. *He ate himself* ***sick***. 'Jeo je do mučnine.'
b. *He talked himself* ***hoarse***. 'Govorio je do promuklosti.'

U hrvatskome jeziku pridjevi u rezultativnoj konstrukciji često dolaze u komparativu, usp. (10a–b). To je i razumljivo kada se u obzir uzme da se tipovi pridjeva učestalih u predikatnoj konstrukciji odnose na izgled, npr. *lijep, ružan, privlačan,* na mentalna stanja i doživljaje tipa *sretan*, *tužan*, kao i na obilježja naravi, npr. *jak, glup, pametan, važan, jednostavan*. Sve su to obilježja podložna uspoređivanju i gradiranju. Engleski pridjevi najčešći u funkciji rezultativa, pridjevi kao *dead* 'mrtav', *alive* 'živ', *awake* 'budan', *open* 'otvoren', *shut* 'zatvoren' (Goldberg 1995: 195) nisu podložni gradaciji, barem ne u svojim osnovnim značenjima. Tako, primjerice, netko mrtav ne može postati mrtviji.

(10) a. *A Dušica želi odbolovat ovo i da je ovo izgradi* ***jačom***, ***plemenitijom i boljom osobom***. (index.hr, hrWaC)

b. *(...) čuo je Jerkica Čavlimovu pohvalu, pa glas udesi* ***još dubljim i mračnijim***.
(Laušić 1960, *Kostolomi*, HJR)

Goldberg (1995: 197) spominje još jedno ograničenje. U funkciji rezultativa ne mogu doći glagolski participi. No i tu se hrvatska varijanta konstrukcije ne podudara u cijelosti sa stanjem u engleskom jeziku, usp. (11a–b).

(11) a. *Kuhar je pripremio jelo* ***pougljenjenim***.
b. *Jahači su konje ostavili* ***iscrpljenima***.

Carrier i Randall (1992: 184) govore o *vidskom sukobu* između pridjevskih rezultativa i participnih oblika u engleskome jeziku. Gledajući primjere (12a–b) shvaćamo i zašto. Naime, participni oblici *plavljen* i *usmrćen* ne označavaju samo ishod radnje, nego ujedno i radnju koja do njega dovodi, usp. *plavljen → biva učinjen plavim*; *usmrćen → biva učinjen mrtvim*. Utoliko se ne mogu uskladiti s radnjom glagolskoga predikata.

(12) a. *Obojila je sobu* ***u plavo/plavom***.
Obojila je sobu* ***plavljenom*.
b. *Gađali su ga* ***do smrti***.
Gađali su ga* ***usmrćenim*.

Kada bismo uklonili uvjet da glagol i rezultativ budu u uzročno-posljedičnom odnosu, dobili bismo gramatične rečenice, usp. (13a–b).

(13) a. *Obojila je sobu* [*prethodno*] ***plavljenu***.
b. *Gađali su ga* [*već*] ***usmrćena***.

U rečenicama (13a–b) rezultativni participi označavaju stanja do kojih je došlo nezavisno o radnji glagolskoga predikata. Držimo da raskorak između njih i pasivnih participa u primjerima (11a–b) ovisi o mjeri u kojoj je oblik participa popridjevljen. Nasuprot participnim oblicima *usmrćen* i *plavljen* koji se pojavljuju uglavnom u svom kanonskom obliku, participni oblici *pougljenjen* i *iscrpljen* u *hrWac* korpusu dolaze u različitim padežnim oblicima. To sugerira da se ograničenje koje vrijedi za engleski jezik u nekoj mjeri može pretpostaviti i u hrvatskome.

Goldberg i Jackendoff (2004: 538) značenje rezultativnih rečenica dijele na *glagolsku* i *konstrukcijsku podradnju*. Integracija glagola s konstrukcijom podrazumijeva spregu tih dviju podradnji. No ta sprega ne svodi se tek na konjunkciju sadržaja. Dvije su podradnje povezane

tako da se glagolska podradnja ostvaruje kao sredstvo ostvarenja konstrukcijske podradnje. Obrazložit ćemo to oslanjajući se na primjer (14).

(14) *Očevidac i bravarski mislilac odgojili ga svojim klonom*. (vecernji.hr, hrWaC)

Glagolska podradnja rezultativne rečenice (14) sastoji se od dvaju sudionika, subjekta s ulogom odgojitelja i objekta s ulogom odgajanoga. Konstrukcijska podradnja dolazi s trima argumentima, agensom koji se podudara sa subjektom, pacijensom koji se podudara s objektom te s rezultativom. Uloge odgojitelja i odgajanoga podudaraju se s argumentnim ulogama agensa i pacijensa. Da bi odredili značenjski doprinos rezultativne konstrukcije, Goldberg i Jackendoff (*ibid*. 538) predlažu donji notacijski model (15). Radi se o nešto sažetijoj varijanti prikaza integracije glagola i konstrukcije koji smo predstavili u poglavlju 4.4. Tri su razine. Sintaktička, semantička te razina na kojoj se definira odnos glagola i konstrukcije. Indeksima se označava korelacija sintaktičkih funkcija i argumentnih uloga. Primjena modela na gornji primjer (14) daje strukturu (16). Integracija glagola *odgojiti* s rezultativnom konstrukcijom svodi se na dva ključna elementa: konstrukcija uvodi posljedičnu ili rezultativnu podradnju, a glagolska radnja predočava se kao sredstvo njezine provedbe. Riječju, odgajanjem referent objekta postaje nečiji klon ili marioneta.

(15) Kauzativni rezultativ obilježja

- Sintaksa: NP_1 V NP_2 AP_3
- Semantika: X_1 PROUZROČITI [Y_2 POSTATI Z_3]
- SREDSTVO [= SREDSTVO OSTVARENJA]: [GLAGOLSKA PODRADNJA]

(16) Model integracije glagola *odgojiti* i rezultativne konstrukcije prema primjeru (14):

- Sintaksa: Očevidac i bravarski mislilac odgojili ga svojim klonom.
- Semantika: OČEVIDAC I BRAVARSKI MISLILAC PROUZROČITI [ON POSTATI NJIHOV KLON]
- SREDSTVO [= SREDSTVO OSTVARENJA]: ODGOJ

Goldberg i Jackendoff (2004: 536) govore o odabranim i neodabranim rezultativima. Pod odabranim rezultativima misle objekte koje glagoli odabiru ili pak mogu odabrati nezavisno o konstrukciji. Pod neodabranim rezultativima misle objekte koji odabire konstrukcija prilikom integracije s glagolom. To se vidi po semantičkoj nekoherentnosti odnosa glagola i objekta po uklanjanju rezultativa, usp. (17a) nasuprot (17b).

(17) a. *Bill broke the bathtub into pieces*. 'Bill je razbio kadu u komade.'

b. *They drank the pub dry*. 'Propili su pub.'

Dokle je rečenica *Bill broke the bathtub* 'Bill je razbio kadu' pravilno sastavljena i smislena, rečenica **They drank the pub* 'Popili su pub' nije zato što se kosi s konvencionalnom uporabom glagola *piti*. Nije uobičajeno da se pije išta osim tekućine. Uporaba glagola svakako sugerira figurativnost, ali bez rezultativne podradnje bilo bi potrebno iznijeti detaljniji kontekst da bi se preciziralo značenje rečenice.

Primjere neizabranih prijelaznih rezultativa nalazimo i u hrvatskome jeziku, usp. (18a–b). Glagol *raditi* u značenju 'baviti se čime' neprijelazan je glagol koji se može ostvariti uz određene unutrašnje ili hiponimne objekte, npr. *raditi svoj posao/kućanske poslove/sve* itd. U rečenici (18a) glagol *raditi* bez rezultativne podradnje nema načina ostvariti smislen odnos s referentom objekta, usp. **Odlazak u crkvu te radi*. Nema konvencije po kojoj bi osoba bila izravnim objektom glagola *raditi*. Nasuprot glagolu *raditi*, glagol *obojiti* u značenju 'premazati <što/koga> bojom' prijelazan je glagol. No i ovdje se bez rezultativne podradnje narušava smislen odnos između glagola i objekta, usp. *?Ako se jedan narod nastoji obojiti, jasno je da bi takav, ili predsjednik sličnih nazora, dobro došao državi*.

(18) a. *Odlazak u crkvu (...) ne čini te bližom Bogu jer blizina nije mjerena metrima i kilometrima već* ***te radi nespremnom*** *da potražiš ono što je već u tebe (...).* (forum.hr, hrWaC)

b. *Ako se jedan* ***narod nastoji obojiti crnim****, jasno je da bi takav, ili predsjednik sličnih nazora, dobro došao državi.* (glas-koncila.hr, hrWaC)

Primjeru s glagolom *raditi* moglo bi se sasvim opravdano prigovoriti da je ishod bliskosti s glagolom *činiti*. Štoviše, sintagma *raditi <koga> budalom* u *hrWac* korpusu ostvaruje se čak 55 puta, a nastaje analogijom prema glagolu *praviti* u značenju 'stvarati/oblikovati'. Primjeri tipa (18a–b) nisu uvjerljivi koliko engleski primjeri rezultativnih rečenica tipa (19).

(19) *The professor talked us into a stupor*. 'Profesor nas je govoreći doveo u stupor.' (Goldberg i Jackendoff 2004: 536)

Doslovan prijevod rečenice (19) u hrvatskome jeziku ne bi funkcionirao, usp. **Profesor nas je govorio do stupora*. Budući da nije produktivna, rezultativna konstrukcija širi se analogijom na osnovi semantičke bliskosti ciljanoga glagola s egzemplarom, npr. glagola *raditi* s glagolom *činiti* te glagola *obojiti* s glagolom *prikazati*. U hrvatskome jeziku rezultativna konstrukcija integrira se s glagolima koji su već tranzitivni, a uglavnom je i riječ o kauzativnim glagolima.

Ipak, primjere tranzitivizacije i kauzativizacije kakav vidimo na primjeru glagola *talk* 'govoriti' možemo naći i u hrvatskome jeziku. Samo ne na sintaktičkoj, već na morfološkoj razini, usp. (20a–b).

(20) a. *Bez zezanja, ekstremno loša cesta može* ***proškripati auto*** *za manje od 10000 km, bez obzira kako je sklopljen*. (forum.hr, hrWaC)

b. *(...) Real i Barcelona* ***izdosadili su nogomet*** *baš zbog toga što se sve svelo na dilemu Real ili Barcelona*. (vecernji.hr, hrWaC)

Glagoli *škripati* i *dosaditi* neprijelazni su i nekauzativni glagoli. U (20a–b) prefiksacijom stječu kauzativnost, a odatle onda i prijelaznost. *Proškripati auto* znači 'učiniti auto škripavim', a *izdosaditi nogomet* 'učiniti nogomet dosadnim'. Rezultativna podradnja ovdje se, dakle, uvodi posredstvom prefikasa *pro-* i *iz-*.

Marković (2009: 221) bilježi da u lingvistici prevladava stav da rezultativnih sekundarnih predikata u slavenskim jezicima nema, odnosno da se izražavaju drugim jezičnim sredstvima. Treba odmah reći da se tvrdnja o nepostojanju rezultativa odnosi isključivo na rezultativne pridjeve. Tako Šarić (2008a: 28) bilježi da su rezultativni pridjevi u hrvatskome jeziku rijetki, iako postoje. Od autora koji bi smatrali da je hrvatski lišen rezultativnih sekundarnih predikata treba istaknuti Snydera (2001: 329) koji »srpsko-hrvatski« i ruski jezik navodi na popisu takvih jezika. Gledajući iz perspektive ruskoga jezika, Strigin i Demjjanow (2001: 58) pretpostavljaju da je odsutnost rezultativnih sekundarnih predikata posljedica glagolske prefiksacije. Njihovo je gledište da prefiksacijom nastaju telični predikati kojima se izriče rezultativnost, što uklanja potrebu za rezultativnim sekundarnim predikatima. Gornji primjeri tipa (20a–b) odgovarali bi takvom gledištu.

Spencer i Zaretskaya (1998) među prvima su gradili polazište da se rezultativnost u ruskome jeziku izražava prefiksacijom, usp. (21) prema Spencer i Zaretskaya (*ibid*. 17).

(21) *Ona ispisala svoju ručku.*
ona iz-pisati-PERF.3sg. svoj-ACC. olovka-ACC.
'Ispisala je svoju olovku.'

Glagol *pisati* kauzativiziran je prefiksom *iz-*. Bez njega ne može odabrati objekt *olovku*, usp. **Pisati olovku*. Osim kauzativizacije, prefiks *iz-* označava i totivno značenje koje kaže da je glagolska radnja provedena u cijelosti, od početka do kraja (Silić i Pranjković 2005: 58). Tako se onda ispisanost olovke predočava kao konačno stanje u neodređenom trenu započetog

procesa pisanja. Spencer i Zaretskaya (1998: 1) bilježe da je u takvim konstrukcijama prefiks semantički primaran, dočim glagol prolazi kroz proces leksičke subordinacije. S obzirom na to da prefiks osjetno modificira obilježja glagola, taj se zaključak čini opravdanim.

Spencer i Zaretskaya (*ibid*. 3) također smatraju da se rezultativnost u ruskome jeziku ne može izražavati sekundarnim predikatima. Među primjerima koje navode između hrvatskoga i ruskoga postoji određeni raskorak. Tako kažu da se rezultativ uz glagol *obojiti* može ostvariti samo kao prijedložni spoj, ali ne i kao rezultativni pridjev. Može se reći *Obojili su vrata* ***u zeleno***, ali ne *?Obojili su vrata* ***zelenima***. U hrvatskome jeziku potonja bi rečenica svakako bila obilježena, no glagol *obojiti* može se uporabiti analogijom prema glagolu *prikazati* (18a), a rezultativni adverbi također su česti uz njega (22).

(22) *Ne, nije samo jedan pauk u mojoj sobi. No samo me moj zanima, onaj sasvim izdvojeni kojega sam obojio* ***crveno***. (Raos 1956, *Volio sam kiše i konjanike*, HJR)

Posebno je zanimljiv primjer (23). Spencer i Zaretskaya (1998: 3) bilježe da bi se rezultativ u takvoj strukturi morao izraziti uz particip, usp. *Rijeka se smrzla, pretvorivši se u blok leda*. Ako se pretvorba s neakuzativnim glagolima u ruskome jeziku mora izražavati na posredan način, onda bi trebalo provesti sustavniju usporedbu dvaju jezika zato što su u hrvatskome jeziku takvi primjeri posve prihvatljivi, usp. (24).

(23) **Reka zamerzla v glibu l'da.*
Rijeka smrznuti-PERF. u blok-ACC. led-ACC.
'Rijeka se smrznula u blok leda.'

(24) *(...) glavna stvar je da ne dozvoliš da* ***se smrzne u blok leda****, nego ga stalno uznemiravaš, pa* ***se smrzne u sitne kristaliće***. (forum.hr, hrWaC)

Spencer i Zaretskaya (*ibid*. 2–3) razrađuju svoje polazište primjećujući da je rezultativna konstrukcija bliska konstrukcijama s fraznim glagolima i glagolskim česticama, usp. (25a) *cut apart* 'raskoliti' i (25b) *wipe down* 'obrisati'. Njihova je tvrdnja da su sintagme glagola i čestica u takvim konstrukcijama paralelne prefigiranim glagolima.

(25) a. *He* ***cut*** *the tree* ***apart***. 'Raskolio je stablo.'
b. *She* ***wiped*** *the table* ***down***. 'Obrisala je stol.'

Prefiksi su u gornjim i njima sličnim strukturama usporedivi s česticama utoliko što uvode rezultativnu podradnju označavajući promjenu stanja ili pretvorbu referenta. Kako bi opisali

proces modifikacije glagolske osnove prefiksom, Spencer i Zaretskaya (*ibid.* 13) oslanjaju se na pojmovni okvir leksičke subordinacije. Pod leksičkom subordinacijom misli se na proces u kojemu se osnovno značenje glagola kao komponenta pripaja nadređenoj pojmovnoj strukturi iz koje onda proizlazi složeni predikat. Nadređenu pojmovnu strukturu u ovom slučaju možemo shvatiti kao značenje rezultativne konstrukcije 'X UZROKUJE DA Y POSTANE Z'. Tako umjesto leksičke subordinacije govorimo o integraciji glagola i konstrukcije na morfološkoj razini. Prikaz 7 demonstrira ishod takve integracije za glagol *škripati* iz primjera (20a).

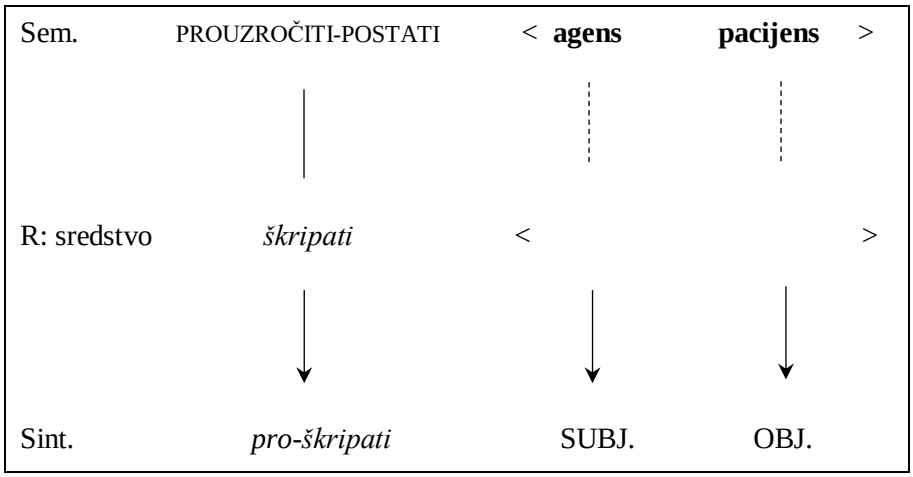

Prikaz 7. Integracija glagola *škripati* (20a) s rezultativnom konstrukcijom

Semantički okvir glagola *škripati* prazan je utoliko što je neprijelazan glagol lišen agensa koji bi bio voljni pokretač i uzrokovatelj neke radnje. Oba argumenta uvode se rezultativnom podradnjom konstrukcije. Premda je prefiks pritom morfološki sekundaran, zavisan element, Spencer i Zaretskaya (1998: 33) inzistiraju da je semantički primaran, da se baš njime izražava osnovna, a glagolom subordinirana predikacija.

To je gledište teško prihvatiti. Lako je naći primjere u kojima isti oblik glagola ne izražava niti rezultativnost, niti je glagol u njima prijelazan, npr. *Auto je proškripao cestom*. Prefiksacija je tek epifenomen integracije glagola s konstrukcijom. Konstrukcija pritom određuje funkciju ili značenje prefiksa. Tako prefiks *pro-* u (20a) uvodi kauzativno značenje 'učiniti <koga/što> kakvim'. S druge strane, u rečenici *Auto je proškripao* prefiks *pro-* označava inkoativnost, usp. *Auto je počeo škripati*.

Spencer i Zaretskaya (1998) spominju primjere koje često susrećemo i u hrvatskome jeziku, npr. *propiti plaću, zaležati nogu, utabati prolaz* itd. Međutim, ne opisuju niti jedan specifičan obrazac prefiksacije kojim bi se rezultativnost ekvivalentna engleskim rezultativima izražavala na sustavan način. Ne bismo smjeli miješati perfektivizaciju glagola posredstvom prefiksacije s rezultativnošću. Kada, primjerice, kažemo ***u**paliti motor*, onda je tu sadržan određen rezultat

zato što je riječ o glagolu ostvarenja, no pritom ipak nije riječ o složenom tipu predikacije nalik onomu u primjeru (20a), *proškripati auto*. Perfektivizacija prefiksacijom bliska je engleskom sustavu fraznih glagola, usp. *turn* ***on*** *the engine* 'upaliti motor', pri čemu su prefiksi bez sumnje ekvivalenti glagolskih čestica. Kada bi prefiksacija bila osnovni razlog odsutnosti rezultativnih sekundarnih predikata iz hrvatskog jezika, očekivali bismo produktivne obrasce specijalizirane za rezultativnost, a ne nasumične ostvaraje koji se pojavljuju s različitim tipovima prefikasa. Strigin i Demjjanow (2001: 58–59) bilježe da su prefigirani glagoli u ruskome jeziku već sami po sebi rezultativi. Doista, u istoj mjeri u kojoj su rezultativni i frazni glagoli tipa *chase* ***out*** '**is**tjerati'; *coil* ***up*** '**na**motati'; *put* ***on*** '**o**djenuti'; *run* ***through*** '**pro**trčati'; *take* ***off*** '**s**kinuti' itd. U svim ovim slučajevima glagolskim česticama i prefiksima označava se teličnost, dovršenost radnje ili određeno ostvarenje.

Mnogo je relevantnije Markovićevo (2009: 230) zapažanje da u hrvatskome jeziku nalazimo glagole koji sažimaju cijelu rezultativnu konstrukciju, npr. *pomladiti* 'učiniti mladim', *uljepšati* 'učiniti ljepšim', *oplemeniti* 'učiniti plemenitijim/boljim'. No isto se može primijetiti i za glagole u engleskome jeziku. Rappaport i Levin (2002) opisuju klasu glagola promjene stanja, npr. *dry* 'učiniti suhim', *flatten* 'učiniti plosnatim', *darken* 'učiniti mračnim', *widen* 'učiniti širim' itd.

Snyder (2001: 331) drži da je relevantna razlika između engleske rezultativne konstrukcije i jezika u kojima se rezultativi *mogu* ostvariti u tome što u engleskome jeziku glagoli radnje uvođenjem rezultativnih pridjeva mogu postati glagolima ostvarenja (*accomplishment verbs*). U hrvatskome jeziku takvi primjeri doista jesu rijetki. Smatramo da je to još jedan pokazatelj slabe produktivnosti rezultativne konstrukcije. Odatle se mogućnost iskazivanja rezultativnosti prefiksacijom može pretpostaviti kao jedan od razloga za slabiju produktivnost konstrukcije na sintaktičkoj razini. No da bismo rezultativnu prefiksaciju odredili kao glavni razlog zatečena stanja, morali bismo provesti sustavniju studiju konstrukcije na morfološkoj razini.

6.1.1. Rezultativna konstrukcija u hrvatskome jeziku

Kategorijom posljedičnosti i rezultativnosti na razini jednostavne rečenice u hrvatskome jezikoslovlju bavili su se Vukojević (2008), Šarić (2008a) i Marković (2009). Vukojević (2008) rezultative objašnjava kao adverbijale posljedice usredotočujući se na produktivne sintagme s prijedlogom *do* i genitivom te s prijedlogom *na* i akuzativom (26a–b).

(26) a. *Napili smo se* ***do besvijesti****, a doktor Siroček čitavu je noć govorio o ženama.*

(Vukojević 2008: 120; Krleža)

b. ***Na sveopće čuđenje**, podnijeli smo i tu godinu...* (Vukojević 2008: 125; *Vjesnik*)

Već smo naveli da Šarić (2008a) smatra da su rezultativni pridjevi u funkciji sekundarnih predikata u hrvatskome jeziku rijetki. Šarić se stoga posvećuje ostalim načinima izražavanja rezultativnosti, pa među njima navodi prefiksaciju, deadjektivne priloge i prijedložno-padežne izraze. Na razini iznad jednostavne rečenice postoje i posljedične surečenice.

Glede deadjektivnih priloga, npr. *nameko* u *Meso izdinstajte nameko* ili *nagusto* u *Sadržaj izmiješajte nagusto*, Šarić (2008a: 27) primjećuje da ne modificiraju radnju, nego označavaju stanje referenta objekta. To se može vidjeti u pasivnim konstrukcijama u kojima s participom oblikuju složeni atribut, usp. *nameko izdinstano meso, nagusto izmiješan sadržaj*. Opisujući rezultative izražene prijedložnim sintagmama, osim gore spomenutih *Šarić* (*ibid*. 31) opisuje i sintagmu s prijedlogom *u* i akuzativom, npr. *Preradio je pšenicu **u brašno***. Treba primijetiti da Šarić (2008a) među rezultativnim sekundarnim predikatima ne navodi imenice. Njih će u opis uvesti Marković (2009).

Marković (2009) prvi uočava da se pridjevi i imenice u instrumentalu u hrvatskome jeziku mogu ostvariti u funkciji rezultativnih sekundarnih predikata. Marković nažalost raspolaže tek nekolicinom konkretnih primjera iz jezika. U nedostatku primjera oslanja se na konstrukte na temelju kojih provodi anketu. Niže navodimo njegove konstruirane primjere s rezultativnim instrumentalom (27a–b).

(27) a. *Odgojio je sina **poštenim**.*

*Odgojio je sina **poštena**.*

b. *Iskovao je sablju **oštrom**.*

*Iskovao je sablju **oštru**.*

Marković (*ibid*. 224) bilježi da je u anketi sudjelovalo četrdesetak studenata hrvatskoga jezika, a u njoj se među ostalim preispitivalo i njihovo mišljenje o prihvatljivosti pojedinačnih primjera. Markovićeva anketa je dala dva značajna rezultata. Kao prvo, govornici prepoznaju razliku između sekundarnih predikata u instrumentalu i onih u odnosu sročnosti s kontrolorom. Marković (*ibid*. 225) navodi da su anketirani studenti u instrumentalu prepoznavali značenje posljedice, cilja ili namjere, dočim to isto značenje u sročnim sekundarnim predikatima nisu

prepoznavali. Drugo, rečenice s rezultativnim instrumentalom anketirani studenti u najvećoj su mjeri prosuđivali prihvatljivima.[36]

Marković (*ibid*. 226) podrijetlo rezultativnog instrumentala traži u instrumentalu osnovne osobine, premda prepoznaje njegovu bliskost s predikatnim instrumentalom uz glagole *učiniti*, *pretvoriti se* i *stvoriti se*. U poglavlju 5.1. obrazložili smo da je instrumental osnovne osobine podjednako predikatne naravi kao i instrumental što se ostvaruje uz suznačne, semikopulativne glagole. Držimo da je osnovni razlog tomu što su anketirani govornici primjere s rezultativnim instrumentalom (27) prosuđivali prihvatljivima baš u tome što se podudaraju s primjerima koje u jeziku nalazimo svakodnevno, a njihov je egzemplar glede rezultativnog instrumentala glagol *učiniti*.

Ipak, niže ćemo pokazati da je glagol *pretvoriti* s prijedlogom *u* egzemplar rezultativne konstrukcije u suvremenom hrvatskom jeziku. To spominjemo zato što posredstvom njega prijedložna sintagma s prijedlogom *u* i akuzativom potiskuje rezultativni instrumental čak i uz glagole ostvarenja tipa *odgojiti* i *iskovati* (28a–b). U obama primjerima rezultativi su uvedeni prema glagolu *pretvoriti* s kojim glagoli *odgojiti* i *iskovati* mogu i alternirati.

(28) a. *Teško je biti majka (...) na tebi je velika odgovornost.. dijete odgojiti* ***u dobrog čovjeka*** *(...)*. (forum.hr, hrWaC)

b. *Za jednu mladu predivnu curicu koja sebe žele iskovati* ***u Ženu, u Gospođu****, ništa to ne valja nego samo Ljubav i Pažnja*. (tportal.hr, hrWaC)

Uz konstruirane primjere Marković (*ibid*. 227) također navodi primjer (29) za koji kaže da predstavlja prototipnu hrvatsku konstrukciju s rezultativnim sekundarnim predikatom.

(29) *Ajte amo, sluge moje, // brđane mi izvedite, // štono sam ih*$_i$ *zarobio* ***robljem***$_i$ *(...)*. (Mažuranić 1845, *Smrt Smail-age Čengića*, HJR)

Premda ograničen brojem konkretnih primjera iz jezika, Marković (2009) je ponudio opis osnovnih obilježja rezultativnog sekundarnog predikata u hrvatskome jeziku. Tako bilježi da rezultativni sekundarni predikat u instrumentalu zvuči arhaično i knjiški zato što je konstrukcija koja pripada pisanom, književnom, odnosno jeziku višeg stilskog registra (Marković *ibid*. 228).

Odmah ćemo napomenuti da se to gledište ne poklapa u cijelosti s našim nalazima. Arhaični i visoko stilski primjeri nesumnjivo postoje (5a), no korpusna građa koju smo sabrali sugerira

[36] Interesantno da je varijanta s imenicom u rezultativnom instrumentalu, *Odgojio je sina* ***poštenjakom***, varirala u prihvatljivosti – od prihvatljive do slabo prihvatljive (Marković *ibid*. 225).

da je rezultativni instrumental frekventniji u suvremenom hrvatskom jeziku nego što je bio u književnom jeziku devetnaestoga stoljeća. No treba reći da je i u suvremenom jeziku uglavnom riječ o formalnijem diskursu, osobito književno-teorijskom ili religijskom (30a–b).

(30) a. *(...) lice, tako ljupko i tako divne boje da nadaleko nadmašuje svaku svježu ružu u punome cvatu, a k tome takvoga oblika da ga* ***ljepšim*** *nijedan vješt umjetnik ne bi mogao isklesati (...)*. (Gučetić 1995, *Dijalog o ljepoti. Dijalog o ljubavi*, HJR)

b. *Autorica projekta govori da je svaki otočanin* ***vrlo kreativan****, jer ga* ***takvim*** *oblikuje život na otoku, a stariji otočani su pak virtuozi u preživljavanju*. (mali-losinj.hr, hrWaC)

Ne bismo se složili da su primjeri (30a–b) arhaični, niti stilski obilježeni. To su punopravni primjeri rezultativnih sekundarnih predikata u instrumentalu. Naše je gledište da su proizišli iz integracije s argumentnom strukturom rezultativne konstrukcije, pri čemu je integracija vrlo vjerojatno bila motivirana i posredovana glagolom *činiti* kao egzemplarom. S njime su glagoli *isklesati* i *oblikovati* u rečenicama (30a–b) sinonimni

Dalje Marković (*ibid*. 229) primjećuje da je kontrolor rezultativnog sekundarnog predikata *isključivo* izravni objekt u akuzativu. Ako je kontrolor subjekt, Marković smatra da rezultativno značenje ne dolazi u obzir. S tom se tvrdnjom nikako ne možemo složiti. Još smo na početku poglavlja istaknuli da rezultativna konstrukcija posjeduje neprijelaznu varijantu sa značenjem 'X POSTAJE/PRETVARA SE U Y', usp. (31), također (3a–b).

(31) a. *Narodu svom: živiš svetoj po ostavštini svojoj, // po onoj silnoj, svemogućoj naroda sad nam Sviesti, koja* ***lavicom*** *naraste uz tebe (...)*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. *Tamo dozreli dijete* ***mladencem*** *i* ***mužem****, i postane vrli junak*. (Donat 1972, *Unutarnji rukopis*, HJR)

Bili smo pribilježili da se u neprijelaznoj rezultativnoj konstrukciji ostvaruju neprijelazni i nepravi povratni, odnosno neakuzativni glagoli lišeni agensa. Glagoli *narasti* i *dozreti* svakako spadaju u tu klasu. Nijedan ne podrazumijeva voljnu radnju prouzročenu referentom subjekta. Za neprijelaznu rezultativnu konstrukciju karakteristični su još glagol *pasti* te glagol *ići* koji se ostvaruje s neakuzativnim značenjem 'mijenjati se trajanjem'. Uz glagol *ići* dolaze pridjevi u komparativu sročni s kontrolorom. Uz glagol *pasti* pridjevi se ostvaruju u padežu kontrolora, a imenice uglavnom u predikatnom instrumentalu. Uz glagol *pasti* obično dolazi imenica *žrtva*, usp. *pasti žrtvom*.

Kao treće obilježje rezultativnog sekundarnog predikata Marković (2009: 229) spominje da dolazi uz svršene prefigirane prijelazne glagole u nekom prošlom vremenu. Marković se poziva na Strigina (2004: 78–79) koji objašnjava da ruski gramatikalizira operaciju ograničavanja ili omeđivanja radnje koja se izražava perfektivizacijom ili označavanjem svršenosti glagolske radnje posredstvom prefikasa, npr. ***ras**piliti stol* 'piliti dokle stol ne bude u dijelovima' (Strigin *ibid*. 69).

Iz te perspektive Strigin i Demjjanow (2001: 58) kažu da su imperfektivni, odnosno glagoli nesvršene radnje lišeni funkcije kulminacije radnje, odnosno ne mogu izražavati rezultativnost zato što su atelični. Što se tiče prefiksacije i teličnosti, treba primijetiti da prefiksacija ne dovodi uvijek do teličnosti. O tome je za ruski jezik osobito poticajno pisala Filip (2000), a za hrvatski Sarić (2015). Što se tiče funkcije kulminacije radnje, ona ne uvjetuje izricanje rezultativnosti. Još na početku poglavlja obrazložili smo da konstrukcije s rezultativima mogu biti telične kao i atelične. Naveli smo niz primjera koji to potvrđuju, usp. (5b); (6a–b); (18a–b); također (30b) s glagolom *oblikovati* u prezentu, ili pak imperfektivni glagol *pospješivati* u perfektu (32).

(32) *U zadnje vrijeme primijetila sam da mu je i stolica (...)* ***malo tvrđa*** *te sam odmah iz dohrane izbacila namirnice koje su ju* ***takvom*** *pospješivale*. (cybermed.hr, hrWaC)

Pod četvrtim obilježjem Marković (2009: 230) navodi da se imenice i pridjevi u funkciji rezultativnih sekundarnog predikata označavaju instrumentalom, iako kaže da se rezultativi također mogu izražavati i prijedložnim spojevima, kao i rezultativnim adverbijalima. Treba kazati da nasuprot imenicama, pridjevske zamjenice u prijelaznoj i pridjevi u neprijelaznoj varijanti konstrukcije *mogu* doći i sročni s kontrolorom, usp. (33a–b). U takvim je slučajevima uvijek riječ o glagolima pretvorbe ili promjene stanja, pa onda čak i odnos sročnosti ne dokida rezultativnost sekundarnog predikata.

(33) a. ***Takvu***$_i$ *ju*$_i$ *je odgojio otac*. (Car Emin 1900, *Pusto ognjište*, HJR)

b. ***Kakav***$_i$ *si* ***velik***$_i$ *i* ***čil***$_i$ *narastao, a bome znam, da ti nije išlo dobro*. (Gjalski 1913, *U noći: Svagdašnja povijest iz hrvatskoga života*, HJR)

Peto obilježje rezultativnog sekundarnog predikata tiče se na neutralnosti poretka u kojemu rezultativ dolazi u postglagolskom, odnosno postpredikatnom položaju (Marković 2009: 231). To potvrđuje većina naših primjera. Kada se rezultativ ostvaruje prije glagola, vjerojatno je razlog tomu piščeva potreba da istakne, usp. (34).

(34) *Ni Boga glasno niesi smjela zvati, // jer – jerbo Bog te* ***Slovinjkinjom*** *stvori, // jer tuga*

tvoja hrvatski tek sbori. (Šenoa 1882, *Izabrane pjesme*, HJR)

Marković (*ibid*. 232) postavlja pitanje mogu li se rezultativi kombinirati s drugim tipovima sekundarnih predikata. Premda među sabranim korpusnim primjerima nismo našli na takve kombinacije, nisu isključene. Vidjeli smo provodeći usporedbu rezultativa i deskriptiva da se u konstruiranim primjerima mogu suostvariti (35).

(35) *Drvosječe su rasjekli stablo*$_{i/k}$ *koje je ležalo pred kućom* ***suho***$_{i}$ ***na komade***$_{k}$.

S obzirom na to da u rečenicama tipa (35) postoje dva predikatna elementa koji bi u fokusu trebali biti u podjednakoj mjeri, njihovo potiranje iziskuje dodatan napor za razumijevanje rečenice. To je vjerojatno razlog tomu što su takve konstrukcije rijetke. Ipak, glede kombinacije rezultativa i drugih tipova sekundarnih predikata, treba napomenuti da se nerijetko može naići na slučajeve preklapanja rezultativnog i similativnog značenja (36a–b).

(36) a. *Razkrilio krila jasna // **moćnim štitom** iznad čeda (...)*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. *Kad nam zemlja, obnemogla starka, // pomladi se **novim rodjenikom** (...)*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

U primjeru (36a) nalazimo značenje 'X UZROKUJE DA Y POSTANE POPUT Z', dakle agens raskriljavanjem uzrokuje da se krila doimaju, no ujedno i služe štitom. U primjeru (36b) dolazi neprijelazna varijanta rezultativne konstrukcije sa značenjem 'X POSTAJE POPUT Y'. Tu tema, odnosno referent subjekta pomlađivanjem postaje poput novorođenoga. U obama slučajevima predočavaju se scenariji takve pretvorbe referenta u kojima se njegovo rezultativno ili konačno stanje uspoređuje s nekim drugim.

Kada se u obzir uzme da rezultativno značenje počiva na pojmovnoj strukturi POSTATI X, bliskost sa similativnim značenjem BITI POPUT X sasvim je razumljiva. Štoviše, bliskost dviju kategorija iznjedrila je podtip rezultativne konstrukcije kojemu smo dodijelili ime *asimilativna konstrukcija*. Prijelazna varijanta podtipa temelji se na značenju 'X UZROKUJE DA Y IZGLEDA KAO Z', a njezin je egzemplar glagol *prikazati* (37a–b).

(37) a. *Da, prednost, kad treba izricati glupost, kad treba nešto, što je bijelo, **crnim** prikazati (...)*. (Šenoa M. 1903, *Ban Pavao*, HJR)

b. *Ali ni taj put, kao ni u vijećanju o adresi, nije Mažuranićevcima uspjelo, da sabor prikažu **sklonim ulazu u rajhsrat***. (Nehajev 1932, *Rakovica*, HJR)

Konstrukcija se analogijom širi na samoznačne i glagole sa značenjskim potencijalom da referenta objekta prikazuju u određenom vidu, npr. *izreći*, *dokazati*, *opisati* i *potvoriti* (38a–d). Vidjeli smo prethodno i nekoliko primjera s glagolom *obojiti*, usp. (18b).

(38) a. *Vjeruj mi, padiša, ako koju ružnu o Mustafi kažem, da mi je zbog nje žao, da se kazne bojim i da sam je bar* ***tri puta lakšom*** *izrekao nego što sam druge čuo govoriti*. (Aralica 1979, *Psi u trgovištu*, HJR)

b. *Uhvan misli da je svaka riječ osumnjičenog pojedinca dokaz za njegovu krivicu (...) da ga treba* ***krivim*** *dokazati po onome što jest, kako hoda, jede, govori*. (Aralica 1979, *Psi u trgovištu*, HJR)

c. *Ponavljam da sam možda situaciju opisao* ***crnjom*** *nego što zaista je (...)*. (forum.hr, hrWaC)

d. *Međutim prije odlazka ja bi svoga slugu potvorio* ***krivcem****, te on bi za dobre novce mjesec, dva ma i tri u zatvoru posjedio (...)*. (Kraljević 1863, *Požežki đak*, HJR)

U gornjim primjerima glagoli *izreći*, *dokazati*, *opisati* i *potvoriti* zadržavaju svoje osnovno značenje iako su sinonimni s glagolom *prikazati* te u svim primjerima mogu s njime alternirati. Slučajevi preklapanja s komparativom i u ovom su podtipu konstrukcije česti. S obzirom na to da se asimilativom iskazuju prouzročena simulacijska stanja/obilježja referenta, razumljivo je da će se uspoređivati s postojećima ili onima iskazanima od strane drugih.

Asimilativna konstrukcija dolazi i u varijanti s povratnim glagolima. S pravim povratnim glagolima u značenju 'X UZROKUJE DA IZGLEDA KAO Y', npr. *prikazati* ili *prikazivati se*, *predstavljati se*, *pretvarati se*, *praviti se* (39a–d).

(39) a. *Prikazuje se* ***pozornim istraživačem tipfelera****, a u citiranju mojih riječi preskače očiti tipfeler (ičiji = bilo čiji, a ne bilo ičiji)*. (vecernji.hr, hrWaC)

b. *Predstavljaju se* ***ozbiljnim ljudima****, a izjave im kao iz dječjeg vrtića*. (emedjimurje.hr, hrWaC)

c. *Pravio se* ***umornim****,* ***bijesnim i bespomoćnim***. (Šegedin 1944, *Djeca Božja*, HJR)

d. *(...) kako neće da radi, pa se više pretvara* ***bolestnim****, nego što je (...)*. (Kraljević 1863, *Požežki đak*, HJR)

Povratna varijanta konstrukcije integrira se sa samoznačnim glagolima neprave povratnosti preklapajući se pritom s pasivnom konstrukcijom s neiskazanim prouzročiteljem (40a–b). Ova varijanta u pravilu se širi na glagole predočavanja referenta u domeni odnosa s javnošću, npr.

reklamirati se, prodavati se, promovirati se, propagirati se, promicati se itd. Svi se ti glagoli isto tako mogu ostvariti i u prijelaznoj varijanti konstrukcije.

(40) a. *Propagira se* ***kao zdravo*** *ono što donosi najveći profit (...)*. (dkd.hr, hrWaC)

b. *Heroin je derivat morfina, a tijekom cijelog desetljeća reklamirao se* ***kao bezopasan*** *(...).* (biologija.com.hr, hrWaC)

Naveli smo da Goldberg (1999) definira nekoliko tipova odnosa glagolâ i konstrukcijâ (vidi pogl. 4.4.). Uz odnos elaboracije, odnos preduvjeta i supojavljivanja, bili smo naveli da postoji i šira kategorija odnosa dinamike sile u koju spadaju odnos sredstva i odnos negacije. Glagoli se sa asimilativnom konstrukcijom integriraju kao uglavnom kao sredstvo provedbe podradnje konstrzkcije, usp. *dokazati* u (38b), 'dokazivanjem <koga> prikazati krivim'; *potvoriti* u (38d), 'potvorom <koga> prikazati krivcem'.

U hrvatskome jeziku postoji podtip rezultativne konstrukcije u kojemu se odnos glagola i konstrukcije temelji na odnosu negacije. To su glagoli konzervacije stanja. Glagoli *održavati* i *čuvati* i, donekle, *ostaviti*. Integracijom s glagolima konzervacije rezultativna konstrukcija dolazi u značenju 'X UZROKUJE DA Y OSTANE Z'. U Jojić *et al*. (2015: 933) glagoli *održati* i *održavati* opisuju se kao prijelazni glagoli. Među njihovim značenjima navode se dva značenja koja nas posebno zanimaju: značenje 'produljiti [/produljivati] postojanje' i značenje 'očuvati [/čuvati] od propadanja'. Za prvo se od značenja spominju primjeri *održavati ranjenike na životu*; *održavati ravnotežu u prirodi*; *održavati stabilan tečaj kune*. Držimo da bi se umjesto definiranoga značenja 'produljiti [/produljivati] postojanje' u vezi s navedenim primjerima moglo ponuditi nešto preciznije određenje, no prvo je potrebno provesti određene preinake, usp. (41b–c).

(41) a. *održavati ranjenike* ***na životu***

b. *održavati ravnotežu u prirodi → održavati prirodu* ***u ravnoteži***

c. *održavati stabilan tečaj kune → održavati tečaj kune* ***stabilnim***

U rečenici (41b) zamijenili smo položaje imenica *priroda* i *ravnoteža* tako što smo imenicu *priroda* premjestili na položaj izravnog objekta, a imenicu *ravnoteža* na položaj adverbijala. U rečenici (41c) pridjev *stabilan* premjestili smo iz predobjektnog položaja s funkcijom atributa na postobjektni položaj s predikatnom funkcijom.

Ishod toga premještanja nalazimo u konstrukcijskoj istovrijednosti triju rečenica. Nasuprot mjesnom adverbijalu *u prirodi*, prijedložna sintagma *u ravnoteži* sekundarni je predikat koji

označava stanje referenta objekta. Nasuprot atributu *stabilan*, pridjevski oblik u instrumentalu *stabilnim* također je sekundarni predikat podjednako kao i prijedložni spoj *na životu* u primjeru (41a). Nakon provedenih preoblika gornje rečenice dijele značenje '(održavanjem) prouzročiti da <tko/što> ostane u istom stanju'.

Glagol *održavati* u rezultativnoj konstrukciji u ograničenoj mjeri čuva leksičko značenje 'čuvati <što> od propadanja'. No to zavisi o objektu koji će uz njega doći. Ukoliko se objektom referira na neko privatno ili javno dobro, npr. *kuća, posjed, auto, stan, okoliš, dvorište*, onda se rezultativi mogu elidirati, usp. (42b) i (43b).

(42) a. *Poseban dio Igraonice zove se Eko patrola, a njihov zadatak je održavati okoliš* ***čistim i urednim*** *(...)*. (sos-dsh.hr, hrWaC)
b. *Poseban dio Igraonice zove se Eko patrola, a njihov zadatak je održavati okoliš.*

(43) a. *Održavajte auto* ***ispravnim*** *i racionalizirajte troškove*. (dashofer.hr, hrWaC)
b. *Održavajte auto i racionalizirajte troškove.*

Ostali tipovi objekata sugeriraju da je argumentna struktura determinirana konstrukcijskim, a ne leksičkim značenjem glagola. U takvim primjerima elizija rezultativa znači narušavanje integriteta glagolskoga predikata (44a–b).

(44) a. [hrkanje] *Partnere održava* ***budnima****, uzrokuje bračne svađe, nervozu, a može biti štetno i osobi koja hrče*. (zdravzivot.com.hr, hrWaC)
b. *[hrkanje] *Partnere održava, uzrokuje bračne svađe, nervozu, a može biti štetno i osobi koja hrče.*

Glagol *očuvati* koji se u Jojić *et al*. (2015: 919) opisuje kao prijelazni glagol sa značenjem 'zaštiti što od propadanja, oštećenja ili uništenja' u rezultativnoj se konstrukciji ostvaruje kao varijanta glagola *održavati* (45a–b).

(45) a. *Engleska kraljica Ana njegovala je svoju dugačku kosu mješavinom meda i ulja kako bi je očuvala* ***zdravom****,* ***gustom i sjajnom***. (pcelarstvo.hr, hrWaC)
b. *Zatim, da tajenje informacija ne vodi ničemu jer ih je očuvati* ***tajnima*** *moguće jedino u vakuumu*. (HNK)

Glagol *ostaviti* razlikuje se od glagola *održavati* i *očuvati* po dvama obilježjima. Prvo je obilježje da su rezultativi uz njega uvijek komplementi bez kojih gubi vrijednost predikata. To se obilježje nadovezuje na drugo koje je mnogo važnije. S rezultativima se ostvaruje u dvama

različitim značenjima. Prvotnije od dvaju značenja dijakronijski je po svemu sudeći izvedeno iz značenja 'odložiti' prema kojemu je glagol *ostaviti* trovalentan utoliko što osim subjekta i izravnoga objekta iziskuje i komplement u vidu mjesnoga adverbijala, npr. *Novac je ostavio u trezoru.* → **Novac je ostavio.* Ako pretpostavimo da je rezultativno značenje glagola *ostaviti* proizišlo iz značenja 'odložiti', onda nije pretjerano pretpostaviti da je do integracije glagola s rezultativnom konstrukcijom prvotno došlo tako što je mjesni adverbijal istisnut rezultativom. Tim više što postoji očigledna bliskost među pojmovima NALAZITI SE GDJE i BITI U NEKOM STANJU, što potvrđuju i primjeri lokativnih rezultativa s kojima se glagol *ostaviti* sustavno ostvaruje (46a–b).

(46) a. *Crveno jezero treba ostaviti* ***u njegovoj prirodnoj, iskonskoj biti****, ne smiju se u njemu ili u njegovu okružju obavljati nikakvi zahvati*. (HNK)

b. *Probat ću je presijati jer grijeh je da ne pokušam i zemlju ostavim* ***u takvom stanju***. (HNK)

Prvotnije od dvaju rezultativnih značenja glagola *ostaviti* blisko je glagolima konzervacije (47a–b). Ipak, nasuprot glagolima *održavati* i *očuvati*, kod kojih konzervacija stanja referenta objekta podrazumijeva kontinuirani napor agensa, u donjim primjerima ciljano stanje referenta ishod je agensove *ad hoc* odluke.

(47) a. *Namjerno sam razgovor ostavila* ***nedovršenim****, jer nema samo jednog rješenja*. (udruzenje-baranja.hr, hrWaC)

b. *Tolkien je lik Toma Bombadila namjerno ostavio* ***nedorečenim i neobjašnjenim*** *(...)*. (forum.hr, hrWaC)

Drugo značenje glagola *ostaviti* izvedeno je analogijom prema glagolu *učiniti*. Nasuprot značenju konzervacije u kojemu glagol *ostaviti* u određenoj mjeri čuva svoje osnovno značenje 'odložiti', (rezultativ je uz njega obvezan samo zato što dolazi umjesto podjednako obveznog mjesnog adverbijala), glagol *ostaviti* u značenju 'učiniti' s rezultativom beziznimno čini složeni predikat. U značenju 'učiniti' glagol *ostaviti* ostvaruje se uglavnom s rezultativima mentalnih stanja, npr. *ostaviti zapanjenim, tužnim, zbunjenim, tužnim*. U većini slučajeva takve je spojeve moguće izraziti odjelitim glagolom, npr. *ostaviti zapanjenim* → *zapanjiti*, *ostaviti tužnim* → *rastužiti* itd. Nasuprot konzervaciji u postojećem stanju, ovdje se glagolom *ostaviti* označava *odlaganje* (ili dovođenje) referenta objekta u neko novo (mentalno) stanje, usp. (48a) *ostaviti razočaranom* → *razočarati* i (48b) *ostaviti oduševljenima* → *oduševiti*.

(48) a. *Unatoč besprijekornom uređenju prostora (...), prekrasnim detaljima i jedinstvenom*

ugođaju, ovaj me restoran ostavio ***razočaranom***. (index.hr, hrWaC)

b. *Odlični nastupi popraćeni su gromoglasnim smijehom i stalnim pljeskom iz čega (...) možemo izvući zaključak da su nas ostavili* ***oduševljenima***. (vaillant.hr, hrWaC)

Budući da niječe značenje pretvorbe ili mijene stanja referenta, netko bi s pravom mogao prigovoriti da je problematično konzervaciju stanja referenta kategorizirati kao tip rezultativne konstrukcije. No argument u korist takve kategorizacije može se naći u Fong (2003). Nastojeći objasniti zašto se translativ, padež koji označava krajnju točku procesa promjene ili pretvorbe referenta, u finskome jeziku ostvaruje uz glagole tipa *jättää* 'ostaviti' (49a) i *jäädä* 'ostati' (49b) Fong (2003) iznosi obrazloženje u vidu kojega se konzervacija stanja referenta također može predočiti kao rezultativnost.

Premda je karakterističan kao padež koji označava rezultat pretvorbe ili promjene referenta, uz glagole *jättää* 'ostaviti' i *jäädä* 'ostati' translativ označava neizmijenjeno stanje, odnosno održavanje postojećega stanja referenta.

(49) a. *Jät-i-n* *työ-n* *keskeneräise-ksi*.
ostaviti-PERF-1.sg. rad-ACC. nedovršen-TRA.
'Ostavio sam rad nedovršenim.'

b. *Toukka* *jä-i* *touka-ksi*.
gusjenica-NOM. ostati-PERF.3sg. gusjenica-TRA.
'Gusjenica je ostala gusjenicom.'

Fong (2003: 220) bilježi da je u obama gornjim primjerima radnja strukturirana na takav način da pretpostavlja dva suprotstavljena stanja: rezultativno stanje morfološki konkretizirano translativom i oprečno stanje koje je u rečenici tek implicitno. Slijedom toga, kada kazivač u rečenici (49a) tvrdi da je rad odlučio ostaviti nedovršenim, implicitno se pretpostavlja da je rad mogao dovršiti. Riječju, zatečeno stanje rada ishod je njegove odluke. Isto tako, kada se u (49b) kaže da je gusjenica ostala u neizmijenjenu stanju, implicitno se pretpostavlja oprečna situacija u kojoj je trebala postati leptirom. Odatle se neizmijenjeno stanje gusjenice tumači kao rezultat ili posljedica iz nekog razloga neprovedene pretvorbe.

Rezultativna konstrukcija počiva na opreci između polazišnoga i konačnoga stanja referenta u fokusu. Ta se opreka, uostalom, izražava u pojmovnoj strukturi obiju varijanti konstrukcije, usp. 'X UZROKUJE DA Y POSTANE Z', 'X POSTAJE/SE PRETVARA U Y'. Kada se oprimjeruje glagolima konzervacije, rezultativnost se tek naizgled niječe. Neizmijenjeno stanje referenta

svakako je rezultativno kada se pretpostavi situacijski implicitno oprečno stanje dokinuto ili samom radnjom, kao u slučaju glagola *ostaviti*, ili podjednako implicitnim razlozima, kao u slučaju glagola *ostati*.[37]

Marković (2009: 235) pretpostavlja postojanje dvaju problema koji utječu na ograničenu frekvenciju i dijakronijsko iščezavanje rezultativnog instrumentala. Prvi problem odnosi se na neobavijesnost rezultativnog instrumentala koju pretpostavlja na osnovi pleonastičnih spojeva tipa *zarobiti robljem*. Marković je svakako u pravu kada kaže da rezultativ u takvim spojevima ne pridonosi obavijesti. Isto bismo mogli izvesti gledajući spojeve tipa *okameniti se kamenom*, *očuvati netaknutim* ili *mrčiti crnim*. Marković (*ibid*. 235) ujedno kaže da je lako pretpostaviti obavijesne sintagme. Sudeći po primjerima koje smo sabrali, neobavijesne sintagme zapravo su rijetke. U donjim su primjerima tipični ostvaraji rezultativnog instrumentala u suvremenom hrvatskom jeziku (50a–c). Ni u jednom od primjera rezultativni instrumental nije podložan prigovoru iz neobavijesnosti.

(50) a. *Slijed slušanja 'srca' nas sigurno oduzima od svijeta ali nas stavlja na jedan suptilniji i dublji nivo gdje možemo izgradit sebe* ***postojanima i čvrstima na sve nedaće i tegobe***. (forum.hr, hrWaC)

b. *U liku nešto slabije uspjelog, ali i na papiru siromašnijeg starijeg brata, ponešto je utišao prenaglašenost oblikovavši ga dozirano* ***mrgudnim te pomalo odbojnim***. (kazaliste.hr, hrWaC)

c. *Zadaća je te odjeće da se omladina odgoji* ***osjetljivom za najmanje porive spolnoga nagona*** *(...)*. (ivanmerz.hr, hrWaC)

Drugi problem rezultativnog instrumentala Marković (*ibid*. 235–236) uočava u njegovoj distribuciji u okviru rečenične strukture. Kako se instrumental sredstva podjednako ostvaruje u postglagolskom položaju, Marković se pita nije li značenje sredstva, kao frekventnije i manje zavisno o kontekstu, na tom položaju potisnulo rezultativnost, *npr. izgraditi sebe* ***postojanim*** → *izgraditi sebe* ***radom****; oblikovati koga* ***mrgudnim*** → *oblikovati koga* ***rukama***.

Držimo da to nije cijela priča. Sugerira to skala kolostrukcijske snage glagola u suvremenom hrvatskom jeziku za prijelaznu varijantu rezultativne konstrukcije (vidi Tablicu 6).

[37] Vrijedi spomenuti da glagoli *držati* i *ostaviti* u svom osnovnom značenju podrazumijevaju mjesne adverbijale kao komplemente. Vidjeli smo iznad da su mjesni adverbijali s lakoćom zamjenjivi lokativnim rezultativima. Odatle je lako pretpostaviti da su lokativni rezultativi stvorili podlogu za uvođenje pridjevskih i imeničkih rezultativa u instrumentalu. Držimo da je taj proces još jedna naznaka u korist naše pretpostavke da je predikatni instrumental, a osobito rezultativni, nastao iz prostornoga instrumentala.

Tablica 6. Skala kolostrukcijske snage glagola za rezultativnu konstrukciju

Glagoli	C i ¬C	C	OV	ΔP
pretvoriti	10944	10944	13,51	0,44
učiniti	40101	8024	2,02	0,07
oblikovati	2905	160	0,5	-0,05
isklesati	193	10	0,46	-0,06
odgojiti	4675	240	0,36	-0,06
napraviti	173614	8600	0,18	-0,16
izgraditi	10437	204	0,15	-0,09
stvoriti	33164	550	0,08	-0,09

Za mjerenje je uzeto osam glagola. Izuzev glagola *pretvoriti* i *učiniti* ostalih je šest glagola odabrano na temelju toga što pretpostavljaju promjenu stanja ili pretvorbu referenta objekta, što ih čini podložnima integraciji s rezultativnom konstrukcijom. Korpusna građa ograničena je na potkorpus *forum.hr* iz *Hrvatskoga mrežnog korpusa* (*hrWac*).

Budući da smo postupak izračuna kolostrukcijske snage detaljno objasnili u poglavlju 4.3., ovdje ćemo samo tumačiti rezultate. Iz tablice je odmah vidljivo da se samo glagoli *pretvoriti* i *učiniti* s rezultativnom konstrukcijom nalaze u značajnoj asocijaciji, pri čemu glagol *pretvoriti* osjetno nadilazi kolostrukcijsku snagu glagola *učiniti*. Na tome vrlo vjerojatno počiva osnovni razlog rijetkosti i postupnog nestajanja rezultativnog instrumentala u hrvatskome jeziku. Po svemu sudeći biva potisnut sintagmama s prijedlogom *u* i akuzativom. Integracija rezultativne konstrukcije sa samoznačnim glagolima u većini primjera ne modelira se prema glagolu *učiniti*, već prema glagolu *pretvoriti* (51a–d).

(51) a. *Djeci su potrebne granice, a veliku ulogu pritom igra društvo čija je zadaća odgojiti ga* ***u odgovornog pojedinca***. (skole.hr, hrWaC)

b. *Mi igrače imamo i uvijek smo ih imali, ali fali netko tko će ih isklesati* ***u igračine***. (forum.hr, hrWaC)

c. *Tada ćemo se obračunati sa ovom gubom koja je odgovorna za upropaštenu nam državu i uz zajednički napor možemo je izgraditi* ***u jaču od Švicarske***. (pollitika.com, hrWaC)

d. *Mi oblikujemo informacije* ***u stvari***. (forum.hr, hrWaC)

Nasuprot glagolu *učiniti*, glagol *pretvoriti* u cijelosti je specijaliziran kao glagol pretvorbe referenta. No zanimljivo je pritom da je osjetno manje frekventan nego glagol *učiniti*. Tako se

u cjelini korpusa *hrWac* pojavljuje svega 83,824 puta nasuprot glagolu *učiniti* koji se ostvaruje čak 352,394 puta. To bi moglo značiti da frekvencija glagola *učiniti* konzervira te analogijom u ograničenoj mjeri i proširuje rezultativni instrumental. S druge strane, sudeći po ishodima u tablici trinaest je puta izglednije da će konstrukcija s glagolom *pretvoriti* biti rezultativna nego bez njega. S glagolom *učiniti* izgledi su osjetno manji. Ta činjenica sasvim sigurno motivira način iskazivanja rezultativnosti prilikom integracije sa samoznačnim glagolima. Govornici će se osloniti na način iskazivanja koji iziskuje manji napor, a to znači na način koji je frekventniji, produktivniji i u konačnici na način koji je u većoj mjeri automatiziran u govoru.

Glede integracije glagola i konstrukcije, nismo naišli na primjere kauzativizacije glagola na sintaktičkoj razini. Integracija se sustavno svodi na dodavanje rezultativa glagolskoj radnji. No povremeno se mogu naći intrigantni primjeri, kao donji s glagolom *popeti* (52).

(52) *Tko ga pope* ***carskim zetom*** *(...)*. (Kranjčević 1898, *Izabrane pjesme*, HJR)

U suvremenom hrvatskom jeziku glagol *popeti* isključivo je povratan. Tijekom 19. stoljeća, međutim, mogao se ostvariti u značenju 'podignuti', npr. *a mladu popeše u kola* (Tordinac 1890, HJR); *popet ću ga na vješala* (Šenoa 1885, HJR). U primjeru (52) značenje 'postaviti na viši položaj' integrirano je sa značenjem rezultativne konstrukcije, pritom je mjesni adverbijal koji bismo očekivali prema obrascu valentnosti glagola odstranjen rezultativom. U većini drugih slučajeva, usp. primjere rečenica s glagolima *izgraditi*, *oblikovati* i *odgojiti* (50a–c), integracija s konstrukcijom svodi se na dodavanje rezultativa glagolu čiji obrazac valentnosti obuhvaća sudioničke uloge bliske argumentnim ulogama agensa i pacijensa. U svim tim slučajevima glagolska podradnja sredstvo je provedbe podradnje konstrukcije (50a) *izgrađivanjem sebe činimo postojanima i čvrstima*; (50c) *odgajanjem koga činimo osjetljivim*.

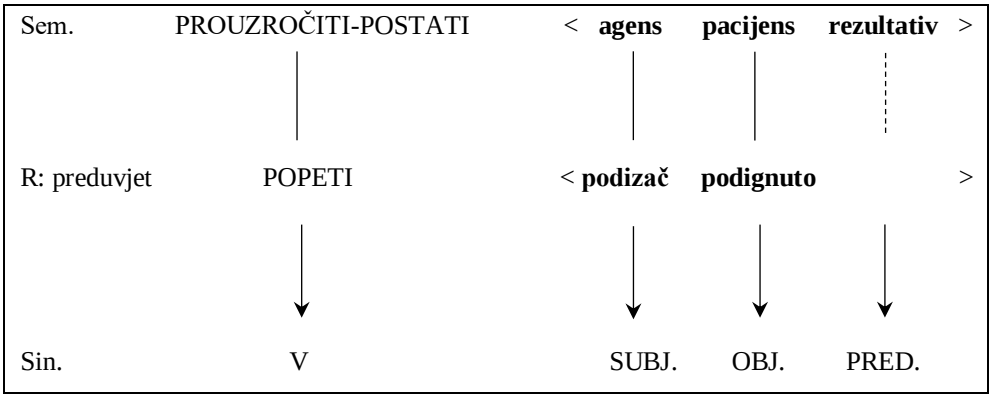

Prikaz 8. Integracija glagola *popeti* (52) s rezultativnom konstrukcijom

Glagol *popeti* u primjeru (52) ponešto odstupa od uobičajene integracije. Ne ostvaruje se kao sredstvo, već kao preduvjet rezultativne podradnje. Postajanje carskim zetom predočava

se kao figurativno podizanje na taj položaj. Tu vidimo još jedan slučaj preklapanja prostornosti i rezultativnosti. Prostorni adverbijal uz glagol *popeti* u značenju 'podignuti' ostvaruje se kao cilj radnje, pa je sasvim razumljivo da će se lako stopiti s rezultativom koji u slučaju rečenice (52) označava ciljno, konačno stanje referenta.

Goldberg (1991: 368) primjećuje da se rezultativi ne mogu suostvarivati s adverbijalima smjera (53a–b), premda takvog ograničenja nema s ostalim tipovima adverbijala, usp. (54a–c).

(53) a. **Tko ga pope carskim zetom* ***u dvorac****.*
b. **Tko ga pope carskim zetom* ***na kočiju****.*

(54) a. *Tko ga pope carskim zetom* ***u dvorcu****.*
b. *Tko ga pope carskim zetom* ***pred nama****.*
c. *Tko ga pope carskim zetom* ***u predvečerje****.*

Goldberg (*ibid.* 369) bilježi da takvo ograničenje nalazimo među rezultativima koji kodiraju metaforičku promjenu lokacije. Tako se promjena stanja referenta poima kao kretanje, odnosno premještanje na novu lokaciju. Tipični su primjeri takvih rezultativa oni što dolaze uz glagole kretanja, usp. *pasti* (55a) i *prijeći* (55b).

(55) a. *Trajno oživljuje svoju župnu zajednicu da ne padne* ***u duhovno mrtvilo*** *(...).* (arbanas.hr, hrWaC)
b. *Sredinom današnjeg dana i poslijepodne snijeg će ponegdje prijeći* ***u kišu****, koja se može smrzavati na tlu.* (pusca.hr, hrWaC)

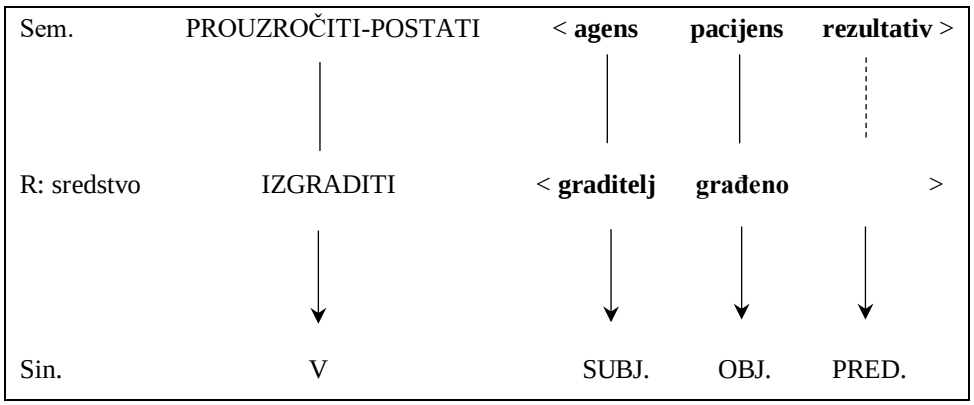

Prikaz 9. Integracija glagola *izgraditi* (50a) s rezultativnom konstrukcijom

Što se tiče stanja u tablici 6, svakako se treba osvrnuti na slučaj glagola *stvoriti*. U tablici vidimo značajan raskorak između ukupne frekvencije glagola *stvoriti* u potkorpusu i njegove frekvencije u rezultativnoj konstrukciji. To je neobično kada se u obzir uzme da se tijekom 19.

stoljeća sustavno ostvarivao u rezultativnoj konstrukciji. Osobito povratna varijanta *stvoriti se* (56a–b).[38]

(56) a. *Kosa mu se stvorila* ***ledom***. (Šenoa [n.d.], *Zlatarevo zlato*, HJR)
b. *Ah, da mi je željnoj moći,* ***pticom*** *bih se satvorila (...)*. (Gundulić [n.d.], *Osman*, HJR)

Pretvorbenu varijantu glagola *stvoriti* od 19. stoljeća naovamo potisnuo je glagol *pretvoriti* (*se*). To je ujedno razlog zašto se u suvremenom hrvatskom jeziku iznimno rijetko ostvaruje sa sintagmama s prijedlogom *u* (57).

(57) *Pritisak na obranu naslova je velik te ako poklekne pod tim pritiskom i stvori ga* ***u nešto negativno****, to će biti za njega destruktivno*. (autosport.hr, hrWaC)

S obzirom na to da je u primjeru (57) potpuno sinoniman s glagolom *pretvoriti*, takav bi tip uporabe susljedno morao dovesti do redundantnosti jednoga od dvaju glagola. Uporaba glagola *stvoriti* u suvremenom hrvatskom jeziku stoga biva modelirana prema glagolu *učiniti*, što znači da se prilikom integracije s rezultativnom konstrukcijom ostvaruje isključivo s instrumentalom. To objašnjava njegovu nisku frekvenciju u rezultativnoj konstrukciji, koja odražava općenito nisku frekvenciju rezultativnog instrumentala. Pritom više ne označava metamorfozu referenta kao u (56a–b), nego promjenu pojavnosti ili stanja referenta, pa je iz toga razloga frekventniji s pridjevima (58a–b).

(58) a. *Forum koji ima takav podforum ima moralnu obvezu, prema svojim korisnicima, stvoriti* ***marginaliziranima*** *njihove oaze*. (forum.hr, hrWaC)
b. *A ljubav jedino stvara svijet* ***sigurnim***, ***ljudskijim***, ***bratskijim***. (hrvatskauljudba.hr, hrWaC)

6.1.2. Pridjevi u komparativu i predikatna konstrukcija

Na početku poglavlja bili smo napomenuli da pridjevi u rezultativnoj konstrukciji tipično dolaze u obliku komparativa. Pridjevi u komparativu dodatno kodirani instrumentalom također su učestali i u modalnoj konstrukciji. Od pet tipova predikatne konstrukcije kojima se bavimo u ovom radu samo se u rezultativnoj i modalnoj pridjevi sustavno ostvaruju u instrumentalu. Što se tiče deskriptiva, u hrvatskome jeziku nasuprot ruskome pridjevi se u toj funkciji rijetko

[38] Tako Katičić (1986/2002: 108) glagol *stvoriti* svrstava među suznačne glagole koji zavise o predikatnim komplementima.

ostvaruju u instrumentalu, a kada se i ostvare obično su dodatno kodirani komparativom. Isto vrijedi i za finalnu konstrukciju u kojoj su pridjevi ionako rijetki i ograničeni na klasu glagola htijenja, npr. *željeti <koga/što> kakvim*.

Uzimajući u obzir korelaciju komparativa i predikatnog instrumentala proveli smo analizu koja je obuhvaćala petnaest pridjeva iz značenjskih klasa među kojima smo najčešće nailazili na oprimjerenja ciljanih konstrukcija. Te smo klase definirali *ad hoc* čisto za potrebe analize. To su pridjevi kojima se opisuje pojavnost referenta, npr. *lijep, visok, nizak, jak*, pridjevi kojima se opisuju inherentna obilježja referenta, npr. *mlad, star, brz, spor*, pridjevi koji se odnose na subjektivne doživljaje referenta, npr. *ugodan, važan, pametan* te apstraktni pridjevi mentalnih stanja, npr. *sretan*.

U tablici 7 nalazi se popis odabranih pridjeva s njihovom kolostrukcijskom snagom. U ovom smo se slučaju također oslonili na potkorpus *forum.hr* korpusa *hrWac*. Ciljani oblici pridjeva bili su oblici pridjeva u muškom rodu kodirani komparativom i instrumentalom. Ograničili smo se na muški rod zato što se pokazalo da su ciljani oblici u muškom rodu sustavno učestaliji od ostalih rodova. K tomu, ograničenje na jedan specifičan oblik, odnosno rod pojednostavilo je pretraživanje omogućivši preciznije uočavanje ciljanih primjera integracije pridjeva, odnosno specifičnog glagola s kojim se pridjev suostvarivao i konstrukcije. Niže navodimo komentare uočenih korelacija.

Tablica 7. Skala kolostrukcijske snage pridjeva za predikatnu konstrukciju

Pridjevi	**C i ¬C**	**C**	**OV**	**ΔP**
ugodan	73	57	12,66	0,37
lijep	198	116	11,4	0,31
sretan	76	53	10	0,34
pametan	210	91	8,6	0,25
glup	61	20	5,33	0,18
jednostavan	155	33	3,33	0,11
važan	240	28	1,83	0,04
jak	889	64	1	0
slab	673	24	0,5	-0,03
brz	161	5	0,5	-0,03
nizak	1201	39	0,42	-0,04
star	1633	34	0,28	-0,05

spor	89	1	0,16	-0,05
visok	1336	20	0,14	-0,06
mlad	758	5	0,08	-0,06

Skala u tablici 7 pokazuje jaku korelaciju između frekvencije s kojom se predmetni pridjev ostvaruje u ciljanoj konstrukciji i njegovih ostvaraja uz glagole niske kolostrukcijske snage ili pak uz glagole koji se s konstrukcijom integriraju inovativno. Krenimo s vrha. Pridjevski oblik *ugodnijim* nije osobito učestao u potkorpusu. Međutim, njegovo se pojavljivanje s visokom vjerojatnošću može shvatiti indicijom određenog tipa predikatne konstrukcije. Primjerice, spoj *učiniti ugodnijim* u *hrWac* korpusu ostvaruje se čak 181 put. Uzimajući to u obzir, vjerojatno je da inovativan primjer s glagolom *omogućiti* koji vidimo u rečenici (59) nastaje analogijom prema glagolu *učiniti*.

(59) *(...) da svoj djeci hospitaliziranoj na Odjelima Klinike za Pedijatriju* ***omoguće*** *boravak* ***sretnijim i ugodnijim***. (vzzz.hr, hrWaC)

Što je kolostrukcijska snaga pridjeva veća, učestaliji su i primjeri njegova povezivanja s glagolima niže na skali kolokstrukcijske snage. Primjerice s glagolima *napraviti* i *stvoriti*, usp. (60a–b).

(60) a. *Održavanje topline u prostoriji ubrzava proces i očito ga* ***stvara ugodnijim za korištenje***. (gradimo.hr, hrWaC)

b. *Uzimajući u obzir specifičnosti ustanove kao i žrtava, nastojimo život u ustanovi* ***napraviti što ugodnijim, kvalitetnijim i sigurnim*** *(...)*. (husr.hr, hrWaC)

Isto uočavamo i na primjeru pridjeva *lijep*, odnosno ciljanoga oblika *ljepšim*, usp. (61a) gdje se supostavljaju dva glagola, *napraviti* i *izgraditi*. U rečenici (61b) vidimo primjer modalne konstrukcije ostvaren glagolom *sagledavati* koji se tu ostvaruje inovacijom, a modeliran je po glagolu *doživljavati*.

(61) a. *(...) nakon granatiranja starog grada u Dubrovniku rekao da će ga oni* ***napraviti (izgraditi) još ljepšim i starijim*** *(...)*. (forum.hr, hrWaC)

b. *I što mi volimo neke stvari tumačit predodređenošću i tako ih* ***sagledavat još ljepšim***. (forum.hr, hrWaC)

Također se postavlja pitanje modeliraju li se manje učestali pridjevi prema egzemplarima. Primjer tomu mogao bi biti pridjev *atraktivan* koji je semantički blizak pridjevu lijep, a isto se

ostvaruje u tipovima predikatne konstrukcije, usp. (62) gdje se glagol *prezentirati* modelira po glagolu *prikazati*.

(62) *(...) osmišljavam načine kako te iste teme* ***prezentirati atraktivnijima za ciljanu skupinu***. (planb.com.hr, hrWaC)

Osim pridjeva *ugodan*, *lijep* i *sretan*, za rezultativnu konstrukciju karakteristični su također pridjevi *jak* i *jednostavan*. Tu i opet nailazimo na slučajeve inovacije, usp. primjer s glagolom *narasti* (63a), ili pak primjer s glagolom *uraditi* (63b). Slučajevi suostvarivanja s glagolima niže kolostrukcijske snage s ovim su pridjevima česti.

(63) a. *Skriven od svih, koliko si moje boli pojeo da bi misao o tvome savršenstvu* ***narasla još većom i jačom****?* (mojblog.hr, hrWaC)

b. *(...) hrvatska vlast čini se komično nesposobna (...) kada je dodatno zakomplicirala nešto što je htjela* ***uraditi jednostavnijim***. (mvinfo.hr, hrWaC)

Ostali su pridjevi iz analizirane skupine učestaliji u modalnoj konstrukciji. Tu osobito treba istaknuti pridjeve *važan* i *pametan*, donekle i *sretan*. Niže navodimo primjer integracije glagola *pretpostaviti* s modalnom konstrukcijom (64a). Povremeno se među njima mogu naći i pridjevi u funkciji deskriptiva, usp. (64b) gdje glagol *ostaviti* nosi značenje 'napustiti', a pridjevskim oblicima *boljom* i *sretnijom* opisuje se stanje referenta objekta u trenutku ostavljanja.

(64) a. *(...) služi kvantitativnim i kvalitativnim dokazima i ne smije jedne* ***pretpostaviti važnijima od drugih*** *(...)*. (hcjz.hr, hrWaC)

b. *I naravno,* ***ostavi je boljom*** *i* ***sretnijom*** *nego li je bila kada si se približio*. (tportal.hr, hrWaC)

Gledajući pridjeve niske kolokstrukcijske snage tipa *slab, nizak, star, visok, mlad* uočavamo barem dvije važne karakteristike. Uz pokoju iznimku radi se o oblicima koji su u potkorpusu i korpusu u cijelosti puno frekventniji od pridjeva visoke kolostrukcijske snage. Drugo je važno obilježje da svi redom označavaju predikate individualne razine, dakle atemporalna obilježja inherentna ili neotuđiva od referenata.

Moglo bi se prigovoriti da pridjevi *pametan, glup* također označavaju atemporalna obilježja. No u obzir treba uzeti da je procjena tuđih kognitivnih sposobnosti često predmet subjektivnih prosudbi kazivača, pa je sasvim razumljivo da će se takvi pridjevi naći u modalnoj konstrukciji.

Premda je svrha analize pridjeva u tablici 7 bila pokazati korelaciju kolostrukcijske snage pridjeva i njihova pojavljivanja u primjerima inovativnih integracija glagola i konstrukcija, tablica ujedno sugerira tendenciju tipova predikatne konstrukcije prema scenarijima pretvorbe, odnosno promjene, privremenosti ili relativnosti stanja i obilježja referenata. Tu bi se sasvim opravdano moglo prigovoriti da je popis pridjeva u tablici 7 odveć nasumičan i ograničen da bi se iz njega izvodili takvi zaključci. To je neosporno točno. Ipak, u narednim poglavljima, doći ćemo do istih zaključaka posredstvom konkretnije analize.

6.1.3. Sumiranje poglavlja

U ovom poglavlju opisali smo rezultativnu konstrukciju, odnosno rezultativ kao značenjski tip sekundarnoga ili pak složenoga predikata. Vidjeli smo da rezultativna konstrukcija dolazi u prijelaznoj i neprijelaznoj varijanti. U prijelaznoj varijanti dolazi u značenju 'X UZROKUJE DA Y POSTANE Z', a u neprijelaznoj u značenju 'X POSTAJE/PRETVARA SE U Y'. U neprijelaznoj konstrukciji osim neakuzativnih mogu doći i neergativni glagoli, osobito kada se rezultativni sekundarni predikati izražavaju prijedlogom *do*. Pokazali smo da radnje s rezultativima mogu biti telične i atelične. Ujedno smo pokazali da je hrvatska varijanta konstrukcije karakteristična po imenicama u funkciji rezultativa te po pridjevima koji se najčešće ostvaruju u komparativu.

Vidjeli smo također da se hrvatska varijanta rezultativne konstrukcije razlikuje od engleske utoliko što nije uvjetovana animiranim, voljnim agensom. Integracija glagola i konstrukcije u engleskome jeziku također je karakteristična po tome što nerijetko mijenja sintaktička obilježja glagola, provodeći kauzativizaciju glagola radnje i pretvarajući ih u glagole ostvarenja. Takvo što u hrvatskome i drugim slavenskim jezicima događa se samo na morfološkoj razini, što je neke autore navelo da u prefiksaciji pretpostave glavni razlog niske učestalosti ili čak potpunog izostanka rezultativne konstrukcije na sintaktičkoj razini u slavenskim jezicima. Međutim, prije nego što se prefiksacija odredi kao osnovni način označavanja rezultativnosti u slavenskim jezicima, trebalo bi precizirati odnos između perfektivnosti ili svršenoga vida i rezultativnosti, kao i odnos između perfektivnosti i teličnosti, odnosno ateličnosti radnje. Treba odrediti koji su točno prefiksi specijalizirani za označavanje rezultativnosti i kauzativnosti i s kojim točno klasama glagola. Naposljetku bi trebalo odrediti mogu li se takvi primjeri prefiksacije doista tumačiti kao ekvivalenti rezultativnih sekundarnih predikata.

Skala glagola prema kolostrukcijskoj snazi predstavila je glagol *pretvoriti* kao nesumnjivi egzemplar rezultativne konstrukcije. Vidjeli smo da se inovativne integracije s konstrukcijom

u najvećem broju modeliraju prema glagolu *pretvoriti*. U tome smo pretpostavili najvažniji razlog niskoj frekvenciji rezultativnog instrumentala u suvremenom hrvatskom jeziku. Ukoliko se taj trend nastavi, bit će zanimljivo vidjeti hoće li se sintagma s prijedlogom *u* i akuzativom s vremenom nametnuti i glagolu *učiniti*. To bi onda značajno ugrozilo opstanak rezultativnog instrumentala u hrvatskome jeziku.

6.2. Similativna konstrukcija

Poredbeni instrumental u hrvatskome jezikoslovlju nitko nije sustavno opisivao. Štoviše, jedva da se gdje i spominje. O njemu je u tijesnoj svezi s deskriptivnim instrumentalom pisao Maretić (1963: 597) u kratkom odlomku u kojem osim osvrta na nekoliko primjera navodi i karakterističnu razliku između konstrukcija s poredbenim instrumentalom te s česticom *kao*. Nasuprot čestici *kao*, similativni instrumental ne može doći u ekvativnim, odnosno simetričnim usporedbama (1a–b).

(1) a. *(Po marljivosti), Luka je* ***kao Silvija****.*
b. **(Po marljivosti), Luka je* ***Silvijom****.*

Bredin (1998: 73) objašnjava da u simetričnoj poredbi subjekt i predikat mogu zamjenjivati mjesta u propoziciji bez promjene strukture i značenja konstrukcije, npr. *Silvija je* ***kao Luka****.* S druge strane, asimetrična poredba, karakteristična za poredbeni instrumental, ne omogućava zamjenjivanje subjekta i similativnog sekundarnog predikata, odnosno dovodi do promjene značenja propozicije, usp. (2a–b).

(2) a. ***Srebrom*** *mu je kosa sjala.* (Šenoa 1882, *Izabrane pjesme*, HJR)
b. ***Kosom*** *mu je srebro sjalo.*

U rečenici (2a) starčeva sijeda kosa po svojem sjaju uspoređuje se sa srebrom. Taj se odnos u rečenici (2b) u cijelosti gubi. Rečenica je smislena, no oblikom u instrumentalu izražava se prostornost, a ne poredba.

Weber (1859/2005: 46) spominje *instrumental prispodobe*, no vezuje ga za glagole koji sa sobom povlače komparaciju inherentnih obilježja referenata, npr. *nadvisivati <koga> stasom/ vrlinama/sposobnošću* itd. Iz perspektive *srpskohrvatskoga* Ivić (1954: 145) je definirala i ukratko se osvrnula na instrumental poredbe. Ivić (*ibid.* 145) kaže da poredbeni instrumental

označava čemu referent nalikuje, odnosno na što podsjeća ili čemu je hipotetski jednak. Postankom ga dovodi u vezu s instrumentalom osnovne osobine.

Gledajući iz perspektive ruskoga jezika, Zett-Tesche (1977: 90) je uvjerena da similativno značenje instrumentala prethodi njegovoj predikatnoj funkciji, pa odatle i značenju osnovne osobine. Gardiner (1984: 105) bilježi da poredbenog instrumentala u staroslavenskom nema, premda je instrumental metamorfoze posvjedočen. Zett-Tesche (1977: 79) primjećuje da neki rusisti poredbeni instrumental dovode u tijesnu vezu s instrumentalom metamorfoze, odnosno pretvorbe referenta. Vidjeli smo primjere preklapanja rezultativne i similativne konstrukcije, kao i konstrukcijski podtip koji proizlazi iz dvaju značenjskih tipova. No preklapanje dviju konstrukcija vidljivo je također među primjerima metamorfoze referenta, usp. (3b).

(3) a. *Ah, da mi je željnoj moći,* ***pticom*** *bih se satvorila za ubrzo leteć doći sred vašega mrazna krila!* (Gundulić [n.d.], *Osman*, HJR)

b. *Laktom se protisnu Gašo, provali u sobu, pogleda i stvori se* ***kamenom***. (Šenoa 1885, *Sabrane pripoviesti*, HJR)

Premda se primjerom (3a) nesumnjivo izražava metamorfoza referenta subjekta, može se tumačiti similativno podjednako kao i primjer (3b). U obama primjerima standardom poredbe ili konačnim stanjem referenta kodiranim instrumentalom u prednji se plan iznosi određeno obilježje ili stanje. Tako u rečenici (3a) brzina letenja biva motivom željene pretvorbe referenta subjekta, a u rečenici (3b) referent subjekta po ukočenosti ili nepokretnosti biva uspoređen s kamenom, što se predočava kao njegovo pretvaranje u kamen.

Ivić (1954: 145–146) bilježi da je poredbeni instrumental u suvremenom srpskohrvatskom nestao iz uporabe te da se umjesto njega rabi konstrukcija s poredbenom česticom *kao*. To je većim dijelom točno. Vidjet ćemo niže da je poredbeni instrumental u suvremenom hrvatskom jeziku ostao tek u tragovima. Niže ćemo se također detaljnije posvetiti opisu stanja poredbenog instrumentala u 19. stoljeću, kao i njegovoj alternaciji s poredbenom česticom *kao*.

Poredbeni instrumental u ruskome jeziku detaljno je i sustavno opisan (Zett-Tesche 1977, Wierzbicka 1980, Janda 1993, Desjatova *et al*. 2008, Rakhilina i Tribušinina 2011). Naravno, razlog je tomu činjenica da je poredbeni instrumental u ruskome jeziku daleko produktivniji nego u hrvatskome. Dapače, poredbeni instrumental može se i danas naći u ruskome jeziku, premda u manjoj mjeri nego tijekom prijašnjih stoljeća. Kako je rusistička literatura obilata, oslanjat ćemo se na nju uspoređujući pritom stanje u ruskom jeziku sa stanjem u hrvatskome.

Među navedenim studijama, od osobite će nam važnosti biti rad Rakhiline i Tribušinine (2011) sastavljen iz teorijske perspektive konstrukcijske gramatike.

Rakhilina i Tribušinina (2011: 151) bilježe da poredbeni instrumental dolazi uz glagol *biti* i suznačne glagole (4a), kao i uz samoznačne, dinamične glagole (4b).

(4) a. *(...) ako u njemu ima dubokih vódâ, budi* ***biserom*** *u toj dubini (...)*. (Sienkiewicz 1898, *Pripoviesti*, HJR)

b. *Na dragoj suze* ***biserom*** *se kr'jese (...)*. (Marković 1901, *Kohan i Vlasta*, HJR)

Poredbena struktura u primjerima (4a–b) sastoji se od četiri elementa (Haspelmath i Bucholz 1998: 2). Od predmeta poredbe koji se podudara s kontrolorom similativa. U primjerima iznad to je referent subjekta. Od standarda poredbe ili similativa. U gornjim primjerima standard poredbe je biser. Od markera ili oznake poredbe, dakle instrumentala u gornjim primjerima. Te naposljetku od parametra, odnosno od obilježja prema kojemu se odnos poredbe orijentira. U obama primjerima pod parametrom se misli na karakterističan izgled, odnosno sjaj bisera.

Janda (1993: 179) primjećuje da je obilježje konstrukcija s poredbenim instrumentalom da pojam kodiran instrumentalom i kontrolor similativa nisu koreferentni, već nužno upućuju na dva odjelita entiteta. Po tom je similativ osobit među ostalim tipovima predikatne konstrukcije. Tako primjerice u primjeru (4b) biseri nisu dijelom suza, već suze krijesom nalikuju biserima. Nasuprot tomu, deskriptivni sekundarni predikat *pastir* u (5) predočava se kao segment osobe referenta subjekta. Riječju, referent *jest* pastir, no suze su krijesom *nalik* biserju.

(5) *Više ni jedan ga grad med zidove, u kuće svoje ne primi, (...) već on*$_i$ ***pastirom***$_i$ *život prožívje na samotnih brdih*. (Virgil, *Eneida*, prev. Maretić 1896)

Wierzbicka (1980: 87) objašnjava da imenica kodirana predikatnim instrumentalom nije referentna, odnosno ne može referirati na što i ni na koga određenog. Umjesto toga njezina je funkcija pobuđivanje određene predodžbe. Primjerice, kada Šenoa u stihu (6) imenicu *grom* označava poredbenim instrumentalom, namjera mu je u čitatelju pobuditi predodžbu jakoga praska da bi njime dočarao narav zvukova razjarene svjetine.

(6) *Ori se* ***gromom*** *naroda glas*. (Šenoa 1882, *Izabrane pjesme*, HJR)

Wierzbicka (*ibid*. 87) nudi semantički prikaz konstrukcija s poredbenim instrumentalom, usp. (7). (*IN* označava instrumental, a *X* stoji za referent subjekta.)

(7) nešto se može reći o X

što se može reći o IN

kažem: zamisli IN

jer želim da budeš u stanju zamisliti X

ne zato što želim nešto kazati o IN

U skladu s gornjim modelom primjer (6) predstavili bismo na sljedeći način. *Nešto se može reći o glasu naroda što se ujedno može reći i o gromu. Zamisli grom da bi bio u stanju zamisliti glas naroda*. Međutim, nisu svi primjeri similativa podjednako podložni takvom tumačenju, usp. (8). U skladu s Wierzbickinim modelom primjer (8) tumačili bismo na sljedeći način. *Nešto se može reći o mladiću što se ujedno može reći i o strijeli. Zamisli strijelu da bi bio u stanju zamisliti mladića*. Problem je danoga prikaza u tome što isključuje glagolsku radnju, a baš je radnja glagola u primjeru (8) presudna zato što je sredstvo ostvarenja poredbe referenta subjekta i strijele. Preletanjem sunovratnih klisura mladić se pričinja strijelom.

(8) [mladić] *Preleti* ***strielom*** *sunovratne klise* (Šenoa 1882, *Izabrane pjesme*, HJR)

Wierzbicka (1986: 86) objašnjava da odnos između similativa i referenta subjekta odgovara odnosu predikacije, ali poredbu opisuje kao način opisivanja načina na koji se što događa. S druge strane, Zett-Tesche (1977: 64) bilježi da poredbeni instrumental na metaforički način posredstvom kondenzirane poredbene rečenice služi subjektivnom tipiziranju glagolske radnje. Nema nikakve sumnje da su obje autorice u pravu. Budući da je dijelom adverbijalne, a dijelom predikatne naravi, kategorizacija similativa u određenoj je mjeri problematična. Ipak, vidjeli smo da se svi tipovi predikata mogu tumačiti podjednako dvojako. Niže ćemo se detaljnije posvetiti tom predmetu.

Važan segment rada Rakhiline i Tribušinine (2011) počiva na uspoređivanju poredbenoga instrumentala i konstrukcija s riječju *kak* 'kao/poput' u similativnoj funkciji. Autorice (*ibid.* 152) primjećuju da se pregledom distribucijskih obilježja dvaju tipova stječe dojam da se *kak*-konstrukcije mogu rabiti u svim primjerima u kojima se ostvaruje i poredbeni instrumental, usp. (9a–b) i (10a–b).

(9) a. ***Klinom*** *se bila svjetina medju nas utisnula (...)*. (Fürst 1897, *Kraljević Radovan*, HJR)

b. ***Kao klin*** *se bila svjetina među nas utisnula*.

(10) a. *I Adamov duh sad trepti tamo, //* ***sokolom*** *se vije iznad strana budućnosti*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. *I Adamov duh sad trepti tamo,* ***kao sokol*** *se vije iznad strana budućnosti*.

Poredbeni instrumental, međutim, nema širinu uporabe kakvu imaju konstrukcije s česticom *kao*, usp. (11a–b) i (12a–b).

(11) a. *Koji kričat ne mogahu, klimali su glavom* ***kao figure od sadre***. (Nemčić 1845, *Putositnice*, HJR)

b. **Koji kričat ne mogahu, klimali su glavom* ***figurama od sadre***.

(12) a. *Ružičasta haljina letjela oko nje* ***kao leptirova krila*** *(...).* (Šenoa 1885, *Sabrane pripoviesti*, HJR)

b. **Ružičasta haljina letjela oko nje* ***leptirovim krilima***.

Takvo stanje autorice privodi sljedećem pitanju. Ako je poredbeni instrumental uporabno ograničen, a konstrukcije s riječju *kak* mogu se ostvariti u svim okolinama u kojima se ostvaruje i poredbeni instrumental, zašto onda u suvremenom ruskom jeziku poredbeni instrumental još uvijek postoji? Ne čini li ga sinonimnost s produktivnijom varijantom konstrukcije suvišnim? (Rakhilina i Tribušinina 2011: 155). Po načelu nesinonimnosti (Goldberg 1995: 67) očekivali bismo da će frekventnija i produktivnija varijanta konstrukcije prevladati i postupno potisnuti drugu.

Rakhilina i Tribušinina (2011: 155) objašnjavaju da je razlog konzervacije poredbenog instrumentala u ruskome jeziku specifično značenje koje se ne može izraziti konstrukcijama s riječju *kak* 'kao/poput'. To je značenje kojim se predočava oblik referenta. U hrvatskome jeziku varijanta similativna s česticom kao i instrumental mogu alternirati i u takvim strukturama, usp. (13a–b).

(13) a. *Gle pred nami već i Vis se kaže // žal se njemu* ***krasnom lukom*** *slaže (...)*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. *Gle pred nama već i Vis se kaže, žal se njemu* ***kao krasna luka*** *slaže*.

Rakhilina i Tribušinina (*ibid*. 155–156) s pravom kažu da instrumental oblika ne izražava poredbu, već se podudara s drugim tipovima sekundarnih predikata (14a–b).

(14) a. *Složil* *pis'mo* ***treugol'nikom*** (…).
saviti-PERF-3sg. pismo-ACC. trokut-INS.
'Savio je pismo **u trokut**.'

b. *Na stole ležat* ***stopkoj*** *10 odinakovih knig.*

Na stol ležati-PREZ-3pl. hrpa-INS. 10 jednak knjiga-GEN.-pl.

'Na stolu leži **hrpom** 10 jednakih knjiga.'

Tako u primjeru (14a) pismo savijanjem poprima oblik trokuta. Tu je oblik pisma iznjedren radnjom savijanja. Podjednako tako u primjeru (14b) knjige ne nalikuju hrpi, već ju oblikuju. Instrumentalom oblika, dakle, opisuje se stvarno, zatečeno stanje referenata. Autorice drže da da se similativom mogu opisivati i referenti, i to poredbom dviju radnji (Rakhilina i Tribušinina *ibid*. 156), usp. (15). Similativne strukture tipa (15) evociraju dvije radnje, odnosno situacije. Referencijalnu situaciju koja je stvarno izražena BUNDA ME GRIJE i nereferencijalnu koja je implicitno sadržana u similativu PEĆ GRIJE. Poredbom situacijâ prema njihovu relevantnom obilježju – održavanju topline – referentu subjekta pripisuje se određeno obilježje. U primjeru (15) autorova je namjera kazati da je bunda topla.

(15) *Bunda me grije* ***kao peć****.*

Nasuprot similativnoj konstrukciji, u rečenicama tipa (13) i (14a–b) nalazimo tek jednu situaciju. Tako žal nije poput luke, već svojim oblikom čini prirodnu luku. Isto tako papir savijen u trokut jest trokut, kao što i knjige što leže u hrpi oblikuju hrpu. U svim se primjerima, dakle, instrumentalom izražava stanje ili obilježje koje, bilo privremeno ili trajno, pripada referentu kontrolora.

Budući da instrumental oblika ne izražava poredbu, Rakhilina i Tribušinina (*ibid*. 157) odjeljuju instrumental oblika od poredbenoga instrumentala. Međutim, određuju ga kao podtip similativne konstrukcije koju zbog toga nazivaju *kvaziporedbenom*. Dalje dovode instrumental oblika u vezu s instrumentalom dodatnoga opisa ili karakterizacije (Wierzbicka 1980) koji se podudara s instrumentalom osnovne osobine (Ivić 1954) ili s deskriptivnim instrumentalom u našem opisu. Držimo da je to povezivanje opravdano zato što su gornji primjeri instrumentala (13) i (14a–b) svakako bliži deskriptivu, nego similativu. Baš zato trebalo je instrumental oblika u cijelosti odvojiti od similativa i pripojiti deskriptivnoj konstrukciji kao podtip. Tada ne bilo potrebe da se similativna konstrukcija naziva *kvaziporedbenom*. Odnosila bi se na poredbeni instrumental kojim se, kako i same autorice primjećuju (Rakhilina i Tribušinina *ibid*. 160), izražava, među ostalim, sličnost po načinu kretanja, zvuku i izgledu referenata.

Wierzbicka (1980: 121) bilježi da se instrumentalom dodatnoga opisa denotira obilježje referenta koje se ne shvaća niti njegovim bitnim, niti njegovim trajnim dijelom. Tako tumači da oblik *šahterom* 'rudarom' u rečenici *Ivan rabotaet šahterom* 'Ivan radi kao rudar' ne kaže što

Ivan jest, već što radi, ili možda i kako živi (u vrijeme kazivanja). Odatle ne iznenađuje njezina tvrdnja da je instrumental dodatnoga opisa »na pola puta između sekundarnog predikata i načinskoga adverbijala« (Wierzbicka *ibid*. 121). Baš se na tu tvrdnju pozivaju Rakhilina i Tribušinina (2011: 158) zaključujući da instrumental oblika, baš kao i instrumental dodatnoga opisa ne denotira poredbu niti potpunu identičnost s referentom kontrolora.

Tu bi se moglo prigovoriti da nijedan tip sekundarnoga predikata ne izražava potpunu identičnost s ciljanim referentom. Kada se u primjeru (14a) instrumentalom opisuje oblik pisma, njime se svakako ne određuje što pismo jest, no isto se tako niti kava ne određuje niti definira deskriptivom *hladan* u primjeru (16). No odatle ne slijedi da je deskriptivni oblik *hladnu* adverbijalne naravi. Premda nije bitan i trajan element referenta, nesumnjivo se nalazi u fokusu kao situacijski relevantno obilježje. To nije obilježje s kojim je referent identičan, ali jest obilježje prema kojemu se u okviru situacije prepoznaje. To isto vidimo i u slučajevima instrumentala oblika, kao i u slučajevima similativa.

(16) *Jutros je kavu pio* ***hladnu***.

Prije nego nastavimo dalje treba naglasiti da poredbeni instrumental u hrvatskome nema odvjetak u vidu instrumentala oblika. Instrumental oblika može se izraziti te smo i našli nešto takvih primjera, no oni pripadaju similativu ili su kao primjeri (13) i (14a) nesumnjivi primjeri deskriptiva. Nadalje, o kojem se god od navedenih tipova radilo, nismo naišli ni na jedan primjer u kojemu instrumental ne bi mogao alternirati s česticom *kao*. To je onda u skladu sa zatečenim stanjem u suvremenom hrvatskom jeziku u kojemu je poredbeni instrumental gotovo u cijelosti potisnut similativnom sintagmom s česticom *kao*. Niže ćemo se tomu detaljnije posvetiti.

Osim oblika referenta, poredbenim instrumentalom može se opisivati način kretanja (17a), proizvedeni zvuk (17b), miris (17c) te različiti vidovi izražavanja sličnosti izgleda; od sličnosti po kakvoći sjaja (17d) do figurativne sličnosti po određenom vidu siline referenta (17e).

(17) a. *Suh krojačić* ***munjom*** *skoči (...)*. (Šenoa 1882, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. *Tlapi ti se, sad da* ***lavom*** *rika, // Tlapi ti se, sad da* ***psetom*** *laje* (Mažuranić [n.d.], *Smrt Smail-age Čengića*, HJR)

c. *Pije prvi… pije, ožimlje ustima, pa govori: ovo vino udara* ***gvoždjem***. (Andrijašević 1907, *Iz neretvanske krajine*, HJR)

d. *Ti si, majko, zasinula* ***zviezdom*** *iza smrti same (...)*. (Katalinić Jeretov 1904, *S moje lire*, HJR)

e. ***Pravim orkanom*** *provaljuje to iz mene*. (Barković 1958, *Pođimo časak umrijeti*, HJR)

Značajan doprinos studije Rakhiline i Tribušinine (2011: 161–164) njihovo je određenje osnovnih obilježja similativne konstrukcije s instrumentalom. Autorice su navele tri obilježja. Prvo obilježje koje zovu *monotoničnošću* konstrukcije pretpostavlja jednostavnost parametra ili obilježja prema kojemu se poredba uspostavlja. Dakle, u obzir se uzima jedan jednostavan parametar, bilo da je riječ o obliku, zvuku, mirisu ili izgledu referenta, kao što se može vidjeti u gornjim primjerima (17a–e). S druge strane, similativne konstrukcije s česticom *kao* mogu se temeljiti na nizu različitih i krajnje specifičnih parametara, od intrinzičnih tipova reakcija (18a) i mentalnih stanja (18b), pa sve do predmeta simboličkih vrijednosti (18c) ili atipičnih radnji (18d). Opseg parametara u sintagmama sa similativnom česticom *kao* ograničen je tek autorovom domišljatošću.

(18) a. *Buffy je znala da zaslužuje svoju reputaciju, a ipak se na iznenadni Angelov dodir ili njegov glas točno iza nje trzala* ***kao neka cura iz hororca***. (blog.hr, hrWaC)

b. *Iako sa desetkovanom ekipom (...) igraju* ***kao u transu***. (zrk-umag.hr, hrWaC)

c. *Ništa me nije tako razveselilo* ***kao tvoje pismo***. (index.hr, hrWaC)

d. *Naći pravi dezić je* ***kao tražiti iglu u plastu sijena*** *(...)*. (femina.hr, hrWaC)

Autorice također primjećuju da poredbeni instrumental zbog jednostavnosti parametara u pravilu ne iziskuje dodatno određenje, što je u slučaju konstrukcija s riječju *kak*, odnosno s česticom *kao* nerijetko potrebno. Osobito u vidu lokativnih adjunkata, npr. *vrištati kao svinje* ***na klanju***, *šetati kao lav* ***u kavezu***, *osjećati se kao riba* ***u vodi*** itd.

Drugo je obilježje specifično za instrumental oblika, a odnosi se na kognitivnu zavisnost predmeta usporedbe i standarda usporedbe. Kada autor uspoređuje osobu sa zvijezdom (17d) ili mentalno stanje s orkanom (17e), predmet i standard poredbe pripadaju odjelitim pojmovnim domenama. Među njima je veća kognitivna udaljenost nego kada se opisuje oblik referenta, usp. (19a–b). Primjeri su prema Desjatova *et al*. (2008: 134, 136).

(19) a. *Savva obniženno vytjanul* *guby* ***trubočkoj***.
Savva uvrijeđeno ovjesiti-PERF-3sg. usne-ACC. rolat-INS.
'Sava je uvrijeđeno ovjesio usne u oblik rolata.'

b. *Zakručivaju* *volosy* ***žgutom*** (…).
Uvijati-PREZ-1sg. kosa-ACC. pletenica-INS.

'Uvijam kosu u pletenicu.'

U obama primjerima oblik u instrumentalu dijelom je kontrolora. Primjer (19b) može se čak tumačiti i kao rezultativ. Štoviše, nasuprot primjeru (19a), gdje ovješene usne poprimaju oblik *nalik* rolatu, primjer (19b) uopće ne označava poredbu. U njemu oblik u instrumentalu *žgutom* 'pletenicom' označava izgled kose koji proizlazi neposredno iz radnje uvijanja. Vidjeli smo već da u hrvatskome jeziku postoji osjetna bliskost između similativne i rezultativne konstrukcije. Instrumental oblika mogao bi se shvatiti kao stadij između dvaju tipova, usp. (20a–b).

(20) a. *Potom u zdjelu dodajte umućeno jaje, maraskino, sve zajedno malo izmiješajte žlicom, te rukama izradite tijesto* ***u oblik kugle*** *(...)*. (zupcica.hr, hrWaC)

b. *Grančice narežite škarama na komade jednake dužine. Spojite ih* ***u oblik zvijezde*** *te ih povežite špagom*. (zadovoljna.hr, hrWaC)

Tijesto izrađeno u oblik kugle učinjeno je kuglastim, odnosno nalik kugli. Podjednako tako, komadi grančica spojeni u oblik zvijezde učinjeni su zvjezdastima, odnosno nalik zvijezdi. Zanimljivo je da bismo prijedložni spoj *u oblik* x u (20a) lako mogli zamijeniti instrumentalom, usp. *izradite tijesto* ***kuglom***. No takva bi preoblika rečenicu (20b) ostavila krajnje obilježenom, usp. ?*Spojite ih* ***zvijezdom*** *te ih povežite špagom*. Markovićevo (2009: 236) gledište da značenje sredstva potiskuje rezultativnost na postpredikatnom položaju ovdje bi pristajalo. No budući da nije baš uobičajeno da se zvijezde koriste kao instrumenti, rečenica je i dalje obilježena. Desjatova *et al.* (2008: 134) primjećuju je tip riječi koje dolaze u instrumentalu oblika strogo ograničen. Većina riječi koje označavaju oblik ne mogu se pojaviti u konstrukciji. Među njima se navodi i riječ *zvijezda*.

Treće obilježje karakteristično za similativne konstrukcije s instrumentalom jest vizualnost parametra poredbe (Rakhilina i Tribušinina 2011: 163). To se obilježje odnosi prije svega na instrumental oblika premda i ostali tipovi similativnog instrumentala imaju tendenciju prema konkretnim obilježjima koja se mogu posvjedočiti zamjedbom, npr. *viti se* ***sokolom***, *sjati* ***srebrom***, *vrvjeti* ***mravom*** itd. Konstrukcije s česticom *kao*, s druge strane, mogu označavati parametre koji nadilaze neposrednu zamjedbu te se odnose na mentalna stanja ili apstraktna obilježja, npr. *plakati* ***kao ljuta godina***, *šutjeti* ***kao zaliven***, *stajati* ***kao saliveno***, *bojati se* ***kao vrag tamjana***. U takvim slučajevima sintagme s česticom *kao* ne alterniraju s instrumentalom. Barem nismo naišli na takve primjere.

Rakhilina i Tribušinina (2011: 166) smatraju da se značenje similativne konstrukcije ne može izvesti iz nekog glagolskog ili imeničkog egzemplara. Umjesto toga, konstrukcija nosi

značenje utemeljeno na konkretnosti i zamjetljivosti parametara poredbe. Sudeći po primjerima poredbenoga instrumentala, na prvi bi se pogled moglo potvrditi da je stanje podjednako i u hrvatskome jeziku. Autorice su u pravu kada kažu da zamjetljivost determinira koji će se glagol pojaviti u konstrukciji (Rakhilina i Tribušinina *ibid.* 164). Opis referenta po zvuku povlači sa sobom glagole zvuka, npr. *rikati lavom, grmnuti gromom*. Opis referenta po sjaju traži glagole širenja svjetlosti, npr. *žariti se zlatom, krijesiti se biserom*. Opis referenta po njuhu dovest će do uporabe glagola mirisa, npr. *mirisati zemljom, zaudarati gvožđem* itd. Opis referenta po izgledu koristi se glagolima položaja, npr. *stajati divom, dizati se štitom*, ili kauzativnim glagolima lokacije, npr. *utkati cvijetom* (21a), *utisnuti se klinom* (21b).

(21) a. *Oj ljubavi! Bog te mili utka* ***sjajnim cvietom*** *u sag pozemljine*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. ***Klinom*** *se bila svjetina medju nas utisnula (...)*. (Fürst 1897, *Kraljević Radovan*, HJR)

U svim tim slučajevima glagolska radnja tek je sredstvo ostvarenja značenja konstrukcije 'X BIVA POPUT Y', npr. utiskivanjem gomila se pričinja klinom; utkivanjem u sag pozemljine ljubav se pričinja cvijetom. S obzirom na to da se u konstrukciji s poredbenim instrumentalom ostvaruju najrazličitiji tipovi glagola a nijedan od njih sustavno, niti s frekvencijom koja bi se mogla smatrati značajnom, izračun njihove kolostrukcijske snage nije mogao dati korisne rezultate. Posvetili smo se stoga imenicama u konstrukciji. U njihovu je slučaju izračun kolostrukcijske snage doveo do nekih zanimljivih rezultata (v. tablicu 8). No treba odmah reći da pretraga imenica u funkciji similativa govori u prilog zaključku Rakhiline i Tribušinine (2011). Ni po njima se konstrukcija ne može predviđati, odnosno ni jedna od analiziranih imenica ne može se odrediti kao egzemplar konstrukcije. Imenice se dijele u klase prema relevantnim tipovima parametara, npr. imenice sjaja referenta: *krijesnica, sunce, biser, srebro, zlato, zvijezda*; imenice kretanja referenta: *munja, strijela, zvrk*; imenice zvuka referenta: *grom, lav, pas*; imenice opisa izgleda, odnosno sastava, oblika i količine referenta: *sokol, div, potok, štit* itd.

Tablica 8. Skala kolostrukcijske snage imenica za similativnu konstrukciju

Imenice	**¬ C**	**C**	**OV**	**ΔP**
divom	13	9	5,58	0,29
mravom	8	5	5,16	0,27
sokolom	11	5	3,46	0,2

potokom	59	22	3,36	0,17
virom	14	4	2,33	0,11
štitom	52	10	1,58	0,05
daždom	15	3	1,46	0,04
rojem	9	2	1,69	0,01
biserom	57	8	1,08	0
strijelom	30	4	0,84	-0,02
gromom	79	9	0,84	-0,02
rijekom	98	3	0,13	-0,11
maglom	101	2	0,05	-0,14
srebrom	175	3	0,05	-0,14

Za mjerenje je uzeto četrnaest imenica. Imenice nisu odabirane ni prema kakvom kriteriju osim da su barem jednom posvjedočene u konstrukciji među primjerima sabiranima prilikom preliminarnog istraživanja. Korpusnu građu za izračun kolostrukcijske snage preuzeli smo iz *Hrvatske jezične riznice*, a većina primjera pripada književnom jeziku sredine devetnaestoga i početka dvadesetoga stoljeća.

Rakhilina i Tribušinina (2011: 165) primjećuju da imenice u similativnoj konstrukciji s instrumentalom označavaju standarde poredbe koji odgovaraju uvriježenim predodžbama ruskoga razumijevanja svijeta. Štoviše, kažu da što je određena predodžba uvrježenija, to će imenica kojom se izražava biti frekventnija u konstrukciji. Do te mjere da će se specifična sintagama s vremenom pretvoriti u idiomatski izraz. Autorice za primjer navode izraze *nos kartoškoj* 'krumpirast nos'. Objašnjavaju da je izraz nastao zato što je krumpir stoljećima bio važan proizvod u Rusiji. S druge strane, imenice *jabuka* i *banana* u konstrukciji se ne ostvaruju unatoč tomu što obje označavaju specifične oblike.

U slučaju hrvatskoga jezika možemo uočiti da se određene imenice u konstrukciji ostvaruju s osjetno većom frekvencijom od drugih. To su imenice *sokol*, *mrav*, *potok*, *div* i *štit*. Svakako je najzanimljiviji primjer imenice *potok*. Izraz *teći potokom/potocima* u značenju 'teći u obilnim količinama' očuvan je i u suvremenom hrvatskom jeziku (22a). No treba reći da je u pravom smislu očuvan oblik u množini koji se u *hrWac* korpusu ostvaruje čak 81 put, dočim je oblik u

jednini zapravo rijedak. Oblik u množini, *potocima* (22b), alternira s lokativom, *u potocima*, koji se u korpusu ostvaruje s gotovo tisuću pojavnica.[39]

(22) a. *(...) pubovi u kojima pivo **teče potokom** (...)*. (skola-ziger.hr, hrWaC)
b. *Podravci su priredili pravu vinsku feštu, a vino je teklo **potocima** (...).* (zadarskilist.hr, hrWaC)

Što se tiče ostalih imenica, treba spomenuti da su primjeri s imenicom *mrav* ograničeni na Šenou kao njegova specifična inovacija kojom imenicu u similativnu koristi da bi njome okarakterizirao parametar zvuka (23a) ili sastav (23b).

(23) a. *»Mir, braćo,« progovori jasnim glasom Kupinić podignuv glavu. I sve zašuti **mravom***. (Šenoa 1885, *Sabrane pripoviesti*, HJR)
b. *Al **mravom** navru Uskoci, navru iz sela seljaci*. (Šenoa 1885, *Sabrane pripoviesti*, HJR)

Imenice *div*, *sokol* i *štit* u suvremenom su hrvatskom jeziku konvencionalne metafore snage, siline i hrabrosti. Figura diva osobito je čest motiv u modalnoj konstrukciji s glagolima *nazivati* i *osjećati se*. Neke se od tih imenica mogu naći u similativnom instrumentalu. U (24a) imenica *štitom* označava oblik referenta. U primjeru (24b) imenica *zlatom* odnosi se na sunčev sjaj. K tomu postoje i slučajevi gdje je similativ konzerviran narodnim izrekama, usp. (24c). No izuzev idiomatskog izraza *teći potocima* u kojemu instrumental biva potisnut lokativom, similativni instrumental u suvremenome hrvatskom jeziku preostao je tek u tragovima.

(24) a. *Na prednjoj strani kape u sredini nalazi se policijska metalna oznaka veličine 59 x 54 mm u obliku emajliranog pozlaćenog hrvatskog grba koji **štitom** leži na pozlaćenom zrakastom polju (...)*. (hidra.hr, hrWaC)
b. *Na proplanku podno planine je sunce sjalo **zlatom***. (blog.hr, hrWaC)
c. *Njegova je državnička mudrost položajne naravi. Takvu mudrost hrvatski puk definira izrekom: Na carskoj stolici i brabonjak **biserom** zveči*. (jedinohrvatska.hr, hrWaC)

Naveli smo iznad gledište Rakhiline i Tribušinine (2011: 166) da se similativna konstrukcija ne temelji na određenim glagolskim ili imeničkim egzemplarima. Držimo da to nije baš posve

[39] To alterniranje instrumentala s lokativom može se također uočiti i među drugim primjerima instrumentala kojim se označava sastav ili količina. Primjerice, oblik *gomilama*, npr. (…) *ustadoše **gomilama** proti tlačiteljem svojim, vratjajuć im žao za sramotu*. (Bogović 1859, *Matija Gubec*, HJR). U suvremenom hrvatskom jeziku instrumental je zamijenio lokativ *u gomilama*, npr. *ustajati u gomilama, pristizati u gomilama, okupljati se u gomilama* itd.

tako. Navodeći tipove glagola koji se integriraju sa similativnom konstrukcijom posredstvom kriterija zamjetljivosti, Rakhilina i Tribušinina (*ibid*. 164) navode i klasu glagola subjektivnih doživljaja, npr. *smotret'* 'izgledati', *vygljated* 'izgledati', *kazat'sja* 'činiti se', *prikidyvat'sja* 'pretvarati se'. Ti su glagoli suznačni i asimilirani s predikatnom konstrukcijom. Nama su ovdje važni neprijelazni i nepravi povratni glagoli kojima se izražavaju subjektivni doživljaji: *činiti* i *pričinjati se, izgledati, doimati se, osjećati se, zvučati*. Tima se glagolima može izražavati i poredba, osobito glagolom *pričinjati se* (25a–c).

(25) a. *Gledaš li iz toga zelenila na grad, pričinja ti se* ***hrpom beživotnoga kamenja****!* (Kovačić 1882, *Fiškal*, HJR)

b. *Krasna ta djevica pričinjala mu se* ***anđelom čuvarom*** *(...)*. (Kumičić 1883, *Začuđeni svatovi*, HJR)

c. *Julka mu se pričinja* ***nadzemnim bićem*** *u onom čarobnom svjetlu (...)*. (Kumičić 1885, *Sirota*, HJR)

Držimo da poredbeni instrumental uz samoznačne glagole oprimjeruje konstrukciju čiju osnovu čine gornji tipovi uporabe glagola *pričinjati se* i ostalih glagola iz klase subjektivnih doživljaja. Iz te perspektive možemo pretpostaviti da se similativna konstrukcija temelji na značenju 'X SE POSREDSTVOM RADNJE Y PRIČINJA KAO Z'. Tomu se u prilog mogu navesti barem dva argumenta. Prvo, u svim se primjerima poredbenoga instrumentala sa samoznačnim glagolima glagolska radnja predočava kao sredstvo provedbe podradnje tipične za glagol *pričinjati se*. Tako se u (26a) kamenje, blato i pijesak baš posredstvom padanja na daščaru pričinjaju daždom. Podjednako tako, u (26b) glas naroda orenjem se pričinja gromom.

(26) a. *Kamenje, blato, pijesak padao je* ***daždom*** *na daščaru*. (Šenoa [n.d.], *Zlatarevo zlato*, HJR)

b. *Ori se* ***gromom*** *naroda glas*. (Šenoa 1882, *Izabrane pjesme*, HJR)

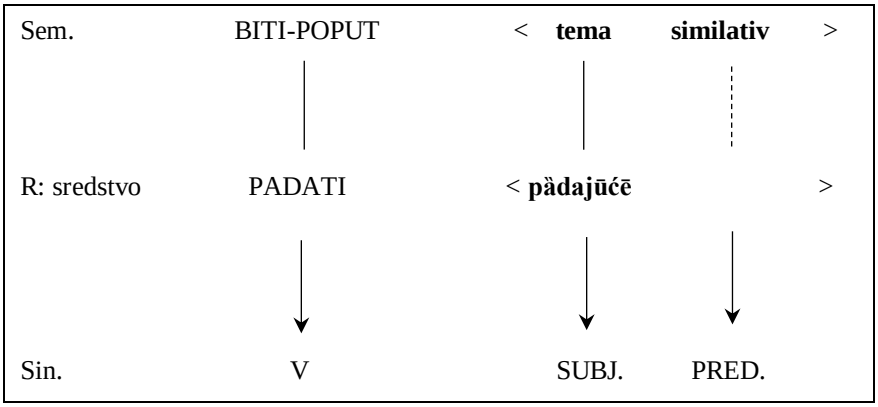

Prikaz 10. Integracija glagola *padati* (26a) sa similativnom konstrukcijom

Glagol *padati* u (26a) neprijelazan je glagol značenjski usporediv s glagolima oborina, npr. *kišiti*. Mjesni adverbijal *na daščaru* uz njega se ostvaruje kao adjunkt, nije dakle neizostavni sudionik radnje. Načelo simetrije kaže da se svaka profilirana sudionička uloga glagola mora stopiti s argumentnom ulogom konstrukcije. Profilirane sudioničke uloge semantički su odraz gramatičkih komplemenata. U prikazu 10 vidimo da se neprijelazan glagol *padati* ostvaruje s jednom sudioničkom ulogom koju smo obilježili popridjevljenim participom – *(ono) pȁdajūćē*. Glagolska radnja određuje se kao sredstvo uvođenja podradnje konstrukcije u vidu similativa.

Podjednak slučaj vrijedi na primjeru glagola *oriti se* sa značenjem 'odjekivati'. Glagol *oriti se* dolazi s jednom sudioničkom ulogom koju obilježavamo popridjevljenim participom *òrēćē*. Potonja sudionička uloga povezuje se s argumentnom ulogom teme i subjektom u sintaktičkoj strukturi rečenice. Glagolska podradnja je sredstvo provedbe podradnje konstrukcije. Tako se orenjem *òrēćē* pričinja gromom.

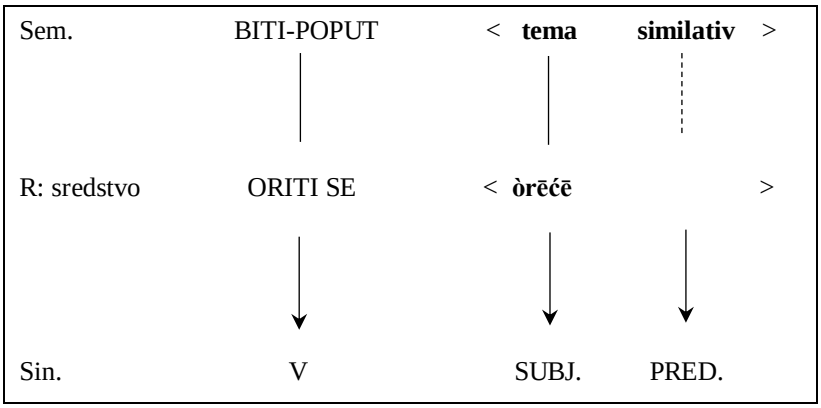

Prikaz 11. Integracija glagola *oriti se* (26b) sa similativnom konstrukcijom

Mogli bismo čak pretpostaviti da je similativ u takvim ostvarajima tek preoblika segmenta s ispuštenim participom, npr. *Kamenje, blato, pijesak padao je na daščaru* ***pričinjajući se daždom***. To se osobito lako može pokazati na primjerima similativa kodiranih česticom *kao*, usp. (27a–b) i (28a–b).

(27) a. *Radio je to tako precizno i nečujno* ***čineći se kao kakav kradljivac dijamanata***. (blog.hr, hrWaC)

b. *Radio je to tako precizno i nečujno* ***kao kakav kradljivac dijamanata***.

(28) a. *Gdjegod pogledaš, šatori natiskani bez reda, (...) strše prema Suncu* ***čineći se kao logor Indijanca-dezertera***. (blog.hr, hrWaC)

b. *Gdjegod pogledaš, šatori (...) strše prema Suncu* ***kao logor Indijanca-dezertera***.

Drugi razlog za pretpostavku da je konstrukcija s poredbenim instrumentalom modelirana suznačnim glagolima subjektivnih doživljaja slijedi iz bliskosti poredbenoga i deskriptivnoga instrumentala. U poglavlju 5.1. imali smo prilike vidjeti da je deskriptivni instrumental tijesno povezan s instrumentalom koji dolazi uz glagol *biti* i semikopulativne glagole. Mrázek (1964: 64) bilježi da su poredbeni i predikatni instrumental nerijetko isprepleteni. Zett-Tesche (1977: 109) drži da je poredbeni instrumental tek varijanta slobodnoga predikatnog instrumentala.

Opisujući similativnu konstrukciju iz tipološke perspektive Haspelmath i Buchholz (1998: 323) zaključuju da analitičke oznake funktiva dijakronijski potječu od similativnih oznaka. Baš smo to vidjeli na primjeru hrvatskoga jezika gdje je prilog *kako* prethodno počestičenju u *kao* dolazio isključivo u similativnim konstrukcijama ne označavajući ulogu ili funkciju referenta. Haspelmath i Buchholz (*ibid*. 323) objašnjavaju da se promjena značenja od 'BITI POPUT X' do 'BITI U ULOZI X' može shvatiti kao značenjska gramatikalizacija ili povećanje apstraktnosti konstrukcije. Creissels (2014: 625) bilježi da je funktiv-similativ sinkretizam među europskim jezicima, ali i globalno prisutan dotle da se treba zapitati trebaju li se funktivne i similativne strukture definirati kao odvojene kategorije ili tek kao pojedinačni tipovi općenitije strukture. Tomu ćemo se pitanju posvetiti niže.

Poredbenim instrumentalom označavaju se konvencionalne predodžbe. Osobito istaknute predodžbe nalazimo među imenicama veće kolostrukcijske snage (vidi tablicu 8). Figura štita, primjerice, označena instrumentalom česta je uz glagol *biti* (29a–b). Govoreći o asocijativnosti deskriptivnog instrumentala i instrumentala s glagolom *biti*, primijetili smo da se deskriptivnim instrumentalom obilježavaju imenice frekventne uz glagol *biti* i semikopulativne glagole. Isto se može uočiti i u većini primjera similativnih imenica. Radi se o uvriježenim figurama, npr. *biti zvijezdom, biti suncem, biti sokolom, biti biserom, biti krijesnicom, biti čovjekom* itd.

(29) a. *Gdje bi se ona bila nadala da će joj hladni Miško* ***štitom*** *biti, tude ju je on odlučno odbio*. (Kovačić [n.d.], *Odabrane pripovijesti*, HJR)

b. *Danguba, kakva uvijek bijaste, izučili ste vještinu krvnika, da vam ona bude* ***štitom*** *proti zasluženim prigovorom (...)*. (Nehajev 1932, *Rakovica*, HJR)

Similativni i deskriptivni instrumental s većom frekvencijom pojavljuju se u istom periodu tijekom 18. stoljeća u kojem se uz glagol *biti* počinju javljati predikatna imena u instrumentalu. Uzevši u obzir bliskost dvaju tipova, držimo da to nije slučajno. Riječ je o dvama tipovima predikatne konstrukcije koji su najdosljednije prošli testove adjunktnosti (vidi pogl. 4.5.). U strukturi rečenice ostvaruju se podjednako nezavisno, što se za ostale tipove konstrukcije ne

može reći. Značenjski gledano, mogli bismo ih obrazložiti dihotomijom *zatečeno/predočeno*, pri čemu deskriptiv označava zatečeno, a similativ predočeno stanje ili obilježje referenta. Deskriptiv kaže *što jest* referent u okviru radnje, a similativ *poput koga* ili *čega jest*. No među njima postoji još jedna razlika. Unatoč tomu što spadaju u kategoriju slobodnih predikatnih imena, similativ se s radnjom glagola nalazi u tješnjem odnosu nego deskriptiv. U toj mjeri tješnjem da se njegova pripadnost predikatnim imenima može čak i dovesti u pitanje. Tom ćemo se problemu sada posvetiti.

6.2.1. Adverbijal ili sekundarni predikat

Palić (2007: 22) definira način kao kvalificiranje glagolske radnje prema nekoj relevantnoj osobini. K tomu bilježi da poredba ima velik utjecaj na konstituiranje kategorije načina (Palić *ibid*. 34). Točnije, poredba kojom se u odnos stavljaju dvije radnje, npr. *juriti kao munja, letjeti kao ptica* itd. U vezi s tim treba u obzir uzeti i Palićevo (*ibid*. 21) zapažanje vezano za to da se primarno načinski zamjenički prilozi *ovako, tako* i *onako* često upotrebljavaju za označavanje visokog stupnja određenog obilježja, npr. *Govorio je* ***tako*** *(= toliko) tiho da smo ga jedva čuli*. Palić objašnjava da se navedeni prilozi pojavljuju u takvim strukturama zato što se intenzitet određenoga obilježja počinje tumačiti kao osobit oblik njegova postojanja, kao način na koji postoji. Držimo da je takvo shvaćanje lako primijeniti na određene tipove poredbe. Palić (*ibid*. 74) s pravom primjećuje da se poredbenim instrumentalom posredno može označavati i način. Intenzitet radnje pritom je nerijetko od osobite važnosti, npr. intenzitet zvuka (30a), intenzitet kretanja (30b), intenzitet nadiranja (30c), intenzitet sjaja (30d).

(30) a. *A junačka pjesma jeknuti* ***gromom***. (Kovačić [n.d.], *Pjesme*)
b. *U komoru* ***munjom*** *hrli*. (Šenoa 1882, *Izabrane pjesme*, HJR)
c. ***Pravim orkanom*** *provaljuje to iz mene*. (Barković 1958, *Pođimo časak umrijeti*, HJR)
d. ***Suncem*** *sievala dieva*. (Šenoa 1882, *Izabrane pjesme*, HJR)

Svi se primjeri mogu preoblikovati na takav način da se zamjeničkim prilogom *tako* naznači, a similativom pak konkretizira intenzitet radnje, usp. (31a–d).

(31) a. *A junačka pjesma će jeknuti tako (glasno) da će se pričiniti gromom*.
b. *U komoru hrli tako (brzo) da se pričinja munjom*.

c. *To provaljuje iz mene tako (silovito) da se pričinja pravim orkanom*.

d. *Djeva je sijevala tako (jarko) da se pričinjala suncem*.

Poredbeni instrumental posredno označava način barem u primjerima u kojima označava intenzitet radnje. No gornje preoblike pokazuju i to da opisom intenziteta radnje similativ na podjednako posredan način ulazi u odnos predikacije s referentom subjekta. Opisom intenziteta na koji se radnja odvija, similativ ujedno opisuje njezina nositelja koji je tema radnje. Tako se similativ nalazi u odnosu dvojake predikacije. U gornjim je primjerima njegov opis radnje u prednjem planu, a u pozadini se nalazi opis teme, što sugeriraju i preoblike u kojima se tema opisuje surečenicom. Ipak, problem takvom tumačenju čine primjeri u kojima je opis radnje teško staviti u prednji plan zato što se njime tek usmjerava na temu, usp. (32a–b) i (33a–b).

(32) a. *Mrk oblak,* ***kao ovelik otok****, plivao je nad Okićem*. (Kumičić 1883, *Gospođa Sabina*, HJR)

b. ?*Mrk oblak plivao je nad Okićem na način na koji pliva ovelik otok*.

Kada opis radnje similativom nije konvencionalan kao što je slučaj u gornjem primjeru, opis teme dolazi u prednji plan. U takvim slučajevima similativ obično opisuje pojavnost, izgled i figuru referenta. To isto vidimo i u primjeru (33a–b) gdje glagol *dizati se* doista znači 'iskrsavati ili pojavljivati se' zato što nema konvencije po kojoj bi se otoci dizali poput štitova.

(33) a. *Eto Brača! gdje se diže s lieva //* ***modrim štitom*** *izpred Omiš-grada*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. ?*Eto Brača! gdje se diže s lijeva ispred Omiš-grada na način na koji se modar štit diže*.

Još jedna karakteristika na koju vrijedi skrenuti pažnju kada se razmatra odnos načina i similativa odnosi se na to da se similativ vrlo često ostvaruje uz glagole koji već označavaju način radnje, usp. (30a–d). Tako glagol (*od*)*jeknuti* znači 'glasno zazvučati'; glagol *hrliti* 'kretati se brzo ili rastreseno'; glagol *provaljivati* 'pojaviti se snažno ili naglo', a glagol *sijevati* 'snažno svijetliti'. Similativ se uz takve glagole ostvaruje kao sredstvo preciziranja načina njihove radnje, no ista se tvrdnja može iznijeti i o odnosu similativa s temama tih glagola, usp. (34a–b). Ispuštanjem glagola *drhtati* i *titrati* iz (34a) postaje jasno da se similativom podjednako nastoji precizirati pojavnost vode.

(34) a. *Voda u tome krotkom svjetlu dršće i titra* ***kao perje golubova kada se ljube***. (Gjalski 1887, *Janko Borislavić*, HJR)

b. *Voda u tome krotkom svjetlu* ***je kao perje golubova kada se ljube***.

Dalje treba reći da se u slučajevima opisa intenziteta radnje obilježje radnje u prednji plan iznjedreno similativom i sâm similativ na semantičkom planu ostvaruju kao složena cjelina koja s temom ulazi u odnos predikacije, usp. (35a–b).

(35) *Udi i usta se suše, a* ***potokom*** *lijeva znoj se*. (Virgil, *Eneida*, prev. Maretić 1896)

a. ***Obilno*** *lijeva znoj se*. ← ***Potokom*** *lijeva znoj se*.

b. ***Obilnim lijevanjem*** *znoj se pričinja potokom*.

Similativ prilikom opisa intenziteta radnje služi tek preciziranju toga intenziteta. Iz toga je razloga figura kojom se opisuje glagolska radnja sporedna u odnosu na njezinu implikaciju. Figura označena instrumentalom može se zamijeniti količinskim adverbijalom koji u kontekstu pretpostavlja. Kada kažemo da se glagolska radnja u similativnoj konstrukciji ostvaruje kao sredstvo provedbe konstrukcijske podradnje, tada doista mislimo na radnju koja je prethodno modificirana implikacijom similativa, usp. (35b). Tako modificirana radnja pripisuje se temi, odnosno subjektu, pri čemu je figura similativa obvezna zato što se njome iskazuje subjektivni doživljaj, odnosno subjektivna identifikacija teme.

Gornje zapažanje da je poredbeni instrumental čest uz glagole koji inherentno znače način provedbe radnje zapravo je u skladu s kriterijem zamjetljivosti Rakhiline i Tribušinine (2011). Ukoliko glagol precizira neki aspekt zamjedbe, nužno to čini leksičkom konkretizacijom toga aspekta, npr. *vonjati* → *neugodno mirisati*; *rikati* → *prodorno se glasati*; *žariti se* → *jarko sjajiti*. Zett-Tesche (1977: 99) to obilježje naziva *načelom semantičke kongruencije*, a odnosi se na nužnu dosljednost između glagola i nositelja procesa ili stanja koje glagol denotira, pri čemu se u okviru similativne konstrukcije nositeljem shvaća standard poredbe. Tako je logično da uz glagol *rikati* u funkciji similativa dođe imenica *lav*, ali posve sigurno neće doći imenica *zmija*. Nešto će se žariti *kao vatra*, ali je malo vjerojatno da se može žariti *kao tama*. Iako similativ s česticom *kao* širinom standardâ poredbe daleko nadilazi poredbeni instrumental, i dalje potpada pod načelo semantičke kongruencije. Standard poredbe u ovom slučaju nerijetko može biti apstraktniji, udaljeniji od neposrednih doživljaja i zamjedbe, no nužno se temelji na uvriježenim kulturnim predodžbama, usp. (36a–b). Tako je scena prikradanja svima poznata koliko i scene nestajanja u daljini, odnosno izgubljenog lutanja.

(36) a. *On se šuljao ulicom* ***kao čovjek koji ide nekamo da učini nešto nepošteno***.
(Kumičić 1883, *Gospođa Sabina*, HJR)

b. *Stoga krasne njezine oči urone kadagod u daleku daljinu te ondje sanenim žednim*

vidom ***kao izgubljene*** *lutaju*. (Gjalski 1887, *Janko Borislavić*, HJR)

c. ***Kao san*** *gubilo se u daljini to čudnovato njegovo raspoloženje (...)*. (Leskovar 1896, *Propali dvori*, HJR)

Naravno, što su standardi poredbe više intrinzični, specifičniji ili apstraktniji, njihova je semantička kongruencija s glagolom slabija. U takvim slučajevima u prednji plan dolazi opis kontrolora similativa, usp. (37). Točnije, detaljnije preciziranje načina provedbe radnje pažnju skreće na onoga koji radnju provodi.

(37) *Zorka obori oči, ne previše,* ***kao glumica kad zna da i galerija mora vidjeti igru njezinih očiju***. (Kumičić 1883, *Gospođa Sabina*, HJR)

Creissels (2014: 625) bilježi da je lako naći jezike u kojima se funktiv i similativ različito označavjau. U engleskome se primjerice funktiv (i similativ) mogu izražavati riječju *as* 'kao', dočim se riječju *like* 'poput' izražava isključivo similativ. Slično je i s grčkim riječima *hōs* (*ὡς*) 'kao' i *san* (*ϛαν*) 'poput'. Razlog njihovu različitom označavaju Creissels (*ibid*. 625) nalazi u općoj značenjskoj distinkciji između sekundarnih predikata i modifikatora glagolske radnje. Funktivi dakle s kontrolorom ulaze u odnos predikacije, a similativi se obično analiziraju kao poseban tip načinskih adjunkata. No Creissels istom napominje da distinkcija između dvaju tipova pragmatički nije tako jasna zato što značenje 'činiti što poput x-a' ostavlja otvorenom mogućnost pretumačenja u značenje 'činiti što u ulozi x-a'. Zbog toga Creissels (*ibid*. 625–626) uvodi razgraničenje između similativa usmjerenih na radnju i similativa koji se mogu tumačiti usmjerenima na sudionike glagolske radnje.

Zett-Tesche (1977) se posvetila određenju semantičke i sintaktičke naravi poredbenog instrumentala. Izlaganje započinje suočavanjem poredbenoga i načinskoga instrumentala. Za njezin pristup važan je Jakobsonov (1936/2008: 419) uvid vezan za tautološke konstrukcije s instrumentalom tipa *kriknuti krikom, vrisnuti vriskom* ili *trčati trkom*. Uspoređujući poredbeni instrumental s potonjim tipovima tautoloških konstrukcija Jakobson objašnjava da su bliske utoliko što instrumental u obama slučajevima »pojačava predikat tako što oslobađa njegov sadržaj«, no u slučaju tautoloških konstrukcija oslobođeni sadržaj predočava se kao *modus predikata*, dočim se u slučaju poredbenoga instrumentala prikazuje kao obilježje subjekta usko povezano s predikatom.

Zett-Tesche (1977: 57) bilježi da instrumental načina i instrumental poredbe podjednako odgovaraju na pitanja »kako?« i »na koji način?«, usp. (38a–b) i (39a–b).

(38) a. *Na koji način to provaljuje iz mene?*

b. ***Pravim orkanom*** *provaljuje to iz mene*. (Barković 1958, *Pođimo časak umrijeti*, HJR)

(39) a. *Na koji način ju je majka pozvala na počinak?*

b. ***Blagim i umirujućim glasom*** *ju je majka pozvala na počinak*. (gospa-od-ruzarija.hr hrWaC)

Pozivajući se na iznad spomenut Jakobsonov (1936) uvid, Zett-Tesche (1977: 58) bilježi da se ključna razlika načinskoga i poredbenoga instrumentala može istaknuti testovima preoblike. Tako strukture s načinskim instrumentalom nije moguće preoblikovati na način da se sadržaj instrumentala pripisuje subjektu iskaza (40a–b).

(40) a. *Letjeti* ***neravnim letom***. → *****Neravni let*** *leti*.

b. *Govoriti* ***drhtavim glasom***. → *****Drhtavi glas*** *govori*.

To je razlog zašto se strukture s instrumentalom načina ne mogu preinačiti u poredbene surečenice, npr. **Ptica leti kao da je neravni let*. S druge strane, poredbeni instrumental smislen je u obama tipovima preoblika (41a–b).

(41) a. *Oriti se* ***gromom***. → ***Grom*** *se ori*.

b. *Ori se kao da je grom*.

Zett-Tesche (1977: 63) odatle izvodi da je instrumental načina neposredno usmjeren na objektivnu konkretizaciju sadržaja glagolske radnje. Poredbeni instrumental, s druge strane, glagolsku radnju karakterizira na posredan način. Točnije, Zett-Tesche (*ibid*. 63–64) bilježi da poredbeni instrumental metaforički posredno provodi subjektivnu tipizaciju sadržaja glagolske radnje. Budući da način označava posredno, a nesumnjivo se nalazi u kontrolnom odnosu sa sudionicima glagolske radnje, ne iznenađuje da se još od Delbrücka (1893: 266) instrumental poredbe dovodi u tijesnu vezu s adjunktnim predikatnim instrumentalom koji je Delbrück nazivao *apozitivnim*. Iz toga je razloga Zett-Tesche odlučila usporediti i ta dva instrumentala. No kada se u obzir uzme da se s kontrolorom nalazi u nesumnjivu odnosu predikacije, gornji je tip preoblike instrumentala u subjekt iskaza za deskriptiv trivijalan (42a–b).

(42) a. *Italsku zemlju i žezlo osvojim* ***pobjednikom***.[40] → ***Pobjednik*** *osvoji*.

[40] Riječ je o saženu stihu iz Maretićeva (1896) prijevoda *Eneide*: *Ako pak dano mi* [= Askaniju] *bude, da italsku zemlju i žezlo osvojim* ***pobjednikom*** *te plijen dijeliti stanem, iz diòbê ću konja izuzet, što Turno ga jaše*.

b. ***Mučenikom*** *umrv za tebe (...)*.[41]→ ***Mučenik*** *umre*.

Nasuprot deskriptivnom instrumentalu, poredbeni instrumental ne može se preoblikovati u apoziciju (43a–b) nasuprot (44a–b).

(43) a. ***Srebrom*** *mu je kosa sjala*. (Šenoa 1882, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. ****Srebro kosa*** *mu je sjala*.

(44) a. *(...) on* [= *Metab*] ***pastirom*** *život prožívje na samotnih brdih*. (Virgil, *Eneida*, prev. Maretić 1896, HJR)

b. ***Pastir Metab*** *život proživje na samotnim brdima*.

Marković (2008: 122–124) apozicije opisuje kao konstrukcije X Y u kojima se element Y prema X-u odnosi kao restriktivni modifikator, kao element koji identificira, odnosno sužava opseg elementa X. Tako vlastito ime *Metab* svodi opći pojam *pastir* na pojedinačno. To u slučaju poredbe nije moguće zato što element Y bez značenjske dopune glagolskom radnjom ne može ostvariti smislom cjelovit odnos s elementom X. U glagolskoj radnji počiva parametar na temelju kojega Y može ne toliko identificirati koliko predočavati X.

Međutim, s poredbenim instrumentalom ipak nije tako jednostavno. Zett-Tesche (1977: 77–78) primjećuje da postoji također i metaforički predikatni instrumental koji nije usmjeren na glagolsku radnju, nego na opis referenta. Tomu bi tipu instrumentala odgovarao instrumental oblika iz opisa Rakhiline i Tribušinine (2011). No osim oblika njime se također mogu opisivati boja, veličina i općenito obilježja izgleda referenta kontrolora. Karakteristično je također da se takvi primjeri instrumentala mogu preoblikovati u apozitivne sintagme, usp. (45b) i (46b).

(45) a. *Na dragoj suze* ***biserom*** *se kr'jese* (Marković 1901, *Kohan i Vlasta*, HJR)

b. ***Biser suze*** *na dragoj se krijese*.[42]

(46) a. *Eto Brača! gdje se diže s lieva //* ***modrim štitom*** *izpred Omiš-grada*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. ***Modri štit Brač*** *diže se s lijeva ispred Omiš-grada*.

[41] Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR.

[42] Metaforička apozitivna sintagma *biser suza* može se naći u uporabi, usp. *Pod dojmom punim nježnosti* ***biser suze*** *spuštaju nam se niz lice*. (index.hr, hrWaC)

Naposljetku, česti su također i primjeri u kojima nije odjednom moguće odrediti radi li se o deskriptivnom ili similativnom instrumentalu, usp. (47a–c).

(47) a. *Al i preko granica nam (...) // ime tvoje – probilo je, // odkada se Rimu jakom // uzprotivi ti* ***junakom*** *(...)*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. *I ko što tad si stajalo dvojakom // ponosno slavom, tako stojiš i sada* [*o silno Slavjanstvo*] *na medji // tih svieta* ***divom*** *doraslim zvanja na zemlji najvećeg*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

c. *Na posluh si on ih ušutne // sjednuv* ***sudcem*** *medju nje*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

Tako se u rečenici (47a) kao razlog suprotstavljanju referenta subjekta Rimu može navesti to što *jest junak*. Ili se pak njegovo suprotstavljanje može tumačiti kao junački čin, pa je razlog njegovoj slavi to što se protiv Rima ponio *poput junaka*. Oblik *divom* u (47b) figura je s kojom se izjednačuje cijeli slavenski rod. To je primjer metaforičkog predikatnog instrumentala koji se nalazi na međi similativa i deskriptiva. Napokon, u primjeru (47c) oblik *sucem* može se tumačiti kao similativ, pa u odnosu na particip *sjednuvši* stječe adverbijalno značenje 'sudački', odnosno *poput suca*, ili se može podvesti pod deskriptiv. U tom slučaju kaže se da je referent subjekta sjeo među sudionike radnje *u ulozi suca*, što znači da se instrumentalom iskazuje tek obilježje referenta koje u okviru gornje scene biva relevantno.

Kako god, baš je ta mogućnost dvojakog razumijevanja konstrukcija s instrumentalom Zett-Tesche (1977: 109) privela zaključku da se poredbeni instrumental može označiti kao posebna varijanta adjunktnog predikatnog instrumentala. To je zaključak uz koji i mi pristajemo u ovom radu. Nema nikakve sumnje da je poredbeni instrumental u nekim tipovima uporabe u većoj mjeri adverbijalne nego predikatne naravi, no podjednako tako, vidjeli smo, postoje i primjeri u kojima se može tvrditi suprotno.[43]

Musić (1934: 132) bilježi da je predikatni pridjev u tako uskoj vezi s radnjom glagolskog predikata da stječe funkciju kakvu inače ostvaruju prilozi ili adverbijali. To pokazuje time što prilozi i predikatni pridjevi mogu alternirati u istim okolinama, usp. (48a–d).

(48) a. *dobar/dobro –* ***Dobri*** *ste došli, svatovi!*; *Vojvodbaše, braćo* ***dobro*** *ste došli!*

b. *rad/rado – Ko* ***rad*** *igra, lako mu se svira*; *Družbina ga* ***rado*** *poslušala*.

c. *veseo/veselo –* ***Vesela*** *je pred nji išetala*; *Oni ga odmah* ***veselo*** *poslušaju*.

[43] Među posebne adverbijalne tipove spadaju figure *munjom* i *gromom* koje se u suvremenom hrvatskom jeziku iskazuju prilozima *munjevito* i *gromovito*, ali i pridjevima *munjevit* i *gromovit*.

d. *zdrav/zdravo – Da Bog da, sine, da* ***zdrav*** *otideš*; *Otidoše* ***zdravo*** *i veselo.*[44]

Vidjeli smo u poglavlju 3.3. da su na istu stvar upozoravali Palić (2007: 141), Pranjković (2013b: 207) te Plank (1985: 183) i Steube (1994: 261), koji su sekundarne predikate odredili kao tipove adverbijala. Vidjeli smo isto tako da je Vukojević (2008) rezultativne sekundarne predikate opisao kao adverbijale posljedice. Finalni sekundarni predikati bi se istom linijom rasuđivanja lako mogli podvesti pod adverbijale namjere. Napokon i modalna predikatna imena mogu se tumačiti dvojako, usp. (49a–b).

(49) a. *Vjerujem da ne zna ni šutnuti loptu niti dati koš, ali ne može mu se suditi po tome ni tretirati ga* ***drugačijim***. (rtl.hr, hrWaC)

b. *Državno odvjetništvo u tom procesu tretira ga* ***kao okrivljenika, a ne svjedoka***. (hsp1861.hr, hrWaC)

U obama primjerima instrumentalom i spojem s česticom *kao* osim modalnosti označava se i način odnošenja agensa prema pacijensu. Tomu je zaslužan glagol *tretirati* koji inherentno znači postupak ili način pristupa. U gornjim primjerima pristup pacijensu slijedi iz modalnosti, iz načina na koji referent objekta biva doživljen od strane onih koji odlučuju kako će ga tretirati. Uzimajući u obzir tijesnu povezanost adverbijala i sekundarnih predikata, moramo se zapitati bi li se predikatna konstrukcija mogla shvatiti tek kao podtip opće adjunktne konstrukcije koju su predložili Himmelmann i Schultze-Berndt (2005). Sjetimo se, potonjom su konstrukcijom obuhvaćeni svi adjunkti neutralni prema orijentiranosti na radnju ili na sudionike radnje, što podrazumijeva da ih se može tumačiti dvojako, kao adverbijale i kao sekundarne predikate. Međutim, takva bi klasifikacija sa sobom povukla problem predikatnih komplemenata. Iako se može reći da su komplementi proizišli iz asimilacije pojedinačnih glagola s konstrukcijom, broj takvih glagola dovodi u pitanje njezin naziv. K tomu, konstrukcija ne može biti samo adjunktna kada se i među komplementima mogu naći primjeri dvojake naravi – predikatne i adverbijalne. Predmet je potrebno dalje istraživati.

6.2.2. Sumiranje poglavlja

U ovom smo poglavlju predstavili similativnu konstrukciju i similativ kao značenjski tip predikatu bliskog adjunkta ili pak predikatnog komplementa uz suznačne glagole subjektivnog doživljaja tipa *pričinjati se*, *izgledati*, *zvučati* itd. Similativ je po mnogočemu specifičan među

[44] Svi su primjeri redom Musićevi (1934: 132).

tipovima predikatne konstrukcije. Kao prvo, similativ i njegov kontrolor nisu koreferentni, već se odnose na odjelite kategorije i entitete. Odatle slijedi i drugo specifično obilježje similativa. Similativ ne referira. On s kontrolorom ulazi u odnos predikacije na posredan način. U sinergiji s glagolskom radnjom pobuđuje određenu predodžbu iz koje se onda izvodi implikacija, npr. *grijati poput peći → biti topao*.

Uspoređujući poredbeni instrumental i spojeve s česticom *kao* vidjeli smo da je instrumental puno ograničeniji u uporabi koja se gotovo u cijelosti vodi parametrom zamjetljivosti. Nasuprot tomu, opseg parametara u strukturama s česticom *kao* ograničen je tek domišljatošću autora iskaza. Ta je ograničenost uporabe nesumnjivo razlog nestanku poredbenoga instrumentala iz suvremenog hrvatskog jezika. Osobito stoga što sintagme s česticom *kao* mogu alternirati s instrumentalom u svim njegovim uporabama. Čak i kada označava oblik referenta. Rakhilina i Tribušinina (2011) konzervaciju poredbenoga instrumentala u ruskom jeziku objašnjavaju baš na temelju toga što konstrukcije s riječju *kak* ne mogu opisivati oblik referenata.

Similativna konstrukcija dolazi u značenju 'X SE POSREDSTVOM RADNJE Y PRIČINJA KAO Z'. Integracija sa samoznačnim glagolima uvijek podrazumijeva da će se podradnja glagola ostvariti kao sredstvo koje pobuđuje podradnju konstrukcije. Vidjeli smo da su tipovi glagola koji se ostvaruju s poredbenim instrumentalom uglavnom strogo određeni prema parametru zamjetljivosti. Među njima su većinom neprijelazni i povratni glagoli,[45] a prevladavaju i kod sintagmi s česticom *kao*. S česticom *kao* najčešće dolaze glagoli položaja, npr. *sjediti kao orao nad gnijezdom*,[46] glagoli kretanja, npr. *protrčati sobom kao munja*, glagoli izgleda, npr. *sjati kao dijamant*, glagoli zvuka, npr. *šutjeti kao kamen* te kauzativni glagoli, npr. *prostrijeti jedra kao ohola krila* (Kanižlić, *Sveta Rožalija*). U konačnici, međutim, konstrukcije s česticom *kao* mogu se temeljiti na najrazličitijim parametrima poredbe. To ujedno znači da se mogu ostvariti uz najrazličitije glagole, ali i dolaziti u različitim tipovima poredbe.

Na početku poglavlja bili smo naveli da se poredbeni instrumental može ostvariti samo u asimetričnoj poredbi. Asimetrična poredba je predikatna. Simetrična poredba s druge strane iskazuje sličnost među pojmovima na takav način da jedan pojam određuje ili identificira drugi

[45] Tamo gdje se konstrukcija ostvaruje s prijelaznim glagolima, a similativ je kodiran instrumentalom, često se u njoj mogu prepoznati nijanse rezultativnog značenja, usp. *Oj ljubavi! Bog te mili utka* ***sjajnim cvietom*** *u sag pozemljine*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR) Čin utkivanja može se shvatiti i kao čin stvaranja, pri čemu se instrumentalom označava figura ili oblik u vidu kojega ili nalik kojemu referent biva stvoren.
[46] Primjer je konstruiran prema rečenici: (…) *a na glavici nad gradom sjeđaše kao orletina na gnijezdom tvrda gradina »Nehaj«* (Šenoa 1875, *Čuvaj se senjske ruke*, HJR)

pojam (Bredin 1998: 74), usp. (50). Za opis similativne konstrukcije relevantna je isključivo asimetrična poredba.

(50) a. *Tražiti mjesto za parkiranje je* ***kao tražiti iglu u plastu sijena***.
b. *Tražiti iglu u plastu sijena je* ***kao tražiti mjesto za parkiranje***.

Pretpostavili smo da je similativna konstrukcija s instrumentalom proizišla iz neprijelazne varijante modalne konstrukcije s glagolima subjektivnih doživljaja tipa *pričinjati se*, *izgledati*, *zvučati*, *osjećati se* itd. Tu pretpostavku ujedno podupire i bliskost similativnog i deskriptivnog instrumentala, odnosno korelacija između frekvencije figura u instrumentalu uz glagol *biti* i druge suznačne glagole i njihova pojavljivanja uz samoznačne glagole. Poglavlje smo priveli kraju raspravom o sintaktičkoj naravi similativa. Premda je similativ u svojim najtipičnijim ostvarajima nedvojbeno *i* adverbijalne naravi, vidjeli smo isto tako da posredno uvijek ulazi u odnos predikacije s referentom kontrolora. Nekad je taj odnos potisnut u pozadinu, a nekad je u prednjem planu. No u okviru asimetrične poredbe uvijek postoji. Zett-Tesche (1977) odredila je poredbeni instrumental kao specifičan tip adjunktnog predikatnog instrumentala. Pristajući uz njezino gledište, similativ određujemo kao varijantu predikatne konstrukcije.

6.3. Deskriptivna konstrukcija

Deskriptivni instrumental, u hrvatskome jezikoslovlju poznatiji kao instrumental osnovne osobine, nije odveć detaljno opisan. Osnovni je razlog tomu uvriježena pretpostavka da je ovaj tip instrumentala u suvremenom hrvatskom jeziku rijedak i obilježen kao zastario ili regionalan (Silić i Pranjković 2005: 235). Ta je pretpostavka uglavnom točna. Deskriptivni instrumental gotovo je u cijelosti istisnut konstrukcijom s neglagolskom kopulom *kao*.

No povijest je ovoga tipa instrumentala zanimljiva koliko je i njegova sadašnjost siromašna. Nestaje iz uporabe u prvim desetljećima 20. stoljeća, premda je već i tijekom 19. stoljeća bio razmjerno rijedak, rjeđi zapravo od poredbenoga instrumentala. U ovom ćemo se poglavlju pomnije posvetiti njegovim obilježjima i funkcijama. To će ujedno značiti opis deskriptivne konstrukcije s česticom *kao* kojom je, već rekosmo, zamijenjen.

Iako slabo opisan, deskriptivni instrumental za razliku od poredbenoga opisan je (dijelom) već u Webera (1859). Weber (1859/2005: 45) govori o tipu instrumentala vremena pozivajući se na imenice koje označavaju čovjekovo doba, npr. *dijete, djevojka, dječak, mladić, starac* itd. Weber objašnjava da se ovakav instrumental rabi kada se posredstvom čovjekova doba nastoji naznačiti vrijeme neke radnje, usp. (1a–b) i (2a–b). U obama primjerima instrumentalom se precizira period u kojemu se radnja odvija.

(1) a. *Sin mi umrie* ***dječakom****, neovrši zavjeta*. (Šenoa 1885, *Sabrane pripoviesti*, HJR)
b. *Sin mi umrije* ***kada je bio dječak****, neovrši zavjeta*.

(2) a. *Ja sam* ***djetetom*** *bio kostolom i vratolom, pust i alakast kao i sva druga djeca*. (Korajac 1918, *Humoristička djela*, HJR)
b. *Ja sam,* ***kada sam bio dijete****, bio kostolom i vratolom, pust i alakast kao i sva druga djeca*.

Deskriptiv pripada slobodnim predikatnim imenima u klasifikaciji Nichols (1981). To znači da se s glagolom ne nalazi ni sintagmatskom odnosu, već se u rečeničnu strukturu umeće kao nerečenična parenteza. Nichols (*ibid*. 132), vidjeli smo, slobodna predikatna imena dijeli na cirkumstancijalne i necirkumstancijalne tipove koji osim odnosa predikacije s kontrolorom uspostavljaju i adverbijalni odnos s glagolskom radnjom specificirajući neku okolnost, obično vrijeme, uvjetnost ili pak dopusnost te uzrok ili razlog radnje. Deskriptivi u gornjim primjerima pripadaju cirkumstancijalnim slobodnim predikatnim imenima. Premda bi ih neki autori, kao što ćemo vidjeti u ovom poglavlju, kategorizirali i drugačije.

Od ostalih autora Maretić (1963: 597) spominje primjere deskriptivnoga instrumentala stavljajući ga u suodnos s neglagolskom kopulom *kao*. Silić i Pranjković (2005: 235) bilježe da »instrumental osnovne osobine određuje imenski pojam (obično subjekt) po kakvoj osobini, i to tako da to određenje vezuje za predikat«. Ta se potonja napomena vezivanja određenja pojma za predikat najbolje oprimjeruje baš gornjim tipovima cirkumstancijalnog preciziranja radnje.

Najsustavniji prikaz deskriptivnoga instrumentala iz perspektive »srpskohrvatskoga« jezika ponudila je Ivić (1954). Naziva ga instrumentalom *osnovne karakteristike* zato što precizira *što referent jest* u trenutku odvijanja radnje. U prethodnim poglavljima bili smo naveli da Ivić (*ibid*. 134) govori o trima tipovima instrumentala osnovne osobine. Jednim se označava uloga, funkcija i dob referenta, drugim njegov oblik ili neki njegov aspekt, a trećim sastav.

Ivić (*ibid*. 136) bilježi da je karakteristično obilježje deskriptiva njegova vezanost za radnju, situaciju i trenutak njezina odvijanja, odakle onda proizlazi i njegova okolnosna, odnosno netrajna narav. Ta se narav može iskazati ili samim vezivanjem osobine označene deskriptivom za konkretnu radnju, usp. (3a), ili se, što je najčešće slučaj među deskriptivnim imenicama, privremenost dane osobine iskazuje i leksički, odnosno imenica sama podrazumijeva osobinu ograničena trajanja, usp. (3b). Tako u (3a) stanje bivanja dobitnikom može biti i trajno obilježje nečije naravi, no vezivanje danoga deskriptiva za glagol *vratiti se* sugerira da referent subjekta prethodno povratku nije bio nositeljem te osobine. S druge strane, imenica *gost* sama po sebi označava ulogu u kojoj se neki referent nalazi tek određeno vrijeme. Takve su i gore navedene imenice kojima se označavaju stadiji čovjekova razvoja, odnosno njegova doba.

(3) a. *(...) ti* ***dobitnikom*** *vrati se kano arkandjel, pobjeditelj pakla (...)*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. *Zadnjega petka po večeri zovnu me onaj Talijan (...) u svoju ćeliju, gdje je već osam dana u nas* ***gostom*** *bio*. (Šenoa 1875, *Čuvaj se senjske ruke*, HJR)

Ivić (*ibid*. 141) bilježi da je osim njegove vezanosti za radnju, za deskriptiv karakteristična i *determinativnost*, odnosno preciznije određenje referenta. Nasuprot similativu, deskriptiv s referentom s kojim se nalazi u odnosu determinacije ili predikacije čini cjelinu. Riječju, specifična osobina označena deskriptivnim instrumentalom inherentan je element referenta subjekta. Ivić (*ibid*. 142) primjećuje da osobine iskazane deskriptivom nisu, ili barem ne moraju biti, osobine koje bismo smatrali relevantnima glede danoga referenta. One se, kaže Ivić, mogu ali i ne moraju ostvarivati kao dio njegove opće predodžbe. Primjerice, prilikom opisa nekog čovjeka do izražaja može, ali i ne mora doći da je on nečiji suprug, nečiji gost ili pak da je stranac. Koje će se od tih obilježja iskazati određuje se prema specifičnoj radnji i radnjom predočenoj situaciji.

Premda se Ivić, nažalost, nije detaljnije posvetila instrumentalu osnovne osobine, njezini i Weberovi uvidi obuhvaćaju glavninu tema na kojima će se temeljiti naš prikaz deskriptivne konstrukcije. Među te teme spada pitanje o tomu označavaju li deskriptivi samo privremena obilježja i stanja referenata te rasprava o odnosu deskriptiva i cirkumstancijalnih predikatnih imena. Vidjeli smo da su neke imenice po leksičkim obilježjima primjerenije kao deskriptivi, stoga ćemo pomnije razraditi obilježja takvih imenica i kojim sve klasama pripadaju. Napokon, važan dio poglavlja predstavljat će i opis funkcije neglagolske kopule *kao* u deskriptivnoj konstrukciji.

Važne uvide o naravi deskriptivne konstrukcije i deskriptivnog instrumentala u ruskome jeziku iznosi Filip (2001) baveći se temom iz perspektive dihotomije PRIVREMENO – TRAJNO obilježje/stanje. Dosad smo se u nekoliko navrata pozivali na Carlsonovu (1977) distinkciju između predikata individualne razine, koji označavaju trajna i neotuđiva obilježja referenta, i predikata stadija, koji se odnose na tranzitorna i otuđiva obilježja. Još od Rothstein (1983) uvriježeno je smatrati da se deskriptivi odnose *isključivo* na tranzitorna i otuđiva obilježja. Rothstein (*ibid*. 153) potonje određenje navodi kao jedan od nužnih uvjeta funkcionalnog ostvarenja deskriptiva u rečeničnoj strukturi, a predočava ga na osnovi donjih primjera (4a–b).

(4) a. *Srela sam Mariju* ***pijanu/veselu/*visoku/*glupu***.

b. *Jedemo mrkvu* ***sirovu/*narančastu***.

Rothstein (*ibid*. 153) navodi da deskriptivi moraju udovoljiti dvama uvjetima. Moraju biti intrinzično, ali i tranzitorno obilježje referenta. Premda predikati *visoka* i *glupa* u primjeru (4a) jesu intrinzični referentu objekta, krše uvjet tranzitornosti zato što predstavljaju urođene i neotuđive osobine. Isto se može primijetiti i za predikat *narančasta* u (4b). Karakteristična boja mrkve njezino je trajno obilježje, pa se načelno ne može ostvariti kao deskriptiv. Kažemo načelno zato što se u pravom kontekstu i trajna obilježja mogu protumačiti kao tranzitorna, što ih opravdava u funkciji deskriptiva, usp. (5).

(5) *Sjećam je se* ***niske*** *i* ***sitne***.

Kazivač se oslanja na upamćenu predodžbu referenta objekta koja se po svemu sudeći ne podudara s onom u sadašnjem vremenu. Budući da je promjena stanja implicirana pragmatički, visina i konstitucija referenta predočavaju se kao tranzitorna obilježja referenta, pa su utoliko prihvatljiva u funkciji deskriptiva.

Filip (2001: 192–193) bilježi da deskriptiv vremenski ograničava, a odatle ujedno i pobliže određuje situacijsko vrijeme glagolskoga predikata. Predikati stadija tako su idealni deskriptivi zato što denotiraju vremenski i prostorno ograničene događaje. S druge strane atemporalnost predikata individualne razine onemogućava situacijsko određenje vremena glagolske radnje. Filip (*ibid*. 193) kaže da baš u atemporalnosti počiva osnovni razlog neovjerenosti predikata individualne razine u funkciji deskriptiva. Naime, kako je njihovo situacijsko vrijeme uvijek važeće, sasvim je neinformativno, pa stoga u jeziku ne nalazimo rečenice tipa (6). Boja očiju referenta nevažna je iz perspektive situacijskoga vremena glagolskoga predikata *raditi*.

(6) *Ivan je radio* ***plavih očiju***.

Vidjeli smo, međutim, da je već Rothstein (1983) primijetila da deskriptivi ne moraju uvijek biti predikati stadija. McNally (1993: 565) podupire taj uvid nizom primjera u kojima predikati individualne razine dolaze u funkciji deskriptiva. Niže navodimo neke od autoričinih primjera prevedene na hrvatski (7a–d).

(7) a. *Poe je umro **kao beskućnik**.*

b. *Moj otac rođen je **kompulzivan**, a **kompulzivan** će i umrijeti.*

c. *Stolnjak je na čišćenje odnesen **bijel**, a vraćen je **žućkast**.*

d. *Stvor je bio **nježna duša** sve dok dr. Frankenštajn nije operirao po drugi put. Ustao je s operacijskog stola **maliciozan** i **osvetoljubiv**.*

Odmah se može uočiti da predikati individualne razine u svim gornjim primjerima povlače sa sobom scenarij promjene obilježja ili stanja. Poe nije živio kao beskućnik, pa se predikatom *kao beskućnik* u odnosu na glagol *umrijeti* označava zatečena promjena njegova stanja.[47] U rečenici (7b) sugerira se da se stanje kompulzivnosti referenta tijekom njegova života *moglo* izmijeniti. U rečenicama (7c) i (7d) opreka početnih i konačnih stanja referenta počiva na scenariju promjene koji ovjerava atemporalne predikate u funkciji deskriptiva.

Filip (2001: 193) kaže da se u ruskome jeziku promjena stanja ili obilježja referenta, osobito ako se izražava predikatom individualne razine, mora označiti instrumentalom. U hrvatskome jeziku takvo ograničenje ne postoji ako se sekundarni predikat izražava pridjevom. Međutim, kada je riječ o imenici u funkciji sekundarnog predikata koja bi se nalazila u odnosu sročnosti sa subjektom, situacija je drugačija, usp. (8b).

(8) a. *(...) narodnoga je kip to // svetca tvog prvog, koj' tebe odkupi propasti, // **mučenikom** umrv za tebe*. (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

b. **Narodnoga je kip to sveca tvog prvog, koji tebe otkupi propasti, **mučenik** umrijevši za tebe*.

Označena nominativom, imenica *mučenik* dokida odnos predikacije s referentom subjekta. Da dolazi uz finitni oblik glagola *umrijeti*, tumačili bismo ju subjektom, usp. *mučenik umrije za tebe*. Međutim, nominativ s participom u ovom slučaju ne može ostvariti odnos adjunkcije, pa je cjelokupna struktura narušena. No razlozi za to su čisto sintaktički, a ne semantički, što je svakako slučaj kada se instrumentalom označava promjena obilježja ili stanja referenta. Tako Filip (*ibid*. 201) inzistira da se deskriptiv *dobro obrazovan* u ruskome jeziku ne može izraziti

[47] Premda je, zapravo, upitno bi li se imenica *beskućnik* trebala uopće svrstavati u klasu atemporalnih predikata zato što ne označava niti inherentno niti neotuđivo stanje čovjeka.

drugačije nego instrumentalom, dočim se pak u hrvatskome promjena stanja referenta može podjednako izraziti i nominativom, usp. (9).

(9) *Eugen*$_i$ *je fakultet napustio* ***dobro obrazovan***$_i$.

Nema sumnje da predikatni instrumental u hrvatskome jeziku ima tendenciju označavati privremenost stanja ili obilježja referenta. To svakako sugerira popis imenica u instrumentalu koji je sastavila Brač (2017b: 37–38). No taj značenjski aspekt instrumentala u hrvatskome jeziku očigledno nema podjednaku težinu kao u ruskome. To je vrlo vjerojatno jedan od razloga zašto se deskriptivni instrumental u hrvatskome jeziku rijetko javlja s pridjevima.

No Filip (2001) opisuje još dvije funkcije sekundarnih predikata u kojima instrumental i neglagolska kopula *kao* iz perspektive hrvatskoga jezika imaju značajnu ulogu. Prvu funkciju naziva *situacijskim sidrom*. Situacijska sidra odnose se na situacije svedene na jedan istaknut dio života referenta na koji se ograničava radnja opisana glagolskim predikatom (10a–b).

(10) a. ***Dječakom*** *sam vodio o štapu sliepca; taj mi je davao na dan tri obroka batina*. (Šenoa 1885, *Sabrane pripoviesti*, HJR)

b. ***Kao jedanaestogodišnjak*** *preselio je u Skadar (...)*. (HNK)

U obama primjerima deskriptivom se precizira stadij života referenta subjekta u kojem se odvila glagolska radnja. Utoliko se podudaraju s uobičajenim vremenskim surečenicama u koje se mogu i preoblikovati.

Filip (2001: 206) objašnjava da instrumental omogućava situacijska sidra zato što sa sobom povlači sugestiju o promjeni stanja referenta. To bismo uočili kada bismo oblik *dječakom* u (10a) preinačili u nominativ ili kada bismo iz rečenice (10b) uklonili kopulu *kao*. Izgubili bismo opreku situacija na kojoj se temelji deskriptivni instrumental. Filip (*ibid*. 198) zaključuje da instrumental označava skup situacija $<s_1,s_2>$ takav da:

(i) istinitost $P(s_1)$ sa sobom povlači neistinitost $P(s_2)$, i obrnuto;

(ii) $\tau(s_1)$ strogo prethodi $\tau(s_2)$: $\text{PRIJE}((\tau(s_1),\tau(s_2))$.

Deskriptivni instrumental temelji se na dvjema oprečnim situacijama inherentnim referentu kontrolora. Jedna situacija uvijek prethodi drugoj. Baš to pretpostavlja promjenu stanja. Tako u (10a) situacija s_1 koja se temelji na iskazu da je referent subjekta nekoć bio dječak sa sobom povlači presupoziciju da više nije dječak, da je odrasla osoba, što onda predstavlja situaciju s_2. Ta opreka među situacijama predočava promjenu stanja referenta – njegovo odrastanje. Filip

(2001) smatra da baš ta predodžba promjene motivira uporabu deskriptivnog instrumentala. Učinak kopule *kao* u rečenici (10b) može se tumačiti na podjednak način.

Taj učinak omogućava da se i predikati individualne razine ostvare u funkciji deskriptivnih sekundarnih predikata. Jäger (1999: 72) objašnjava da se predikati individualne razine ne mogu ostvariti kao deskriptivi zato što su statični, atemporalni, a deskriptivi su karakteristični baš po tomu što se podradnja stanja i obilježja koja označavaju odvija istodobno s onom glagolskoga predikata. Statičnost predikata individualne razine lako je demonstrirati time što ne mogu biti modificirani adverbijalima, usp. (11a–b).

(11) a. **Eugen je jučer bio* ***lingvist / genije****.*
b. **Eugen biva* ***lingvistom / genijem*** *ispred kuće.*

To je ujedno i semantički razlog tomu što se predikati individualne razine ne mogu ostvariti u neposrednom odnosu sročnosti s kontrolorom, usp. (12a–b) i (13a–b).

(12) a. **Eugen*$_i$ *je prijatelje posjetio* ***lingvist***$_i$.
b. **Prijatelji su Eugena*$_i$ *posjetili* ***lingvista***$_i$.

(13) a. **Martin*$_i$ *je danonoćno radio* ***genije***$_i$.
b. **Martina*$_i$ *su vidjeli danonoćno raditi* ***genija***$_i$.

No situacija se mijenja kada uvedemo deskriptivni instrumental ili kopulu *kao*. Budući da projiciraju predodžbu oprečnih situacija, odnosno predodžbu promjene, predikati individualne razine shvaćaju se dinamički, usp. (14a–b) i (15a–b). Instrumental i neglagolska kopula *kao* indicija su scenarija promjene stanja referenta.

(14) a. *Eugen*$_i$ *je prijatelje posjetio* ***kao lingvist***$_i$ / ***lingvistom***$_i$.
b. *Prijatelji su Eugena*$_i$ *posjetili* ***kao lingvista***$_i$ / ***lingvistom***$_i$.

(15) a. *Martin*$_i$ *je danonoćno radio* ***kao genije***$_i$ / ***genijem***$_i$.
b. *Martina*$_i$ *su vidjeli danonoćno raditi* ***kao genija***$_i$ / ***genijem***$_i$.

U (14a) i (14b) kopula *kao* i instrumental uvode scenarij stjecanja diplome lingvista. Obje se rečenice mogu preoblikovati vremenskom surečenicom *kada je postao lingvist*. Imamo dakle dvije oprečne situacije. Situaciju s_1 koja prethodi posjeti prijatelja u kojoj 'x nije lingvist', jer u suprotnom isticanje uloge lingvista na položaju sekundarnog predikata ne imalo previše smisla, te situaciju s_2 u kojoj 'x jest (ili je tek postao) lingvist'. U rečenicama (15a) i (15b) svjedočimo

scenariju promjene koji sugerira scenarij u kojemu se referentu kontrolora dogodilo nešto što je dokinulo njegove izvanredne mentalne sposobnosti.

Drugu funkciju instrumentala i kopule *kao* Filip (2001: 193) naziva *funkcijom restrikcije*. Restriktori ograničavaju radnju glagolskoga predikata na jednu specifičnu situaciju označenu deskriptivom, usp. (16a–b).

(16) a. *Možda sam napravio pogrešku, ali smatram da imam pravo* ***kao trener*** *svakom igraču reći primjedbu*. (nacional.hr, hrWaC)

b. *Ali* ***kao stranac i novajlija*** *nije mogao zalaziti nego na najlošija mjesta (...)*. (Gjalski 1887, *Janko Borislavić*, HJR)

U rečenici (16a) deskriptiv *trener* delimitira situaciju u kojoj referent kontrolora ima pravo igraču reći primjedbu. Isto tako, deskriptiv *stranac i novajlija* (16b) delimitira situaciju u kojoj referent zalazi na najlošija mjesta. U obama slučajevima deskriptivi se predočavaju kao razlog specifične radnje. Tako se deskriptiv *trener* predočava kao *uzrok kriterija* (Silić i Pranjković 2005: 343) utoliko što je opravdanje za izricanje primjedbe igraču, dočim se deskriptiv *stranac i novajlija* predočava kao *uzrok razloga* (Silić i Pranjković *ibid*. 343) zato što pasivno dovodi do toga da referent subjekta zalazi na najlošija mjesta.

Filip (2001: 193) objašnjava da restriktori služe ograničavanju domene mogućih situacija relevantnih za evaluaciju radnje glagolskoga predikata na situacije koje udovoljavaju uvjetima iskazanima deskriptivom. U tom smislu konstrukcije s restriktorima podudaraju se s uvjetnim rečenicama, usp. *ako je x trener, onda ima pravo izreći svoje primjedbe igračima*; *ako je x stranac i novajlija, onda će zalaziti na najlošija mjesta*.

Cirkumstancijalna predikatna imena mogu precizirati vremenski period odvijanja glagolske radnje (17a). Također mogu označavati uvjetnost (17b), dopusnost (17c) i razlog (17d), što je još Musić (1934: 129) uvidio. Vodeći se time, Hinterhölzl (2001: 100) zaključuje da se pridjevi u predikatnoj funkciji pojavljuju u trima tipovima odnosa modifikacije: kao cirkumstancijali, kao *čisti deskriptivi* i kao temporalno ograničeni predikati. Iako nije jasno zašto autor odvaja vremenski obilježena predikatna imena od ostalih s cirkumstancijalnim značenjem, ovdje nas posebno zanimaju razlozi odvajanja obiju tih kategorija od takozvanih čistih deskriptiva.

(17) a. *Eugen je bio vrlo odvažan* ***mlad***.

b. ***Sanjiv***, *poprima poseban izgled*.

c. *Dali su mu da uđe* ***onako blatnjavu***.

d. *Seljanin* ***žedan*** *i* ***željan vina*** *pođe za njim*. (Musić 1934: 129)

Sva se pridjevska predikatna imena u gornjim rečenicama mogu preoblikovati u surečenice zavisno o tipu okolnosti koju označavaju, usp. (18a–d).

(18) a. *Eugen je bio vrlo odvažan* ***kada je bio mlad***.

b. ***Ako je sanjiv****, poprima poseban izgled*.

c. *Dali su mu da uđe* ***iako je bio onako blatnjav***.

d. ***Budući da je bio žedan i željan vina****, seljanin pođe za njim*.

Hinterhölzlovo (2001) odvajanje okolnosnih od čistih deskriptiva smatramo opravdanim. No lako je naći primjere čistih deskriptiva koji se mogu tumačiti okolnosno (19a–b).

(19) *Eugen kavu pije* ***hladnu***.

a. *Eugen kavu pije* ***kada je hladna***.

b. *Eugen kavu pije* ***samo ako je hladna***.

Hentschel (2008) se sustavnije posvetio razlikovanju *okolnosnih predikatnih adjunkata* i deskriptiva. Hentschel (*ibid*. 99–100) bilježi da se kao osnovno razlikovno obilježje deskriptiva i okolnosnih predikata općenito uzima to što se deskriptivi prilikom negiranja rečenice negiraju zajedno s primarnim predikatom. Niže navodimo njegov vlastiti primjer i tumačenje (20).

(20) *Nije se vratio u Moskvu* ***kao heroj***. → 'Nije se vratio u Moskvu i nije bio heroj.'

Treba primijetiti dvije stvari. Kao prvo, Nichols (1981: 41) je vrlo uvjerljivo demonstrirala da su deskriptivi karakteristični po pragmatičkoj nezavisnosti o glagolskom predikatu, što znači da se mogu nijekati nezavisno o njemu. Kao drugo, rečenica (20) je dvoznačna. Osim značenja koje je ponudio Hentschel, svakako je plauzibilno i značenje 'Vratio se u Moskvu, ali ne kao heroj.'

Nasuprot primjeru (21), Hentschel (2008: 100) navodi primjer okolnosnog predikata (21). Uz primjer navodimo i Hentschelovo tumačenje.

(21) ***Kao dijete*** *nije živio u Moskvi*. → 'Kada je bio dijete nije živio u Moskvi.'

Kada se u obzir uzme da se deskriptiv *kao dijete* u rečenici (21) ostvaruje kao situacijsko sidro, ne iznenađuje da ne potpada pod negaciju glagolskoga predikata. Iznad smo vidjeli da situacijska sidra i restriktori u prednji plan iznose određeni aspekt referenta prema kojemu se modelira radnja glagolskoga predikata. Budući da je temeljna funkcija situacijskih sidara i

restriktora da se neki aspekt referenta stavi u prednji plan, njihovo bi nijekanje bilo u raskoraku s funkcijom isticanja.

Da bismo nastavili raspravu, moramo se osvrnuti na Stumpovu (1985) distinkciju između jakih i slabih adjunkata. Stump (*ibid*. 86) potonju distinkciju izvodi prema Carlsonovim (1977) tipovima predikata. Tako se slabi adjunkti podudaraju s predikatima stadija, a jaki adjunkti s predikatima individualne razine. Stump se pritom vodi Carlsonovom (1977) pretpostavkom da su predikatna imena s glagolom *biti* uvijek predikati individualne razine. Odatle izvodi da je predikat *plavuša* u rečenici (22a) jaki, a u rečenici (22b) slabi adjunkt. Rečenica (22b) može se protumačiti kao parnjak rečenice (23), ali rečenica (22a) ne može zato što se u njoj boja kose izražava kao inherentno obilježje referenta subjekta.

(22) a. ***Budući plavuša**, Marija bi mogla nalikovati Jani.*
b. ***Kao plavuša**, Marija bi mogla nalikovati Jani.*

(23) *Kada bi bila plavuša, Marija bi mogla nalikovati Jani.*

Stump (*ibid*. 87) pritom opisuje učinak neglagolske kopule *kao*. Njome se proizvodi slaba varijanta jakog adjunkta. Isti bi učinak imao i instrumental, usp. ***Plavušom**, Marija bi mogla nalikovati Jani*. Tu treba primijetiti da particip glagola *bivati* također omogućava slabi adjunkt (24a), ali samo dotle dokle se njegov predikatni komplement kodira instrumentalom. Ako dođe u nominativu, označeno obilježje ili stanje referenta predočava se kao atemporalno, inherentno referentu kontrolora, usp. (24b). U tom se slučaju durativno obilježje participa i atemporalnost, odnosno statičnost nominativa nalaze u sukobu.

(24) a. ***Bivajući plavušom**, Marija bi mogla nalikovati Jani.*
b. ***Bivajući plavuša**, Marija bi mogla nalikovati Jani.*

U istom tipu sukoba nalaze se particip prezenta glagola *biti* i instrumental. Samo što u ovom slučaju particip podrazumijeva atemporalnost, a instrumental pak situacijsku narav stanja ili obilježja referenta. Tako rečenica (25) kaže da bi Marija mogla nalikovati Jani *zato što jest*, a ne *kada bi bila* plavuša.

(25) ***Budući plavušom**, Marija bi mogla nalikovati Jani.*

Vidjeli smo da durativni i habitualni leksički vid stoje u tijesnom odnosu s predikatnim instrumentalom, odnosno s njegovim označavanjem tranzitivnosti stanja ili obilježja referenta.

To primjećuje niz drugih autora (v. Nichols 1981, Nichols i Tiberlake 1995, Hinterhölzl 2001, Filip 2001).

Gornja zapažanja potvrđuje i Musić (1931: 173–174) koji navodi niz primjera predikatnih imena s participom prezenta glagola *biti*. U svima prepoznaje cirkumstancijalno značenje, a sve su redom primjeri predikata individualne razine (26a–c).

(26) a. *Ti **budući čovjek**, činiš tebe samoga boga*. (Ranjina prema Musić *ibid*. 173)
b. *Kako se može čovik priporoditi **budući star***. (Bandulavić prema Musić *ibid*. 173)
c. *Vi, **zli budući**, umijete dobre dare davati djeci svojoj*. (Luka 11 prema Musić *ibid*. 174)

Stump (1985: 276–277) bilježi da jaki adjunkti nisu argumenti glavne surečenice, već da izražavaju propoziciju koja se logički razlikuje od propozicije izražene glavnom surečenicom. Dokle se slabi adjunkti mogu naći u različitim tipovima subordinacije, za jake adjunkte takvi tipovi odnosa nisu uvijek jasno uočljivi. Temi su se kratko posvetili Himmelmann i Schultze-Berndt (2005: 21–22) koji uočavaju da se u dvama kontekstima može vidjeti da se jaki adjunkti nalaze izvan okvira rečenice. Prvi su kontekst konstrukcije s modalnim glagolima (27a–b).

(27) a. ***Stojeći na stolcu**, Ivan može dotaknuti strop*.
b. ***Imajući neobično duge ruke**, Ivan može dotaknuti strop*.

Himmelmann i Schultze-Berndt (*ibid*. 21) kažu da samo u rečenici (27a) adjunkt ograničava tumačenje modalnoga glagola. Drugim riječima, radnja glagolskoga predikata može se ostvariti ako i samo ako se suostvaruje s radnjom adjunkta. S druge strane, adjunkt u (27b) ne ograničava radnju modalnoga glagola. Premda je adjunkt uzrok razloga provedivosti radnje primarnoga predikata, pripada činjeničnom stanju referenta te je podjednako tako mogao ostati i prešutan. Riječju, adjunkt se uslijed provedivosti primarne radnje naprosto podrazumijeva.

Drugi su kontekst generičke i habitaulne rečenice. Autori kažu da se i u takvim okolnostima slabi adjunkti (28a) ostvaruju kao argumenti glavne rečenice, dočim jaki adjunkti (28b) ostaju izvan nje (Himmelmann i Schultze-Berndt *ibid*. 21).

(28) a. ***Pijan**, on vozi vrlo opasno*.
b. *Ja **budući ubog** ni sebi nijesam dobar ni drugu*. (Držić prema Musić 1931: 173)

Držimo da je takvo tumačenje stvari problematično. U gornjim dvjema rečenicama adjunkti su podjednako restriktori. Njima se referent subjekta ograničava na određeni aspekt koji je od

neposredne važnosti za iskaz glagolskoga predikata. Moglo bi se tvrditi da adjunkti u obama primjerima pripadaju glavnoj rečenici. Budući da svi se predikatni adjunkti načelno moraju moći preoblikovati u surečenice s vlastitim gramatičkim vremenom, bez preciznijih testova teško je odrediti koji su dijelom glavne, a koji pak pretpostavljaju odjelitu surečenicu.

Himmelmann i Schultze-Berndt (2005: 21–22) smatraju da se to možda u nekoj mjeri može prepoznati prozodijski. Iako se jaki i slabi adjunkti u načelu mogu podjednako zarezom odvojiti od glavne rečenice, autori smatraju da prozodijska stanka uvedena zarezom pretvara tipične deskriptive u nezavisne elemente nalik surečenicama, odnosno u jake adjunkte (29).

(29) *Nisu otišli,* ***zgranuti***. (Himmelmann i Schultze-Berndt *ibid.* 22)

To što je u primjeru (29) negiran samo glagolski predikat Himmelmann i Schultze-Berndt (*ibid*. 22) smatraju dovoljnim dokazom da više ne može biti riječi o pravom deskriptivu. Budući da je prozodijski odijeljen od ostatka rečenice, adjunkt *zgranuti* po njima više nije dijelom iste rečenice i propozicije, pa stoga nije niti sekundarni predikat, već oblikuje vlastitu reduciranu surečenicu.

Vjerujemo da su tumačenja kakvo proizlazi iz rečenice (29) tek epifenomen kombinacije negacije i specifičnih tipova predikatnih adjunkata sa specifičnim predikatima. Tako stanje zgranutosti obično pretpostavlja nekretanje, pa i nemogućnost kretanja. Odatle se zgranutost referenta predočava kao uzrok razloga tomu što nisu otišli. Kada negacija izostane, umetanje zareza nema nikakav učinak osim isticanja, usp. (30a–b). Nasuprot tomu, negacija u suodnosu sa zarezom dovodi do činjenične veze između deskriptiva i radnje glagolskoga predikata, usp. (31a–b).

(30) a. *Izišla je pred njih,* ***nasmijana***.
b. *Otputovali su,* ***goli*** *i* ***bosi***.

(31) a. *Nije izišla pred njih,* ***nasmijana***.
b. *Nisu otputovali,* ***goli*** *i* ***bosi***.

Tako se u (31a) nasmijanost referenta subjekta predočava kao uzrok razloga što ne izlazi pred druge. Kao da je nasmijanost u raskoraku s onim što se očekuje u toj situaciji. Isto tako u (31b) to što su referenti *goli i bosi* predočava se kao uzrok razloga odgode putovanja. U obama slučajevima uporabom zareza deskriptivi stječu funkciju restriktora. To nije dovoljan razlog da im se zaniječe status adjunkata, odnosno sekundarnih predikata.

Hentschel (2008: 113) inzistira na tome da se deskriptivi razlikuju od vremenskih, uvjetnih i uzročnih predikata zato što su obuhvaćeni opsegom negacije. Osim toga smatra da deskriptivi nemaju nezavisne vremenske i modalne vrijednosti. Međutim, Nichols (1981: 38) je objasnila da pragmatička obilježja vremena i modalnosti u sekundarnih predikata mogu biti iskazana nezavisno čak i kada se podudaraju s pragmatičkim obilježjima primarnoga predikata (32a–b), (33a–b) i (34a–b).

(32) a. *Izišla je pred njih* ***nasmijana***. → *Kada je izišla pred njih,* ***bila je nasmijana***.
b. *Otputovali su* ***goli i bosi***. → *Kada su otputovali,* ***bili su goli i bosi***.

(33) a. ***Nije*** *izišla pred njih* ***nasmijana***. *Bila je ozbiljna*.
b. ***Nije izišla*** *pred njih nasmijana. Ostala je kući*.

(34) a. ***Nisu*** *otputovali* ***goli i bosi***. *Bili su odjeveni i obuti*.
b. ***Nisu otputovali*** *goli i bosi. Ostali su doma*.

Gornji primjeri pokazuju da se pragmatička nezavisnost ne može uzeti kao isključiv kriterij odvajanja deskriptiva i cirkumstancijalnih predikata. Hentschel (*ibid*. 116) sâm kaže da čak i vremenski predikati nisu ekvivalentni vremenskoj surečenici sa stvarnom referencijom. To znači da se i njihovo vlastito vrijeme određuje relativno prema vremenu glagolskoga predikata. Nezavisno o tome što kao situacijska sidra ograničavaju glagolsku radnju na specifičan period vremena.

Hentschel (2008: 105) iznosi jedan značajan uvid koji dijelom doista dokazuje sintaktičku razliku između »čistih« i deskriptiva u funkciji situacijskih sidara i restriktora. Uvid se odnosi na to da se u njemačkom i poljskom čisti deskriptivi ne mogu ostvariti u apozitivnom položaju, dakle neposredno s desne strane kontrolora. To po svemu sudeći vrijedi i hrvatskome jeziku, usp. (35a–d).

(35) a. ?*Valerija*$_i$ ***kao gošća***$_i$ *večeras dolazi*.
b. ?*Mate*$_i$ ***kao ubojica***$_i$ *iziđe iz sobe*.
c. ?*Eugen*$_i$ ***kao sudac***$_i$ *izišao je na teren*.
d. ?*Ela*$_i$ ***kao solistica***$_i$ *osvojila je prvo mjesto*.

Marković (2008: 122) objašnjava da u konstrukciji X Y koja predočava strukturu apozitivne sintagme Y ostvaruje funkciju restriktivnog modifikatora u odnosu na X, npr. *ban* ← *pučanin*; *zmija* ← *otrovnica*; *rak* ← *samac*. Y dakle sužava opseg pojma X. Baš na tom principu djeluju

situacijska sidra i restriktori. Njima se neki aspekt referenta iznosi u prednji plan. Važno je pritom da je taj aspekt inherentan, atemporalan element referenta. To je određena činjenica o referentu koja se posredstvom neglagolske kopule *kao* ili instrumentala predočava dinamički. Čisti deskriptivi ne mogu se ostvariti na apozitivnom položaju zato što stoje za tranzitorna stanja ili uloge. Da je doista tako, pokazuju rečenice u kojima se navedena stanja ili uloge referenata prikazuju biografijski, odnosno atemporalno, usp. (36a–c).

(36) a. ***Mate (kao) ubojica*** *za sobom je ostavio krvav trag žrtava*.
b. ***Ela (kao) solistica*** *u pamćenju mnogih ostavila je niz vrsnih izvedaba*.
c. ***Eugen (kao) sudac*** *odradio je na tisuće profesionalnih mečeva*.

Nasuprot čistim deskriptivima, situacijska sidra i restriktori ne samo da se mogu, nego se najčešće i ostvaruju na apozitivnom položaju, usp. (37a–b).

(37) a. ***Mislav kao dijete*** *nije znao za veći užitak od odlaska u noćni ribolov*.
b. ***Matija kao ozbiljan čovjek*** *imaše detaljno razrađene planove za život*.

Hentschelov (2008: 108) zaključak da se sekundarni predikat [*sic*] na apozitivnom položaju treba tumačiti kao element imeničkoga spoja, odnosno kao apozicija krajnje je problematičan. Tu ne može biti riječi o apoziciji zato što se restriktori i situacijska sidra nalaze u *činjeničnoj vezi* (Himmelmann i Schultze-Berndt 2005: 9) s radnjom glagolskoga predikata. Njima se precizira na koji način ili u kojem vidu referent subjekta sudjeluje u radnji. U hrvatskome jeziku najčešće su to uzrok kriterija (38a) i uzrok razloga (38b).

(38) a. *Smatram da* ***Soros***$_i$, ***kao vlasnik privatne zaklade***$_i$, *ima pravo imenovati i smjenjivati članove (...)*. (HNK)
b. *Omiš*$_i$ *je* ***kao gusarsko gnijezdo***$_i$ *idealno smješten na ušću Cetine*. (HNK)

Nema nikakve sumnje da se čisti deskriptivi razlikuju od deskriptiva u funkciji situacijskih sidara ili restriktora. Međutim, smatramo da je njihova osnovna funkcija istovjetna. Njima se referent svodi na određenu situacijski relevantnu ulogu, stanje ili obilježje.

Jakobson (1936/2008: 411) bilježi da se genitivom može označiti da je referent tek dijelom zastupljen u sadržaju iskaza. Istom se nadovezuje tvrdnjom da usredotočenost na dio referenta signalizira metonimijsku prirodu ili sinegdohičnost genitiva. Bilo da se radi o ograničavanju opsega pojma u genitivu, npr. *čaša vode, krov kuće*. Bilo pak da se radi o ograničavaju imenice modificirane genitiviom, npr. *starica niska rasta, djevojka bujne kose*. U obama slučajevima referent se predočava tako da se tek jedan njegov aspekt nalazi u prednjem planu. Deskriptivna

konstrukcija djeluje na podjednak način. Dakle prema *pars pro toto* načelu. Situacijska sidra i restriktori mogu se definirati kao krajnji dosezi specijalizacije toga načela.

Nedosljednosti u našem ponašanju, kaže Landman (1989: 730), proizlaze iz toga što se naša djela i vjerovanja mogu razlikovati zavisno o aspektu naše ličnosti prema kojemu ih provodimo ili gajimo. Iz potrebe da se oprečnosti u našim postupcima ili stavovima objasne ili preciziraju proizlaze rečenice tipa (39). Na takav način i predikati individualne razine, inače statični i atemporalni, bivaju prikazani kao dinamički i tranzitorni elementi referenta. Utoliko pripadaju deskriptivima.

(39) *Matija* ***kao sudac*** *i Matija* ***kao privatna osoba*** *nemaju istu narav.*

Jäger (2000: 18) bilježi da su adjunkti s neglagolskom kopulom *as* 'kao' posebno zanimljivi po tomu što mogu učiniti smislenima iskaze koji su bez njih nekonzistentni. Primjerice, rečenica (39) kaže da Matija u dvjema različitim ulogama nema podjednaku narav. Kada ne bismo precizirali u kojim točno ulogama, morali bismo ta oprečna obilježja naravi podjednako pripisati istom referentu, usp. (40).

(40) *Matija je pošten, ali korumpiran.*

Rečenica (40) ostat će nekonzistentna sve dok ne odredimo u kojem aspektu Matija biva pošten, a u kojem pak korumpiran (41). Utoliko je Bartsch (1987) u pravu kada kaže da se adjunktima s riječju *as* 'kao' iznose vrijednosti za nespecificirane parametre glagolskoga predikata. Opća tvrdnja *x je pošten / korumpiran* tako se ograničava na isključivo one situacije u kojima se referent pojavljuje u definiranoj ulozi.

(41) *Matija je pošten* ***kao sudac****, ali korumpiran* ***kao privatna osoba****.*

Jäger (2000: 19) smatra da je funkcija razrješenja nespecificiranosti primarnoga predikata epifenomen presupozicijske naravi adjunkata s riječju *kao*. Primjerice, ako uzmemo rečenice (42a–b), Jäger objašnjava da izbor vrijednosti *p* nije u potpunosti slobodan, već mora biti izveden iz konteksta, što sugerira da je vrijednost *p* anaforičke naravi. To drugim riječima znači da rečenice (42a) i (42b) mogu biti istovrijedne zavisno o kontekstu u kojem se iskazuju. Ukoliko je iz konteksta izvedivo da se obilježje korumpiranosti odnosi na Matiju kao suca, predikat nije potrebno specificirati posredstvom vrijednosti *p*.

(42) a. *Matija je korumpiran.*
b. *Matija je korumpirani p.*

Istu funkciju specifikacije nalazimo u *čistih* deskriptiva. U određenim kontekstima ta se specifikacija čini potrebnijom nego u drugima. To su konteksti u kojima je došlo do osjetne promjene referenta (43a–b), ili konteksti u kojima se referent definira prema radnji glagolskoga predikata (43c–d).

(43) a. *Mate iziđe iz sobe* ***kao ubojica***.
b. *Mona se vratila iz Indije* ***kao starica***.
c. *Valerija nije uspjela* ***kao glumica***.
d. *Borna je odradio izvrstan posao* ***kao redatelj***.

Zanimljivo je da svi ti konteksti dijele istovjetan pozadinski scenarij u kojemu se referent kontrolora pojavljuje u određenom vidu, usp. (44a–d).

(44) a. *Mate* ***iskrsne*** *iz sobe kao ubojica*.
b. *Mona* ***se*** *iz Indije* ***pojavila*** *kao starica*.
c. *Valerija nije* ***ispala*** *glumica*.
d. *Borna* ***se pokazao*** *kao izvrstan redatelj*.

Neprijelazni glagoli *iskrsnuti*, *izbiti*, *ispasti*, *proizići* i povratni glagoli *pokazati se* i *pojaviti se* povlače sa sobom scenarij koji iziskuje deskriptivne komplemente (45a–d).

(45) a. *Tu* ***se*** *dakle šljiva* ***pokazala*** *dobročiniteljicom i mudricom (...)*. (Kolar 1933, *Ili jesmo – ili nismo*, HJR)
b. *Kreativnost mi se čini kao elektricitet koji* ***se*** *jednom* ***pojavljuje*** *kao snaga, drugi put kao toplina, a treći put kao svjetlost*. (HNK)
c. *Je li Buzdovanu trebao fajt kako* ***bi ispao*** *pravednikom ili je to jednostavno njegova* priroda? (pollitika.com, hrWaC)
d. *Odmakom od uskostranačkih interesa i s uporištem u vladavini prava, on* ***je*** *iz tih situacija* ***izašao*** *pobjednikom*. (hho.hr, hrWaC)

U svim gornjim primjerima nema uzročne veze između radnje glagola i stanja ili obilježja označenog deskriptivom. Isto se može primijetiti i u slučaju primjera (43a–d). Razlika je među njima u tome što samoznačni glagoli barem u određenoj mjeri konkretiziraju scenarij koji uvodi specifikaciju, dočim je u slučaju glagola pojavnosti scenarij apstraktan, odnosno pretpostavljen ili anaforičan, pa obvezuje na specifikaciju referenta. U svim slučajevima nalazimo scenarij A koji motivira specifikaciju referenta X u vidu Y, odnosno značenje 'X SE POJAVLJUJE U VIDU Y'.

Čisti deskriptivi od restriktora se razlikuju po naravi integracije s glagolima. Budući da se s radnjom glagola ne nalaze ni u kakvom odnosu dinamike sile, deskriptivi se uz glagole supojavljuju (Goldberg 1999: 395). Primjerice, stanje bivanja ubojicom u (43a) predstavlja specifikaciju referenta koja se naprosto dodaje uz radnju izlaska referenta iz sobe (vidi prikaz 12). Scenarij koji uzrokuje specificirano stanje referenta pritom ostaje u cijelosti neizrečen, premda evidentno povezan s prostorijom iz koje je referent netom izišao.

Goldberg (1999: 395) kaže da nema inherentnog odnosa između radnje koja se supojavljuje i scene uvedene konstrukcijom. Jedini odnos u kojemu se nalaze jest istodobnost, vremensko preklapanje, što je odnos karakterističan za situacijska sidra (46). To što je referent subjekta u situaciji u kojoj je zaradio prvu plaću ujedno bio pružni radnik ne podrazumijeva nikakav dinamičan odnos s provedbom ili načinom provedbe radnje zarađivanja prve plaće. Deskriptiv naprosto služi određenju perioda u kojemu je ta radnja provedena. Deskriptivna konstrukcija ne dovodi ni do kakve promjene u značenjskim i sintaktičkim obilježjima glagola s kojim se integrira.

(46) *Prvu sam plaću zaradio* ***kao pružni radnik u Ontariju*** *(...)*. (HNK)

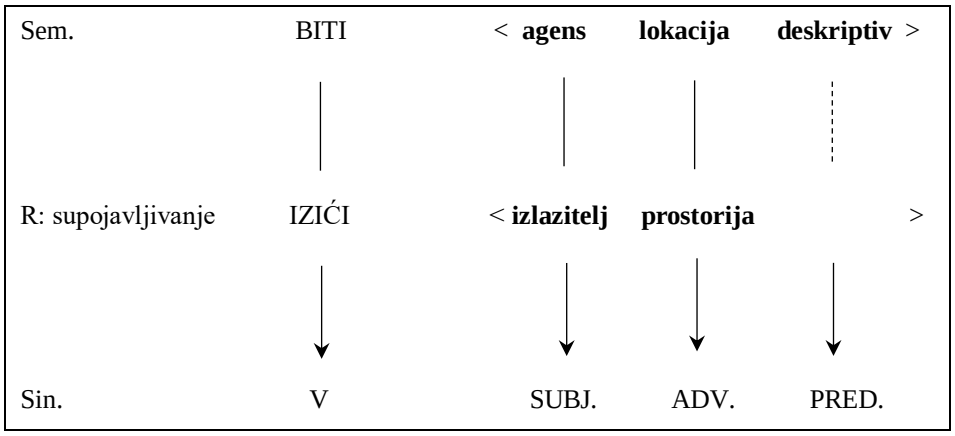

Prikaz 12. Integracija glagola *izići* (43a) s deskriptivnom konstrukcijom

Situacija je drugačija kada su u pitanju restriktori. Goldberg (*ibid*. 394) bilježi da se glagol i konstrukcija mogu naći u takvom odnosu da se glagolom označava preduvjet ostvarenja scenarija konstrukcije. Primjerice, da bismo komu poklonili tortu, možemo ju kupiti ili ispeći. Utoliko je radnja glagola *kupiti* i *ispeći* preduvjet prijenosa, odnosno značenja 'X UZROKUJE DA Y PRIMI Z', npr. *Valerija je Karlu kupila / ispekla tortu*.

U slučaju restriktora situacija je obrnuta. Restriktor je uvjet ili razlog scenarija predočenog radnjom glagola, usp. (47a–b). U objema rečenicama restriktori s kopulom *kao* predstavljaju uzrok razloga za specifične situacije opisane glagolskom radnjom (vidi prikaz 13).

(47) a. *Predstava je izazvala zapažen interes u britanskom kazališnom središtu* ***kao prva hrvatska suvremena drama u Britaniji nakon mnogo godina***. (HNK)

b. ***Kao vrsnog analitičara zbivanja u zemljama u tranziciji*** *često ga koristi CNN u svojim poslovnim emisijama*. (HNK)

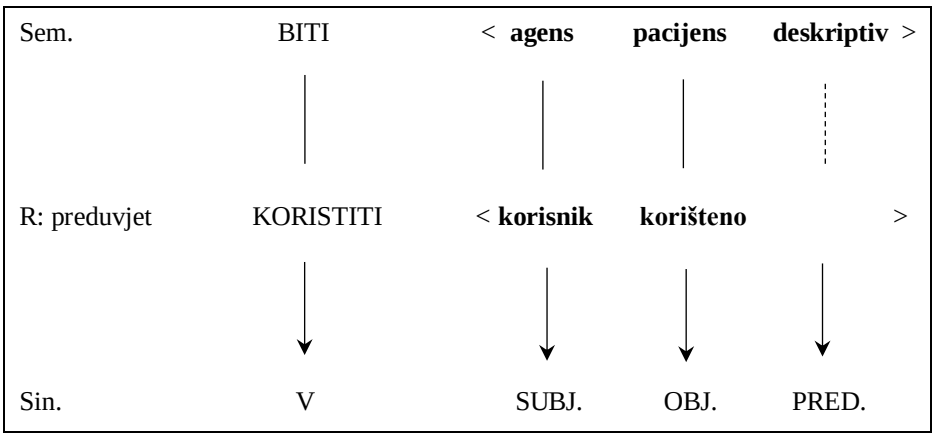

Prikaz 13. Integracija glagola *koristiti* (47b) s deskriptivnom konstrukcijom

U poglavlju 4.5. pokazali smo da similativni i deskriptivni sekundarni predikati pripadaju klasi slobodnih predikatnih imena. Vidjeli smo, međutim, da među similativima postoji klasa glagola subjektivnih doživljaja kojima se na sustavan način može izražavati i poredba. Isto se može primijetiti i za deskriptive u pogledu klase glagola kojom se opisuje pojavnost referenta, dakle glagola tipa *iskrsnuti*, *izbiti*, *ispasti*, *proizići*, *pokazati se* i *pojaviti se*. Već smo naveli da se pridjevi u funkciji deskriptiva tek iznimno ostvaruju u instrumentalu. U pravilu se ostvaruju u odnosu sročnosti s kontrolorom. Među glagolima pojavljivanja pridjevi u instrumentalu nešto su frekventnija pojava. Najčešći su u komparativu kada dodatno označavaju habitualnost (48a) ili određen rezultat (48b).

(48) a. *Fotogeničnost omogućava da se ispadne ljepši nego u stvarnosti. Ovdje pričamo o ispadanju –* ***ružnijom***. *I to na svakoj fotki*. (forum.hr hrWaC)

b. *Bio si spreman svoje djelo gledati očima drugih (...) gubeći se u vrevi iz koje si izlazio* ***mudrijim***. (matica.hr, hrWaC)

Neki su glagoli pojavnosti referenta u toj mjeri asimilirani s deskriptivnom konstrukcijom da su sami po sebi specifikatori te im instrumental ili kopula *kao* nisu potrebni. Tu je najbolji primjer glagol *ispasti* (49a–b) koji je u cijelosti zavisan o deskriptivnim komplementima.

(49) a. *Tako je Ljubav* ***ispala pobjednik nad osjećajima****, ali ostala je slijepa, a Ludost je prati gdje god ide*. (zivotna-skola.hr, hrWaC)

b. *Još ako uspijete navuć osmjeh, pa makar i lažan, ništa vas ne košta. Tako ćete*

samo ***ispasti čovjek***. (index.hr, hrWaC)

Sastavivši popis imenica u funkciji predikatnih imena u instrumentalu, Brač (2017b: 38) je zaključila da je teško odrediti što im je svima zajedničko, no odmah je napomenula da za hrvatski jezik čini se vrijedi kao i za ruski da se instrumentalom označava privremenost ili ograničeno trajanje stanja ili obilježja referenta. Naša dosadašnja razmatranja potvrđuju taj zaključak. Popis predikatnih imenica u instrumentalu koji je sastavila Brač (2017b) podudara se s predikatnim imenicama za koje Nichols (1981: 152) kao i Krasovitsky *et al*. (2008: 102) ustvrđuju da će u ruskome doći u instrumentalu. To su imenice koje označavaju zanimanja, status i funkcije / uloge, npr. *pastir, gost, pobjednik, junak, sudac, gospodar* itd. Apstraktne imenice, npr. *razlog, cilj, osnova, simbol, povod, izvor, mjesto, tema* itd. Krasovitsky *et al*. (*ibid*. 102) spominju još i termine srodstva, npr. *sin, otac, majka* itd. Među imenicama koje se ostvaruju s nominativom spominju imenice narodnosti, evaluacijske imenice, npr. *budala, ljepotica, mračnjak*, te desemantizirane imenice *osoba, čovjek, djevojka* itd.[48]

Nichols (1981: 156) govori o dvama čimbenicima koji iznuđuju uporabu instrumentala, a naziva ih pozadinskim ili skrivenim vidsko-vremenskim parametrima. Prvi označava kao *markirano relativno vrijeme* koje signalizira odstranjenje iz neposrednog konteksta, a izražava se različitim kategorijama: perfektom, iterativima, habitaulnošću, kategorijama sa značenjem 'x je bio ili običavao biti x, ali više nije' itd. Nichols (*ibid*. 155) bilježi da aorist ne signalizira odstranjenje iz neposrednog konteksta zato što je ekvivalentan bezvremenom obliku kazivanja, odnosno predočava se kao sadašnjost iz perspektive prošlosti. To onda objašnjava zašto su deskriptivi u instrumentalu osjetno češći uz perfekt nego uz aorist. Markirano relativno vrijeme osobit je okidač za situacijska sidra. U takvim strukturama obično u sinergiji dolaze perfekt i habitualnost (50a–b).

(50) a. *Od njekada — još* ***djetetom*** *— volio sam zalaziti u taj zabitni kut, pod stari taj krov (...)*. (Gjalski 1886, *Pod starimi krovovi*, HJR)

b. ***Mladićem*** *bio je preživ, al poslije dobar muž, a otkad je umrla pokojna Lidija, sav je božji*. (Draženović 1901, *Povijest jednog vjenčanja*, HJR)

Drugi čimbenik okidanja instrumentala podrazumijeva *implicitnu promjenu stanja*. Dakle, scenarije u kojima se početno stanje referenta s_1 shvaća izmijenjenim u odnosu na zatečeno

[48] Desemantizirane imenice dolaze u generičkim iskazima tipa *Bio je dobar čovjek/osoba*; *Ona je moja djevojka* i sl. Tu ne spadaju izrazi tipa *biti osobom* ili *biti čovjekom* u kojima imenice stječu dodatno značenje. K tomu, imenica *djevojka* može označiti i stadij, pa će se kao situacijsko sidro ostvariti u instrumentalu. (Vidi tablicu 9.)

stanje s_2. U scenariju (51) nalazimo dva oprečna stanja. Pretpostavljeno prethodeće stanje s_1 u kojemu se referent ne nalazi u ulozi svjedoka i zatečeno stanje s_2 u kojemu jest svjedokom.

(51) *Hvala vam na ljubaznosti koju ste mi pružili, odbijajući me ugostiti, jer sam se zahvaljujući tome našla* ***svjedokom*** *cvata rajskog drveta*. (elementi.hr, hrWaC)

Scenarije mijene referenta najbolje izražavaju pridjevi. Naveli smo, međutim, da se pridjevi u funkciji deskriptiva u hrvatskome jeziku rijetko obilježavaju instrumentalom. Oslonit ćemo se stoga na jedan od primjera iz ruskoga jezika koje navodi Nichols (*ibid*. 156), usp. (52a–b).

(52) a. *Važu kamion* ***prazan***.
b. *Izvagali su kamion* ***praznim***.

Nichols (*ibid*. 156) bilježi da je informant obrazložio da se rečenica (52b) treba shvatiti u značenju 'Izvagali su kamion **ispražnjen**'. U hrvatskome jeziku ne nalazimo takve primjere. Kada se pridjevi u funkciji deskriptiva pojave u instrumentalu, obično su dodatno obilježeni komparativom koji pristaje uz scenarij promjene stanja zato što se njime prethodeće i zatečeno stanje referenta neposredno uspoređuju, usp. (53).

(53) *Nakon mjeseci zebnje, i tolikih jutara buđenja* ***umornijim*** *nego što sam lijegao, sad znam odakle tjeskoba, znam s čime imam posla*. (mvinfo.hr, hrWaC)

Govoreći o sintagmama s glagolom *biti*, Krasovitsky *et al*. (2008: 103) kažu da instrumental iznuđuju konteksti u kojima su granice među stadijima eksplicitno izražene. Obično se granice izražavaju adverbijalima, usp. *desetljeće* u (54a) i *kratko vrijeme* u (54b).

(54) a. *Na preparandiji u Kaloči položio je ispit za učitelja, a po položenom ispitu šalje ga se u Bač gdje* ***je desetljeće bio učiteljem***. (wikipedia.org, hrWaC)
b. *Taj znatiželjan i inteligentan mladić (...)* ***kratko vrijeme bio je učiteljem*** *u pučkoj školi u Studencima (...)*. (imotskenovine.hr, hrWaC)

U suodnosu s perfektom adverbijali *desetljeće* i *kratko vrijeme* predočavaju durativnost radnje naznačujući da je stanje referenta tranzitorno, da za njim slijedi neko drugo stanje. Kada dinamika toga tipa izostane, kada nema naznaka da je navedeno stanje ili obilježje ograničena trajanja, kada nema opreke situacijâ, umjesto instrumentala u pravilu uvijek dolazi nominativ. Ako se instrumental i nađe u takvim okolinama, obično je stilski obilježen, usp. (55b).

(55) a. *Pripravnik u odgoju i obrazovanju je* ***učitelj*** *bez položenog stručnog ispita, u radnom odnosu na neodređeno ili određeno vrijeme*. (hbk.hr, hrWaC)

b. ?*Pripravnik u odgoju i obrazovanju je* ***učiteljem*** *bez položenog stručnog ispita, u radnom odnosu na neodređeno ili određeno vrijeme*.

Baveći se općim pregledom predikatnog instrumentala, iznijeli smo pretpostavku da se deskriptivni instrumental nalazi u jakom asocijativnom odnosu s instrumentalom uz glagol *biti*. Tomu u korist bili smo naveli nekoliko tvrdnji, pa tako i tvrdnju da se imenice u deskriptivnom instrumentalu ostvaruju s većom frekvencijom onda kada je njihova cjelokupna frekvencija u predikatnoj konstrukciji, a osobito uz glagol *biti*, veća. Tada smo bili naveli nekoliko primjera u korist te tvrdnje. Ovdje ćemo ponuditi detaljniju razradu.

U tablici 9 iznijeti su rezultati kolostrukcijske analize četrnaest imenica s ciljanim oblikom u instrumentalu. U obzir su se uzimali primjeri od 18. do prve polovice 20. stoljeća zato što je nakon i prije toga perioda deskriptivni instrumental, pa tako i instrumental uz glagol *biti*, vrlo rijedak. Pod ciljanom konstrukcijom C u obzir su se uzimali prije svega ostvaraji oblika u instrumentalu uz glagol *biti* i semikopulativne glagole, a onda i ostvaraji oblika u svim ostalim tipovima predikatne konstrukcije. Imenice s popisa odabrane su nasumično među primjerima deskriptivnoga instrumentala. Korpusna građa pripada korpusu *Hrvatska jezična riznica*.

Tablica 9. Skala kolostrukcijske snage imenica za deskriptivnu konstrukciju

Imenice	**¬ C**	**C**	**OV**	**ΔP**
pobjednikom	17	16	2,84	0,23
mučenikom	9	7	2,30	0,18
gostom	36	21	1,72	0,11
đakom	30	17	1,72	0,11
prosjakom	27	15	1,18	0
dječakom	42	14	1	0
pastirom	12	4	1	0
mladićem	37	11	0,84	-0,03
djetetom	176	45	0,67	-0,07
junakom	44	10	0,62	-0,08
ženom	352	88	0,60	-0,09
mužem	123	15	0,29	-0,17
djevojkom	162	15	0,19	-0,21
strancem	22	1	0,11	-0,22

Rezultati pokazuju značajnu korelaciju između frekvencije oblika u instrumentalu uz glagol *biti* i njegova pojavljivanja u deskriptivnoj konstrukciji. Osobito zanimljive rezultate pokazuju oblici niže na skali kolostrukcijske snage. Oblici *ženom* i *djetetom*, primjerice, vrlo su česti uz glagol *biti* kada se u obzir uzme njihova ukupna frekvencija u korpusu. Budući da instrumental uz glagol *biti* dolazi u durativnim ili habitualnim kontekstima, specificirajući tranzitorna stanja ili obilježja referenata, teško bi bilo obrazložiti da oblici *djetetom* u donjim dvjema rečenicama ne pripadaju istomu tipu predikata, usp. (56a–b).

(56) a. *Dok je Justina bila* ***djetetom****, dobivaše Fuska njekoliko forinti mjesečno*. (Kumučić 1885, *Sirota*, HJR)

b. *Ja sam* ***djetetom*** *bio kostolom i vratolom, pust i alakast kao i sva druga djeca*. (Korajac 1918, *Humoristička djela*, HJR)

Isto se može primijetiti i za oblike *pobjednikom* u donjim rečenicama. U obama slučajevima instrumental se ostvaruje uz predikate koji označavaju habitualnost radnje, usp. (57a–b).

(57) a. *Sa ženama voditi boj i biti* ***pobjednikom*** *bijaše mu svakidašnja zabava*. (Kovačić 1882, *Fiškal*, HJR)

b. *(...) konja dovèsti dâ, što mu dika // bješe i utjeha, na kom iz ratova svijeh se vrać'o* ***pobjednikom*** *(...)*. (Virgil, *Eneida*, prev. Maretić 1896)

Ravnajući se popisom imenica u instrumentalu koji iznose Nichols (1981: 152), Krasovitsky *et al*. (2008: 102) i Brač (2017b) vidimo da se deskriptivni sekundarni predikati obilježavaju instrumentalom kada označavaju zanimanja, status, stadij i funkcije, odnosno uloge referenata. Ostale klase, osobito apstraktne imenice, česte su u instrumentalu uz glagol *biti*, usp. (58a–c), međutim, nismo pronašli nijedan primjer gdje bi koja od tih imenica bila predikatni adjunkt. Tomu je vjerojatno razlog baš njihovo opće, apstraktno značenje. Deskriptiv se u pravilu odnosi na osobe koje u nekom vidu specificira. To je funkcija konkretizacije referenta, pa je neskladna s općim pojmovima.

(58) a. *A on bi lijepo na meni iskalio svoju osvetu jer stalno sluti da* ***sam*** *ja* ***povodom*** *njegovu hapšenju (...)*. (Kovačić 1882, *Fiškal*, HJR)

b. *A dobro mi je u pameti, da* ***je*** *ta „crna gospodja"* ***bila*** *vječnim* ***izvorom*** *šalama i strahovanju susjeda Kunteka (...)*. (Gjalski 1899, *Diljem doma: zapisci i priče*, HJR)

c. ***Uzorom*** *mu* ***bio*** *Stecchetti, koga je znao gotovo na izust (...)*. (Emin 1900, *Pusto ognjište*, HJR)

Premda se često ostvaruje u funkciji situacijskog sidra, deskriptivni instrumental iznimno je rijedak u funkciji restriktora, usp. (59). Tu su funkciju u cijelosti preuzeli konverb glagola *biti* i kopula *kao*.

(59) *Znaš,* ***kockarom*** *kakva je avlija, da u njozi ništa ne imade, jerbo kockar sve proigrat znade*. (Reljković [n.d.], *Satir iliti divji čovik*, HJR)

Karakteristično je da instrumental ne može pridjevima dodijeliti funkciju restriktora, iako kopula *kao* i konverb *budući* mogu, usp. (60a). Po odstranjenju kopule *kao* pridjev *zdrav* biva čisti deskriptiv. Kada se pridjev kodira instrumentalom i dalje ostaje čisti deskriptiv, usp. (60c). Napokon, konverb *budući* pridjevu dodjeljuje restriktivnu funkciju podjednako kao i kopula *kao*, usp. (60d). Samo se uz kopulu *kao* i konverb *budući* sekundarni predikat *zdrav* osim kao specifikator stanja referenta shvaća i kao razlog njegova otpuštanja iz bolnice.

(60) a. *Otpušten je iz bolnice* ***zdrav***. (Šarić 2008b: 307. Primjer je neznatno preinačen.)
b. *Otpušten je iz bolnice* ***kao zdrav***.
c. *Otpušten je iz bolnice* ***zdravim***.
d. *Otpušten je iz bolnice* ***budući zdrav***.

Musić (1934: 131), vidjeli smo, dijeli predikatni od apozitivnog pridjeva objašnjavajući da se razlikuju samo utoliko što apozitivni utječe na radnju glagola, označavajući uvjetnost ili uzrok. Važna je razlika među njima i ta da apozitivni ili, preciznije, pridjev u funkciji restriktora najčešće označava predikat individualne razine. Iznad smo to pokazali Musićevim primjerima, usp. (26b–c). Kada označava predikate stadija, konverb uz pridjev često bude nekako iznuđen strukturom rečenice. Primjerice, u rečenici (61a) konverb *budući* uveden je česticom *ne*. U (61b) konverb zamjenjuje veznik *premda*, usp. *Premda tebi kriva, još me s neba trijes ne skrši?*

(61) a. *Derviš* ***ne*** *budući* ***gladan*** *ne načne pogače odmah*. (Musić 1934: 129)
b. *Budući tebi* ***kriva****, još me s neba trijes ne skrši?* (Musić 1931: 174)

Deskriptivni instrumental adjunkt već je tijekom 19. stoljeća bio izuzetno rijedak. Mnogo rjeđi od poredbenog instrumentala. Njegova je pojava po svemu sudeći ishod analogije uslijed asocijacije s instrumentalom uz glagol *biti* i semikopule. Kako je predikatni instrumental danas osjetno rjeđi nego što je bio tijekom 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća, ne iznenađuje da nema ni deskriptivnog instrumentala. U cijelosti je potisnut konstrukcijama s neglagolskom kopulom *kao* koja uvelike prevladava i uz glagole pojavnosti referenta. Ciljano se može naći samo u

nekim ustaljenim izrazima, npr. *zateći <koga> nespremnim*. Osim toga, najčešće se nalazi u strukturama s ispuštenim glagolom *biti* i njegovim konverbima, usp. (62).

(62) ***Vjernikom*** *se počinje s krštenjem*. (forum.hr, hrWaC)

6.3.1. Sumiranje poglavlja

Deskriptivna konstrukcija temelji se na značenju 'X SE POJAVLJUJE U VIDU Y'. Utoliko se deskriptiv ostvaruje s funkcijom specifikatora referenta kontrolora. Deskriptivi su uglavnom predikati stadija, označavaju tranzitorno stanje ili obilježje referenta u odnosu na situaciju u kojoj se nalaze.

Ipak, vidjeli smo da deskriptivi u širem smislu kao okolnosni predikati ne moraju uvijek označavati stadije, nego se i predikati individualne razine mogu predočavati dinamički kao situacijska sidra ili restriktori. Predikatni instrumental je učestao u funkciji situacijskoga sidra zato što inherentno povlači scenarij mijene utemeljen na opreci situacija s_1/s_2. Tipični ostvaraji instrumentala uvijek podrazumijevaju da je referent stekao neko novo stanje/obilježje ili pak da će se njegovo postojeće stanje/obilježje izgubiti ili promijeniti.

Glede rasprave o tomu pripadaju li situacijska sidra i restriktori kategoriji sekundarnih predikata ili bi se, osobito tzv. jaki adjunkti, trebali tumačiti kao elementi kondenzirane odjelite surečenice, naš je stav da je svakako riječ o sekundarnim predikatima. Štoviše, situacijska sidra i restriktore shvaćamo kao deskriptive u širem smislu. Točnije, riječ je o deskriptivima koji su dodatno specijalizirali načine specifikacije referenta kontrolora. Niti jedan od argumenata u korist odjelitosti okolnosnih predikata nije se pokazao osobito uvjerljivim. Vidjeli smo da se deskriptivi mogu predočiti pragmatički nezavisnima u istoj mjeri kao i okolnosni predikati. To što se situacijska sidra i restriktori ostvaruju na apozitivnom položaju, a deskriptivi ne nije dokaz da čine odjelite surečenice, a osobito nije dokaz da su imenice u toj funkciji apozicije kao što vjeruje Hentschel (2008). Situacijska sidra i restriktori s radnjom glagola nalaze se u činjeničnoj vezi.

6.4. Modalna konstrukcija

Modalna konstrukcija kao tip predikatne konstrukcije u hrvatskome jeziku nije opisana. No temom modalnih predikatnih imena bavili su se u određenoj mjeri Pranjković (2001) i Rišner (2002). Pranjković opisuje kompletivne surečenice. Neki uvidi koje podastire bit će nam važni u ovom poglavlju.

Pranjković (2001: 64) primjećuje da kompletivne ili dopumbene surečenice funkcioniraju kao obvezne dopune glagola koji označavaju mentalnu djelatnost. Takvi su, primjerice, glagoli *smatrati, vjerovati, misliti, shvaćati*. To su glagoli koji ovise o propozicionalnoj dopuni, dopuni koja ne referira na kakav predmet, već iskazuje određenu obavijest, odnosno sadržaj mentalnog procesa (1a–b).

(1) a. *Vjerujem da za jazz čovjek treba sazreti (...)*. (index.hr, hrWaC)
b. *Mislim da nije lako naći pravoga prijatelja*. (skole.hr, hrWaC)

Surečenice *da za jazz čovjek treba sazreti* te *da nije lako naći pravoga prijatelja* sadržaj su mentalnih procesa označenih glagolima *vjerovati* i *misliti*. Pranjković (*ibid*. 65) piše da glavna rečenica u ovim strukturama ne izriče nikakvu obavijest. Glavna rečenica podrazumijeva tek *subjektivnu modifikaciju zavisne surečenice*. Utoliko značenjski gledano zavisna surečenica nije zavisna o glavnoj, već je obrnuto. Iako je u (1a–b) riječ o samoznačnim glagolima, bez propozicionalnih dopuna ostaju krnji, neobavijesni, usp. **Vjerujem da*, **Mislim da*.

Rišner (2002: 14) uočava modalnost predikatnoga instrumentala uz određene glagole. Tako piše da se glagoli *biti* i *činiti se* razlikuju po odnosu koji se zauzima prema vjerodostojnosti iskaza. Dok se glagolom *biti* izriče objektivan sadržaj, glagol *činiti se* izražava subjektivni sud. Iskaz s njime ne mora odgovarati objektivnom stanju stvari. Baš se glagolom i naznačuje da kazivač nije siguran u činjeničnost onoga što iskazuje. Rišner (*ibid*. 14) odatle izvodi da je glagol *činiti se* modalan. Istom primjećuje da baš obilježje modalnosti povezuje potonji glagol s glagolima *držati*, *smatrati* i *nazvati*. Rišner (*ibid*. 14) nije u posve pravu kada zaključuje »da je baš modalnost glagola uz koje se predikatno ime u instrumentalu uvodi obilježje po kojem se instrumental u predikatnoj ulozi razlikuje od nominativa«. Imali smo prilike vidjeti da je predmet razlike instrumentala i nominativa složeniji. Napokon, modalnost se može iskazivati i nominativom. Ipak, važno je da Rišner prepoznaje funkcijsku istovjetnost među glagolima tipa *činiti se* i prijelaznim glagolima tipa *smatrati*. Ujedno je važno i to da se navedenim tipovima glagola mogu izražavati propozicionalni sadržaji bliski onima u kompletivnim surečenicama. To nas onda privodi temi modalne konstrukcije.

Pranjković (2001) objašnjava da u kompletivnim rečenicama glavna rečenica označava subjektivnu modifikaciju zavisne. Ta se subjektivna modifikacija odnosi ne određen stav koji kazivač iskazuje o sadržaju kompletivne surečenice. Barwise i Perry (1983: 171) govore o *glagolima stava* kao glagolima koji umeću surečenice (*embed sentences*), a služe izražavanju sadržaja percepcije i kognicije. Povezuju te glagole s modalnim glagolima tipa *namjeravati* i *moći* koji umeću spojeve s infinitivom, a kažu za njih da su također glagoli stava. Ti se stavovi tradicionalno nazivaju *propozicijskima*.

Barwise i Perry (1983: 177–178) bilježe da glagoli stava umeću rečenice čiji se semantički doprinos cjelini shvaća kao propozicija. Treba reći da se pojam propozicije različito tumači. Propozicija se može odnositi na tvrdnju ili iskaz o određenom stanju stvari, može se izjednačiti s rečeničnim značenjem, a može se, među ostalim, tumačiti i kao mentalna predodžba. Za naše potrebe pod propozicijom ćemo misliti tvrdnju ili osnovno značenje nekog iskaza. Primjerice, osnovno značenje iskaza (2a) svodi se na tvrdnju (2b). Tvrdnja je dakle osnovna informacija koju neki predikat izriče o subjektu ili pak o kontroloru s kojim se nalazi u odnosu predikacije.

(2) a. *Ne mogu pronaći naočale.*
b. *Naočale su izgubljene.*

Kako već i naziv sugerira, *propozicijski stav* podrazumijeva kazivačev stav o sadržaju nekog iskaza. To znači da je propozicijski stav subjektivne, odnosno modalne naravi. Palmer (2001: 24) bilježi da se epistemička i evidencijalna modalnost odnose na kazivačev stav o istinosnoj vrijednosti ili činjeničnom statusu propozicije, stoga predlaže da se opisuju pod terminom *propozicijska modalnost*. Osnovna je razlika među njima u tome što se epistemička modalnost odnosi na sudove kazivača o činjeničnom statusu propozicije (3a–b), dok se evidencijalnom modalnošću navodi dokaz za tvrdnju ili, kako bilježe Gnjatović i Matasović (2010: 89), »izvor svjedočanstva na kojem se tvrdnja temelji« (4a–b).

(3) a. *Matiju* ***smatram*** *lukavim čovjekom.*
b. ***Vjerujem*** *da je Matija lukav čovjek.*

(4) a. *Matija je,* ***navodno****, lukav čovjek.*
b. *Matija je,* ***čujem****, lukav čovjek.*

U rečenicama (3a–b) kazivač iznosi procjenu činjeničnosti propozicije iznijete o referentu objekta. U rečenicama (4a–b) ne iznosi vlastite sudove, već činjeničnost propozicije nastoji potkrijepiti pozivajući se na to što drugi govore o referentu. Evidencijalna modalnost mogla bi

se shvatiti kao kazivačevo ograđivanje od tvrdnje, dok je epistemička modalnost suprotna tendencija utoliko što tvrdnja, zapravo, proizlazi iz kazivačeva stava.

Barwise i Perry (1983: 171) kažu da glagoli stava umeću surečenice, odnosno propozicije. Tako se umetanje doista odnosi na stapanje propozicije *p* s konstrukcijom više razine tipa *Vjerujem da p* ili *Istina je da p* (Blass 2000: 39). No moguće je i obrnuto. Tako da se glagol stava ili čestica-modifikator tipa *navodno, tobože, sigurno* umetne u već gotov iskaz. Baš je to slučaj u primjerima evidencijalne modalnosti (4a–b). Modifikator *navodno* i glagolski oblik *čujem* umetnuti su elementi koji funkcioniraju kao prave parenteze. Umjesto *navodno* može se uporabiti glagolski oblik *kažu*, usp. *Matija je,* ***kažu****, lukav čovjek*. Strukture s kompletivnim surečenicama mogu se preoblikovati na podjednak način, usp. (5).

(5) *Matija je,* ***vjerujem****, lukav čovjek.*

No takve preoblike nisu provedive tamo gdje se modalna propozicija odnosi na argument glagola stava, usp. (6a–b) i (7a–b). Tu bi se mogao navesti niz protuprimjera s glagolima koji su specijalizirani za iskazivanje stava, npr. *proglasiti, držati, nalaziti, vidjeti, doživljavati* itd. No njima bi se isto tako mogli suprotstaviti protuprimjeri s glagolima *nazivati, uzeti, etiketirati, vrednovati, gledati*, itd. To sugerira da se modalne propozicije u strukturama tipa (6) i (7) ne mogu izjednačiti s kompletivnim surečenicama.

(6) *Matiju* ***poštujem*** *kao lukavog čovjeka.*

a. ?***Poštujem*** *da je Matija lukav čovjek.*

b. **Matija je,* ***poštujem****, lukav čovjek.*

(7) *Matiju* ***označavam*** *lukavim čovjekom.*

a. ?***Označavam*** *da je Matija lukav čovjek.*

b. **Matija je,* ***označavam****, lukav čovjek.*

Modalne propozicije na razini jednostavne rečenice mogu se ostvarivati uz različite tipove i klase glagola. S druge strane, kao kompletivne surečenice osjetno su ograničene. No postoji još jedna značajna razlika među dvama tipovima konstrukcija. Modalne propozicije na razini jednostavne rečenice uvijek su epistemičke, ne evidencijalne. Uz određene glagole, međutim, njihova se modalna narav preoblikom u kompletivne surečenice može promijeniti (8a–b).

(8) *Matiju shvaćam lukavim čovjekom.*

a. *Matiju* ***prema Vama*** *shvaćam lukavim čovjekom.*

b. *Shvaćam da je Matija* ***prema Vama*** *lukav čovjek.*

Sve se modalne prosudbe ili subjektivni stavovi temelje na kazivaču koji što doživljava ili prosuđuje na neki način. U objema rečenicama (8a) i (8b) prosuđivač ili doživljač trebao bi biti referent subjekta. Umetanje dodatnoga prosuđivača ili doživljača u obliku izraza *prema Vama* ne mijenja modalnu narav rečenice (8a), ali mijenja onu rečenice (8b). U rečenici (8a) izraz *prema Vama* uzrok je razloga za prosudbu referenta subjekta, usp. *Zahvaljujući Vama shvaćam da je Matija lukav čovjek*. Prosudba je, dakle, i dalje pripadna referentu subjekta. No u rečenici (8b) izraz *prema Vama* ima drugačiji učinak. Tu referent subjekta propoziciju *x je lukav čovjek* spominje tek kao tuđu prosudbu, usp. *Shvaćam da* ***Vi*** *Matiju doživljavate lukavim čovjekom*. To znači da propozicija (8b) nije epistemičke, već evidencijalne naravi, usp. *Matija je* ***prema Vama*** *lukav čovjek*. Glagol *shvaćati* kaže tek da je referent subjekta upoznat sa stavom koji prosuđivač ima o Matiji.

Da je doista tako, pokazuju istovjetne preoblike s glagolom *smatrati*. Sæbø (2009: 332) objašnjava da *dativus iudicantis* izrazi tipa *prema Vama* uz glagole koje on naziva *glagolima subjektivnog stava* gube semantičku ulogu prosuđivača/doživljača.[49] Baš se to može vidjeti u donjim primjerima. Nasuprot primjeru s glagolom *shvaćati*, izraz *prema Vama* u ovom slučaju i u strukturi s kompletivnom surečenicom biva lišen uloge neposrednog prosuđivača (9a–b).

(9) *Matiju smatram lukavim čovjekom.*

a. *Matiju* ***prema Vama*** *smatram lukavim čovjekom.*

b. *Smatram da je Matija* ***prema Vama*** *lukav čovjek.*

U rečenici (9a) izraz *prema Vama* označava uzrok razloga za prosudbu referenta subjekta. S druge strane, u rečenici (9b) baš je to što drugi kaže o Matiji predmet prosudbe referenta subjekta, usp. *Smatram da Vi smatrate da je Matija lukav čovjek*. Tako se u primjeru s glagolom *shvaćati* tuđa prosudba tretira kao evidencija, dočim se u primjeru s glagolom *smatrati* baš tuđa prosudba prosuđuje.

Netko bi mogao prigovoriti da se i primjer s glagolom *shvaćati* može tumačiti na podjednak način. To je moguće ako se pretpostavi širi kontekst, usp. (10). Međutim, glagolom *shvaćati* u takvoj strukturi ne izražava se prosudba, već koncesija koja uvodi pravu prosudbu u okviru surečenice, usp. *Premda je Matija prema Vama lukav čovjek, ja ga ne vidim takvim*.

[49] Sæbø (2009) govori o glagolima subjektivnog stava zato što je uvjeren da takvi glagoli u modalne strukture mogu uvesti samo subjektivne predikate. Više o tomu niže.

(10) *Shvaćam da je Matija prema Vama lukav čovjek, no ja ga ne vidim takvim.*

Glagol *smatrati* u strukturi (9b) nije moguće protumačiti kao glagol kojim bi se ukazivalo na tuđu prosudbu. Nasuprot glagolu *shvaćati*, glagol *smatrati* uvijek neposredno označava stav prosuđivača. Glagol *shvaćati* u funkciji glagola stava dolazi tek uz modalno predikatno ime na razini jednostavne rečenice. To nam kaže da sam po sebi nije glagol stava, već da tu funkciju može steći po integraciji s modalnom konstrukcijom.

Konstrukcijski gramatičari dosad se nisu posebno bavili modalnom konstrukcijom. Ukoliko izuzmemo glagole koji umeću kompletivne surečenice, dakle glagole propozicijskih stavova, lingvisti su se ovom temom općenito počeli baviti relativno nedavno (vidi Stephenson 2007, Lasersohn 2005, Sæbø 2009, Kennedy 2013).

Kennedy (2013), govoreći o konstrukciji s glagolima subjektivnih stavova, iznosi nekoliko značajnih uvida. Kennedy (*ibid*. 261) pod Sæbøvim (2009) utjecajem smatra da ova specifična konstrukcija obvezuje da predikatni komplement glagola bude subjektivne naravi (11a–c).

(11) a. *Mirela nalazi/doživljava juhu* ***ukusnom***.
b. ?*Mirela nalazi/doživljava juhu* ***domaćom***.
c. **Mirela nalazi/doživljava juhu* ***ukusnom Luciji***.

Pridjev *ukusan* inherentno je subjektivan u funkciji predikata. Nešto što je ukusno osobi A ne mora nužno biti ukusno osobi B. No pridjev *domaći* klasifikator je imenice *juha*. Dokle se ukusnost čega može relativizirati, tipovi juhe fiksne su kategorije među govornicima. To rečenicu (11b) čini pomalo neobičnom. Predikat *domaćom* mogao bi se, naravno, shvatiti kao similativ, no similativ i modal nisu istovjetni. Tako rečenicu (11a), primjerice, ne bismo mogli preoblikovati u poredbenu, npr. **Mirela doživljava juhu kao da je ukusna*. Neprihvatljivost rečenice (11c) ishod je uvođenja drugog prosuđivača označenog dativom, što također dokida subjektivnost predikatnog komplementa zato što je referent subjekta njegov prosuđivač (12)

(12) ***Mireli*** *je juha ukusna*.

Kennedy (*ibid*. 261) bilježi da subjekti glagola subjektivnog stava imaju ulogu prosuđivača ili doživljača isto kao i doksastički glagoli propozicijskih stavova tipa *misliti* i *vjerovati*. Važna je razlika među njima u tome što doksastički glagoli mogu doći i s nesubjektivnim predikatima, usp. (13a–b).

(13) a. *Mirela vjeruje da je juha* ***ukusna***.

b. *Mirela vjeruje da je juha* ***domaća***.

c. *Mirela vjeruje da je juha* ***ukusna Luciji***.

Kennedy (*ibid*. 265) odstupanje među dvama tipovima glagola objašnjava nadovezujući se na pretpostavku Stephenson (2007) da glagoli tipa *nalaziti*, dakle glagoli subjektivnog stava, obvezuju da prosuđivač neposredno doživljava sadržaj modalne propozicije. Međutim, Sæbø (2009: 334) iznosi protuprimjer tomu stavu specifično za engleski glagol *find* 'nalaziti' (14b).[50]

(14) a. *Homer vjeruje/misli da je homoseksualac*.

b. ?*Homer se nalazi homoseksualcem*.

Referent subjekta nesumnjivo posjeduje neposredan doživljaj svoje seksualne orijentacije, a opet rečenica (14b) čini se rubno prihvatljivom. Sæbø to uzima kao potvrdu svog polazišta da glagoli subjektivnog stava odabiru isključivo subjektivne predikate. U tom slučaju glagol služi fiksiranju argumentne uloge doživljača/prosuđivača na vlastiti subjekt. Osnovna funkcija glagola subjektivnog stava jest da uvođenje argumentne uloge doživljača/prosuđivača. Sæbø (*ibid*. 333) kaže da je glagol subjektivnog stava pravilan samo uz komplement čija je intenzija ili ekstenzija nekonstantna funkcija iz doživljača/prosuđivača. Ta se generalizacija temelji na pretpostavci da postoje dva tipa predikatnih komplemenata – subjektivni i nesubjektivni, pri čemu se subjektivni se nesubjektivnih predikata razlikuju po tome što uvode argumentnu ulogu doživljača/prosuđivača, usp. (15a–b).

(15) a. *Susjed je poštar*.

b. *Kolač je ukusan*.

Predikatno ime *poštar* u (15a) nesubjektivni je predikat. Propozicija rečenice (15a) iz toga je razloga prihvatljiva kao opća tvrdnja zato što su zanimanja ljudi dijelom konvencije. S druge strane, propozicija rečenice (15b) pretpostavlja argumentnu ulogu doživljača – onoga komu je kolač ukusan. Ukus u kolačima nije dijelom konvencije, odnosno isti kolač ne mora i često nije svima podjednako ukusan. Dokle predikatno ime *poštar* dolazi s argumentnom strukturom <e,t>, predikatno ime *ukusan* uvodi dodatni argument <e,<e,t>> koji pretpostavlja doživljača ili prosuđivača, usp. (16). Na toj osnovi Sæbø zaključuje da glagoli subjektivnog stava mogu doći samo uz subjektivne predikate.

(16) *Kolač je ukusan* ***meni/tebi/Meliti*** itd.

[50] Čitatelj će primijetiti da je rečenica (4b) s glagolima *smatrati* i *doživljavati* sasvim prihvatljiva, usp. *Homer se smatra/doživljava gejem*. Niže ćemo ponuditi objašnjenje zašto je tomu tako.

Određenje predikata prema naravi subjektivnosti nije jednostavno. Prema Lasersohn (2005: 682) mogli bismo reći da se o subjektivnim predikatima radi u svim onim slučajevima kada tvrdnje dvaju govornika stoje u opreci, ali ne postoje objektivne činjenice na temelju kojih bismo mogli razriješiti njihov spor. Sæbø (2009) među subjektivne predikate svrstava predikate osobnog ukusa, npr. *dobar, ružan, oduran, lijep, ugodan, dosadan* itd. te pridjeve omjera, npr. *nizak, visok, dug, velik, malen* itd.

Da predikati osobnog ukusa mogu pobuditi oprečne tvrdnje bez objektivnog razrješenja, sasvim je razumljivo. Tako neki x može biti ružan ili dosadan jednoj osobi, dok druga može tvrditi suprotno. To je svakodnevna pojava. Međutim, pridjevi omjera ne pristaju tako lako u zadani okvir. Primjerice, ako tvrdimo da je neki x nizak ili visok, postoje objektivni parametri na osnovi kojih se naša tvrdnja može vrednovati. Ta nas primjedba privodi natrag Kennedyjevu (2013) izlaganju.

Kennedy (*ibid*. 263) načelno prihvaća Sæbøovu (2009) tipsku podjelu predikata. No kaže da bi trebalo identificirati neko opće leksičko obilježje koje odvaja predikate prihvatljive uz glagol *find* 'nalaziti' od onih koji nisu. To obilježje nalazi u subjektivnom doživljaju, usp. (17a–b).

(17) a. *Ovaj je kolač* ***težak/lagan/gust***.
b. *Nalazim ovaj kolač* ***teškim/laganim/gustim***. (Kennedy 2013: 263)

Predikatna imena *težak/lagan/gust* u (17a) mogu se tumačiti dvojako. Mogu su se shvatiti kao objektivni opis fizikalnih obilježja kolača, ali i kao subjektivni doživljaj koji je osoba stekla kušajući kolač. Rečenica (17b) u tom je pogledu nedvosmislena. Subjekt preuzima argumentnu ulogu doživljača, usp. (18).

(18) ***Meni*** *je ovaj kolač težak/lagan/gust*.

Kennedy (*ibid*. 265) odatle zaključuje da neodređenost obilježja nije dovoljna da se predikat ostvari u konstrukciji s glagolom *nalaziti*. To znači da Sæbøovo (2009) određenje da glagoli subjektivnog stava dolaze samo uz subjektivne predikate treba proširiti. Osim uz subjektivne predikate, glagoli subjektivnog stava mogu se ostvariti i uz sve predikate koje je moguće prosuđivati na osnovi subjektivnih doživljaja. Tamo gdje takve mogućnosti nema, glagoli subjektivnog stava načelno se ne mogu ostvariti, usp. (19a) nasuprot (19b).

(19) a. *Nalazim glazuru* ***gustom***.
b. ?*Nalazim glazuru* ***dva centimetra gustom***. (Kennedy 2013: 265)

Kennedy (*ibid*. 265–266) primjećuje da među glagolima ipak postoje odstupanja glede toga uz koje se predikate mogu pojaviti, usp. (20a–b).

(20) a. *Žao mi je, gospodine, no aviokompanija* ***smatra*** *Vaš kovčeg* ***preteškim****. Morat ćete platiti dodatno.*

b. ?*Žao mi je, gospodine, no aviokompanija* ***nalazi*** *Vaš kovčeg* ***preteškim****. Morat ćete platiti dodatno.* (Kennedy 2013: 265)

Kennedy (*ibid*. 266) objašnjava da se raskorak između rečenica (20a) i (20b) temelji na tome što *smatrati*, podjednako kao i glagoli *misliti* i *vjerovati*, ne obvezuje da predikatni komplement bude subjektivan. To navodi kao presudnu razliku između glagola propozicionalnog i glagola subjektivnog stava.

Premda ne označava subjektivni doživljaj, predikat *preteškim* u (20a) i dalje je subjektivan. Naime, različite aviokompanije različito definiraju, a onda i različito naplaćuju prekomjeran teret. Baš to omogućava uporabu glagola *smatrati* u rečenici (20a). No umjesto subjektivnog doživljaja, u potonjoj se rečenici radi o subjektivnoj definiciji prekomjerne težine putnikova tereta. Utoliko se glagol *smatrati* u (20a) može izjednačiti s glagolima markiranja koji su karakteristični za takav tip sudova, usp. (21).

(21) *Aviokompanija* ***definira/klasificira/označava/kategorizira*** *Vaš kovčeg* ***preteškim****.*

To nam kaže da se glagoli subjektivnog stava ne mogu svoditi samo na subjektivni doživljaj. Ujedno vidimo da je mogućnost uporabe glagola *smatrati* šira od glagola *nalaziti*. Kennedy (2013) objašnjava da je razlog tomu što glagol *smatrati* može doći uz nesubjektivne predikate, no gornji primjer pokazuje da je problem složeniji. Pokušavajući obrazložiti da glagol *smatrati* dolazi uz nesubjektivne predikate, Kennedy (*ibid*. 266) se poziva na već spomenut Sæbøov (2009: 334) primjer s Homerom, usp. (22).

(22) *Homer se* ***smatra homoseksualcem****.*

Taj primjer potvrđuje njegovo gledište samo ukoliko je predikatno ime *homoseksualcem* nesubjektivno. Iznad smo napomenuli da doživljač nesumnjivo posjeduje neposredan doživljaj svoje seksualne orijentacije. Utoliko je teško tvrditi da bi predikat *homoseksualac* u (22) bio subjektivan. Ipak, čisto u svrhu rasprave mogli bismo pretpostaviti scenarij u kojemu je osoba biseksualna, ali ipak više naginje prema homoseksualnosti. U tom smislu gornju bismo tvrdnju mogli shvatiti kao subjektivnu prosudbu doživljača o samome sebi, npr. *Premda ga ponekad privlače i žene, Homer se smatra homoseksualcem*.

Tada bismo isto tako mogli tvrditi da rečenica (22) predstavlja čin kojim doživljač samoga sebe subjektivno kategorizira, usp. (23).

(23) *Homer se **obilježava/naziva/definira/kategorizira homoseksualcem**.*

Naravno, funkcijska istovrijednost glagola *smatrati* s glagolima markiranja ne može se uzeti kao konkluzivan dokaz subjektivnosti predikata. Da bismo ovu temu razradili, oslonit ćemo se na neke uvide Hirvonen (2014). Prije toga, međutim, treba se osvrnuti na neka pitanja koja Kennedyjevo gledište povlači sa sobom.

Kennedy izjednačava glagol *smatrati* s doksastičkim glagolima propozicionalnog stava, ali ne osvrće se na sintaktički raskorak koji postoji među njima. Mogu li se glagoli *vjerovati* i *misliti* ostvarivati u modalnoj konstrukciji, odnosno na razini jednostavne rečenice? Ako mogu, jesu li predikatna imena uz njih i dalje nesubjektivna? Nadalje, Kennedy ne objašnjava odakle proizlazi fleksibilnost glagola *smatrati*. Naposljetku, glagol *doživljavati* može se zamijeniti glagolom *smatrati* u (20a), a da struktura i smisao rečenice ostanu sačuvani, usp. (24). Problem je u tome što glagol *doživljavati* sugerira da je riječ o subjektivnom doživljaju aviokompanije. Budući da o tome ne može biti riječi, otvara se pitanje zašto je struktura (24) prihvatljiva. Netko bi mogao odgovoriti da je tu naprosto riječ o personifikaciji, no to bi se isto moglo reći u i slučaju glagola *smatrati*.

(24) *Žao mi je, gospodine, no aviokompanija **doživljava** Vaš kovčeg preteškim. Morat ćete platiti dodatno.*

Hirvonen (2014: 52) je kritična prema Kennedyjevom (2013) i Sæbøovom (2009) određenju da glagoli subjektivnog stava obvezuju subjektivne predikatne komplemente ili predikate koji su, kako kaže, zavisni o perspektivi kazivača. Izlaganje svojih polazišta započinje primjerom (25a–b).

(25) a. **Nalazim ju **trudnom**.*
b. *Nalazim ju **lijepom**.*

Hirvonen s pravom primjećuje da se razlike dviju rečenica ne mogu objasniti sintaktički uzevši u obzir da su rečenice (25a) i (25b) formalno identične. Razlika među njima mora biti semantička. Međutim, predikat *trudnom* je subjektivan. Hirvonen (*ibid*. 63) bilježi da se tema procjenjivanja činjeničnosti nečije trudnoće često pojavljuje u kolokvijalnoj komunikaciji. Ako je subjektivan, postavlja se pitanje zašto je predikat *trudnom* obilježen uz glagol *nalaziti*.

Hirvonen (*ibid*. 55) smatra da je pojam subjektivnih predikata sam po sebi problematičan. Nema kriterija njihova određenja osim *nepogrešivog neslaganja* (*faultless disagreement*) koje obuhvaća Lasersohnovo (2005) određenje da su subjektivni predikati oni sadržani u oprečnim tvrdnjama čiji se spor ne može razriješiti pozivanjem na objektivne činjenice. Hirvonen kaže da taj kriterij nije previše koristan zato što nije jasno koje sve teme potpadaju pod nepogrešivo neslaganje.

Kennedy (2013) bilježi da se glagoli subjektivnog stava mogu ostvariti uza sve predikate čiji sadržaj se može prosuđivati subjektivno. To pretpostavlja da predikati ne moraju inherentno biti subjektivni da bi glagoli tipa *nalaziti* s njima oblikovali subjektivne prosudbe. No odatle slijedi da je značenje nesubjektivnih predikata uz glagole subjektivnih stavova na neki način izmijenjeno. Hirvonen (2014) takvo tumačenje nalazi problematičnim.

Hirvonen (2014) je ponudila niz primjera kojima je pokušala opovrgnuti Kennedyjev (2013) stav. Osvrnut ćemo se na dva (26a–b). Hirvonen iskaz (26a) smješta u situaciju odabira modela za modnu reviju. Iskaz nastaje nakon što je prosuđivač razmotrio fizičke mjere i fotografije kandidatkinje.

(26) a. *Nalazim ju* ***kratkom***.
b. *Nalazim Toshibin laptop* ***težim*** *od Maca. No vagali smo ih i zapravo su podjednako teški*. (Hirvonen 2014: 56)

Predikatna imena *kratkom* i *težim* u obama slučajevima upućuju na konkretne, objektivno provjerljive mjere. No činjenica da su komplementi glagola *nalaziti* u značenju 'prosuđivati' sugerira da je riječ o subjektivnim predikatima. Hirvonen osobito problematičnom nalazi strukturu (26b) u kojoj se pridjev *težak* ostvaruje dva puta u odjelitim rečenicama. Slijedeći Kennedyja, primjećuje Hirvonen (*ibid*. 56), morali bismo tvrditi da se značenje pridjeva *težak* razlikuje u dvjema rečenicama. U prvoj rečenici označava subjektivni doživljaj težine, dok u drugoj označava objektivno mjerljivu težinu referenta. Hirvonen to smatra neplauzibilnim. No pritom ne uzima u obzir da tu nije riječ o promjeni leksičkih obilježja pridjeva *težak*. Značenje je u objema rečenicama podjednako, nema sumnje. No predočeno je na drugačiji način. To je *ad hoc* učinak. U hrvatskome jeziku možemo naći i morfosintaktički dokaz toga učinka. Da bismo ga obrazložili, predstavit ćemo još jedan primjer.

Sæbø (2009: 338) bilježi da se sa subjektivnim predikatom kada je komplement glagola subjektivnog stava u odnosu koordinacije može naći samo drugi subjektivni predikat. Hirvonen (2014: 56) vjeruje da rečenica (27) predstavlja protuprimjer Sæbøvu uvidu.

(27) *Nalazi ga **privlačnim**, ali **mladim**.*

No primjer je problematičan iz barem dva razloga. Prvi je problem uporaba adverzativnog veznika koji sugerira da se dva predikatna imena nalaze u odnosu suprotnosti. Ukoliko je prvo subjektivno, onda nužno mora biti i drugo.

Drugi je problem specifičan za hrvatski jezik. U poglavlju 6.3. vidjeli smo da se pridjevi u funkciji deskriptiva vrlo rijetko ostvaruju u instrumentalu. U modalnoj konstrukciji situacija je drugačija. Ukoliko i ne dođu u instrumentalu, pridjevi moraju biti modificirani kopulom *kao*, usp. (28)–(31). Među primjerima navodimo glagole nulte ili niske kolostrukcijske snage (vidi tablice 10 i 11) kako bismo pokazali da instrumental nije uveden leksičkim obilježjima glagola ili obrascem valentnosti već konstrukcijom.

(28) a. *(...) osim što ga je ovaj općenito konačno pročitao **nepouzdanim** (...)*. (novilist.hr, hrWaC)
b. **Osim što ga je ovaj općenito konačno pročitao **nepouzdana**.*

(29) a. *(...) promjenom stanja svijesti, obiteljsko smo nasilje osudili **mračnijim** i **surovijim nego ikad***. (vecernji.hr, hrWaC)
b. **Promjenom stanja svijesti obiteljsko smo nasilje osudili **mračnije** i **surovije** nego ikad.*

(30) a. *Cijenih te **mudrijim***. (slavoljubpenkala.hr, hrWaC)
b. **Cijenih te **mudrijeg**.*

(31) a. *Suprotni pristup shvaća akt interpretacije **primarnim** (...)*. (dugan.hr, hrWaC)
b. **Suprotni pristup shvaća akt interpretacije **primaran**.*

Sve su (b) varijante gornjih rečenica obilježene ili u cijelosti neprihvatljive zato što odnos sročnosti između predikatnog imena i referenta objekta uskraćuje subjektu argumentnu ulogu prosuđivača, što dokida osnovnu propoziciju rečenice. Modalni instrumental dolazi u funkciji klasifikatora referenta kontrolora. Kada klasifikacije nema, kada je riječ o čistom subjektivnom doživljaju, instrumental nije obvezan, usp. (32b) i (33b).

(32) a. *I želio bih te vidjeti **sretnijom***. (blog.hr, hrWaC)
b. *I želio bih te vidjeti **sretniju***.

(33) a. *Vječiti siromah i prognanik, maštao je o domovini i sanjao ju* ***slobodnom*** *i* ***sretnom*** *(...)*. (matos-tovarnik.hr, hrWaC)

b. *Vječiti siromah i prognanik, maštao je o domovini i sanjao ju* ***slobodnu*** *i* ***sretnu***.

S druge strane, kada se subjektivni doživljaj predočava kao klasifikacija, odnosno prosudba referenta, instrumental je obvezan (34a–b).

(34) a. *Ne sviđa mi se taj čovjek. Vidim ga* ***manipulativnim***.

b. **Ne sviđa mi se taj čovjek. Vidim ga* ***manipulativna***.

Vratimo se sada primjeru (27). Da bismo pokazali da je predikat *mlad* nesubjektivan, samo ga moramo ostaviti sročnim s referentom objekta. Hirvonen (2014: 56–57) objašnjava da je kazivač točnu dob referenta prethodno iskazu mogao doznati imajući pristup njegovoj osobnoj iskaznici. Utoliko predikat *mlad* nije procjena kazivača, već specifikacija zatečenog, odnosno činjeničnog stanja referenta. Odatle slijedi da je riječ o deskriptivu, pa pridjev *mlad* mora biti sročan s kontrolorom (35).

(35) ?*Nalazi ga*$_{i/k}$ ***privlačnim***$_{i}$*, ali* ***mlada***$_{k}$.

Rečenica (35) potvrđuje Sæbøov (2009) uvid. Subjektivni predikat u funkciji komplementa glagola subjektivnog stava ne može se koordinirati s nesubjektivnim predikatom. Mogu se suostvarivati, ali ne mogu se koordinirati (36).

(36) *Nalazi ga*$_{i/k}$ ***privlačnim***$_{i}$ ***mlada***$_{k}$.

Presudno za primjer (35) jest to da uvođenje deskriptiva u odnos koordinacije s modalom nužno mijenja narav glagola. Uz subjektivni predikat *privlačnim* glagol *nalaziti* znači 'poimati <koga/što> u određenom vidu', no uz deskriptiv ne može to značenje zadržati, već znači 'zateći <koga/što> u kakvom stanju', usp. (37).

(37) *Ivona je odlučila otputovati u Moskvu i uživo upoznati čovjeka s kojim je prethodno razmjenjivala pisma. Doživljavala ga je* ***starim****, no našla ga je* ***mlada***.

Rečenica (35) neprihvatljiva je zato što predikatna imena pretpostavljaju različita značenja glagola. Netko bi s pravom mogao postaviti pitanje kako je onda rečenica (36) moguća. U njoj predikatno ime *mlada* ima funkciju restriktora. Njime se izražava uzrok razloga za prosudbu iskazanu modalom (38).

(38) *Nalazi ga privlačnim* ***zato što je mlad***.

Premda je prigovor koji Hirvonen (2014) upućuje Sæbøovim (2009) i Kennedyjevim (2013) stavovima iz perspektive hrvatskoga jezika upitan, autorica iznosi dva važna uvida koji će nam pomoći razriješiti neka otvorena pitanja što su proizišla iz Kennedyjevih (2013) razmatranja.

Prvi uvid odnosi se na uočavanje bliskosti glagola *nalaziti* s glagolima zamjedbe *vidjeti*, *čuti*, *osjećati*, kao i s glagolima dojma *izgledati*, *činiti se*. Hirvonen (2014: 58) bilježi da je svim ovim glagolima uzajamno to što obvezuju da prosuđivač/doživljač posjeduje neposredno iskustvo referenta koji biva predmetom njegova prosuđivanja. Točnije, razlog za određenu prosudbu temelji se na neposrednom doživljaju koji je, primjećuje Hirvonen (*ibid.* 63), paradigmatski subjektivan.

Drugi uvid odnosi se na specifično ograničenje glagola *nalaziti*. Hirvonen (*ibid.* 62) smatra da se može ostvarivati samo s pridjevima, kao i prilozima podložnima gradaciji. Poveznicu gradacije i subjektivnih neposrednih doživljaja Hirvonen (*ibid.* 64) nalazi u tome što gradacija omogućava da se u različitim situacijama različiti stupnjevi nekog obilježja koje pridjev označava odaberu kao standard, odnosno da se o njima iskaže određen stav. Hirvonen zaključuje da su baš iz tog razloga subjektivne prosudbe slabije od izravnih kategorizacijskih sudova. Subjektivne prosudbe karakteristične su po ograđivanju prosuđivača/doživljača od njegove vlastite prosudbe. Glagoli subjektivnog stava utoliko se ostvaruju kao *ograde* (Lakoff 1972), oznake koje u modalnoj konstrukciji naznačuju da je propozicija kodirana predikatnim komplementom predmet procjene prosuđivača/doživljača, a ne činjenica, usp. (39a–b).

(39) a. *Mona* ***je umjetnica***.
b. ***Doživljavam*** *Monu* ***umjetnicom***.

Dokle (39a) predstavlja izravnu kategorizaciju posredstvom glagola *biti*, (39b) posredstvom glagola *doživljavati* sugerira da prosuđivač referenta objekta prosuđuje na određen način. To sugerira da referent objektivno može, ali i ne mora pripadati ciljanoj kategoriji.

Hirvonen (2014) nadograđuje Kennedyjeva (2013) polazišta uviđajući vezu glagola *nalaziti* s klasom glagola percepcije i mentalnih stanja. Problem je u tome što tu vezu ne razrađuje u dovoljnoj mjeri. Njezin kriterij gradacije predstavlja značajnu razradu modalne naravi sudova što dolaze uz glagole subjektivnih stavova, no baš su primjeri kojima nastoji utvrditi važnost toga kriterija pokazatelji ograničenja njezina pristupa. Niže navodimo njezine primjere, usp. (40a–d). U primjerima se oslanja samo na glagol *nalaziti*.

(40) a. ?*Nalazim ju* ***trudnom***.

b. ?*Homer se nalazi* ***homoseksualcem***.

c. ?*Nalazim kuću* ***dvokatnicom***.

d. ?*Nalazim sobu* ***četverokutnom***.

U svim su gornjim primjerima u funkciji predikatnih imena riječi čije se značenje ne može gradirati. Hirvonen smatra da je to presudan razlog obilježenosti gornjih rečenica. No problem nije baš tako jednostavan. Ako glagol *nalaziti* zamijenimo glagolom *doživljavati*, glagolom neposrednog doživljaja koji je inherentno subjektivan, sve su rečenice prihvatljive (41a–d).

(41) a. *Doživljavam ju* ***trudnom***.

b. *Homer se doživljava* ***homoseksualcem***.

c. *Doživljavam kuću* ***dvokatnicom***.

d. *Doživljavam sobu* ***četverokutnom***.

Teorija Hirvonen (2014) podložna je istom prigovoru koji smo uputili i Kennedyju (2013). No sada moramo shvatiti što taj prigovor doista podrazumijeva. Hirvonen (2014: 57) je na tragu odgovora kada primjećuje da Kennedy (2013) neispravno pretpostavlja da je subjektivnost doživljaja i prosudbe zadana predikatnim komplementom, dakle tipom pridjeva osobnog ukusa ili pak pridjevom omjera. Umjesto toga, subjektivnost doživljaja i prosudbe implicirana je glagolom subjektivnog stava, pri čemu ograničenje tipova predikatnih komplemenata koji se uz njega mogu pojaviti dolazi od nekog drugog čimbenika. Hirvonen pod *drugim čimbenikom* misli na kriterij gradacije. No gornji primjeri s glagolom *doživljavati* koji bi po Hirvonen trebao biti blizak s glagolom *nalaziti* kažu nam da kriterij gradacije nije dovoljan za objašnjenje.

Glagol *doživljavati* po još nečemu odstupa od glagola *nalaziti*. Nakratko ćemo na stranu staviti učinak koji glagol *doživljavati* ostvaruje nad predikatnim imenima koja bi trebala biti objektivna. Umjesto toga, usporedit ćemo gornje primjere s još dvama glagolima, usp. (42a–d) i (43a–d).

(42) a. ?*Gledam ju* ***trudnom***.

b. ?*Homer se gleda* ***homoseksualcem***.

c. ?*Gledam kuću* ***dvokatnicom***.

d. ?*Gledam sobu* ***četverokutnom***.

(43) a. ?*Primjećujem ju* ***trudnom***.

b. ?*Homer se primjećuje* ***homoseksualcem***.

c. ?*Primjećujem kuću* ***dvokatnicom***.

d. ?*Primjećujem sobu* ***četverokutnom***.

Glagoli *gledati* i *primjećivati* spadaju u klasu glagola percepcije. No i uz njih su objektivna predikatna imena obilježena. Unatoč tomu, oba se glagola ostvaruju u modalnoj konstrukciji, usp. (44a–b).

(44) a. *Zato takovome ekumenizmu ne vjerujem i gledam ga* ***kao čisto formalnu predstavu*** *(...)*. (blog.hr, hrWaC)

b. *Toliko smo se navikli na izboje "ja" da ih više uopće i ne primjećujemo* ***kao sebičnost***. (blog.hr, hrWaC)

Presudno je, međutim, da se glagoli *gledati* i *primjećivati* u modalnoj konstrukciji ostvaruju rijetko. Glagol *gledati* ima nisku kolostrukcijsku snagu (vidi tablicu 10), a glagol *primjećivati* u modalnoj se konstrukciji ostvaruje svega u stotinjak primjera, što je iznimno nisko kada se u obzir uzme njegova ukupna frekvencija u *hrWac* korpusu koja doseže gotovo dvadeset i pet tisuća pojavnica.

Nasuprot glagolima *gledati* i *primjećivati*, glagoli *smatrati* i *doživljavati* imaju visoku kolostrukcijsku snagu (vidi tablicu 10), podjednako kao i glagoli *poimati* i *percipirati*. Svi se ti glagoli mogu primijeniti u gornjim primjerima. Isto vrijedi i za povratni glagol *osjećati se*, usp. *Homer se osjeća homoseksualcem*. Hirvonen (2014: 57) je svakako u pravu kada kaže da je subjektivnost suda implicirana samim glagolom *nalaziti*. Čini se, međutim, da nešto utječe na njegovu implikaciju u slučajevima objektivnih predikatnih komplemenata. Isto uočavamo i na primjeru glagola *gledati* i *primjećivati*. Odatle slijedi da bi barem jedan razlog obilježenosti glagola *nalaziti* u primjerima (40a–d) trebala bi biti njegova niska kolostrukcijska snaga.

Baš to potvrđuju i nalazi. Vjerojatnost da će se glagol *nalaziti* prilikom uporabe ostvariti u modalnoj konstrukciji iznosi svega 0,12. Vrijednosti omjera vjerojatnosti ispod 1 govore nam da između glagola i konstrukcije nema privlačenja. Isto potvrđuje i negativna ΔP vrijednost (-0,07). Glagol *nalaziti* s glagolima *gledati* i *primjećivati* dijeli obilježje niske kolostrukcijske snage. Niska kolostrukcijska snaga nesumnjivo ograničava opseg uporabe glagola u ciljanoj konstrukciji, a razlog tomu mogla bi biti implikacija subjektivnosti prosudbe ili doživljaja koju glagol u specifičnoj rečeničnoj strukturi mora *okinuti*. Ako je glagol niske kolostrukcijske snage, njegova je implikacija subjektivnosti slabija, pa je onda i njegov učinak na specifične predikatne komplemente slabiji. To znači da će ovi već inherentno morati imati potencijal biti shvaćeni na subjektivan način. To bi onda objasnilo zašto su primjeri (40), (42) i (43) redom obilježeni. Kada se glagol u cijelosti asimilira s konstrukcijom, njegova pojava u rečeničnoj

strukturi nije ništa drugo no sugestija konstrukcijskoga značenja. Stoga su primjeri (41a–d) prihvatljivi. Glagol *doživljavati* sugerira da je u konkretnoj situaciji moralo doći do prijepora u razumijevanju kategorija čija je činjeničnost u svim drugim okolnostima neupitna.

Tako, primjerice, u slučaju primjera (41c) možemo zamisliti prijepor među sugovornicima oko toga koliko katova specifična kuća sadrži. Lukavi stanodavac, recimo, može inzistirati na tome da je mezanin odjelit kat zbog veće površine koju obuhvaća te da kuća doista posjeduje tri kata. U takvim je okolnostima moguće zamisliti protutvrdnju tipa (45).

(45) *Prema onomu što vidim, doživljavam kuću* ***dvokatnicom***.

To što tu opisujemo Kennedy i Willer (2016) nazivaju *protustavom*. Kennedy je u kasnijim radovima prilagodio svoje gledište da glagoli subjektivnog stava moraju dolaziti samo uz subjektivne predikate. Tako Kennedy i Willer (2016) objašnjavaju da se glagoli subjektivnog stava mogu pojaviti uz bilo koji predikatni komplement dokle god se propozicija koju iskazuje može shvatiti na subjektivan način. To nazivaju *kontingencijom protustava* (Kennedy i Willer *ibid*. 918). Kontingencija protustava počiva na pretpostavci da će propozicija biti subjektivna dokle god će postojati neki protustav koji ju odbacuje. Autori nude odličan primjer (46a–b).

(46) a. **Kim smatra Burgundiju* ***dijelom Francuske***.
b. *Kim smatra Krim* ***dijelom Rusije***. (Kennedy i Willer 2016: 918)

Budući da je nema javno proklamiranih stavova koji bi sporili da Burgundija nije pokrajina Francuske, imati subjektivan stav o tomu čini se redundantnim. Naravno, u situaciji u kojoj bi netko sporio pripadnost Burgundije Francuskoj, kada bi se primjerice oformila politička fronta s takvim stavom, rečenica (46a) bila bi opravdana. Baš takav kontekst daje politička situacija u pozadini stava izrečenog rečenicom (46b).

6.4.1. Modalna konstrukcija u hrvatskome jeziku

Dosad smo u radu u nekoliko navrata spominjali da je modalna konstrukcija u hrvatskome jeziku produktivna. Obuhvaća nekoliko različitih klasa glagola. Najopsežnije klase obuhvaćaju glagole percepcije i mentalne djelatnosti, npr. *smatrati, doživljavati, osjećati, shvaćati* itd. te glagole markiranja, npr. *nazivati, proglasiti, etiketirati, označiti* itd. Osim tih dviju vrijedi još spomenuti klasu glagola dodira, npr. *držati, prihvatiti, uzeti* te klasu glagola vrednovanja, npr. *cijeniti, rangirati, uvažavati* itd.

Te se četiri klase odnose na prijelaznu varijantu konstrukcije koja nosi značenje 'X POIMA Y U VIDU Z', a formom obuhvaća sintaktičke kategorije subjekta, objekta, predikata i modalnog predikatnog komplementa. Neprijelazna varijanta konstrukcije sa značenjem 'X BIVA POIMAN U VIDU Y' obuhvaća tek nekolicinu glagola: *sloviti*, *važiti*, *vrijediti* i *glasiti* (47a–b).

(47) a. *Slovi kao nasilnik*. → 'Biva poiman u vidu nasilnika.'
b. *Glasi kao najbolji šahist*. → 'Biva poiman u vidu najboljeg šahista.'

Značenjski se s neprijelaznom varijantom konstrukcije podudara niz povratnih glagola, usp. (48a–b). Osim glagola *tretirati se* i *shvaćati se* dolaze među ostalima još glagoli *kategorizirati se, voditi se, upisivati se* i *definirati se*.

(48) a. *U društvu koje je izgubilo vrijednosni sustav (...) bilo kakva (...) plemenita gesta tretira se* ***nepotrebnom***, ***samoreklamerskom patetikom***. (hnd.hr, hrWaC)
b. *Transfer tehnologije shvaća se* ***kao komercijalizacija izuma*** *(...)*. (unist.hr, hrWaC)

Posebnu klasu čine glagoli subjektivnog doživljaja koji se nalaze na granici similativne i modalne konstrukcije. To su glagoli *činiti se/pričinjati se, izgledati, zvučati, djelovati, doimati se*, a počivaju na značenju 'X POBUĐUJE DOJAM KAO DA JE Y', usp. (49a–c).

(49) a. *Gledaš li iz toga zelenila na grad, pričinja ti se* ***hrpom beživotnoga kamenja****!* (Kovačić 1882, *Fiškal*, HJR)
b. *Začešljana tako, uzgor, izgledala je sama sebi* ***mlađom***, ***prkosnijom****; bila je zadovoljna sobom*. (Desnica 1952, *Olupine na suncu*, HJR)
c. *Bila je to toliko mirna slika da se doimala* ***nestvarnom***. (Krilić 1990, *Zabranjena vrata*, HJR)

Produktivnost konstrukcije demonstrira trajni proces asimilacije s glagolima četiriju gore navedenih klasa (vidi tablice 10 i 11). Osim toga, međutim, često nalazimo primjere inovacije u kojima se konstrukcija integrira s glagolima drugih klasa, usp. primjere s glagolima *pročitati* i *osuditi* (28a) i (29a) te (50a–b).

(50) a. *Nisam ja nikoga počastio* ***komunistom*** *ili* ***fašistom*** *ljudi to obično sami naprave*. (vecernji.hr, hrWaC)
b. *To je neki fejsbučni činovnik otkrio* ***kao težu povredu pravila*** *i izbrisao mi profil*. (net.hr, hrWaC)

U rečenici (50a) značenje 'vrijeđati' na ironičan se način povezuje s osnovnim značenjem glagola *počastiti* 'gostiti'. U značenju 'gostiti' glagol *počastiti* dolazi kao trovalentan glagol sa sudioničkim ulogama častitelja, čašćenoga i sredstva čašćenja. Inovaciju možemo zamisliti tako da govornik sredstvo čašćenja pretvara u modal, usp. POČASTITI NAZIVOM KOMUNIST → POČASTITI KOMUNISTOM. Inovacija je pritom modelirana egzemplarima glagola markiranja, npr. *nazivati, proglasiti, označiti*.

U primjeru (50b) osnovno značenje glagola 'pronaći/uočiti/zateći <koga/što>' predočava se kao preduvjet poimanju referenta u određenu vidu.

Sem.	KATEGORIZIRATI	< **agens**	**tema**	**modal**	>
R: ekstrakcija	POČASTITI	< **častitelj**	**čašćeni**	**sredstvo**	>
Sin.	V	SUBJ.	OBJ.	PRED.	

Prikaz 14. Integracija glagola *počastiti* (50a) s modalnom konstrukcijom

Treba primijetiti da modalna konstrukcija utemeljena na glagolima markiranja čini odjelit podtip utoliko što umjesto argumentne uloge doživljača uvodi ulogu agensa. Razlog je tomu prevladavanje kauzativnosti u glagola markiranja (51a–c). U slučajevima markiranja prosudba ili doživljaj referenta predočava se kao proglas s konkretnim posljedicama.

(51) a. *(...) nitko nema pravo vršiti (...) stigmatizirat me* ***šizofreničarom*** *i* ***luđakom*** *zato što sam napisao takvu rečenicu – tezu*. (forum.hr, hrWaC)

b. *I sami znate, ako želite nekoga uvrijediti, nećete ga etiketirati* ***pastirom****, već* ***seljačinom*** *(...)*. (sutra.hr, hrWaC)

c. *Na ovom forumu NEMA niti jednog posta NITI jedne osobe koja je sebe definirala* ***komunistom***. (forum.hr, hrWaC)

Što se tiče procesa asimilacije modalne konstrukcije s glagolima četiriju polazišnih klasa, tablice 10 i 11 pokazuju da je taj proces sustavan i temeljit. Uzevši u obzir opseg klasâ glagola percepcije i mentalne djelatnosti i glagola markiranja, držimo da ne bi bilo pretjerano tvrditi da je predikatni instrumental u hrvatskom jeziku u najvećoj mjeri očuvan zahvaljujući modalnoj konstrukciji. No i ovdje uočavamo postupno prevladavanje varijante konstrukcije s kopulom *kao*. Među glagolima niske kolostrukcijske snage postoje glagoli uz koje se predikatni

instrumental ne javlja uopće ili vrlo rijetko. To su glagoli *gledati* i *razumjeti*. Pretpostavili bismo da je to povezano s kolostrukcijskom snagom, no predikatni instrumental redovito se ostvaruje uz glagol *vidjeti* koji je niže kolostrukcijske snage od glagola *gledati* i *razumjeti*. Mogli bismo pretpostaviti da je pojava instrumentala u korelaciji sa sirovom frekvencijom glagola u ciljanoj konstrukciji. No i tu nalazimo raskorak među glagolima. Primjerice, glagoli *pamtiti* i *zamišljati* ne odstupaju previše jedan od drugoga po ukupnoj i frekvenciji u ciljanoj konstrukciji, a opet modalni instrumental redovit je uz glagol *zamišljati*, a iznimno rijedak uz *pamtiti*. Teško je odrediti što bi točno dijelilo glagole *gledati* i *razumjeti* od glagola *vidjeti* i *prepoznati* uz koje se modalni instrumental sustavno ostvaruje.

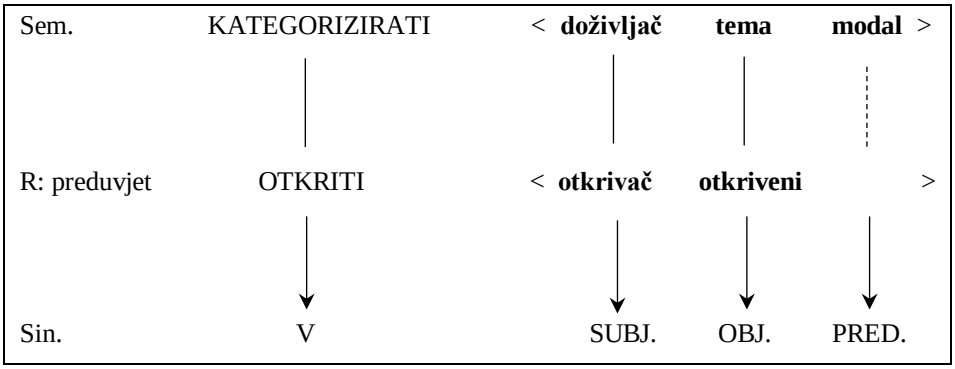

Prikaz 15. Integracija glagola *otkriti* (50b) s modalnom konstrukcijom

Kada se modalni instrumental ostvari uz glagole niske ili zanemarive kolostrukcijske snage, mogućnost njegova ispuštanja iz rečenične strukture dokazuje da je leksički integritet glagolâ očuvan. Oslanjanje na relevantne glagolske klase ovdje je značajno zato što se integracija s konstrukcijom odvija baš zato što s egzemplarima klase dijele osnovno značenje zamjedbe ili pak razumijevanja referenta, usp. (52a–c).

(52) a. *Ja ti mogu navesti moja iskustva koračanja duhovnim putem, a ti iz toga izvuci ono što prepoznaš* ***korisnim* [*i*] *poučnim za sebe i svoj put***. (forum.hr, hrWaC)

b. *Koga vidite* ***pobjednikom na izborima****?* (hsp-mljet.com.hr, hrWaC)

c. *(...) da se neka vrijednost (npr. jedan svjetonazor) unaprijed dogmatski pretpostavlja* ***vrjednijim od drugih*** *(...)*. (vecernji.hr, hrWaC)

Glagoli *prepoznati* (52a), *vidjeti* (52b) i *pretpostavljati* (52c) nalaze se nisko na skali glagola asociranih s modalnom konstrukcijom (vidi tablicu 10). Glagol *pretpostavljati* je doksastički glagol koji uvodi kompletivne surečenice, no vrlo rijetko dolazi u modalnoj konstrukciji. Svi su gornji primjeri nastali modeliranjem prema egzemplarima, odnosno integracijom s formom i značenjem modalne konstrukcije. Unatoč tome što se radi o samoznačnim glagolima, već smo ponudivši opći opis predikatne konstrukcije zaključili da se modalna predikatna imena ni u

takvim slučajevima ne mogu odrediti kao sekundarni predikati. Možda bi se i moglo tvrditi da modalna predikatna imena uz glagole *vidjeti*, *prepoznati* i *pretpostavljati* u gornjim rečenicama nisu sintaktički obvezna, no test rascijepljenim surečenicama i test supstitucijom sugeriraju da na semantičkoj razini nije baš tako.

Tablica 10. Skala kolostrukcijske snage glagola percepcije i mentalne djelatnosti

Glagoli	**C i ¬C**	**C**	**OV**	**ΔP**
smatrati	82873	49675	61,45	0,57
doživljavati	11252	3508	5,40	0,24
percipirati	2991	555	2,58	0,1
poimati	697	76	1,37	0,02
promatrati	8238	615	0,91	-0,01
zamišljati	5163	312	0,72	-0,02
doživjeti	15136	927	0,71	-0,02
shvaćati	19173	1018	0,62	-0,03
prepoznati	11591	499	0,51	-0,04
pamtiti	5917	174	0,32	-0,06
gledati	169380	4300	0,23	-0,07
vidjeti	422687	3295	0,42	-0,08
razumjeti	58091	189	0,03	-0,14
pretpostavljati	24418	40	0,01	-0,07

Modalna predikatna imena ne prolaze test rascijepljenim surečenicama, usp. (53) i (54). To je u skladu je s time da dolaze isključivo na postverbalnom položaju.

(53) a. *Lijepo je bilo vidjeti sreću (...) glumaca koje se sve češće javno vrijeđa kao neradnike i alkoholičare (...)*. (slobodnadalmacija.hr, hrWaC)

b. **Glumci kao neradnici i alkoholičari jesu ti koje se vrijeđa*.

(54) a. *Čim to učinimo, etiketira nas se i vrijeđa kao neznanstvene, (...) kao one bez mozga itd.* (h-rast.hr, hrWaC)

b. **Mi kao neznanstveni, kao oni bez mozga jesmo ti koje se vrijeđa i etiketira*.

Fiksiranost postverbalnog položaja modala sasvim je razumljiva kada se u obzir uzme da označava propoziciju koja neposredno proizlazi iz stava označenog glagolom. To nas privodi

neovjerenosti gornjih (b) rečenica. Odvajanjem modala od glagola odvaja se propozicija od stava koji ju pretpostavlja. Premještanjem modalnog predikatnog imena na apozitivni položaj modal se predočava kao objektivni predikat, kao činjenično stanje. Tako onda i u slučajevima glagola najniže kolostrukcijske snage premještanjem modala dobivamo neobične strukture, usp. (55b).

(55) a. *Prosvjed protiv ćirilice osobno ne podržavam, vidim ga* ***manipulacijom jedne političke opcije*** *(...)*. (slobodnadalmacija.hr, hrWaC)

b. *****Manipulacijom jedne političke opcije*** *vidim prosvjed protiv ćirilice*.

Štoviše, kada je modal kodiran sintagmom s česticom *kao*, premještanjem možemo dobiti drugačije tipove predikatne konstrukcije, usp. (56a–b). Tako se u (56a) predikatnim imenom precizira subjektivni sud o referentu objekta, usp. ***Prema meni****, on je čovjek oblikovan vlastitim vremenom*. No odvajanjem od glagola predikatno ime gubi obilježje subjektivnosti. Tako isto predikatno ime iz rečenice (56a) na preverbalnom položaju u rečenici (56b) stječe funkciju restriktora kojim se izriče uzrok razloga za razumijevanje, usp. *Budući da je čovjek oblikovan vlastitim vremenom, razumijem ga*. Možemo, primjerice, pretpostaviti situaciju u kojoj se iskaz (56b) navodi kao opravdanje za nečiji postupak ili što takvo.

(56) a. *Razumijem ga* ***kao čovjeka oblikovanog vlastitim vremenom***.

b. ***Kao čovjeka oblikovanog vlastitim vremenom****, razumijem ga*.

Da modali s glagolima čine značenjsku cjelinu potvrđuje i test supstitucijom, usp. (57a–b) i (58a–b). Glagoli *smatrati* i *shvaćati* semantički su sinonimni u (a) varijantama rečenica, a opet u varijantama (b) samo je rečenica s glagolom *shvaćati* smislena. U njoj glagol *shvaćati* nosi osnovno značenje 'razumijevati <koga/što>'. To je značenje preduvjet uvođenju modalne propozicije. Neovisno o tomu, sinonimnost glagola u (a) varijantama rečenica kaže nam da su modalna predikatna imena na semantičkoj razini u obama primjerima podjednako obvezna.

(57) a. *Odustao sam smatrati ga* ***ozbiljnim F1-insiderom***.

b. **Odustao sam smatrati ga*.

(58) a. *(...) odustao sam shvaćati ga* ***ozbiljnim F1-insiderom*** *(...)*. (gp1.hr, hrWaC)

b. *Odustao sam shvaćati ga*.

Skala glagola u tablici 10 pokazuje da su glagoli *smatrati* i *doživljavati* egzemplari klase glagolâ percepcije i mentalne djelatnosti. Glagoli *poimati* i *percipirati* također imaju visoku

kolostrukcijsku snagu, no radi se o vrlo apstraktnim glagolima koji su rijetki u svakodnevnom govoru, a iznjedreni su konstrukcijskim značenjem. Uzevši u obzir da označavaju subjektivne doživljaje i stavove koji su nerijetko predmetom mijene, a ujedno su dijelom ili proizlaze iz pojedinčeva razumijevanja svijeta, razumljivo je da se imperfektivni glagoli češće integriraju s konstrukcijom nego perfektivni. Tako glagol *smatrati* i nema perfektivnog parnjaka. Glagol *smotriti* izuzetno je rijedak u svakodnevnoj uporabi (u *hrWac* korpusu nalazimo svega osam pojavnica), a nosi značenje 'vidjeti/pregledati'. Nasuprot glagolu *doživljavati* koji je na vrhu skale s glagolom *smatrati*, glagol *doživjeti* u modalnoj konstrukciji ostvaruje se osjetno rjeđe.

Tendenciju modalne konstrukcije prema imperfektivnosti potvrđuje i usporedba glagola *shvaćati* i *prepoznati* s njihovim vidskim parnjacima. Glagol *shvatiti* niže je kolostrukcijske snage od glagola *shvaćati* (OV = 0,37; ΔP = -0,05). Podjednako tako, omjer vjerojatnosti ostvaraja glagola *prepoznavati* u modalnoj konstrukciji veći je nego onaj glagola *prepoznati* (OV = 0,85; ΔP = -0,01). To sugerira da bi poveznicu između vida, osobito leksičkoga vida habitualnosti, i modalne konstrukcije trebalo pomnije istražiti. No teško je pretpostaviti temelje za generalizaciju. Među glagolima markiranja nalazimo najrazličitije rezultate. Tako glagol *nazvati* pokazuje osjetno nižu kolostrukcijsku snagu od glagola *nazivati*. S druge pak strane glagoli *proglašavati* i *proglasiti* gotovo su podjednaki, dok glagoli *označavati* i *ocjenjivati* pokazuju nižu kolostrukcijsku snagu od njihovih vidskih parnjaka navedenih u donjoj tablici. (Glagol *označavati*: OV = 0,09; ΔP = -0,29. Glagol *ocjenjivati*: OV = 0,09; ΔP = -0,29.)

Tablica 11. Skala kolostrukcijske snage glagola markiranja

Glagoli	**C i ¬C**	**C**	**OV**	**ΔP**
nazivati	21618	18377	2,37	0,19
proglašavati	3073	2750	1,8	0,14
proglasiti	10691	9095	1,66	0,14
etiketirati	967	392	0,65	-0,06
označiti	4107	1136	0,48	-0,14
ocijeniti	2622	425	0,27	-0,22
imenovati	2717	408	0,27	-0,22
nazvati	34720	9700	0,19	-0,62
definirati	14078	1236	0,11	-0,32
stigmatizirati	242	18	0,11	-0,28
obilježiti	1993	120	0,09	-0,3
izdvojiti	5252	138	0,03	-0,34

ismijavati	2746	29	0,01	-0,34
optužiti	4768	39	0,01	-0,35
osuditi	9027	124	0,01	-0,37
hvaliti	10093	99	0,01	-0,42

Pristajemo uz Sæbøovo (2009) i Kennedyjevo (2013) polazište da glagoli subjektivnog stava obvezuju subjektivne predikate. Među njima se najčešće nalaze predikati individualne razine. Iako su podjednako mogući i predikati stadija, nije teško ponuditi primjere u kojima su obilježeni, osobito kada se ostvaruju uz glagole markiranja, usp. (59a–c).

(59) a. ?*Mona označava Eugena* ***znojnim***.

b. ?*Ljudi su dječaka etiketirali* ***promrzlim***.

c. ?*Borna je kavu definirao* ***hladnom***.

Instrumental i kopula *kao* dolaze u funkciji klasifikatora referenta kontrolora, a ujedno i označavaju propozicionalni, odnosno subjektivni stav. Već smo naveli da se i pridjevi moraju njima označiti kada se ostvare u funkciji modala, usp. (60a) i (61a). Belaj i Tanacković Faletar (2014: 474) primijetili su da se u glagola tipa *smatrati* i *držati* pripisivanje propozicije referentu kontrolora svodi na mentalni proces u vidu kojega se modalom označena obilježja u predodžbi doživljača/prosuđivača pojavljuju kao inherentna referentu, kao atemporalna. To se podudara s time da će pridjevi s funkcijom modala biti prije svega predikati individualne razine. Vidjeli smo da se pridjevi s funkcijom restriktora moraju označiti kopulom *kao*. Hoće li se pridjev u funkciji rezultativa ostvariti u instrumentalu ili neće zavisi prije svega o stupnju asimilacije glagola s konstrukcijom. Restriktori i rezultativi obilježeni su jakom činjeničnom vezom s radnjom glagola. S obzirom na to da je činjenična veza predikatnih imena i glagola u modalnoj konstrukciji barem podjednako jaka, neutralno označavanje predikacije sročnošću kontrolora i predikatnog imena nije moguće, usp. (60a) i (61a).

(60) a. ?*Eugen vidi susjedu* ***nezrelu***.

b. *Eugen vidi susjedu* ***nezrelom***.

(61) a. **Eugen vidi ravnatelja* ***inteligentna***.

b. *Eugen vidi ravnatelja* ***inteligentnim***.

Gornji primjeri (59a–c) sugeriraju da između glagola percepcije i glagola markiranja možda postoji raskorak u jačini uvjerenosti prosuđivača/doživljača u vlastitu propoziciju. Naime,

predikati stadija možda bi se prije mogli predočiti u vidu subjektivnog doživljaja, nego u vidu propozicije kojom se referent-kontrolor svrstava u specifičnu kategoriju, usp. (62a–c).

(62) a. *Mona doživljava Eugena* ***znojnim***.
b. *Ljudi su dječaka smatrali* ***promrzlim***.
c. *Borna je kavu osjetio* ***hladnom***.

Treba primijetiti i to da se tek ograničen broj glagola percepcije može ostvariti u ovakvim rečenicama. Kada bismo, primjerice, u razmatranje uveli glagol niske kolostrukcijske snage tipa *vidjeti*, prouzročili bismo konstrukcijsku homonimiju, usp. (63). Tako rečenica (63) može značiti da Mona prosuđuje da je Eugen oznojen (ili da se osobito jako znoji), ili da u konkretnoj situaciji primjećuje Eugena u stanju oznojenosti, odakle bi slijedilo da je instrumental na pridjevu redundantan, usp. *Mona vidi Eugena*$_i$ ***znojna***$_i$. Tu bismo onda u predikatnom imenu imali preklapanje modala i deskriptiva.

(63) *Mona vidi Eugena* ***znojnim***.

Vidjeli smo iznad da se podtip konstrukcije utemeljen na glagolima markiranja neznatno razlikuje od klase glagola percepcije i mentalne djelatnosti i klase glagola dodira utoliko što je prosuđivač agentivan. Glagoli markiranja podrazumijevaju direktniji proces kategorizacije i karakterizacije referenta kontrolora od ostalih klasa glagola u bliskom odnosu s modalnom konstrukcijom. Glagoli percepcije i mentalne djelatnosti uvode sudove ili tvrdnje slabije snage od njih.

Hirvonen (2014: 57) smatra da glagoli subjektivnih stavova općenito uvode slabije sudove i tvrdnje od doksastičkih glagola propozicionalnih stavova koji uvode kompletivne surečenice. Kada bismo pretpostavili skalu jačine sudova među klasama glagola modalne konstrukcije, iznad opisana klasa glagola subjektivnog dojma što se temelji na sudu 'X POBUĐUJE DOJAM KAO DA JE Y' u tom bi se slučaju svakako nalazila pri dnu te skale. Za njom bi slijedili netom spomenuti glagoli percepcije i mentalne djelatnosti, a na vrhu bi se nalazili glagoli markiranja. To potvrđuju i primjeri tipa (64) koji pretpostavljaju objektivnu prosudbu i kategorizaciju prema strogo određenoj definiciji.

(64) *Broj osoba s prekomjernom težinom i dalje se povećava te je 1998. godine Svjetska zdravstvena organizacija tu pojavu označila* ***globalnom epidemijom***. (zzjzpgz.hr, hrWaC)

Među glagolima markiranja u tablici 11 egzemplari su glagoli *nazivati* i vidski parnjaci *proglašavati* i *proglasiti*. Glagoli *etiketirati*, *označiti*, *ocijeniti*, *imenovati*, *nazvati* i *definirati* također su asimilirani s konstrukcijom do te mjere da su zavisni o predikatnom komplementu. Kao i u slučaju glagola percepcije i mentalne djelatnosti, među glagolima veće kolostrukcijske snage mogu se češće naći modali označeni predikatnim instrumentalom (65a–c).

(65) a. *(...) komentirala je uvođenje kriznog poreza i ocijenila ga* ***nakaradnim i nepravednim***. (agroburza.hr, hrWaC.740204)

b. *Neki će se moralisti zgražati – označiti to* ***Sodomom i Gomorom*** *(...)*. (pollitika.com, hrWaC.220688)

c. *Iako je lokalna vlast (...) prilično rezervirana u vezi s navedenim projektom, definira ga "****atraktivnim i revolucionarnim****".* (slobodnadalmacija.hr, hrWaC)

Što se niže spuštamo tablicom, modalna predikatna imena češće su označena česticom *kao*. Tu se instrumental ostvaruje sve rjeđe i to tek uz određene glagole, usp. *stigmatizirati* (66a). Osobito je zanimljiv glagol *obilježiti* uz koji se modali – unatoč bliskosti s glagolom *označiti* – pojavljuju isključivo s česticom *kao*. Modali uz glagole najniže kolostrukcijske snage, usp. *optužiti* i *hvaliti* (66b–c), označavaju se samo česticom *kao*.

(66) a. *(...) mogli smo i mi tako zbog nekoliko budalastih svećenika pedofila sve svećenike stigmatizirat* ***pedofilima****, a koliko ih je zapravo pedofila?* (vecernji.hr, hrWaC)

b. *Kako netko čovjeka koji piše najljepše ljubavne balade optuži* ***kao huškača na genocid****...* (forum.hr, hrWaC)

c. *(...) mnogi je hvale* ***kao iznimno sposobnu***. (HNK)

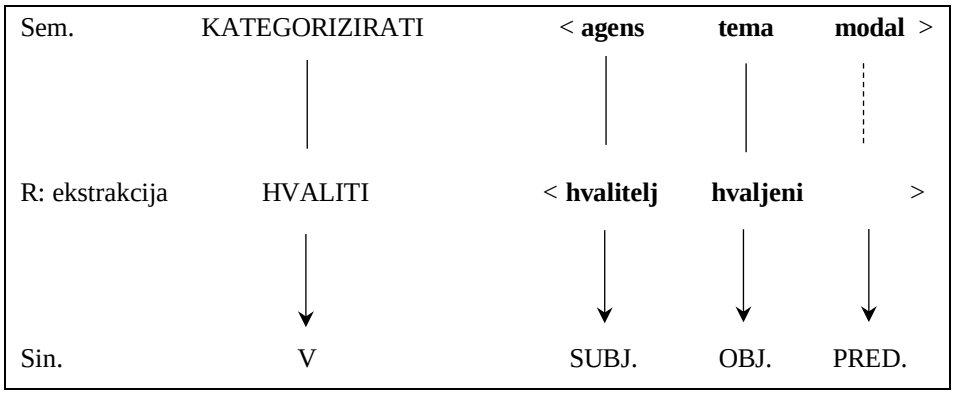

Prikaz 16. Integracija glagola *hvaliti* (66c) s modalnom konstrukcijom

Rečenica (66c) dobar je primjer važnosti modifikacije pridjeva u modalnoj konstrukciji. Kada bismo iz rečenice izostavili česticu *kao* dobili bismo deskriptiv-restriktor, usp. *Mnogi je hvale* ***iznimno sposobnu***. → *Mnogi je hvale* ***zato što je iznimno sposobna***. Shema integracije

(vidi prikaz 16) objašnjava da je odnos glagola i konstrukcije počiva na odnosu ekstrakcije koji podrazumijeva da je modalna propozicija već sadržana u samom glagol. Riječju, propozicija je presupozicija leksičkoga sadržaja glagola. Ekstrakcija utoliko podrazumijeva konkretizaciju prešutno pretpostavljenog sadržaja. Kada bismo odstranili česticu *kao,* dokinuli bismo odnos ekstrakcije, čime bi pridjev *sposobna* poprimio funkciju restriktora.

Govoreći o odnosu čestice *kao* i predikatnog instrumentala, vrijedi skrenuti pažnju na to da govornici nerijetko ne mogu prepoznati koji će od dvaju načina kodiranja modalnosti uporabiti, što dovodi do slučajeva njihova stapanja (67a–c).

(67) a. **(...) povijest kao da se definitivno priklonila liberalnom kapitalizmu označujući ga* ***kao neospornim pobjednikom*** *(...)*. (stranka-umirovljenika.hr hrWaC)

b. **(...) kako su tiskane riječi (...) izvor koji se percipira* ***kao relevantnijim*** *više nego online izvori...* (pollitika.com, hrWaC)

c. **Tekst mi se sviđa, no glazba mi djeluje* ***kao kopijom*** *nekih pjesama s* (…) *Eurovizija*. (eurosong.hr, hrWaC)

Gornji primjeri nesumnjiv su pokazatelj potiskivanja predikatnog instrumentala česticom *kao*. Predikatni instrumental konzerviraju samo egzemplari među glagolskim klasama, iako je kopula *kao* i među njima sve učestalija. Uz glagole *smatrati* i *doživljavati* redovito se ostvaruje, a odnedavno se može naći čak i uz glagol *nazivati*.

6.4.2. Sumiranje poglavlja

Opis modalne konstrukcije tek je započeo. Ovo se poglavlje može shvatiti kao preliminarni pokušaj da se tomu opisu daju tematska težišta te da se preciziraju neki od problema i otvorenih pitanja koja sa sobom povlači. Vidjeli smo baveći se različitim polazištima Sæbøoa (2009), Kennedyja (2013) i Hirvonen (2014) da teorijski model konstrukcijske gramatike može uvelike pomoći razrješavanju problema na koje nailaze njihove teorijske pretpostavke.

U poglavlju smo naglasak stavili na prijelaznu varijantu modalne konstrukcije sa značenjem 'X POIMA Y U VIDU Z' i s formom koja obuhvaća subjekt, glagol, direktni objekt i predikatni komplement s kojim glagol oblikuje složeni predikat. Opisujući prijelaznu varijantu modalne konstrukcije posvetili smo se dvjema najopsežnijim klasama glagola s kojima se konstrukcija nalazi u asocijativnom odnosu. Preostale klase, glagole dodira i vrednovanja, nismo detaljnije obrađivali zato što su po obilježjima bliski prvim dvjema klasama. Tako su glagoli dodira u

tijesnom odnosu s glagolima percepcije, a glagoli vrednovanja pak stoje u tješnjem odnosu s glagolima markiranja.

Razrađujući osnovna obilježja modalne konstrukcije, stavljajući na stranu samu osnovu modalnosti kojom smo se detaljno bavili u prvom dijelu poglavlja, izveli smo da glagoli s modalnim predikatnim imenima u svim slučajevima čine složene predikate. Semantički gledano, čak i onda kada se radi o glagolima nulte i niske kolostrukcijske snage, po integraciji s modalnom konstrukcijom, glagoli obvezuju modalne komplemente zato što se pretvaraju u glagole propozicionalnog ili subjektivnog stava. Njihovu izmijenjenu argumentnu strukturu najpreciznije obrazlažu testovi rascijepljenim rečenicama.

Dalje smo objasnili da je modalna konstrukcija karakteristična po relativno fiksnoj formi. Tu je osobit postglagolski položaj modala. Vidjeli smo da se modal ne može premještati na neki drugi položaj, a da to ne dovede do narušavanja integriteta konstrukcije. Vid, kao što smo vidjeli, nije irelevantan za konstrukciju. Glagoli percepcije i mentalne djelatnosti pokazuju tendenciju prema imperfektivnosti, dok za glagole markiranja opreka dvaju vidova, čini se, nije presudna. Vrijedilo bi trebalo ispitati te nalaze. Vidjeli smo da se prema jačini ili neposrednosti prosudaba glagoli percepcije nalaze niže od glagola markiranja. Vrijedilo bi vidjeti postoji li korelacija između imperfektivnosti i jačine prosudbe, osobito kada se u obzir uzme da se subjektivni doživljaji i prosudbe nerijetko izražavaju u prvom licu prezenta. Osim toga trebalo bi preispitati razloge raskoraka u pojavljivanju instrumentala uz glagole četiriju klasa. Vidjeli smo da kolostrukcijska snaga tu nije u cijelosti presudna. Instrumental će doći uz glagol *vidjeti*, ali ne i uz glagol *gledati*. Doći će uz glagol *zamišljati*, ali ne i uz glagol *pamtiti*. Trebalo bi preispitati zašto je tomu tako. Od svih tipova predikatne konstrukcije, modalna se konstrukcija može okarakterizirati kao konzervator predikatnog instrumentala. Utoliko bi onda objašnjenje preferencije instrumentala prema specifičnim glagolima bio važan korak dalje u razumijevanju toga padeža.

6.5. Finalna konstrukcija

Pojam *final* (prema lat. *fīnālis* 'krajnji cilj/svrha') preuzeli smo od Pranjkovića (2001: 21) koji bilježi da se finalom označava usmjerenost prema određenom cilju ili namjera. Pranjković pod pojam finala podvodi sve načine izražavanja adverbijala namjere u okviru jednostavne rečenice. Najčešće se adverbijali izražavaju konstrukcijama s prijedlogom *za*, npr. *namještaj za stan, poklon za prijatelja, hrana za jelo, učiti za liječnika* itd. Dosad smo se već u nekoliko navrata detaljno bavili odnosom adverbijala i sekundarnih predikata tako da nemamo namjeru ovdje u tu temu ulaziti detaljnije no što je potrebno za prikaz ciljanoga tipa konstrukcije. Stoga ćemo samo navesti da među primjerima s prijedlogom *za* što ih Pranjković navodi nisu svi »čisti« adverbijali. Primjedba se odnosi na njegov primjer s glagolom *služiti*, usp. *služiti za ukras*. Da se dopuna prijedloga *za* nalazi u odnosu predikacije s referentom subjekta, sugerira zamjenjivost prijedloga *za* s česticom, odnosno neglagolskom kopulom *kao*, usp. *služiti kao ukras*. To iziskuje pojašnjenje, usp. (1a–d).

(1) a. *Tekst su predvidjeli* ***za javno čitanje*** / ****kao javno čitanje***.
b. *Vozilo su predvidjeli* ***za dostavu*** / ****kao dostavu***.
c. *Zemljište su predvidjeli* ***za gradilište*** / ***kao gradilište***.
d. *Eugena su predvidjeli* ***za zamjenu*** / ***kao zamjenu***.

Tamo gdje se sintagma s prijedlogom *za* može zamijeniti sintagmom s česticom *kao* referent kontrolora može se identificirati kategorijom koju označava final, usp. (2a–d).

(2) a. **Tekst je javno čitanje*.
b. **Vozilo je dostava*.
c. *Zemljište je gradilište*.
d. *Eugen je zamjena*.

Svi se tipovi finala u (1a–d) mogu preoblikovati u namjerne surečenice (3a–d). No samo se u prvim dvama tipovima referenti objekta mogu predočiti kao sredstvo provođenja finalom obilježena cilja ili namjere. Držimo stoga da treba govoriti o finalu u užem i širem smislu. Final u užem smislu podrazumijeva čiste adverbijale namjere na razini jednostavne rečenice. U širem pak smislu final se odnosi na kategoriju složenih i sekundarnih predikata koji namjernost ili usmjerenost k nekom cilju označavaju posredno preko odnosa predikacije u kojemu preciziraju funkciju ili ulogu referenta.

(3) a. *Tekst su predvidjeli* ***da služi javnom čitanju***.

b. *Vozilo su previdjeli* ***da služi dostavi***.

c. *Zemljište su previdjeli* ***da bude gradilište*** / ****da služi gradilištu***.

d. *Eugena su predvidjeli* ***da bude zamjena*** / ****da služi zamjeni***.

U poglavlju 3.4. uveli smo Creisselsov (2014) pojam funktiva. Tada smo bili primijetili da je pojam odveć općenit te da može obuhvatiti više tipova predikata. Creissels (*ibid*. 606) pojam funktiva određuje prema trima obilježjima. Kao prvo, pod funktivom se misli na imenički spoj kojemu je upravni član imenica obilježena specifičnim padežom ili pak dolazi u kombinaciji s adpozicijom. Kao drugo, funktiv je zavisan o glagolu i glagolskoj radnji. Kao treće, funktiv se s kontrolorom nalazi u odnosu predikacije. Creissels (*ibid*. 607) istom primjećuje da postoje imenički spojevi koji su formalno i značenjski bliski funktivu, ali se ipak s njime ne mogu izjednačiti zato što ne podrazumijevaju pojam funkcije ili uloge referenta. Creissels pod takvim spojevima misli prije svega na similative, restriktore i situacijska sidra. Problem je s takvim određenjem to što se restriktori nerijetko oslanjaju na funkciju ili ulogu referenta povezujući ju s glagolskom radnjom. U (4a) navodimo Creisselsov vlastiti primjer funktiva. U (4b) navodimo primjer restriktora. Nema nikakve sumnje da se predikatnim imenom u obama slučajevima označava uloga referenta. No ujedno nema sumnje ni glede toga da je (4b) primjer restriktora. Predikatni element *kao stari tvoj prijatelj* izražava uzrok razloga za želju koju subjekt iskazuje.

(4) a. *Govorim ti* ***kao tvoj prijatelj***. (Creissels 2014: 607)

b. *Želim* ***kao stari tvoj prijatelj****, da si zdrav, gdje god boraviš, i da se opametiš*.
(Sakcinski 1886, *Glasoviti Hrvati prošlih vjekova*, HJR)

Imenički spojevi s česticom *kao* označavaju funkciju ili ulogu referenta kontrolora i kao deskriptivi. U takvim slučajevima deskriptivi imaju specifičnu funkciju specifikatora koji sa sobom povlače presupoziciju promjene stanja referenta kontrolora (5a–b).

(5) a. *Lucija se vraća iz Nizozemske* ***kao doktorica***.

b. *Pjevala je* ***kao gošća*** *i ponovno pobudila golemo zanimanje*. (matica.hr, hrWaC)

Tako u (5a) shvaćamo da Lucija prethodno odlasku u Nizozemsku nije bila doktorica. U suprotnom bi specifikacija njezine uloge u danoj rečenici bila izostavljena po redundantnosti. Isto se može uočiti i u (5b). Uloga gošće nije inherentno, svevremeno obilježje referenta, pri čemu se pak isticanje te uloge predočava kao obrazloženje radnje pjevanja. U suprotnom bi i ovdje specifikacija uloge bila izostavljena po redundantnosti. Naposljetku treba primijetiti i to da se sekundarni predikat *kao gošća* ostvaruje kao slobodno predikatno ime, dakle sintaktički i semantički u cijelosti nezavisan o glagolu *pjevati*, što je u raskoraku s definicijom funktiva

koju nudi Creissels. Naime, ako je funktiv sintaktički zavisan o glagolu, kao što tvrdi Creissels (*ibid*. 606), onda ne može dolaziti kao slobodni predikatni adjunkt. To ujedno znači da je njegov položaj u rečeničnoj strukturi fiksiran. Ne može se naći u predglagolskom, nego isključivo u postglagolskom položaju. Međutim, problem je s time da slobodna predikatna imena s kopulom *kao* predominantno označavaju ulogu ili funkciju referenta (6a–b).

(6) a. *Joško Kulušić ostavio je značajan trag u splitskom i hrvatskom novinarstvu,* ***kao novinar i glavni urednik dnevnika Slobodna Dalmacija***. (HNK)

b. ***Kao član Hagenbunda*** *(...) izlagao je u Beču s Klimtom , Kokoschkom i Schieleom, što je također ostavilo traga u njegovu slikarskom opusu* . (HNK)

U objema rečenicama spojevi s neglagolskom kopulom *kao* imaju funkciju specifikatora, a sintaktički su nezavisni o glagolu. Mogu se premještati na početak rečenične strukture ili pak na apozitivni položaj (7a–b).

(7) a. ***Kao novinar i glavni urednik dnevnika Slobodna Dalmacija****, Joško Kulušić ostavio je značajan trag u splitskom i hrvatskom novinarstvu*.

b. *Joško Kulušić,* ***kao novinar i glavni urednik dnevnika Slobodna Dalmacija****, ostavio je značajan trag u splitskom i hrvatskom novinarstvu*.

Ako slijedom toga iz kategorije funktiva izostavimo deskriptive-specifikatore i predikatna imena u funkciji restriktora, od Creisselsovih tipičnih primjera funktiva ostaju nam samo donji, usp. (8a–d) prema Creissels (*ibid*. 607).

(8) a. *Dobio sam te knjige* ***kao dar / za dar / na dar***.

b. *Spomenuo sam to* ***kao primjer / za primjer***.

c. *Dobili smo dinju s pršutom* ***kao predjelo / za predjelo***.

d. *Iskoristio sam vestu* ***kao jastuk / za jastuk***.

Odmah treba primijetiti da se čestica *kao* u gornjim primjerima može zamijeniti prijedlogom *za*. To ne dolazi u obzir kada predikatna imena označavaju ulogu referenta kao specifikatori, usp. (9a–b) prema (5a–b). Obje su donje rečenice gramatične, ali po uvođenju prijedloga *za* dokida se odnos predikacije, dočim imenice u prijedložnom spoju stječu nezavisnu referenciju i argumentnu ulogu beneficijensa.

(9) a. **Lucija se vraća iz Nizozemske* ***za doktoricu***.

b. **Pjevala je* ***za gošću*** *i ponovno pobudila golemo zanimanje*.

Kada predikatna imena označavaju usmjerenost prema određenom cilju, odnosno namjeru ili svrhu referenta kontrolora, uočavamo sustavnu funkcijsku istovrijednost neglagolske kopule *kao* s prijedlogom *za* (10a–b).[51] U svim donjim primjerima prijedlog *za* možemo zamijeniti česticom *kao*, a da se značenje i gramatička struktura rečenice ni na koji način ne izmijene. Osim toga, u svim se primjerima predikatnim imenom precizira određen cilj ili svrha referenta objekta.

(10) a. *S takvom dijagnozom ga*$_i$ *nitko normalan ne bi zaposlio* ***za savjetnika***$_i$*, a pogotovo predsjednik*. (forum.hr, hrWaC)

b. *Najbolje da smo tebe*$_i$ *pametnjakovića*$_i$ *poslali* ***za kandidata***$_i$. (forum.hr, hrWaC)

c. *Da, baš ga*$_i$ *je netko sa svim ovim karakteristikama predvidio* ***za ženu***$_i$ *kad su ga osmišljavali*. (forum.hr, hrWaC)

d. *Ali ne, komanda ne da, logor*$_i$ *se mora urediti* ***za muzej***$_i$*, da svi vide fašistička zvjerstva*. (forum.hr, hrWaC)

Budući da je definicija kategorije funktiva odveć općenita, držimo da njezino sužavanje na pojam finala predstavlja bolje rješenje. Tomu u prilog govori sustavna podudarnost prijedloga *za* i kopule *kao* u funkciji adjunkata namjere, ali i činjenica da se među jezicima svijeta mogu pronaći primjeri gramatikalizacije finalne konstrukcije.

Nikolaeva i Tolskaya (2001: 126) spominju primjer iz jezika udihe koji pripada tunguskim jezicima. Autorice bilježe da je funkcija padeža koji se obično naziva *destinativom* u jeziku udihe dvojaka. Destinativ može denotirati predmet namijenjen, oblikovan ili predodređen za specifičnu osobu ili pak može denotirati destinaciju, odnosno odredište ili cilj referenta. U potonjem značenju imenički spoj obilježen destinativom u rečeničnoj strukturi ostvaruje se kao adjunkt. Autorice bilježe da se tako obilježeni spojevi u engleski jezik mogu prevesti s riječju *as* 'kao', npr. *mamasa-na-ni* 'kao žena za njega'. Osobito je zanimljivo da se imenica obilježena destinativom u takvim slučajevima obilježava ujedno i posvojnim afiksom koji označava beneficijensa, što iz naše perspektive znači da u takvim slučajevima dolazi do preklapanja finalne i ditranzitivne konstrukcije. Tomu često možemo posvjedočiti i u hrvatskome jeziku. Niže ćemo navesti primjere takvoga preklapanja u hrvatskome, no prije toga osvrnut ćemo se na primjere iz jezika udihe, usp. (11a–b) prema Nikolajeva i Tolskaya (2001: 565).

[51] Ta se podudarnost može u ograničenoj mjeri vidjeti i u modalnoj konstrukciji. Primjerice, tvrdnja *Smatram to nevažnim* može se izraziti i česticom *kao*, usp. *Smatram to kao nevažno*, ili pak prijedlogom *za*, usp. *Smatram to za nevažno*.

(11) a. *Sin-e-we* *gene-mi* *jegdige* *mamasa-na-ni*.
ti-0-ACC uzeti-1sg. heroj žena-DEST-3sg.
'Uzimam te **kao ženu** za heroja.'

b. *Zugdi* *malu-le-ni* *bi* *zugdi-ne-i* *wo-to-i-ze* *saŋ-wa*.
kuća kut-LOK-3sg. ja kuća-DEST-1sg. učiniti-PERM-2sg.-HORT rupa-ACC
'Hajde učini rupu u kutu kuće **kao kuću** za mene.'

Nikolaeva i Tolskaya (*ibid*. 565) bilježe da destinativom obilježeni adjunkti u strukturama (11a–b) označavaju odredište, odnosno cilj ili svrhu referenta. Predikatni instrumental može se funkcijski podudarati s destinativom, a beneficijens se pri preklapanju finalne i ditranzitivne konstrukcije izražava dativom, usp. *žrtvom osveti ohologa boljara* (12a) i *svjedokom sebi* (12b).

(12) a. *I on i Zagrepčani očekivali su sud koji je imao (...) Zagreb baciti **žrtvom osveti ohologa boljara***. (Šenoa [n.d.], *Zlatarevo zlato*, HJR)
b. *Ne! Ja se eto kunem, tebe zovem // **svjedokom sebi**, da nikada s vragom ne imah veze (...)*. (Tomić 1904, *Veronika Desinićka*, HJR)

Predikatna varijanta finalne konstrukcije slabo je opisana. Mlikota (2009: 1) upozorava da su različiti načini izražavanja značenja namjere u hrvatskoj gramatičkoj literaturi necjelovito opisani. Gledano iz južnoslavističke perspektive, Arnaut (2013) je ponudila sustavniji opis načina izražavanja namjere na razini jednostavne rečenice. Ovdje ćemo se osvrnuti na njezinu analizu konstrukcija s prijedlogom *za*. Arnaut (*ibid*. 16) kaže da se sintagme s prijedlogom *za* mogu podijeliti na nekoliko nijansi namjernog značenja. Prva bi se odnosila na radnju što se provodi s namjerom postizanja i ostvarenja određenog cilja (13a–b). Ta se nijansa značenja uvelike podudara s predikatnom varijantom konstrukcije. Arnaut ju oprimjeruje glagolima *navoditi* i *uzimati*, a njezini su primjeri bliski primjerima s njihovim vidskim parnjacima u donjim rečenicama.

(13) a. *To sam samo naveo **za primjer** (...)*. (forum.hr, hrWaC)
b. *Kako si je uzeo **za uzor** sv. Antu pustinjaka, obavljao je uz svoje molitve i pokornička djela*. (zupa-cernik.hr, hrWaC)

Druga značenjska nijansa namjere odnosi se na radnju čije provođenje uvjetuje ispunjenje namjene objekta (14).

(14) *Dobiveno vrijeme iskoristimo **za usavršavanje***. (zraka.hr, hrWaC.247)

Treća se nijansa odnosi na radnju koja se provodi s namjerom da iz nje proiziđe neka druga, ciljana radnja (15).

(15) *Bolesnik se mora liječniku obratiti **za pomoć i za savjet**.* (alternativa.hr, hrWaC)

U potonjim dvjema nijansama značenja prevladavaju glagolske i deverbativne imenice koje u osnovi kondenziraju namjerne surečenice, npr. *Dobiveno vrijeme iskoristimo **da bismo se usavršavali**.* U tim se primjerima prijedlog *za* i kopula *kao* ne mogu zamjenjivati. Ne možemo reći **Dobiveno vrijeme iskoristimo **kao usavršavanje**.* Premda nesumnjivo korisna, navedena podjela značenjskih nijansi ne daje detaljniji uvid u značenjsku narav finala. Određenje prve nijanse namjernoga značenja trebalo bi precizirati.

Baveći se konstrukcijom s prijedlogom *for* 'za' kao izrazom svrhe, Johnston (1999) izvodi da postoje tri različita tumačenja prijedloga *for* kojima je uzajamno to što je u svima njima potonji prijedlog specifikator svrhe. Prva dva tumačenja ovdje nam nisu od prevelike važnosti, a odnose se na to da se prijedlogom *za* može označiti beneficijens (16a), odnosno supstitutiv (16b). Beneficijens se odnosi na sudionika koji se na neki način okoristio radnjom, a supstitutiv na sudionika umjesto kojega netko drugi provodi radnju.

(16) a. *Valerija je pripremila ručak **za prijatelje**.*
b. *Matija je otišao u dućan **za susjeda**.*

Za treće tumačenje Johnston (1999: 85) kaže da nosi smisao pribavljanja. Tu se imenicom u spoju s prijedlogom *za* označava predmet koji agens nastoji pribaviti (17).

(17) *On ubija **za novac**.*

Johnston, nažalost, ne ulazi detaljnije u objašnjenje toga smisla pribavljanja, a predikatnu varijantu konstrukcije ne opisuje. To je i razumljivo zato što se finalno značenje u engleskome jeziku može izražavati samo posredstvom relatora *as* 'kao'. Tako izraz s prijedlogom *for* 'za' u engleskoj varijanti rečenice (18a) ne označava final koji bi se nalazio u odnosu predikacije s referentom objekta, već referira na drugog sudionika radnje obilježenog argumentnom ulogom beneficijensa. Da bismo dobili ciljano značenje, moramo prijedlog *for* zamijeniti relatorom *as* ili precizirati referenciju, usp. *a janitor position* 'radno mjesto domara' (19).

(18) a. *Zaposlili su ga **za domara**.*
b. **They hired him **for a janitor**.* 'Zaposlili su ga za domara.'

(19) *They hired him* ***for a janitor position***. 'Zaposlili su ga za radno mjesto domara.'

Adjunkt namjere u rečenici (19) značenjski izražava smisao pribavljanja. Isto bismo onda mogli reći i za predikatni adjunkt namjere u (18a). Međutim, bilo bi problematično finalnoj konstrukciji u cijelosti pripisati *pribavljačko* značenje. To se značenje u konstrukciji svakako može prepoznati, no lako je pronaći primjere gdje bi bilo sasvim neprimjereno, usp. (20a–b).

(20) a. *Istina je da sam ga predložio* ***kao kandidata za gradonačelnika*** *(...)*. (glasgacke.hr, hrWaC)

b. *Sve što sam* ***kao prigovor*** *rukopisu napisao u knjizi mogao sam, naravno, i sam popraviti*. (mvinfo.hr, hrWaC)

Niti jedna od dviju glagolskih radnji u gornjim primjerima, dakle radnja predlaganja i radnja pisanja, ne mogu se shvatiti kao radnja pribavljanja, a opet značenje pribavljanja sadržano je u njima utoliko što je njihov učinak na referentu objekta takav da njime nastoje postići, a to će reći pribaviti nekakav cilj. Obje su radnje, podjednako kao i radnje u primjerima (18a) i (17), vođene specifičnim razlogom.

Geda i Urpo (2019) objavili su vrlo zanimljiv rad o adjunktima svrhe. U njemu se bave dvama značenjskim tipovima: *razlog-svrha adjunktima* (*reason-purpose adjunct*) i *adjunktima izbjegavanja* (*avoidance adjunct*). Njihovo obrazloženje razlog-svrha adjunkata primjenjivo je i u slučaju predikatnih finala. Geda i Urpo (*ibid.* 18) objašnjavaju da su razlog-svrha adjunkti strukture koje označavaju ciljano stanje dinamično usmjerene radnje. Konstrukcije s takvim adjunktima specifične su po tome što u njima adjunkti svrhe vremenski slijede za radnjom glagola, iako uzročno gledano prethode toj radnji zato što je u njima sadržan njezin razlog (21).

(21) *Pacijenta su anestezirali* ***za odstranjivanje slijepog crijeva***. (Geda i Urpo 2019: 2)

Radnja anesteziranja prethodi radnji odstranjivanja slijepog crijeva. Odstranjivanje slijepog crijeva, međutim, biva razlogom, odnosno dovodi do davanja anestezije pacijentu. Podjednako tumačenje možemo dati i u gornjim slučajevima predikatnoga finala. Tako radnja zapošljavanja u rečenici (18a) prethodi stanju bivanja domarom, no potreba za domarom razlog je radnji zapošljavanja. Isto tako radnja pisanja u (20b) prethodi, pa čak i uvjetuje iskazivanje prigovora, a opet baš potreba da se taj prigovor na neki načini iskaže jest razlog radnje pisanja.

To su primijetili Silić i Pranjković (2005: 345) koji bilježe da bi se namjera mogla odrediti kao poseban tip uzroka, odnosno da uzrok već obuhvaća namjeru. Poslužit ćemo se njihovim primjerom: *Otišli su u šumu* ***da*** *naberu gljiva*. Namjerna surečenica *da naberu gljiv*a vremenski

slijedi za radnjom glavne. Međutim, motiv glavne rečenice proizlazi iz namjerne – branje gljiva razlog je radnji odlaska u šumu.

Netko bi mogao prigovoriti da se kategorija finala prema gornjem tumačenju značenjski poklapa s rezultativom. Nije teško naći primjere u kojima se rezultativi doista mogu tumačiti razlogom glagolske radnje, usp. (22a–b) i (23a–b).

(22) a. *Na svijeću cklo pale i mrče* ***crnima*** *obrve opale čađami od dima*. (Gundulić [n.d.], *Dubravka*)
b. *Potreba da budu crne razlog je mrčenju obrva*.

(23) a. *(...) admiral Badovarije Bragadin osvoji otok i mnogo otočana zarobi* ***robljem*** *i odvede u Mletke*. (Marinković 1948, *Proze*, HJR)
b. *Potreba za robljem razlog je zarobljavanju otočana*.

Nasuprot tima primjerima, međutim, postoji niz njih koji govore protiv jednačenja dviju kategorija. Kada rezultativi uz neakuzativne glagole označavaju pretvorbu referenta, ne mogu se tumačiti kao razlozi radnje, usp. (24b).

(24) a. *Smrznuše se potoci, bare i rijeke, čak se i vodena para u zraku smrznula* ***u inje***. (Pero Horvat i Žiga Ber 1937, *Prijatelji prirode*, HJR)
b. **Potreba za injem razlog je smrzavanju vodene pare*.

Podjednako tako rezultativi mogu biti nenamjeran ishod. Da bismo rezultative u donjim primjerima (25a–b) tumačili razlozima pojedinačnih glagolskih radnji, morali bismo za svaki slučaj zamišljati specifične situacije. U samim rečenicama, međutim, nema nikakvih formalnih pokazatelja da stanje proizišlo iz radnje biva ciljanim stanjem.

(25) a. *Imam jednu poznanicu koja jede* ***do mučnine***. (blog.hr, hrWaC)
b. *Na najmanji povod baca se na pod, vrišti* ***do promuklosti****, koluta očima i mlatara rukama.* (net.hr, hrWaC)

I tamo gdje je radnja nesumnjivo usmjerena prema određenom cilju nerijetko se rezultativi ne mogu označiti razlogom radnje, usp. (26a–b).

(26) a. *Mi oblikujemo informacije* ***u stvari***. (forum.hr, hrWaC)
b. **Potreba za stvarima razlog je oblikovanju informacija*.

Naposljetku, u većini primjera rezultativom se označava tek jedan specifičan vid referenta proizišao iz radnje, pri čemu su opseg učinaka, a odatle i motiviranost radnje mnogo opsežniji, usp. (27a–b) i (28a–b).

(27) a. *Suradnja Lenova s AT&T-jem i Ericssonom osigurava (...) broadband usluge u pokretu* ***još dostupnijim i prihvatljivijim za korisnike***. (ezadar.hr, hrWaC)

b. **Potreba da broadband usluge budu još dostupnije i prihvatljivije za korisnike razlog je radnje osiguravanja broadband usluga.*

(28) a. *Slavica Knežević oblikovala (...) je* [*sestru Alojzija*] ***hladnom i čvrstom, osobom sumnjičavom i upornom***. (kazaliste.hr, hrWaC)

b. **Potreba da bude hladna i čvrsta, sumnjičava i uporna osoba razlog je oblikovanju sestre Alojzija.*

Premda su kategorije finala i rezulativa bliske, među njima postoje osjetne razlike. Final označava ciljanu ili namjeravanu ulogu ili funkciju referenta u određenoj situaciji. Određenje funkcije ili uloge referenta ne povlači sa sobom pretvorbu referenta, odnosno proces promjene iz stanja A u stanje B. Iz toga se razloga preoblike finalnih predikatnih imena u posljedične surečenice čine neprihvatljivima, usp. (29a–b). Glagoli *predvidjeti* i *spomenuti* ne povlače sa sobom promjenu stanja referenta objekta. To onemogućava njihovu integraciju s rezultativnom konstrukcijom zato što je integracija uvjetovana time da glagol mora barem potencijalno moći dovesti do promjene stanja referenta (Goldberg 1995: 189). Činjenica da integracija s finalnom konstrukcijom nije uvjetovana na taj način govori u prilog fundamentalne razlike među dvjema kategorijama.

(29) a. *Predvidio ih je* ***za svoje suradnike***. → **Predvidio ih je* ***tako da su njegovi suradnici***.

b. *Spomenuo je to* ***za primjer***. → **Spomenuo je to* ***tako da je primjer***.

Druga je karakteristična razlika među dvjema kategorijama to što se rezultativi u pravilu ne mogu iskazivati sintagmama s prijedlogom *za*, usp. (30b) i (31b).

(30) a. *Žele ruševinu sačuvati* ***kao spomenik***. → *Žele ruševinu sačuvati* ***za spomenik***.

b. *Žele zbirku sačuvati* ***kao cjelinu***. → ?*Žele zbirku sačuvati* ***za cjelinu***.

(31) a. *Neke materijale zadržali su* ***kao uspomenu***. → *Neke materijale zadržali su* ***za uspomenu***.

b. *Neke materijale zadržali su* ***kao poslovnu tajnu***. → ?*Neke materijale zadržali su* ***za***

poslovnu tajnu.

Rečenice (30b) i (31b) obilježene su zato što imenice *cjelina* i *poslovna tajna* označavaju stanje referenata, dočim se imenice *spomenik* i *uspomena* odnose na njihovu funkciju i svrhu. Za rezultative su općenito karakterističnije apstraktne imenice i, naravno, pridjevi, dok se final izražava konkretnim općim imenicama i vrlo rijetko pridjevima, usp. (32b) i (33b).

(32) a. *A Dušica želi (...) da je ovo izgradi* ***jačom, plemenitijom i boljom osobom***. (index.hr, hrWaC)

b. ?*A Dušica želi da je ovo izgradi* ***za jaču, plemenitiju i bolju osobu***.

(33) a. *(...) prošla je i rat, došla u drugu zemlju s djecom, i uspjela ih odgojiti* ***u divne ljude***. (forum.hr, hrWaC)

b. ?*Prošla je i rat, došla u drugu zemlju s djecom, i uspjela ih odgojiti* ***za divne ljude***.

Pojmovi *osoba*, *čovjek* i *ljudi* apstraktni su pojmovi koji se nerijetko shvaćaju prema posve subjektivnim parametrima. U rečenicama (33a) i (33a) označavaju rezultativno stanje u koje referenti objekta dolaze nakon procesa pretvorbe. Obilježenost rečenica (32b) i (33b) pokazuje da final i rezultativ nisu funkcijski podjednaki. U objema rečenicama preinaka instrumentala u sintagmu s prijedlogom *za* ne proizvodi final, već konkretizira pojmove dajući im referenciju i argumentnu ulogu beneficijensa u (32b), pa čak i supstitutiva u (33b). (Premda su obje rečenice tako shvaćene krajnje neobične.)

Budući da u finalnoj konstrukciji ne alternira samo s česticom *kao*, nego i s prijedlogom *za*, ne čudi da je predikatni instrumental namjere u suvremenom hrvatskom jeziku rijedak. Tijekom devetnaestog i prve polovice dvadesetog stoljeća instrumental namjere bio je nešto učestaliji. Ostvarivao se uz glagole funkcije, npr. *odabrati*, *zvati*, *poslati*, *dovesti*/*dovoziti* i *nametnuti se* (34a–d), a posebno čest bio je uz glagole *postaviti* i *priznati* uz koje se ostvaruje i danas.

(34) a. *Ovoga odabrah* ***žrtvom*** *već stoga što mi je i mio*. (Kovačić [n.d.], *Odabrane pripovijesti*, HJR)

b. *Poslali ga najprije* ***pomoćnikom*** *u Smokovljane (...)*. (Vodopić 1893, *Marija Konavoka*, HJR)

c. *Tek došavši u konflikt sa svojim dušobrižnim pastorima, koji su se htjeli nametnuti* ***arbitrima****, njegovom privatnom životu, on kao da se ostentativno priklonio nauci Starog Zavjeta*. (Batušić 1941, *Od Siene do Haarlema*, HJR)

d. *I ja se u toj hrabroj vojsci desih; // dovedoh* ***sužnjem*** *Vitolda si doma, // mladića*

N'jemca, kog' viteštvo resi. (Marković 1901, *Kohan i Vlasta. Epska pjesan*, HJR)

Zanimljivo je da se uz neke glagole funkcije, npr. *promovirati* i *namjestiti*, instrumental ostvaruje samo kada su u pasivnom obliku, usp. (35a–b).[52] Također, u ovoj se konstrukciji kao i u rezultativnoj instrumental može pojaviti u neobavijesnim, pleonastičnim spojevima, npr. *okruniti (se) kraljem*, usp. (36).

(35) a. *Spleo se žalibože u mreže – ah – no ipak, – oho – odavna već je* ***doktorom*** *promoviran*. (Gjalski 1913, *U noći*, HJR)

b. *(...) jedino onaj prvi položio je ispit i već podnio molbu da bude namješten* ***vježbenikom***. (Kozarac [n.d.], *Mrtvi kapitali*, HJR)

(36) *Govorkalo se da njihov broj raste iz dana u dan, i da se morski čarobnjak okrunio* ***kraljem*** *divova*. (Nazor [n.d.], *Veli Jože*, HJR)

Predikatni instrumental namjere u suvremenom hrvatskom jeziku dolazi gotovo isključivo uz glagole visoke kolostrukcijske snage, usp. *odrediti*, *nametnuti se*, *uzeti* i *imenovati* (37a–d) prema tablici 12.

(37) a. *Frodo nije imao braće i bio je sam sve do trenutka kada ga nije njegov ujak Bilbo Baggins posvojio i odredio ga* ***svojim nasljednikom*** *(...).* (tolkien.hr, hrWaC)

b. *Nije problem u onome što nam drugi (...) nameću, nego u nemoći da se nametnemo* ***boljim i vrjednijim***. (skac.hr, hrWaC)

c. *Zagovarači da se nikome ne da više, neka se uzmu* ***primjerom*** *(...).* (slobodnadalmacija.hr, hrWaC)

d. *Samo dva tjedna nakon što su ga imenovali* ***vitezom*** *(...) Salman Rushdie ponovo je došao na svjetske novinske naslovnice*. (algoritam.hr, hrWaC)

Primjeri s pridjevima, kao u rečenici (37b), izuzetno su rijetki. Češće ih se može naći samo s glagolima htijenja (38a–b). Tu su pridjevi i opet, što je izgleda karakteristično za predikatnu konstrukciju, najčešće u komparativu označavajući stanje referenta koje je u određenom vidu drugačije od zatečenoga.

[52] To se prevladavanje pasiva može primijetiti i među glagolima visoke kolostrukcijske snage u suvremenom hrvatskom jeziku. Tu je svakako primjer glagol *imenovati*, npr. *X je imenovan državnim tajnikom* / *biskupom* / *direktorom* itd. Razlog preklapanja pasivne i finalne konstrukcije mogla bi biti ekonomičnost. Pasivom se na pragmatički jednostavniji način nego primjerice perfektom može iskazati da je akt dodjele funkcije referentu proveden. Perfekt bi u iskaz uveo potrebu za iskazivanjem agensa radnje imenovanja, koji u danom kontekstu možda nije relevantan.

(38) a. *Grad se hoće **većim**, **ljepšim**, a voda tiha, mirna, zna na čas biti nepredvidiva i u razarajućem pohodu neumoljiva*. (fotografija.hr, hrWaC.)

b. *(...) još su jednom potvrdili koliko su Siščani zainteresirani za svoj grad i kako ga žele **ljepšim** i **ugodnijim za život***. (blog.hr, hrWaC)

Tablica 12. Skala kolostrukcijske snage glagola određenja funkcije referenta

Glagoli	**C i ¬C**	**C**	**OV**	**ΔP**
imenovati	2717	432	7,5	0,11
nametnuti	6732	389	2,5	0,03
odrediti	14809	950	2	0,03
iskoristiti	16743	717	2	0,02
uzeti	103556	3687	1,5	0,01
predložiti	6666	174	0,66	-0,01
zaposliti	10818	275	0,66	-0,01
postaviti	42292	1579	0,66	-0,01
izabrati	29195	1054	0,66	-0,01
pozvati	13677	155	0,33	-0,02
angažirati	3030	47	0,33	-0,02
poslati	43207	131	0,1	-0,02

U tablici 12 navodimo dvanaest glagola iz klase glagola određenja funkcije referenta. Za korpusnu građu i opet smo se oslonili na potkorpus *forumhr* korpusa *hrWac*. Ovdje to možda i nije bio najbolji odabir zato što je finalna konstrukcija učestalija u formalnijem novinarskom, biografijskom i religijskom diskursu, no htjeli smo biti dosljedni dosadašnjoj analizi u kojoj smo se oslanjali na jedan isti potkorpus.

Što se tiče rezultata, ne iznenađuje da se glagol *imenovati* nalazi na vrhu skupine. Radi se o glagolu koji se obično navodi među tipičnim primjerima suznačnih, semikopulativnih glagola (vidi Katičić 1986: 108; Silić – Pranjković 2005: 291). Finalna predikatna imena s glagolom *imenovati* ostvaruju se prije svega u instrumentalu, a onda posredstvom prijedloga *za*. Primjeri s česticom *kao* još uvijek su rijetki, a nerijetko i modalne naravi, usp. (39b). U rečenici (39a) glagol *imenovati* predočava dodjelu funkcije referentu. S druge strane, u rečenici (39b) dolazi kao glagol markiranja.

(39) a. *(...) no još nije odlučila koga će u svoje ime imenovati **kao arbitra** (...)*. (dnevnik.hr,

hrWaC)

b. *(...) te ljude bi trebalo izbacit iz grada, treba ih imenovat* ***kao ljudsku sramotu****, treba ih iz svih institucija i članstava izbacit (...)*. (slobodnadalmacija.hr, hrWaC)

Gledajući tablicu u cjelini, uočavamo relativno nisku frekvenciju pojavljivanja konstrukcije. Niti deset tisuća pojavnica ne oprimjeruje integraciju glagola s finalnom konstrukcijom. Kada se uzme u obzir da dvanaest glagola s popisa dolazi u gotovo tristo tisuća pojavnica, čini se da finalna konstrukcija nije odveć produktivna. Tomu bi razlog mogao biti potkorpus u kojemu prevladava kolokvijalni govor. Vezano na to također treba primijetiti da se glagoli *izabrati* i *postaviti* nalaze neobično nisko na skali nezavisno o tomu što je njihova »sirova« frekvencija u finalnoj konstrukciji visoka. Do prve polovice 20. stoljeća potonji su glagoli često dolazili s instrumentalom namjere, usp. *izabrati načelnikom* (40a) i *postaviti banom* (40b).

(40) a. *Kirin mu na tanko kazivaše, kako su općinski zastupnici izabrali Marka Ružića* ***načelnikom*** *(...)*. (Kumičić 1885, *Sirota*, HJR)

b. *Reče joj, da je Tahi kod njega bio (...) i hvalio u velike kraljevu mudrost, da je najmudrijega Hrvata postavio* ***banom***. (Šenoa 1885, *Sabrane pripoviesti*, HJR)

Među glagolima na vrhu skale značenje glagola *odrediti* je najopćenitije, stoga je značenje konstrukcije formulirano prema njemu. Tako prijelazna varijanta finalne konstrukcije znači 'X ODREĐUJE Y ZA FUNKCIJU/ULOGU Z', a formom obuhvaća subjekt s argumentnom ulogom agensa, objekt s ulogom pacijensa i finalno predikatno ime koje će se zavisno o kolostrukcijskoj snazi glagola sintaktički ostvariti kao adjunkt ili komplement. Niže navodimo primjere triju glagola s dna skale u tablici 12. Budući da se ne nalaze u asocijativnom odnosu s konstrukcijom njihovo je osnovno leksičko značenje po integraciji s njome u cijelosti očuvano (41a–c).

(41) a. *Baš me zanima koliko će izdržat prije nego ju pošalju* ***za kulturnog atašea*** *u neku manje opasnu državu*. (forum.hr, hrWaC)

b. *Boji li se i ona da će je muž šutnuti za isti model – mlađe godište ili da je u najezdi mlađih i sisatijih starleta više neće angažirati* ***za voditeljicu****?* (tportal.hr, hrWaC)

c. *I znam ljude koji su svašta tvrdili... tipa, učio 4 dana, zadnjih 100 str ni taknuo, pozvao ga* ***za demosa***. (forum.hr, hrWaC)

U svim trima rečenicama glagolska radnja shvaća se kao sredstvo provedbe konstrukcijske podradnje. Pošiljanje referenta u određenu državu shvaća se kao dodjeljivanje funkcije atašea. Angažiranje referenta vodi se svrhom koja podrazumijevanja određenje njegove funkcije. Isto

podrazumijeva i pozivanje referenta, usp. *pozvati za svjedoka* 'pozivom komu dodijeliti ulogu svjedoka'.

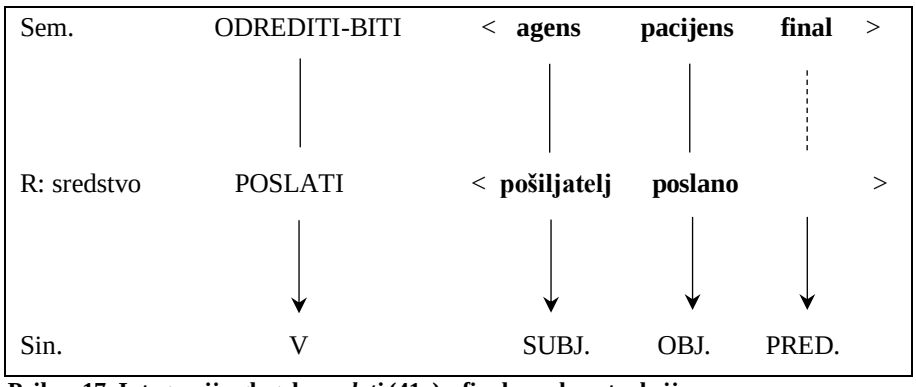

Prikaz 17. Integracija glagola *poslati* (41a) s finalnom konstrukcijom

Nasuprot glagolima određenja funkcije čija se radnja s podradnjom konstrukcije integrira kao sredstvo njezine provedbe, glagoli namjene s konstrukcijskom podradnjom integriraju se tako da se njihova radnja predočava kao preduvjet konstrukcijske podradnje.

U tablici 13 navodimo osam primjeraka klase glagola namjene. Iz tablice je odmah vidljivo da je integracija konstrukcije s ovom klasom glagola slaba. Od stotinu tisuća pojavnica glagola u korpusu niti osamsto njih ne oprimjeruje konstrukciju. Tomu svjedoči niska ΔP vrijednost čak i među egzemplarima. Ako tu uopće i može biti riječi o egzemplarima, uzevši u obzir da se glagoli *urediti*, *zamisliti* i *predvidjeti* ne nalaze u asocijativnom odnosu s konstrukcijom, nego se tek učestalije s njome integriraju nego ostali glagoli u klasi.

Tablica 13. Skala kolostrukcijske snage glagola određenja namjene referenta

Glagoli	**C i ¬C**	**C**	**OV**	**ΔP**
urediti	5082	105	2,85	0,01
zamisliti	30625	422	2	0,005
predvidjeti	7068	62	1,14	0,001
namijeniti	3204	21	0,85	-0,001
osnovati	7109	46	0,75	-0,002
organizirati	11567	64	0,62	-0,003
pokrenuti	17612	37	0,22	-0,007
planirati	18349	38	0,22	-0,007

Među ovim se glagolima instrumental namjere ne ostvaruje. Final se označava spojevima s česticom *kao* ili pak s prijedlogom *za*. Osim glagola *zamisliti*, svi su glagoli samoznačni te je po integraciji s konstrukcijom njihov obrazac valentnosti u cijelosti očuvan, usp. (42). Iznimka

bi bio glagol *predvidjeti* zato što se integracija s konstrukcijom u njegovu slučaju modelira analogijom prema glagolu *zamisliti*, usp. (43). To može dovesti do odabira objekata s kojima glagol *predvidjeti* bez finalnoga predikata nema jasan odnos.

(42) *Hrvatski Crveni križ odmah je pokrenuo akciju prikupljanja pomoći i namijenio je* ***za pomoć*** *Turskom Crvenom polumjesecu (...)*. (hck.hr, hrWaC)

Glagol *namijeniti* elaborira ditranzitivnu konstrukciju s izravnim objektom u ulozi pacijensa i neizravnim objektom u ulozi beneficijensa. Kako je obrazac valentnosti glagola *namijeniti* u rečenici (42) očuvan, dolazi do preklapanja finalne i ditranzitivne konstrukcije, što je kako smo već naveli učestala pojava. Finalni predikat *za pomoć* ostvaruje se kao značenjski pleonastičan adjunkt koji se iz rečenice može slobodno ispustiti.

(43) *Gaj i Lucije bili su nova dvojica koje je Oktavijan predvidio* ***za svoje nasljednike*** *(...).* (forum.hr, hrWaC)

Glagol *predvidjeti* u rečenici (43) sinoniman je s glagolom *zamisliti*. Utoliko se finalni izraz *za svoje nasljednike* ostvaruje kao njegov komplement. Kada bismo odstranili final, narušili bismo odnos glagola s objektom. Obično se predviđaju događaji koji pretpostavljaju izvjesnu prijetnju, npr. *predvidjeti rizik, opasnost, financijsku krizu, epidemiju*. Objekt u rečenici (43) ne podudara se s uobičajenim scenarijem predviđanja.

Bilo kako bilo, u svim slučajevima integracije ove klase glagola s finalnom konstrukcijom glagolska radnja predočava se kao preduvjet ostvarenja radnje konstrukcije. Donji primjeri s glagolima *urediti* i *pokrenuti* to najbolje pokazuju.

(44) a. *Kupiš veliki stan, urediš* ***za poslovni prostor****. Rentaš nekoj firmi s njima imaš ugovor na XY godina i oni su dužni održavat prostor*. (forum.hr, hrWaC)

b. *Blog je pokrenuo* ***kao neku vrstu vlastitog modnog dnevnika*** *(...).* (extravagant.com.hr, hrWaC)

Da bi stan služio za poslovni prostor, prvo mora biti uređen u tu svrhu. Isto tako, da bi blog služio kao modni dnevnik, prvo mora biti pokrenut. U obama slučajevima glagolska radnja preduvjet je konstrukcijske podradnje (vidi prikaz 18 za glagol *urediti*).

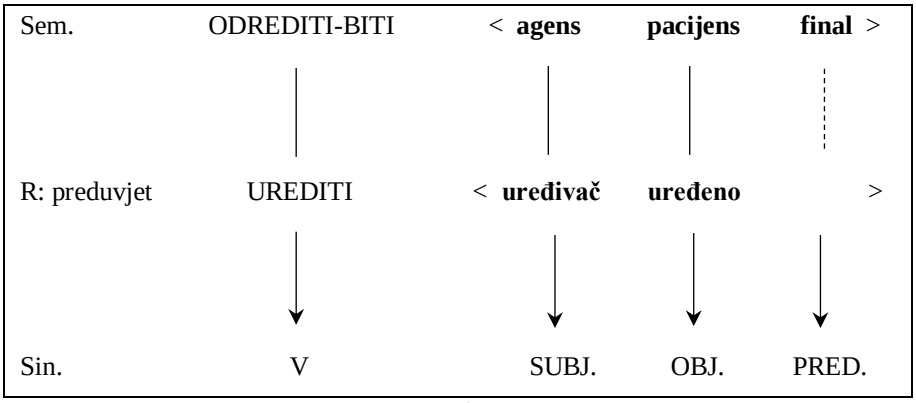

Prikaz 18. Integracija glagola *urediti* (44a) s finalnom konstrukcijom

Neprijelazna varijanta finalne konstrukcije počiva na glagolima *služiti* i *doći*, odnosno na značenju 'X IMA/PREUZIMA FUNKCIJU Y'. Glagoli *služiti* i *doći* stoje u leksičko-vidskoj opreci. Glagol *služiti* označava habitualnost, odnosno vremenski neodređen period u kojemu referent biva korišten u određenu svrhu, usp. (45a). S druge strane glagol *doći* označava teličnu radnju, a podrazumijeva preuzimanje funkcije činom dolaska na određeno mjesto, usp. (45b–c).

(45) a. *Takva bi imanja imala služiti okolišnom seljaštvu* ***primjerom*** *i* ***uzorom naprednog gazdinstva***. (Ivšić 1936, *Diljem sela*, HJR)

b. *Dodje li kapetan* ***gospodarom*** *u kuću, prestat će svako drugo gospodarstvo — a i moje*. (Šenoa 1885, *Sabrane pripoviesti*, HJR)

c. *God. 1840. dodje u našu regimentu Ivan Kukuljević* ***oficirom*** *od ugarske garde.* (Preradović 1890, *Izabrane pjesme*, HJR)

Kao i u slučaju prijelazne varijante konstrukcije, instrumental namjere uz glagole *služiti* i *doći* češće se ostvarivao do prve polovice 20. stoljeća. Danas će se final u obama slučajevima izražavati spojevima s česticom *kao* ili prijedlogom *za*. Izraz *služiti primjerom* može se naći u uporabi i u suvremenom hrvatskom jeziku. Izraz *dobro doći* u značenju 'poslužiti' potvrđuje asocijativnost glagola *doći* s finalnom konstrukcijom, usp. (46a–b).

(46) a. *Mislim da će mi to* ***dobro doći za odmor****, prvenstveno psihički, od natjecanja i putovanja*. (info.hr, hrWaC)

b. *Brz ritam kojim se danas živi* ***dobro dođe kao izgovor*** *roditeljima da nemaju vremena za svoju djecu*. (radio-mreznica.hr, hrWaC)

6.5.1. Obilježja finalne konstrukcije u hrvatskome jeziku (sumiranje poglavlja)

Final, vidjeli smo, podrazumijeva predikatni adjunkt ili pak komplement (zavisno, naravno, o glagolu) takve naravi da označava ciljano stanje ili funkciju referenta do kojega se dolazi posredstvom neke radnje. Radnja pritom može biti sredstvo ili preduvjet ostvarenja podradnje konstrukcije.

Vidjeli smo da u slučaju rezultativne konstrukcije glagol mora barem potencijalno moći dovesti do promjene stanja ili pretvorbe referenta. U slučaju finalne konstrukcije postoji slično ograničenje. Da bi došlo do integracije glagola s finalnom konstrukcijom, glagol leksički mora pretpostavljati nekakav prijenos, npr. *dodijeliti, dostaviti, ponuditi*; nekakvo preuzimanje, npr. *primiti, angažirati, zaposliti*; nekakvo planiranje, npr. *zacrtati, predvidjeti, organizirati*; ili pak stremljenje, npr. *htjeti, željeti*. U svim tim slučajevima finalom se može specificirati razlog same radnje zato što glagol podrazumijeva takav učinak na objektu koji je vođen određenom svrhovitošću. Primjerice, glagol *posuditi* pretpostavlja preuzimanje. Tako se razlog posudbe može precizirati finalnim predikatnim imenom, usp. (47a). Ako, s druge strane, uzmemo neki glagol postignuća, primjerice, glagol *udariti*, final se uz njega neće moći ostvariti (47b–c).

(47) a. *(...) nije mu baš bilo drago što sam njegovu priču posudila* ***kao literarni predložak***. (vita.com.hr, hrWaC)

b. ?*Udarili su ga* ***za čuvara***.

c. ?*Udario ga je* ***kao savjetnika***.

Rečenice (47b) i (47c) su gramatične, no u prvoj se prijedložnim spojem *za čuvara* izražava supstitutiv, usp. *Udarili su ga umjesto čuvara* / *da ga čuvar ne bi morao udarati*, a u drugoj rečenici spoj *kao savjetnika* može se zavisno o kontekstu tumačiti kao situacijsko sidro, usp. *Udario ga je kada je bio savjetnik*, ili kao restriktor, usp. *Udario ga je zato što je savjetnik*.

Glede načina izražavanja finalnih predikatnih imena, vidjeli smo da je i ovdje predikatni instrumental, nažalost, sve rjeđa pojava, ili je barem rjeđi nego što je bio do prve polovice 20. stoljeća. Dosljedno predikatni instrumental namjere dolazi samo s glagolom *imenovati*. Uz ostale se glagole ostvaruje sporadično.

U religijskom i novinarskom diskursu predikatni instrumental je učestaliji. U kolokvijalnom govoru nesumnjivo prevladavaju predikatna imena označena spojevima s česticom *kao* ili pak prijedlogom *za*. Od ostalih načina izražavanja finala u užem smislu nijedan ne može izraziti predikatnu varijantu. Iznimka bi tu bila kolokacija *na dar* (48). Međutim, prostorno značenje

prijedloga *na* onemogućava da izrazi funkciju ili ulogu referenta bez modifikacije imenicom koja će naznačiti da je prostornost tek metaforička, usp. (49a–b). Tako se ne može reći **poslati koga na nuncija*, već *poslati koga na položaj nuncija*. Podjednako ne možemo reći **doći na načelnicu*, već preuzimanje metaforičkog mjesta moramo precizirati posebnom imenicom, usp. *doći na mjesto načelnice*.

(48) *Uz svaki tretman* ***na dar*** *ćete dobiti kremu za lice (...)*. (olympiavodice.hr, hrWaC)

(49) a. *(...) odluka da iz Vatikana u Washington* ***na položaj nuncija*** *pošalje sadašnjeg glavnog tajnika vatikanskog guvernarata (...)*. (david-udruga.hr, hrWaC)

b. *Kad sam došla* ***na mjesto načelnice*** *bila sam puna energije, uzleta, elana (...).* (zadarskilist.hr, hrWaC)

Kao u slučaju rezultativne i modalne konstrukcije, koje se također nalaze u tijesnom odnosu s glagolskom radnjom, finalni predikati dolaze gotovo isključivo na postglagolskom položaju. U književnom jeziku mogu se naći primjeri finala na predglagolskom položaju, usp. (50).

(50) ***Izvorom poviesti čitave četvrte knjige*** *služila je Zavoroviću Bonfinova poviest (...)*. (Sakcinski 1886, *Glasoviti Hrvati prošlih vjekova*, HJR)

Finalna konstrukcija predstavlja još jedno slabo istraženo područje sekundarne predikacije. Svjedoči tomu i činjenica da Peti (1979) u svojoj monografiji uopće ne spominje sekundarne predikate koji se izražavaju prijedlogom *za* s akuzativom. (Ne spominje također niti rezultative izražene prijedlogom *u* s akuzativom, niti rezultative izražene prijedlogom *do* s genitivom.) U ovom poglavlju iznijeli smo neka karakteristična obilježja po kojima se finalna konstrukcija razlikuje od ostalih tipova predikatne konstrukcije. Osobito smo se posvetili razlici rezultativa i finala. Istraživanje bi trebalo nastaviti u smjeru određenja stvarne produktivnosti konstrukcije. Treba preispitati koje još specifične klase glagola poput glagola namjene oprimjeruju obrazac konstrukcije. Treba također detaljnije preispitati načine označavanja finalnih predikata. Iako spojevi s česticom *kao* i prijedlogom *za* uglavnom mogu alternirati, čini se da to nije baš uvijek tako. Glagoli *pokrenuti* i *planirati*, primjerice, naginju spojevima s česticom *kao*. Vrijedilo bi istražiti razloge tomu. Mogli bismo pretpostaviti da niska kolostrukcijska snaga pretpostavlja i ograničene načine integracije glagola i konstrukcije. No baš bi proučavanje takvih ograničenja moglo dati nove uvide o standardnim načinima izražavanja konstrukcije.

7. ZAKLJUČAK

Tema složenih i sekundarnih predikata u svjetskom jezikoslovlju kao što smo imali prilike vidjeti detaljno je obrađivana. To se za hrvatsko jezikoslovlje, nažalost, ne može reći. Gledajući mimo Petijeve (1979) monografije, tek nekoliko radova dotiče se teme sekundarnih predikata (vidi Karabalić 2003, Šarić 2008a/2008b, Marković 2009, Znika 2016).

Iako kritični prema Petijevu (1979) pojmu obveznog predikatnog proširka, njegov vrijedan doprinos temi smatramo neospornim. Petijeva monografija pisana iz teorijske perspektive rane generativne gramatike iznijela je detaljan opis sintaktičkog mehanizma sekundarne predikacije opisujući kategoriju neobveznog predikatnog proširka. U istoj se monografiji nalazi vrijedna klasifikacija morfoloških načina izražavanja sekundarnih predikata.

Vidjeli smo, međutim, da je od vremena Petijeve monografije opis fenomena sekundarne predikacije otišao dalje. U svjetskom jezikoslovlju nalazimo dinamično područje raspravljanja o tom fenomenu u kojemu hrvatsko jezikoslovlje, uz pokoju iznimku (v. Šarić 2008b, Marković 2009), gotovo da i ne sudjeluje. Namjera je rada bila da se to područje istraživanja što detaljnije izloži, a onda i preispita iz perspektive hrvatskoga jezika.

Ostalo je nesumnjivo mnogo otvorenih pitanja i nedovoljno istraženih segmenata. Na neke od njih osvrnut ćemo se niže. Međutim, neke smo probleme u određenoj mjeri uspjeli sagledati i ponuditi rješenje za njih. Prvi je od tih problema pojam obveznog predikatnog proširka koji je u hrvatskome jezikoslovlju uvriježen premda autori nerijetko uočavaju da je problematičan. Tako Marković (2009: 230), primjerice, govori o sekundarnom predikatu u užem smislu i širem smislu. U užem smislu riječ je o pravom sekundarnom predikatu, a u širem pak »o imenskome dijelu složenoga predikata«. No problematično je izjednačavati pojam sekundarnog predikata s onim složenoga zato što u slučaju složenoga predikata više ne postoje odjeliti predikati već jedna, složena sintaktička jedinica.

Složeni predikat opisali smo kao pojavu u kojoj se dva predikatna elementa ostvaruju kao sintaktička cjelina koja čini jezgru jednorečenične sintaktičke strukture. Složeni i sekundarni predikati podjednako s kontrolorom ulaze u odnos predikacije, no u radu smo pokazali da te dvije kategorije dijele osjetne razlike. Niže ćemo navesti ključna obilježja.

Nasuprot sekundarnim predikatima, koji se ostvaruju uz samoznačne glagole s intrinzičnim, leksički specifičnim sadržajem, složeni predikati dolaze isključivo uz *lake*, suznačne glagole. Nasuprot sekundarnim predikatima, složeni predikati ne mogu s glagolskim predikatom biti u

odnosu koordinacije. Nadalje, osim što verbaliziraju predikatna imena, suznačni glagoli ujedno ih i modificiraju. Budući da ih je asimilacija sa specifičnim tipom predikatne konstrukcije lišila leksičkoga sadržaja, svojim shematičnim značenjem takvi glagoli ne izriču nikakvu specifičnu obavijest, već ovisno o tipu konstrukcije preciziraju funkciju predikatanoga imena. Tako će, primjerice, predikatno ime *ljepšim* uz glagol *učiniti* biti rezultativ, a modal uz glagol *smatrati*. Kod samoznačnih glagola mogli smo vidjeti suprotnu tendenciju. Kod njih dodavanje adjunkta predikatne naravi modificira glagol. Tako, primjerice, rezultativ *lakšom* u sintagmi *izreći stvar lakšom (nego što jest)* predočava glagol *izreći* kao kauzativan glagol čijom se radnjom uzrokuje promjena predodžbe o referentu objekta.

Dalje smo utvrdili da se glagoli koji su dijelom složenih predikata ne mogu od predikatnih imena odijeliti na takav način da bi zadržali funkciju predikata i bili dijelom cjelovite, smislene propozicije. Uzevši u obzir da se samoznačni glagoli mogu slobodno odjeljivati od predikatnih adjunkata, odatle proizlazi još jedna presudna razlika među dvjema kategorijama. Razlika koja je unijeta u definiciju složenih predikata. Naime, jednorečeničnost. Složeni predikati oblikuju jednorečeničnu sintaktičku strukturu. S druge strane, sekundarne predikate moguće je odijeliti od glagolskih predikata i preoblikovati u surečenicu s gramatičkim vremenom i pragmatičkom modalnošću.

Teorija malih surečenica, koja je bliska Petijevom shvaćanju obveznih predikatnih proširaka utoliko što i predikatna imena u funkciji dopuna promatra kao sekundarne predikate, pokazala se problematičnom u istoj mjeri kao i Petijeva vlastita teorija. Osnovni problem teorije malih surečenica je što ne može točno opisati slučajeve integracije samoznačnih glagola s različitim tipovima predikatne konstrukcije. Tako je tumačenje rečenica (1b) i (1c) krajnje problematično zato što glagole *ocjenjivati* i *vidjeti* lišava objekta. S druge strane, kada bismo ih strukturirali na način (2), bili bismo prisiljeni ignorirati njihovu sinonimnost s glagolom *smatrati*, kao i činjenicu da predikatnim imenom *pametan* označavamo predikat individualne razine koji je u deskriptivnoj konstrukciji u većini slučajeva obilježen.

(1) a. *Mona smatra* [$_{SC}$ *Eugena pametnim*].
b. **Mona ocjenjuje* [$_{SC}$ *Eugena pametnim*].
c. **Mona vidi* [$_{SC}$ *Eugena pametnim*].

(2) ?*Mona ocjenjuje/vidi Eugena*$_i$ [$_{SC}$ PRO$_i$ *pametnim*]

Premda je kategorija sekundarnog predikata u svjetskom jezikoslovlju obilno istraživana, otvoreno je pitanje pojavljuju li se u rečeničnoj strukturi kao ishod sintaktičkih ili pak leksičkih procesa. Budući da se radi o adjunktima, uvriježeno je smatrati da je njihov ostvaraj u rečenici na neki način motiviran leksičkim obilježjima glagola. Sve to, naravno, pod pretpostavkom da je odnos adjunkcije sintaktička relacija motivirana semantičkim obilježjima svojih članova, prije svega obilježjima glagola.

Na tima pretpostavkama Levin i Rappaport (1990) iznose poticajnu teoriju kojom primjere tipa (1b) i (1c) tumače ishodom leksičke subordinacije ili ekstenzije glagolskog značenja prema značenju druge glagolske klase koja je poslužila kao model. Levin i Rappaport (1990) bilježe da svi glagoli značenjske klase dijele apstraktnu pojmovnu strukturu definiranu pojmovnim primitivima. Konstrukcija kao apstraktna argumentna struktura ili forma s kojom je povezano specifično značenje zapravo se i ne razlikuje previše od takve pojmovnim primitivima zadane strukture. No konstrukcijski pristup od modela koji nude Levin i Rappaport (1990) razlikuje se u barem dvama obilježjima. Kao prvo, uzimajući u obzir klase glagola, konstrukcijski pristup gradira članstvo glagola u tim klasama ovisno o tome u kojoj se mjeri relevantni glagol asocira sa značenjem i argumentnom strukturom ciljane klase. Utoliko su onda neki glagoli egzemplari klase, dočim se drugi u većoj ili manjoj mjeri povezuju s njome. Kao drugo, konstrukcijska gramatika odjeljuje konstrukcije od glagolskih klasa s kojima su asocirane. Konstrukcija je po svojim sintaktičkim i semantičkim obilježjima bliska onom glagolu ili pak glagolima klase koji demonstriraju najveću kolostrukcijsku snagu za klasu. Takve glagole nazivamo egzemplarima konstrukcije. Hipoteza konstrukcijske gramatike kaže da konstrukcije nastaju poopćavanjem značenja i argumentnih struktura glagola egzemplara. U jeziku su to oni glagoli koji su zbog općeg, apstraktnog značenja široko primjenjivi, što je uzrokom njihove visoke frekvencije i ranog usvajanja. Te se glagole obično naziva *glagolima opće svrhe*. To su primjerice glagoli *ići, učiniti, dati* i *staviti*. Svaki od tih glagola elaborira jednu specifičnu konstrukciju.

S namjerom istraživanja načina ostvarivanja složenih i sekundarnih predikata u rečeničnoj strukturi, u radu smo krenuli od temeljne hipoteze konstrukcijske gramatike. U skladu s time pretpostavili smo da u hrvatskome jeziku postoji konstrukcija koja se oprimjeruje različitim značenjskim tipovima složenih i sekundarnih predikata. Tu smo konstrukciju onda i obilježili nazivom *predikatna konstrukcija*. Opisali smo pet značenjskih tipova predikatne konstrukcije: rezultativnu, similativnu, deskriptivnu, modalnu i finalnu. Da bismo izveli osnovna obilježja pojedinačnih tipova, njihovu formu ili argumentnu strukturu i s njome povezano značenje, oslonili smo se na metodu kolostrukcijske analize, pri čemu smo pojam obavijesne vrijednosti

zamijenili pojmom kolostrukcijske snage. Kolostrukcijskom analizom potom smo preispitali polazišne hipoteze rada (i)–(iv).

(i) Glagoli najveće kolostrukcijske snage za ciljanu konstrukciju semantički ovise o predikatnom imenu do te mjere da se bez njega ne mogu ostvariti kao predikati.

Hipotezu (i) potvrdili su svi slučajevi preispitivanja kolokstrukcijske snage glagola. Ukratko u onim slučajevima gdje je kolostrukcijska snaga glagola bila značajna, glagol je demonstrirao razinu asimilacije koja je pretpostavljala ovisnost o predikatnom komplementu.

Analizirali smo prijelazne varijante rezultativne, modalne i finalne konstrukcije. Tako su u rezultativnoj konstrukciji najveću kolostrukcijsku demonstrirali glagoli *pretvoriti* i *učiniti*. U modalnoj konstrukciji glagoli *smatrati, doživljavati, nazivati* i *proglašavati*. U finalnoj glagoli *imenovati*, *nametnuti*, *odrediti* i *iskoristiti*. Sve su redom glagoli koji elaboriraju argumentnu strukturu konstrukcije, što znači da su predikatna imena njihovi komplementi. U svim trima slučajevima semantička nezavisnost glagola o predikatnom imenu bila je to veća što je njegova kolostrukcijska snaga bila niža. Tako se među glagolima s dna skale predikatna imena u pravilu uvijek mogu ispustiti iz rečenične strukture, usp. (3a–c).

(3) a. *Očevidac i bravarski mislilac odgojili ga* ***~~svojim klonom~~***. (vecernji.hr, hrWaC)
b. *(...) promjenom stanja svijesti, obiteljsko smo nasilje osudili* ***~~mračnijim i surovijim nego ikad~~***. (vecernji.hr, hrWaC)
c. *Ovoga odabrah* ***~~žrtvom~~*** *(...)*. (Kovačić [n.d.], *Odabrane pripovijesti*, HJR)

(ii) Značenjski tipovi predikatne konstrukcije temelje se na značenju i argumentnim strukturama glagola najveće kolostrukcijske snage.

Hipotezu (ii) postavili smo oslanjajući se na gledište da su egzemplari značenjskih tipova predikatne konstrukcije bliski glagolima opće svrhe (Goldberg *et al*. 2004). Nakon određenja egzemplara, nije bilo teško primijetiti uzajamnosti njihova značenja. K tomu, osim značenjski, glagoli najveće kolokstrukcijske snage za ciljanu konstrukciju beziznimno su se podudarali i argumentnom strukturom. Činjenica da su pokazivali značajnu sinonimnost razumljiva je kada se u obzir uzme da je riječ o glagolima koji su u cijelosti ili većim dijelom lišeni intrinzičnog leksičkog sadržaja koji bi bio uzrokom značenjskih odstupanja. Tako se glagol *procjenjivati* u (4a) može zamijeniti nizom drugih glagola, a da se propozicija rečenice pritom posve očuva, usp. (4b–c).

(4) a. *Varijabla (...) je povezana s vrijednostima pripadanja i priznanja koje studentice* ***procjenjuju*** *važnijima od studenata*. (ffzg.hr, hrWaC)

b. *Varijabla je povezana s vrijednostima pripadanja i priznanja koje studentice* ***smatraju*** *važnijima od studenata*.

c. *Varijabla je povezana s vrijednostima pripadanja i priznanja koje studentice* ***označavaju*** *važnijima od studenata*.

Vodeći se značenjima glagola egzemplara, određenje značenjske strukture uzajamne svim oprimjerenjima konstrukcije pokazalo se relativno jednostavnim postupkom. Gledajući gornje rečenice, sve dijele istovjetnu propoziciju, 'X POIMA Y U VIDU Z'. Neovisno o glagolu, u svim rečenicama doživljači ili prosuđivači poimaju vrijednosti pripadanja i priznanja kao temu u određenom aspektu koji se precizira modalnim predikatnim imenom. Iste smo podudarnosti primjerima obrazložili u svim značenjskim tipovima predikatne konstrukcije. Tako se, recimo, prijelazna varijanta rezultativne konstrukcije u hrvatskome jeziku temelji na značenju glagola *učiniti* i *pretvoriti*, kao i na njihovim obrascima valentnosti. Isto se glede glagola *imenovati* i *odrediti* može tvrditi za prijelaznu varijantu finalne konstrukcije.

Vidjeli smo da je kolostrukcijska snaga glagola u odnosu korelacije s apstraktnošću njegova značenja. Što je ta snaga veća, značenje glagola je apstraktnije. Proces apstrahiranja u nekim slučajevima otišao je dotle da su glagoli, primjerice glagoli *učiniti*, *smatrati*, *pričinjati se*, lišeni leksičkoga sadržaja te projiciraju tek shematsko značenje čija konkretizacija u cijelosti ovisi o leksičkom sadržaju njihovih komplemenata. Vrijedilo bi istražiti u kojoj bi se mjeri proces asimilacije glagola s konstrukcijom mogao izjednačiti s procesom gramatikalizacije.

(iii) Integracija određenog tipa predikatne konstrukcije s glagolom provodi se ili na temelju sintaktičke produktivnosti tipa ili analogijom prema egzemplaru.

Treća hipoteza temelji se na polazištima Barðdal (2008). Pod sintaktičkom produktivnošću mislimo na takvo širenje konstrukcije gdje postoji dovoljan broj glagolskih tipova da se proces integracije konstrukcije s određenim glagolom izvan specifičnih glagolskih klasa ne može prepoznati kao posljedica učinka specifičnog glagolskog egzemplara. Nasuprot tome, širenje konstrukcije analogijom uvijek se može slijediti do egzemplara koji je motivirao integraciju.

Najjasniji primjer širenja analogijom u hrvatskome jeziku daje rezultativna konstrukcija čiji su egzemplari glagoli *učiniti* i *pretvoriti*. Donji primjer s glagolom *odgojiti* pokazuje koliko je lako uočiti koji je od dvaju egzemplara *okinuo* integraciju, usp. (5a–b). Opisujući rezultativnu konstrukciju vidjeli smo da strogo gledano i ne postoji glagolska klasa na kojoj bi konstrukcija

počivala. Izuzev glagola *učiniti* i *pretvoriti* svi ostali glagoli koje smo analizirali demonstrirali su vrlo nisku kolostrukcijsku snagu. Manjak glagolskih tipova koji bi elaborirali konstrukciju osnovni je pokazatelj njezine slabe produktivnosti.

(5) a. *Zadaća je te odjeće da se omladina odgoji* ***osjetljivom za najmanje porive spolnoga nagona*** *(...)*. (ivanmerz.hr, hrWaC)

b. *Djeci su potrebne granice, a veliku ulogu pritom igra društvo čija je zadaća odgojiti ga* ***u odgovornog pojedinca***. (skole.hr, hrWaC)

Nasuprot rezultativnoj konstrukciji modalna konstrukcija obuhvaća čak nekoliko glagolskih klasa. Iako u modalnoj konstrukciji spojevi s česticom *kao* isto postupno potiskuju predikatni instrumental, vidjeli smo da je od svih značenjskih tipova predikatne konstrukcije modalna ta koja u najvećoj mjeri konzervira predikatnu funkciju instrumentala. Zanimljivo je, međutim, da se u modala obilježenih instrumentalom prilikom integracije s nekim glagolom uvijek može prepoznati egzemplar koji je motivirao integraciju. Tako je uporaba glagola *ispovijedati se* u (6a) modelirana glagolom *nazivati se*, a glagola *umišljati se* u (6b) glagolom *doživljavati se*.

(6) a. *Žalosti me kada naš čovjek, posebice onaj koji* ***se ispovijeda vjernikom*** *umišlja, da je život u zajednici bez Krista moguć*. (barka.com.hr, hrWaC)

b. *Nesuvislo, jadno i parolaški prosipaš bljuvotine i smrdunjavu velikosrpsku propagandu a* ***umišljaš se pametnim***. (vecernji.hr, hrWaC)

Nasuprot primjerima analogije motivirane egzemplarom, baš se u modalnoj konstrukciji nerijetko mogu naći primjeri koji su nesumnjiv ishod produktivnosti same konstrukcije. U tim se slučajevima uporaba glagola ne može slijediti do specifičnog egzemplara zato što je glagol odjednom sinoniman s nizom glagola neke klase. Glagol *prihvatiti* u (7) može se podjednako zamijeniti glagolima *proglasiti*, *označiti* ili *odrediti*. Nije zamjenjiv tek glagolima markiranja. Može alternirati i s glagolima percepcije, npr. *shvatiti*, *pojmiti*, *prepoznati*, kao i s glagolima iz klase glagola dodira, npr. *uzeti* i *usvojiti*.

(7) *Jedan od ugaonih kamenova toga modela (...) jest načelo jedan čovjek-jedan glas; najrazložnije bi bilo prihvatiti ga* ***društvenim konsenzusom*** *(...)*. (blog.hr, hrWaC)

Dakle, što više glagolskih klasa konstrukcija obuhvaća, i što su te klase razrađenije, što je više glagolskih tipova u njima asimilirano s konstrukcijom, to je manje integracija glagola i konstrukcije posredovana analogijom prema nekom specifičnom egzemplaru. Mogli bismo stoga tvrditi da se modalna i rezultativna konstrukcija u hrvatskome jeziku nalaze na oprečnim

krajevima spektra. Modalna konstrukcija svakako se širi na temelju sintaktičke produktivnosti i razrađenosti glagolskih klasa, dočim se rezultativna konstrukcija za integraciju s glagolima oslanja isključivo na egzemplare. Finalna konstrukcija nalazila bi se negdje između njih dviju, no nju je potrebno pomnije istražiti prije nego se iznese konačan zaključak.

(iv) Što je kolostrukcijska snaga imenice za predikatnu konstrukciju veća, izglednije je da će se pojaviti uz samoznačne glagole kao predikatni adjunkt.

Analiza kolostrukcijske snage imenica za deskriptivnu konstrukciju potvrdila je hipotezu (iv). Građa za analizu bile su imenice u instrumentalu, a korpus je obuhvaćao primjere iz devetnaestoga i prve polovice dvadesetoga stoljeća. Rezultati su pokazali da je pojavljivanje imenice u funkciji predikatnog adjunkta to izglednije što je njezina ukupna frekvencija u predikatnoj konstrukciji veća, odnosno što je njezina kolostrukcijska snaga viša. Primjerice, od sedamnaest ostvaraja oblika *pobjednikom* čak je šesnaest njih bilo u okviru predikatne konstrukcije. Od tih šesnaest ostvaraja njih sedam oprimjerilo je deskriptiv, odnosno predikatni adjunkt, usp. (8a) kao ogledni primjer. No među imenicama niže na skali također se mogla uočiti korelacija između frekvencije ostvarivanja imenice s glagolom *biti* i njezina ostvarivanja u odnosu predikatne adjunkcije. Među tim imenicama svakako bi najbolji primjer bio oblik *ženom*. Oblik općenito visoke frekvencije u korpusu, ali ujedno i oblik na koji smo nailazili među primjerima svih tipova predikatne konstrukcije, usp. (8b) kao ogledni primjer. Daljnji argument u korist hipoteze (iv) primjeri su situacijskih sidara, usp. *dječakom* (8c). Štoviše, ne bi bilo odveć pretjerano reći da se deskriptivni instrumental u hrvatskome jeziku najsustavnije ostvarivao u funkciji situacijskoga sidra. Primjeri tipa (8c) u hrvatskome jeziku devetnaestoga i prve polovice dvadesetoga stoljeća dio su opće uporabe. Naravno, te iste oblike podjednako često možemo naći i s glagolom *biti*.

(8) a. *Ni da se* ***pobjednikom*** *dovezeš očinski u grad!* (Virgil, *Eneida*, prev. Maretić 1896, HJR)

b. *Gospodaru svomu moraš se klanjati ako nećeš* ***ženom****, ali ćeš* ***ljubovcom***. (Šenoa 1875, *Čuvaj se senjske ruke*, HJR)

c. *Sin mi umrie* ***dječakom****, neovrši zavjeta*. (Šenoa 1885, *Sabrane pripoviesti*, HJR)

Treba napomenuti da se u korist hipoteze (iv) može uzeti i analiza kolostrukcijske snage pridjeva u komparativu kodiranih instrumentalom (vidi pogl. 6.1.2.). Skala pridjeva također je demonstrirala značajnu korelaciju između frekvencije s kojom se pridjev pojavio u predikatnoj konstrukciji i njegova ostvarivanja uz glagole niske ili nulte kolokstrukcijske snage.

Istraživanje gornjih četiriju hipoteza svoju temeljnu svrhu imalo je u preciznijem shvaćanju načina ostvarivanja složenih i sekundarnih predikata u rečeničnoj strukturi. Te načine opisali smo metodom konstrukcijske gramatike, odnosno modelom integracije glagola i konstrukcije. Na pitanje Rothstein (2006: 212) proizlaze li strukture sekundarne predikacije iz sintaktičkih ili leksičkih operacija može se odgovoriti da su svakako ishod sintaktičkih operacija. Kada se predikatna imena u rečeničnu strukturu uvode leksički, odnosno leksičkim obilježjima glagola, onda je, vidjeli smo, riječ o elaboraciji predikatne konstrukcije, što podrazumijeva da se radi o suznačnom glagolu asimiliranom s konstrukcijom do te mjere da bez predikatnoga imena ne može iskazati propoziciju rečenice. Točnije, bez predikatnoga imena taj glagol ne može biti predikatom. Sukladno tomu, sekundarna predikacija, barem prema tipovima predikatnih imena i tipovima predikatne konstrukcije kojima smo se bavili u radu, ishod je sintaktičke operacije. Pritom se pod sintaktičkom operacijom misli na integraciju glagola i konstrukcije.

Gornjem modelu svakako bi se moglo prigovoriti. Jedna primjedba koja se odmah može pretpostaviti jest da se specifični glagoli s određenim tipovima predikatne konstrukcije neće moći integrirati baš na osnovi svojih leksičkih obilježja. Da bi se integrirao s rezultativnom konstrukcijom, glagol mora barem potencijalno biti kauzativan. Da bi se integrirao s modalnom konstrukcijom, glagolom se mora moći iskazati subjektivna prosudba. Vidjeli smo također da će se deskriptivi pojaviti samo uz glagole koji uzrokuju promjenu stanja ili lokacije svojih objekata (Rapoport 1990). Problem je s tim prigovorom u tome što u obzir ne uzima činjenicu da konstrukcija determinira integraciju, a ne glagol. Prigovor, međutim, skreće pažnju na to da je značenje relevantan čimbenik integracije. Ne značenje glagola, nego značenje konstrukcije. To značenje nije leksičko, nego apstraktno značenje koje bi prije bilo gramatičko.

Jezična građa za istraživanje bili su primjeri s česticom *kao* i predikatnim instrumentalom. Predikatni instrumental u skladu s Mrázekom (1962) odredili smo u užem i širem smislu. U širem smislu njime se označavaju predikati koji se s glagolom nalaze u odnosu adjunkcije, a u užem smislu predikatna imena koja su komplementi suznačnih ili semikopulativnih glagola.

Kategorija adjunktnog predikatnog instrumentala u hrvatskom jezikoslovlju nije sustavno opisana zato što je uvriježen stav da se radi o zastarjeloj i rijetkoj kategoriji instrumentala. U gramatikama se opisuje pod nazivom *instrumental osnovne osobine*. U radu smo pokazali da taj naziv nije adekvatan zato što obuhvaća značenjski, a u određenoj mjeri i sintaktički različite tipove predikatnih adjunkata. Također smo ukazali na jaku dijakronijsku korelaciju između adjunktnog predikatnog instrumentala i instrumentala s oblicima glagola *biti*. Tu korelaciju

sugerira nekoliko činjenica. Kao prvo, konverbi glagola *biti* u određenim se strukturama s predikatnim instrumentalom mogu ispustiti. Kao drugo, oblici riječi u instrumentalu uz glagol *biti* i oblici u deskriptivnom instrumentalu često se pojavljuju kao sinonimne varijante. Najbolji primjeri su predikatna imena u funkciji situacijskih sidara, usp. *djevojkom* (9a–b). Naposljetku, korelaciju dvaju tipova instrumentala sugeriraju i rezultati testiranja hipoteze (iv). Vidjeli smo prema tim rezultatima da se pojavljivanje određene imenice u funkciji predikatnog adjunkta može predvidjeti prema njezinoj frekvenciji uz glagol *biti*.

(9) a. *Kad bijaše* ***djevojkom****, malo je mislila, drugi su se za nju brinuli, pa kad su joj našli muža, imala je još manje briga*. (Kumičić 1883, *Gospođa Sabina*, HJR)

b. *Seja je bila* ***djevojkom*** *vrlo lijepa i pristala*. (Budak 1930, *Pod gorom. Ličke priče*, HJR)

Istraživanje je pokazalo da je predikatni instrumental sve rjeđa pojava u hrvatskome jeziku. Njegovu ulogu najvećim su dijelom preuzeli spojevi s česticom *kao* te akuzativ s prijedlozima *u* i *za*. Odredili smo nekoliko razloga tomu. Prvi razlog svodi se na sinonimnost konstrukcija s instrumentalom i s česticom *kao*. Barðdal (2009: 124–125) bilježi da će od dvaju sinonimnih tipova u alternaciji biti potisnut onaj niže frekvencije. Najbolji su primjer tomu deskriptivni i similativni instrumental čija je niska frekvencija bila ishodom njihove vrlo ograničene uporabe. Osim alternacije s frekventnijim tipovima predikatnih imena, razlog postupnom nestajanju poredbenog i deskriptivnog instrumentala odnosi se na njihovu značenjsku netransparentnost, odnosno na njihovo preklapanje s drugim značenjima instrumentala, osobito s prostornim i značenjem sredstva. Međutim, nestajanje deskriptivnog i poredbenog instrumentala te sve rjeđe ostvarivanje rezultativnog, modalnog i instrumentala namjere moglo bi biti u vezi s postupnim nestajanjem i drugih značenjskih tipova instrumentala na što upozorava Brač (2017a: 259).

Peti (1979) je ponudio iscrpan popis tipova sekundarnih predikata, a opet među njima ne nalazimo akuzativ s prijedlozima *u* i *za*. Premda se bavi participom, ne osvrće se detaljnije na ulogu konverba glagola *biti* i *bivati* u predikatnoj konstrukciji. Peti se ne bavi ni značenjskim aspektom sekundarne predikacije. To smo ovim radom pokušali popraviti. U opisu smo krenuli od predikatne konstrukcije koju smo zamislili kao nadređen pojam nekoliko specifičnih tipova definiranih prema njihovu značenju. Odredili smo pet takvih tipova, pri čemu smo im vodeći se primjerom Pranjkovića (2001: 18) dodijelili imena kakvima se običavaju imenovati padeži: *similativ*, *deskriptiv*, *rezultativ*, *final* i *modal*. Svaki od njih oprimjeruje istoimenu konstrukciju. Svakoj od konstrukcija posvetili smo odjelito poglavlje.

Rezultativna konstrukcija u hrvatskome jeziku dolazi u prijelaznoj i neprijelaznoj varijanti. Prijelazna varijanta nosi značenje 'X UZROKUJE DA Y POSTANE Z', a u neprijelazna 'X POSTAJE /PRETVARA SE U Y'. Među načine izražavanja konstrukcije spadaju rezultativni instrumental, akuzativ s prijedlogom *u*, u manjoj mjeri i s prijedlogom *na*, te genitiv s prijedlogom *do*. Egzemplari prijelazne varijante konstrukcije su glagoli *učiniti* i *pretvoriti*, a neprijelazne glagol *postati*. Konstrukcija počiva na glagolima što uzrokuju promjenu stanja ili neki vid pretvorbe referenta objekta.

Similativna konstrukcija dolazi u značenju 'X SE POSREDSTVOM RADNJE Y PRIČINJA KAO Z'. Glagol se prilikom integracije s konstrukcijom stoga uvijek poima kao sredstvo provedbe njezine vlastite podradnje, npr. *pršiti daždom → pršenjem se pričinjati daždom*. Konstrukcija se izražava ili česticom *kao* ili instrumentalom. Uporaba instrumentala strogo je ograničena parametrom zamjetljivosti, što je nesumnjivo glavni razlog prevladavanja čestice *kao* nad njime. Među relevantne glagolske klase spadaju glagoli položaja, glagoli kretanja, glagoli izgleda, glagoli zvuka, a nešto rjeđe i kauzativni glagoli. Za similativnu konstrukciju, međutim, presudna je klasa glagola subjektivnog doživljaja. To su glagoli *činiti se/pričinjati se, izgledati, zvučati, djelovati, doimati se*, a njihovo uzajamno značenje 'X POBUĐUJE DOJAM KAO DA JE Y' iskazuje konkretnu podradnju similativne konstrukcije 'X SE PRIČINJA KAO Z'.

Deskriptivna konstrukcija počiva na značenju 'X SE POJAVLJUJE U VIDU Y'. Deskriptivi pripadaju kategoriji slobodnih predikatnih imena, pa je njihova pragmatička i modalna neovisnost o glagolu razlog tomu da se konstrukcija ne povezuje s nekom specifičnom klasom glagola, što znači da se deskriptivi mogu integrirati s bilo kojim glagolskim tipom. Neovisno o tomu, vidjeli smo da postoji manja klasa glagola – tzv. glagoli pojavljivanja – koji elaboriraju deskriptivnu konstrukciju. Deskriptivna konstrukcija u hrvatskome jeziku može se izraziti na različite načine, npr. prijedložnim i besprijedložnim genitivom, lokativom s prijedlogom *u* te sročnošću s kontrolorom u slučaju pridjeva. Mi smo se usredotočili na deskriptive obilježene predikatnim instrumentalom i one izražene u spojevima s neglagolskom kopulom *kao*. Težište opisa bilo je na imenicama. Deskriptive smo podijelili na deskriptive u širem i užem smislu. Među deskriptive u širem smislu svrstali smo situacijska sidra i restriktore.

Modalna konstrukcija u hrvatskome jeziku svodi se uglavnom na prijelaznu varijantu koja dolazi sa značenjem 'X POIMA Y U VIDU Z'. Neprijelazna varijanta u značenju 'X BIVA POIMAN U VIDU Y' temelji se na svega nekolicini glagola: *sloviti*, *važiti*, *vrijediti* i *glasiti*. Prijelazna varijanta konstrukcije obuhvaća nekoliko glagolskih klasa. Najistaknutije klase čine glagoli

percepcije i mentalnih djelatnosti s egzemplarima *smatrati* i *doživljavati* te glagoli markiranja s egzemplarima *nazivati* i *proglašavati/proglasiti*. Konstrukcija se izražava instrumentalom i neglagolskom kopulom *kao*. Osjetno rjeđe može se izraziti i akuzativom s prijedlogom *za*.

Finalna konstrukcija kao modalna i rezultativna svodi se uglavnom na prijelaznu varijantu sa značenjem 'X ODREĐUJE Y ZA FUNKCIJU/ULOGU Z'. Najvažniji za prijelaznu varijantu jesu glagoli određenja funkcije referenta čiji su egzemplari glagoli *imenovati*, *nametnuti* i *odrediti*. Neprijelazna varijanta sa značenjem 'X IMA/PREUZIMA FUNKCIJU Y' svodi se na glagole *služiti* i *doći*. Konstrukcija se izražava trima načinima: instrumentalom namjere koji je nažalost sve rjeđa pojava u suvremenome hrvatskom jeziku te neglagolskom kopulom *kao* i akuzativom s prijedlogom *za*.

Prethodno u hrvatskome jezikoslovlju nitko nije proveo sustavan opis značenja sekundarnih predikata. Šarić (2008b) je pokušala sastaviti značenjsku klasifikaciju deskriptiva, ali njezin se opis pokazao odveć opširnim. Osim značenjske klasifikacije složenih i sekundarnih predikata, ovim smo radom dali doprinos još nekim područjima istraživanja. Opisom načina integracije glagola i tipova predikatne konstrukcije dali smo doprinos preciznijem razumijevanju načina ostvarivanja složenih i sekundarnih predikata u strukturi rečenice. Vjerujemo također da je model opisa kojim se u obzir uzimaju kolostrukcijska snaga glagola i načini integracije glagola s nekom specifičnom konstrukcijom koristan alat za dijakronijski opis promjena u obrascima valentnosti koje glagoli opetovano pokazuju.

Rezultati istraživanja doprinose otvorenoj raspravi glede odnosa adverbijala i sekundarnih predikata. U više smo navrata u radu imali prilike vidjeti koliko su te dvije kategorije doista tijesno povezane. S tim u vezi rad otvara neka teorijska pitanja i potiče na daljnje istraživanje. Treba odrediti u kojoj se mjeri rezultativnost u hrvatskome jeziku izražava prefiksacijom i je li u tome primarni razlog niske produktivnosti rezultativne konstrukcije na sintaktičkoj razini. Vrijedilo bi detaljnije istražiti odnos vida, osobito leksičkog vida habitualnosti i durativnosti, s pojedinim tipovima predikatne konstrukcije, posebice modalne konstrukcije koja demonstrira tendenciju prema nesvršenom vidu. Isto tako trebalo bi preispitati postoje li specifična leksička obilježja po kojima glagoli preferiraju ili odbijaju predikatni instrumental. To smo imali prilike vidjeti kod modalne konstrukcije gdje će primjerice glagol *vidjeti* privlačiti, a glagol *gledati* odbijati potonji padež. No to su tek neke od tema koje smo u radu ostavili otvorenima. Iako je kategorija sekundarnog predikata u svjetskom jezikoslovlju detaljno istražena, mnogo je toga nerazriješeno, a neka se područja i teme istraživanja tek počinju oblikovati.

8. LITERATURA

Aarts, Bas (1992). *Small Clauses in English: The Nonverbal Types.* Berlin — New York: Mouton de Gruyter.

Ahrens, Kathleen (1995). *The mental representation of verbs*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Kaliforniji.

Andrews, Avery (1982). »A Note on the Constituent Structure of Adverbials and Auxiliaries«. *Linguistic Inquiry* 13: 313–317.

Anić, Vladimir, Brozović - Rončević, Dunja, Goldstein, Ivo, Goldstein, Slavko, Jojić, Ljiljana, Matasović, Ranko i Pranjković, Ivo (2004). *Hrvatski enciklopedijski rječnik,* K-Ln. Zagreb: Novi Liber.

Arnaut, Alica (2013). »Akuzativ s prijedlozima za izražavanje namjernog značenja«. *Bosnistika plus* 1: 9–20.

Babić, Stjepan, Brozović, Dalibor, Škarić, Ivo i Težak, Stjepko (2007). *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Babukić, Vjekoslav (1854/2014). *Ilirska slovnica*. Pretisak Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Bailyn, John F. i Rubin, Edward J. (1991). »The Unification of Instrumental Case Assignment in Russian«. *Cornell Working Papers in Linguistics* 9: 99–126.

Bailyn, John F. (2002). »Overt predicators«. *Journal of Slavic Linguistics* 10: 23–52.

Bailyn, John F. (2012). *The Syntax of Russian*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bakšić, Sabina (2009). »O riječi kao«. *Pismo. Časopis za jezik i književnost* 7: 53–60.

Barić, Eugenija, Lončarić, Mijo, Malić, Dragica, Pavešić, Slavko, Peti, Mirko, Zečević, Vesna i Znika, Marija. (1997), *Hrvatska gramatika* II. izdanje, Zagreb: Školska knjiga.

Bartsch, Renate (1987). »Context-dependent Interpretations of Lexical Items«. *Foundations of Pragmatics and Lexical Semantics,* ur. Jeroen Groenendijk, Dick de Jong i Martin Stokhof, 1–25. Dordrecht: Foris.

Barðdal, Jóhanna (2008). *Productivity. Evidence from Case and Argument Structure in Icelandic*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Barðdal, Jóhanna (2009). »The development of case in Germanic«. *The Role of Semantic, Pragmatic, and Discourse Factors in the Development of Case*, ur. Jóhanna Barðdal i Shobhana L. Chelliah, 123– 159. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Barwise, Jon i Perry, John (1983). *Situations and Attitudes*. Cambridge: The Massachusetts Institute of Technology.

Belaj, Branimir i Tanacković Faletar, Goran (2014). *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Knjiga prva. Imenska sintagma i sintaksa padeža*. 213–228. Zagreb: Disput.

Bierwisch, Manfred (2003). »Heads, complements, adjuncts: Projection and saturation«. *Modifying Adjuncts*, ur. Ewald Lang, Claudia Maienborn i Cathrine Fabricius-Hansen, 113–159. Berlin: Mouton de Gruyter.

Birtić, Matea i Brač, Ivana (2016). »Male surečenice uz glagole *doživjeti* i *doživljavati*«. *Rasprave. Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 42: 309–331.

Blass, Regina (2000). »Particles, propositional attitude and mutual manifestness«. *Pragmatic markers and propositional attitude*, ur. Gisle Andersen i Thorstein Fretheim, 39–52. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Blevins, James P. i Blevins, Juliette (2009). »Introduction: Analogy in grammar«. *Analogy in Grammar: Form and Acquisition*, ur. James P. Blevins i Juliette Blevins, 1–12. Oxford: Oxford University Press.

Boas, Hans C. (2003). *A Constructional Approach to Resultatives*. Stanford: CSLI Publications.

Boas, Hans C. (2013). »Cognitive Construction Grammar«. *The Oxford handbook of construction grammar*, ur. Thomas Hoffmann i Graeme Trousdale, 233–254. Oxford: Oxford University Press.

Bowers, John (1993). »The Syntax of Predication«. *Linguistic Inquiry* 24: 591–656.

Brač, Ivana (2017a). *Sintaktička i semantička analiza besprijedložnoga instrumentala*. Doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Brač, Ivana (2017b). »Instrumental u kopulativnim rečenicama«. *Fluminensia* 29: 29–45.

Bredin, Hugh (1998). »Comparisons and similes«. *Lingua* 105: 67–78.

Brinker, Klaus (1977). *Modelle und Methoden der strukturalistischen Syntax: eine Einführung*. Stuttgart: Kohlhammer.

Brozović-Rončević, Dunja, Damir Ćavar (2012). »Riznica: The Croatian language corpus«. *Prace filologiczne* LXIII: 51–65.

Bruening, Benjamin (2018). »Depictive Secondary Predicates and Small Clause Approaches to Argument Structure«. *Linguistic Inquiry* 49: 537–559.

Budmani, Pero (1896). *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika: Sv. 16*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Butt, Miriam (2010). »The light verb jungle: still hacking away«. *Complex Predicates. Cross-linguistic Perspectives on Event Structure*, ur. Mengistu Amberber, Brett Baker i Mark Harvey, 48–78. Cambridge: Cambridge University Press.

Bybee Joan (1985). *Morphology: A study of the relation between meaning and form*. Amsterdam: Benjamins.

Bybee, Joan (2010). *Language, Usage and Cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.

Carlson, Gregory (1977). *Reference to kinds in English*. Doktorska disertacija. Amherst: Sveučilište u Massachusettsu.

Carrier, Jill i Randall, Janet (1992). The Argument Structure and Syntactic Structure of Resultatives. *Linguistic Inquiry* 23: 173–234.

Chomsky, Noam (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge: MIT Press.

Chomsky, Noam (1981). *Lectures on Government and Binding*. Dordrecht: Foris.

Chomsky, Noam (1986). *Knowledge of language. Its nature, origin, and use*. Praeger: New York.

Clark, E. V. (1978). Discovering what words can do. *Papers from the parasession on the lexicon, Chicago Linguistic Society*, ur. Donka Farkas, Wesley M. Jacobsen, Karol W. Todrys, 34–57. Chicago: Chicago Linguistic Society.

Collins, C. Peter (1991). *Cleft and Pseudo-Cleft Constructions in English*. London: Routledge.

Creissels, Denis (2014). »Functive phrases in typological and diachronic perspective«. *Studies in Language* 38: 605–647.

Delbrück, Berthold (1893). *Vergleichende Syntax der indogermanischen Sprachen*. Strassburg: Karl J. Trübner.

Della Bella, Ardelio (1728/2006). *Istruzioni grammaticali della lingua illirica*. Pretisak Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Desjatova, Anna V., Olga Laševskaja i Alexandra A. Mahova (2008). Konstrukcija s tvoritel'nym formy "X Y-om". *Proceedings of the Annual International Conference "Dialogue"* 7(14): 133–139.

Dikken den, Marcel (2006). *Relators and Linkers, The Syntax of Predication, Predicate Inversion, and Copulas*. London: MIT Press.

Dowty, David (1979). *Word Meaning and Montague Grammar*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company.

Dowty, David (2003). »The dual analysis of adjuncts/complements in Categorial Grammar«. *Modifying Adjuncts*, ur. Ewald Lang, Claudia Maienborn i Cathrine Fabricius-Hansen, 33–66. Berlin: Mouton de Gruyter.

Ellis, Nick C. (2006). »Language Acquisition as Rational Contingency Learning«. *Applied Linguistics* 27: 1–24.

Ellis, Nick C. i Ferreira-Junior, Fernando (2009). »Construction Learning as a Function of Frequency, Frequency Distribution, and Function«. *The Modern Language Journal* 93: 370–385.

Faulhaber, Susen (2011). *Verb Valency Patterns. A Challenge for Semantics-Based Accounts*. Berlin: Walter de Gruyter.

Filip, Hana (2000). »The Quantization Puzzle«. *Events as grammatical objects, from the combined perspectives of lexical semantics, logical semantics and syntax*, ur. James Pustejovsky i Carol Tenny, 3–60. Stanford: CSLI Press.

Filip, Hana (2001). »The Semantics of Case in Russian Secondary Predication«. *Proceedings of the 11th Semantics and Linguistic Theory Conference*, ur. Rachel Hastings, Brendan Jackson i Zsofia Zvolenszky. 192–211. NY: Cornell University.

Fillmore, Charles (1968). »The case for case«. *Universals in Linguistic Theory*, ur. Emmon Werner Bach i Robert Thomas Harms. 1–88. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Fillmore, Charles (1982). »Frame Semantics«. *Linguistics in the Morning Calm*, ur. The Linguistic Society of Korea. 111–137. Seoul: Hanshin Publishing Co.

Fillmore, Charles i Kay, Paul (1993). *Construction Grammar Coursebook*. Berkely: Sveučilište u Berkelyju, Odsjek za lingvistiku.

Fillmore, Charles (2013). »Berkeley Construction Grammar«. *The Oxford handbook of construction grammar*, ur. Thomas Hoffmann i Graeme Trousdale, 111–132. Oxford: Oxford University Press.

Florschütz, Josip (2002). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Ex libris. [Izvornik: Florschütz, Josip (1918). *Gramatika hrvatskoga jezika: za ženski licej, preparandije i više pučke škole*. Zagreb: Trošak i naklada kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade.]

Fong, Vivienne (2003). »Resultatives and depictives in Finnish«. *Generative Approaches to Finnic and Saami Linguistics*, ur. Diane Nelson i Satu Manninen. 201-234. Stanford: CSLI Publications.

Frege, Gottlob (1879). *Begriffsschrift: eine der arithmetischen nachgebildete Formelsprache des reinen Denkens*. Halle: Verlag von Louis Nebert.

Gardiner, Sunray Cythna (1984). *Old Church Slavonic: an elementary grammar*. Cambridge: Cambridge University Press.

Geuder, Wilhem (2000). *Oriented Adverbs: Issues in the Lexical Semantics of Event Adverbs*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Konstanzu.

Gisborne, Nikolas (2008). »Dependencies are constructions: A case study in predicative complementation«. *Constructional Approaches to English Grammar*, ur. Graeme Trousdale i Nikolas Gisborne. 219–255. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.

Gnjatović, Tena i Matasović, Ranko (2010). »Evidencijalne strategije u hrvatskom jeziku«. *Sintaksa padeža*, ur. Matea Birtić i Dunja Brozović Rončević. 89–99. Osijek/Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Filozofski fakultet Osijek.

Goldberg, Adele E. (1991). »It Can't Go Down the Chimney Up: Paths and the English Resultative«. *Proceedings of the Seventeenth Annual Meeting of the Berkeley*

Linguistics Society: General Session and Parasession on The Grammar of Event Structure, ur. Laurel A. Sutton. 368–378. Berkeley: Berkeley Linguistics Society.

Goldberg, Adele E. (1995). *Constructions, A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago: The University of Chicago Press.

Goldberg, Adele E. (1999). »The Relationships between Verbs and Constructions«. *Lexical and Syntactical Constructions and the Construction of Meaning*, ur. Marjolijn H. Verspoor, Kee Dong Lee i Eve Sweetser. 383–398. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Goldberg, Adele E. i Jackendoff, Ray (2004). »The English Resultative as a Family of Constructions«. *Language* 80: 532–568.

Goldberg, Adele E., Casenhiser, Devin i Sethuraman, Nitya (2004). »Learning argument structure generalizations«. *Cognitive Linguistics* 15: 289–316.

Goldberg, Adele E., Casenhiser, Devin i Sethuraman, Nitya (2005). »The role of prediction in construction-learning«. *Journal of Child Language* 32: 407–426.

Goldberg, Adele E. (2006). *Constructions at Work: the nature of generalization in language*. Oxford: Oxford University Press.

Goldberg, Adele E. (2010). »Verbs, Constructions, and Semantic Frames«. *Lexical Semantics, Syntax and Event Structure*, ur. Malka Rappaport Hovav, Edit Doron i Ivy Sichel. 39–58. Oxford: Oxford University Press.

Grickat, Irena (1961). »Prilozi i njihov odnos prema pridevima i pridevskim značenjima«. *Naš jezik* XI: 69–80.

Gries, Stefan, Hampe, Beate i Schönefeld, Doris (2005). »Converging evidence: Bringing together experimental and corpus data on the association of verbs and constructions«. *Cognitive Linguistics* 16: 635–676.

Gropen, Jess, Pinker, Steven, Hollander, Michelle, Goldberg, Richard i Wilson, Ronald (1989). »The learnability and acquisition of the dative alternation in English«. *Language* 65: 203–257.

Gruber, Jeffrey S. (1965). *Studies in Lexical Relations*. Doktorska disertacija. Masačusetski institut za tehnologiju.

Haspelmath, Martin i Buchholz, Oda (1998). »Equative and similative constructions in the languages of Europe«. *Adverbial Constructions in the Languages of Europe*, ur. Johan van der Auwera i Donall P. Ó Baoill. 277–334. Berlin: Mouton de Gruyter.

Haspelmath, Martin (1999). »Converbs«. *Concise encyclopedia of grammatical categories*, ur. Keith Brown i Jim Miller. 110–115. Oxford: Elsevier.

Helbig, Gerhard i Buscha, Joachim (1996). *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht.* Leipzig: Langenscheidt.

Hengeveld, Kees (1992). *Non-verbal predication: theory, typology, diachrony*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Hentschel, Gerd (2008). »On the classification of (non-resultative) predicative adjuncts«. *Secondary predicates in Eastern European languages and beyond*, ur. Christoph Schroeder, Gerd Hentschel i Winifried Boeder. 97–124. Oldenburg: BIS-Verlag.

Herbst, Thomas (1999). English valency structures – A first sketch. *Erfurt Electronic Studies in English* 6. Dostupno: http://webdoc.gwdg.de/edoc/ia/eese/artic99/herbst/6_99.html, pristupljeno 6. lipnja 2015.

Higgins, Francis R. (1979). *The Pseudo-cleft Construction in English.* New York: Garland Publishers.

Himmelmann, Nikolaus P. i Schultze-Berndt, Eva F. (2004). »Depictive secondary predicates in crosslinguistic perspective«. *Linguistic Typology* 8: 59–131.

Himmelmann, Nikolaus P. i Schultze-Berndt, Eva F. (2005). *Secondary predication and adverbial modification. The typology of depictives*. Oxford: Oxford University Press.

Hinterhölzl, Roland (2001). »Semantic Constraints on Case Assignment in Secondary Adjectival Predicates in Russian«. *ZAS Papers in Linguistics* 22: 99–112.

Hirvonen, Sanna (2014). *Predicates of personal taste and perspective dependence*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Londonu.

Hoeksema, Jack (1994). »A Semantic Argument for Complex Predicates«. *Proceedings of Semantics and Linguistic Theory IV*, ur. Mandy Harvey i Lynn Santelmann. 145–160. Ithaca: Cornell University.

Hoekstra, Teun (1988). »Small clause results«. *Lingua* 74: 101–139.

Hržica, Gordana (2012). »Daj mi to napisaj: preopćavanja glagolske osnove u usvajanju hrvatskoga jezika«. *Suvremena lingvistika* 74: 189–208.

Ivić, Milka (1954). *Značenja srpskohrvatskog instrumentala i njihov razvoj: (sintaksičko-semantička studija)*. Beograd: Naučna knjiga.

Iwata, Seizi (2006). »Argument resultatives and adjunct resultatives in a lexical constructional account: the case of resultatives with adjectival result phrases«. *Language Sciences* 28: 449–496.

Jackendoff, Ray (1972). *Semantic Interpretation in Generative Grammar*. Cambridge: MIT Press.

Jackendoff, Ray (1997). »Twistin' the Night Away«. *Language* 73: 534–559.

Jakobson, Roman (2008). »Doprinos općoj teoriji padeža«. *O jeziku*, ur. Linda R. Waugh i Monique Monville-Burston. 393–449. Zagreb: Disput. [Izvornik: Jakobson, Roman (1936). »Beitrag zur allgemeinen Kasuslehre: Gesamtbedeutungen der russischen Kasus«. *Selected Writings II*, 23–71. The Hague/Paris: Mouton.]

Janda, Laura A. (1993). *A Geography of Case Semantics. The Czech Dative and the Russian Instrumental*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Jäger, Gerhard (1999). »Stage levels, states, and the semantics of copula«. *ZAS Papers in Linguistics* 14: 65–94.

Jäger, Gerhard (2000). »Towards an explanation of copula effects«. *ZAS Papers in Linguistics* 16: 1–30.

Johannessen, Janne Bondi (1998). *Coordination*. Oxford: Oxford University Press.

Johnston, Michael J. R. (1999). »A syntax and semantics for purposive adjuncts in HPSG«. *Studies in Contemporary Phrase Structure Grammar*, ur. Robert D. Levine i Georgia M. Green. 80–118. Cambridge: Cambridge University Press.

Jojić, Ljiljana, Vajs Vinja, Nada, Zečević, Vesna, Nakić, Anuška, Cvitanušić Tvico, Jelena, Đurđević, Ranka, Gligorić, Igor Marko, Korajac, Aida, Korajac, Ines, Krajačić, Ivana, Peruško, Katja, Štriga, Nika, Vlatković, Dijana (2015). *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.

Jonke, Ljudevit, Hraste, Mate, Musulin, Stjepan, Rogić, Pavle i Pavešić, Slavko (1967). *Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika G–K*. Zagreb: Matica hrvatska.

Kayne, Richard (1984). »Principles of particle constructions«. *Grammatical representation*, ur. Jacqueline Guéron, Hans-Georg Obenauer i Jean-Yves Pollock. 101–140. Dordrecht: Foris.

Kapetanović, Amir i Štrkalj Despot, Kristina (2010). »Instrumental u hrvatskim stihovima srednjega vijeka«, ur. *Sintaksa padeža*, Matea Birtić i Dunja Brozović Rončević. 101–127. Zagreb/Osijek: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Filozofski fakultet Osijek.

Karabalić, Vladimir (2003). »Hrvatski imenski predikatni proširak i njemački ekvivalenti«. *Suvremena lingvistika*. 55–56: 85–101.

Kašić, Bartol (1604/2002). *Osnove ilirskoga jezika u dvije knjige*. Pretisak Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Katičić, Radoslav (1986/2002). *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Treće poboljšano izdanje, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Katz, Jerrold J. i Postal, Paul M. (1964). *An integrated theory of linguistic descriptions*. Cambridge: MIT Press.

Kennedy, Christopher (2013). »Two Sources of Subjectivity: Qualitative Assessment and Dimensional Uncertainty«. *Inquiry. An Interdisciplinary Journal of Philosophy*, 56: 258–277.

Kennedy, Christopher i Willer, Malte (2016). »Subjective attitudes and counterstance contingency«. *Proceedings of the 26th Semantics and Linguistic Theory Conference*, ur. Mary Moroney, Carol-Rose Little, Jacob Collard i Dan Burgdorf. 913–933. New York: Linguistic Society of America.

Krasovitsky, Alexander; Long, Alison; Baerman, Matthew; Brown, Dunstan; Corbett, Greville G. (2008). »Predicate nouns in Russian«. *Russian Linguistics* 32: 99–113.

Kratzer, Angelika (2005). »Building resultatives«. *Event Arguments: Foundations and Applications*, ur. Claudia Maienborn i Angelika Wöllstein. 177–212. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Lakoff, George (1972). »Hedges: A Study in Meaning Criteria and the Logic of Fuzzy Concepts«. *Papers from the Eight Regional Meeting, Chicago Linguistic Societiy*, ur. Paul M. Peranteau, Judith N. Levi i Gloria C. Phares. 458–508. Chicago: CLS.

Landman, Fred (1989). »Groups, II«. *Linguistics and Philosophy* 12: 723–744.

Langacker, Ronald W. (2008). *Cognitive Grammar, A Basic Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Lasersohn, Peter (2005). Context dependence, disagreement, and predicates of personal taste. *Linguistics and Philosophy* 28: 643–686.

Levin, Beth i Rappaport Hovav, Malka (1990). »Wiping the Slate Clean: A Lexical Semantic Exploration«. *Cognition* 41: 123–155.

Lunt, Horace G. (2001). *Old Church Slavonic Grammar*. New York: Mouton de Gruyter.

Ljubešić, Nikola i Klubička, Filip (2013). »{bs,hr,sr}WaC - Web corpora of Bosnian, Croatian and Serbian«, *Proceedings of the 9th Web as Corpus Workshop* (WaC-9), Gothenburg: ACL.

Mandler, Jean M. (2008). »On the Birth and Growth of Concepts«. *Philosophical Psychology* 21: 207–230.

Marelj, Marijana i Matushansky, Ora (2010). »Against overt predicators in Slavic«. Uručak s radionice *GLOW* 33 održane u Wroclawu 13. travnja 2010. Dostupno na: http://www.trees-and-lambdas.info/matushansky/Downloads/GLOW33.pdf, pristupljeno 11. 09. 2018.

Marelj, Marijana i Matushansky, Ora (2015). »Mistaking For: Testing the Theory of Mediated Predication«. *Linguistic Inquiry* 46: 43–76.

Maretić, Tomislav (1931). *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Obnova.

Maretić, Tomislav (1963). *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.

Marković, Ivan (2008). »Hrvatska apozitivna sintagma i sintaksa imena«. *Folia onomastica Croatica* 17: 119–138.

Marković, Ivan (2009). »Rezultativni sekundarni predikat u hrvatskome«. *Suvremena lingvistika* 68: 221–246.

Marković, Ivan (2013). *Hrvatska morfonologija*. Zagreb: Disput.

Matas Ivanković, Ivana (2005). »*Osim* – riječ bez valencijskih ograničenja«. *Filologija* 44: 85–98.

Matasović, Ranko (2008). *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.

Matushansky, Ora (2012). On the role of the copular particle: evidence from Welsh. Uručak izlaganja na *Celtic Linguistics Conference 7* u Renu 22.-23. lipnja 2012. Dostupno na: https://www.unige.ch/lettres/linguistique/seminaire/media/281/Predication%20without%20PredP%20(Geneva).pdf, pristupljeno 11. 09. 2018.

Matushansky, Ora (2015). »Against PredP«. *Proceedings of IATL 30*, ur. Nurit Melnik, 83–99. Cambridge: MIT Working Papers in Linguistics.

McNally, Louise (1993). »Adjunct Predicates and the Individual/Stage Distinction«. *The Proceedings of the Twelfth West Coast Conference on Formal Linguistics*, ur. Eric Duncan, Donka Farkas i Philip Spaelti, 561–576. Stanford: CSLI Publications.

Mihaljević, Milan (1998). *Generativna sintaksa i semantika*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.

Mišković, Mirjana (2003). »Relevance-theoretic s emantics and the Serbian pragmatic marker *kao*«. *Jezik, društvo, saznanje: Profesoru Ranku Bugarskom od njegovih studenata,* ur. Dušanka Klikovac i Katarina Rasulić, 165–184. Beograd: Filološki fakultet.

Mišković-Luković, Mirjana (2010). »Markers of conceptual adjustment, Serbian *baš* and *kao*«. *South Slavic Discourse Particles*, ur. Mirjana N. Dedaić i Mirjana Mišković-Luković, 65–89. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Mlikota, Jadranka (2009). »O izricanju namjere«. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 56: 1–12.

Moskovljević, Miloš (1959). »U koju kategoriju spada reč *kao*«. *Naš jezik* 7-10: 243–249.

Mrázek, Roman (1962). »K predikativnimu instrumentalu v nynejšich slovanskych jazycich«. *Philologica* 3: 347–352.

Mrázek, Roman (1964). *Sintaksis russkogo tvoriteľnogo: (Strukturno-sravniteľnoje issledovanije)*. Prag: Státní pedagogické nakladatelství (SPN).

Mrazović, Pavica i Vukadinović, Zora (1990). *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*. Novi Sad: Dobra vest.

Musić, August (1931). »Budući da«. *Južnoslavenski filolog* 11: 173–178.

Musić, August (1934). »Značenje i upotreba participa u srpskohrvatskom jeziku«. *Rad historičko-filologičkog i filozofičko-juridičkog razreda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*; knj. 250 (112): 127–157.

Nakajima, Heizo (1990). »Secondary predication«, *Linguistic Review* 7(3): 275–309.

Napoli, Donna J. (1989). *Predication theory: A case study for indexing theory.* Cambridge: Cambridge University Press.

Nichols, Johanna (1981). *Predicate Nominals: A Partial Surface Syntax of Russian*. Berkeley: University of California Press.

Nichols, Johanna (1983). »Predicate instrumental and agreement in lithuanian: A contrastive analysis«. *Paper in Linguistics*, 16 (3-4): 1–21.

Nichols, Johanna i Timberlake, Alan (1991). »Grammaticalization as Retextualization«. *Approaches to grammaticalization Vol. 1*, ur. Elizabeth Closs Traugott i Bernd Heine, 129–146. Philadelphia: John Benjamins.

Nikolaeva, Irina i Tolskaya, Maria (2001). *A Grammar of Udihe*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Ninio, Anat (1999). »Pathbreaking verbs in syntactic development and the question of prototypical transitivity«. *Journal of Child Language* 26: 619–653.

Palić, Ismail (2007). *Sintaksa i semantika načina*. Sarajevo: Naučna biblioteka Slovo.

Palmer, Frank Robert (2001). *Mood and Modality, Second Edition.* Cambridge: Cambridge University Press.

Paul, Hermann (1898). *Prinzipien der Sprachgeschichte*. Halle/Saale: Niemeyer.

Peti, Mirko (1979). *Predikatni proširak*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.

Petrović, Vladislava (1976). »O sintaksičkim konstrukcijama sa prostim i složenim priloškim veznikom *kao*«. *Prilozi proučavanju jezika* 12: 47–65.

Plank, Frans (1985). Prädikativ und Koprädikativ. *Zeitschrift für Germanistische Linguistik* 13: 154–185.

Platt, John T. i Platt, Heidi K. (1972). »Orientation of manner adverbials«. *Papers in Linguistics* 5 (2): 227–249.

Postal, Paul M. (1970). »On the Surface Verb 'Remind'«. *Linguistic Inquiry*, 1 (1): 37–120.

Postal, Paul M. (1974). *On Raising*. Cambridge: MIT Press.

Pranjković, Ivo (1981). »Oko predikatnog proširka«. *JEZIK: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 28 (4): 124–128.

Pranjković, Ivo (2001). *Druga hrvatska skladnja. Sintaktičke rasprave*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Pranjković, Ivo (2004). »Suznačne riječi i njihove vrste«. *Zbornik radova Zagrebačke slavističke škole*, ur. Krešimir Bagić, 19–29. Zagreb: Zagrebačka slavistička škola i FF press.

Pranjković, Ivo (2005). »Što je kao«. *Pismo. Časopis za jezik i književnost* 3 (1): 55–61.

Pranjković, Ivo (2013a). »Raspoređivanje suznačnih riječi«. *Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 39 (2): 593–602.

Pranjković, Ivo (2013b). *Gramatička značenja*. Zagreb: Matica hrvatska.

Radford, Andrew (1988). *Transformational grammar: A first course.* Cambridge: Cambridge University Press.

Radovanović, Milorad (1990). *Spisi iz sintakse i semantike*. Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

Rakhilina, Ekaterina i Tribushinina, Elena (2011). »The Russian instrumental of comparison: A constructional approach«. *Slavic Linguistics in a Cognitive Framework*, ur. Marcin Grygiel i Laura Janda, 145–174. Bern: Peter Lang.

Rapoport, Tova R. (1990). »Secondary Predication and the Lexical Representation of Verbs«, *Machine Translation* 5: 31–55.

Rapoport, Tova R. (1993a). »Stage and Adjunct Predicates: Licensing and Structure in Secondary Predication Constructions«. *Knowledge and language*, ur. Eric Reuland i Werner Abraham, 157–182. Dordrecht: Springer Science + Business Media.

Rapoport, Tova R. (1993b). »Verbs in depictives and resultatives«. *Semantics and the Lexicon*, ur. James Pustejovsky, 163–184. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Rappaport, Gilbert (1986). »On the Grammar of Simile: Case and Configuration«. *Case in Slavic: Studies Dedicated to the Memory of Roman O. Jakobson*, ur. Richard D. Brecht I James S. Levine, 244–279. Columbus: Slavica Publishers.

Rappaport Hovav, Malka i Levin, Beth (2001). »An event structure account of English resultatives«. *Language* 77: 766–797.

Rappaport Hovav, Malka i Levin, Beth (2002). »Change of State Verbs: Implications for Theories of Argument Projection«. *Proceedings of the 28th Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, ur. Julie Larson i Mary Paster, 269–280. Berkeley: Berkeley Linguistic Society (BLS)

Rišner, Vlasta (2002). »O stilskoj izražajnosti predikatnoga imena u instrumentalu«. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 49: 10–18.

Rosch, Eleanor i Mervis, Carolyn (1975). »Family Resemblances: Studies in the Internal Structure of Categories«. *Cognitive Psychology* 7: 573–605.

Rosch, Eleanor i Mervis, Carolyn (1981). »Categorization of Natural Objects«. *The Annual Review of Psychology* 32: 89–115.

Rosch, Eleanor (1987). »Principles of Categorization«. *Cognition and Categorization*, ur. Eleanor Rosch i Barbara L. Lloyd, 27–48. New Jersey: IFA, Hillsdale.

Ross, Brian H. i Makin, Valerie S. (1999). »Prototype versus Exemplar Models in Cognition«. *The Nature of Cognition*, ur. Robert J. Sternberg, 205–241. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology.

Rothstein, Susan (1983). *The syntactic forms of predication*. Doktorska disertacija. Masačusetski institut za tehnologiju.

Rothstein, Susan (2006). »On secondary predication«. *Syncom — The syntax companion*, ur. Martin Everaert i Henk C. van Riemsdijk, 209–233. Oxford: Blackwell.

Sarić, Daliborka (2015). »Teličnost u hrvatskom«. *Filologija* 65: 131–147.

Sesar, Dubravka (2009). »Čestice – uvodne i umetnute riječi«. *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim I.*, ur. Dubravka Sesar, 49–56. Zagreb: FF press.

Sæbø, Kjell Johan (2009). »Judgment ascriptions«. *Linguistics and Philosophy* 32: 327–352.

Schøsler, Lene (2007). »The status of valency patterns«. *Valency, Theoretical, Descriptive and Cognitive Issues*, ur. Thomas Herbst i Katrin Götz-Votteler, 51–66. Berlin: Mouton de Gruyter.

Schmid, Hans-Jörg (2010). »Does frequency in text instantiate entrenchment in the cognitive system?«. *Quantitative methods in cognitive semantics: Corpus-driven approaches*, ur. Dylan Glynn i Kerstin Fischer, 101–133. Berlin: Walter de Gruyter.

Schmid, Hans-Jörg i Küchenhoff, Helmut (2013). »Collostructional analysis and other ways of measuring lexicogrammatical attraction: Theoretical premises, practical problems and cognitive underpinnings«. *Cognitive Linguistics* 24 (3): 531–577.

Schulze, Wolfgang (2017). »Toward a cognitive typology of like-expressions«. *Similative and Equative Constructions. A cross-linguistic perspective*, ur. Yvonne Treis i Martine Vanhove, 33–77. Amsterdam: Benjamins.

Sinclair, John, Hanks, Patrick, Fox, Gwyneth, Moon, Rosamund, Stock, Penny, Delahunty, Andrew, Dignen, Sheila, Krishnamurthy, Ramesh, Pollard, Elaine (1987). *Collins COBUILD English language dictionary*. London: Collins.

Silić, Josip i Pranjković, Ivo (2005). *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.

Simpson, Jane (1983). »Resultatives«. *Papers in Lexical-Functional Grammar*, ur. Lori Levin, Malka Rappaport i Annie Zaenen, 143–157. Bloomington: Indiana University Linguistics Club.

Snyder, William (2001). »On the Nature of Syntactic Variation: Evidence from Complex Predicates and Complex Word-Formation«. *Language* 77 (2): 324–342.

Somers, Harold L. (1984). »On the validity of the complement-adjunct distinction in valency grammar«. *Linguistics* 22: 507–530.

Spencer, Andrew i Zaretskaya, Marina (1998). »Verb prefixation in Russian as lexical subordination«. *Linguistics* 36: 1–39.

Stassen, Leon (1997). *Intransitive Predication*. Oxford: Clarendon Press.

Stefanowitsch, Anatol i Gries, Stefan (2003). »Collostructions: Investigating the interaction of words and constructions«. *International Journal of Corpus Linguistics* 8 (2): 209–243.

Stefanowitsch, Anatol (2013). »Collostructional Analysis«. *The Oxford handbook of construction grammar*, ur. Thomas Hoffmann i Graeme Trousdale, 290–306. Oxford: Oxford University Press.

Steube, Anita (1994). »Syntaktische und semantische Eigenschaften sekundärer Prädikationen«. *Zur Satzwertigkeit von Infinitiven und Small Clauses*, ur. Anita Steube i Gerhild Zybatow, 243–264. Tübingen: Niemeyer.

Stowell, Timothy (1981). *Origins of Phrase Structure*. Doktorska disertacija. Masačusetski institut za tehnologiju.

Stowell, Timothy (1983). »Subject across Categories«. *The Linguistic Review* 2: 285–312.

Stephenson, Tamina (2007). *Towards a Theory of Subjective Meaning*. Doktorska disertacija. Masačusetski institut za tehnologiju.

Strigin, Anatoli i Demjjanow, Assinja (2001). »Secondary Predication in Russian«. *ZAS Papers in Linguistics* 25: 1–79.

Strigin, Anatoli (2004). »Blocking resultative secondary predication in Russian«. *ZAS Papers in Linguistics* 36: 1–84.

Stump, Gregory T. (1985). *The Semantic Variablity of Absolute Constructions*. Dordrecht: Reidel.

Šarić, Ljiljana (2006). A preliminary semantic analysis of the Croatian preposition *u* and its Slavic equivalents. *Jezikoslovlje*, 7 (1-2): 1–43.

Šarić, Ljiljana (2008a). »Some remarks on resultative constructions in Croatian«. *Croatica et Slavica Iadertina* 4 (4): 23–33.

Šarić, Ljiljana (2008b). »Secondary predicates in Croatian«. *Secondary predicates in Eastern European languages and beyond*, ur. Christoph Schroeder, Gerd Hentschel i Winifried Boeder, 295–325. Oldenburg: BIS-Verlag.

Šonje, Jure, Diklić, Ana, Dobričević, Tatjana, Marković, Barbara, Šunjić, Ankica, Videk, Nevenka, Vlatković, Dijana, Blagus Bartolec, Goranka (2000). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža/Školska knjiga.

Tadić, Marko (2009). »New version of the Croatian National Corpus«. *After Half a Century of Slavonic Natural Language Processing*, ur. Dana Hlaváčková, Aleš Horák, Klára Osolsobě i Pavel Rychlý, 199–205. Brno: Masaryk University.

Talmy, Leonard (1985). »Force Dynamics in Language and Thought«.*Papers from the Parasession on Causatives and Agentivity at the 21st Regional Meeting*, ur. William H. Eilfort, Paul D. Kroeber, Karen L. Peterson, 293–337. Chicago: Chicago Linguistic Society.

Tekavčić, Pavao (1984). »Kontrastivne bilješke o semantičkim, pragmatičkim i sintaktičkim aspektima izraza za restrikciju u hrvatskom ili srpskom i talijanskom«. *Strani jezici* XIII. (1-2): 4–19.

Tekavčić, Pavao (1989). »Prema kontrastivnoj pragmatici tzv. "čestica" u hrvatskom ili srpskom i talijanskom jeziku«. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Razred za filološke znanosti*. Knj. 22: 127–194.

Tomasello, Michael (1992). *First verbs. A case study of early grammatical development*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tomasello, Michael i Brooks, Patricia J. (1999). »Early syntactic development: A Construction Grammar approach«. *Studies in developmental psychology. The development of language*, ur. Marlyn Barrett, 161–190. New York: Psychology Press.

Vukojević, Luka (1996). »Strukturno-semantički status poredbenih rečenica«. *Filologija* 27: 123–151.

Vukojević, Luka (2008). *Izražavanje posljedičnih odnosa u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Vendler, Zeno (1967). Linguistics in Philosophy. Ithaca: Cornell University Press.

Weber Tkalčević, Adolfo (1859/2005). *Skladnja ilirskoga jezika za niže gimnazije*. Zagreb: Pretisak Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Wierzbicka, Anna (1980). *The case for surface case*. Ann Arbor: Karoma.

Williams, Edwin (1980). »Predication«. *Linguistic Inquiry* 11 (1): 203–238.

Winkler, Susanne (1997). *Focus and Secondary Predication*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Wittgenstein, Ludwig (1953). *Philosophische Unterszcungen / Philosophical Investigations.* Oxford: Basil Blackwell, prev. G. E. M. Anscombe.

Zett-Tesche, Gerlinde (1977). *Der Instrumental des Vergleichs in der russischen Dichtung*. Beč: Böhlau.

Znika, Marija (2016). »Još o predikatnom proširku«. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 63 (1): 11–15.

Žic Fuchs, Milena (1991). *Znanje o jeziku i znanje o svijetu*. Zagreb: Filozofski fakultet, Odsjek za opću lingvistiku i orijentalne studije, Biblioteka SOL.

Žic Fuchs, Milena (2009). *Kognitivna lingvistika i jezične strukture: engleski present perfect*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

ŽIVOTOPIS

Davor Krsnik rođen je 1982. godine u Koprivnici. Studij agronomije završio je 2006. na Visokom gospodarskom učilištu u Križevcima. Studij lingvistike i filozofije završio je 2012. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu gdje je iste godine upisao Poslijediplomski doktorski studij lingvistike.

Od 1. prosinca 2012. do 28. veljače 2019. radio je kao asistent na Odsjeku za lingvistiku na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Izvodio je nastavu iz nekoliko kolegija: *Povijest lingvističkih teorija*, *Uvod u povijest lingvističkih teorija*, *Znakovi u komunikaciji*, *Znakovi u društvu* i *Temelji kognitivne lingvistike*. U ljetnom semestru akademske godine 2018./2019. izvodio je nastavu kolegija *Povijest lingvističkih teorija* i *Uvod u povijest lingvističkih teorija* kao vanjski suradnik, a od 1. lipnja 2019. do današnjega dana radi kao asistent na Odsjeku za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Sudjelovao je na projektima *Klinička lingvistika: psiholingvistički parametri u leksičko-semantičkoj obradi i izvršnim funkcijama kod osoba oboljelih od shizofrenije* (voditeljica: prof. dr. sc. Vlasta Erdeljac 2018.) i *Istraživanje leksičkog procesiranja govornika hrvatskog jezika: psiholingvistički parametri riječi* (voditeljica: prof. dr. sc. Vlasta Erdeljac 2017.).

Sudjelovao je na znanstvenoj radionici: *Clinical Linguistics Workshop* „*Interdisciplinary Linguistic and Psychiatric Research on Language Disorders*" (22. studenog 2018. u Zagrebu). Izlagao je na dvama znanstvenim skupovima:

Krsnik, Davor (2020). Pojam analogije u Humboldtovoj teoriji jezika. Izlaganje održano na znanstvenom skupu *Filozofija jezika i jezik filozofije* (28–29. veljače 2020. u Zagrebu).

Krsnik, Davor (2021). Iskazivanje subjektivnih stavova modalnom konstrukcijom. Izlaganje održano na znanstveno-stručnom skupu Hrvatskog društva sveučilišnih lektora *Jezici i svjetovi* (25–26. veljače 2021., Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu).

POPIS OBJAVLJENIH RADOVA

Krsnik, Davor (2016). Suodnos prijevojnih obrazaca i gramatičkoga vida u hrvatskome jeziku. *Rasprave: Časopis instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 42/1: 99–119.

Krsnik, Davor (2020). O rezultativnosti glagolske prefiksacije u hrvatskome jeziku na primjeru dviju konstrukcija s tematski ograničenim argumentima. *Suvremena lingvistika* 89: 71–106.